

АЛМАНАХ

НА БЪЛГАРСКАТА СПЕЛЕОЛОГИЯ

Българска федерация по спелеология
2009

Книгата е посветена на 80-тата годишнина на организираните пещерно дело и спелеология в България и е издадена със спомоществателството на:

Община Ракитово
Туристическо дружество „Сърнена гора“ - Ст. Загора (лого)
СД „Вертикал“ – Плевен
Туристическо дружество „Бачо Киро“ - Дряново
Петко Съинов
Иван Алексиев (Морският)
Светломир Станчев

Съставител и автор: Алексей Константинов Жалов
Редактори: Алексей Жалов и Здравко Илиев
Предпечатна подготовка и дизайн: Живко Петров и Мартина Колева
Печат: Naya Digital Printing Center

© Автори на фотографиите:

Алексей Жалов, Атанас Русев, Атанас Янев, Васил Балевски, Георги Райчев, Иван Личков, Илия Илиев, Косьо Косев, Михаил Квартирников, Николай Генов, Петко Съинов, Трифон Даалиев.

Ползван е илюстративен материал от Научния архив на БАН, архива на БФСп, архив на пещерни клубове, личния архив на Алексей Жалов.

ISBN 978-954-8827-06-5

Всички права запазени: Алексей Константинов Жалов © 2009

Българска федерация по спелеология © 2009

СЪДЪРЖАНИЕ

ОБРАЗИТЕ ОЖИВЯВАТ – Петър Берон.....	7
ЗА КНИГАТА – Алексей Жалов.....	9
ПЪТЯТ НА ПЕЩЕРНОТО ДЕЛО В БЪЛГАРИЯ.....	10
ДЕЯТЕЛИ НА СПЕЛЕОЛОГИЯТА И ПЕЩЕРНОТО ДЕЛО В БЪЛГАРИЯ.....	13
Ангел Ангелов – Алексей Жалов.....	13
Александър Денков – Алексей Жалов.....	13
Александър Евтимов-Сашо Попов.....	14
Алис Авакян – Димитър Димитров.....	15
Александър Стрезов – Алексей Жалов.....	15
Ангел Петков – Алексей Жалов.....	17
Ангелина Петкова – Алексей Жалов.....	17
Благой Илиев – Илия Илиев...☒	18
Борис Евтимов – Георги Киев...☒	18
Борис Колев – А. Жалов Т. Стратиев.....	19
Благой Ничев – Алексей Жалов.....	19
Божан Маринов – Алексей Жалов.....	20
Борислав Гарев – Алексей Жалов.....	20
Валентин Чапанов – Алексей Жалов.....	21
Веселин Василев – Алексей Жалов.....	22
Виктор Диолов – Алексей Жалов.....	22
Вилиян Василев – Алексей Жалов.....	23
Васил Георгиев – Алексей Жалов.....	23
Васил Марков – Трифон Даалиев.....	24
Васил Миков – Магдалена Стаменова.....	24
Васил Недков – Алексей Жалов.....	25
Вацлав Шкорпил – Алексей Жалов.....	26
Венко Величков – Антон Парталев.....	26
Владимир Попов – Владимир Бешков.....	27
Георги Антонов – Иван Личков.....	28
Георги Бончев – Алексей Жалов.....	29
Георги Велев – Алексей Жалов.....	30
Георги Минев – Пенчо Пенчев.....	30
Георги Минчев – Дамян Господинов.....	30
Георги Райновски – Васил Нанковски.....	31
Делчо Илчев – Алексей Жалов.....	31
Димитър Иланджиев – Алексей Жалов.....	31
Димитър Райчев – Алексей Жалов.....	32
Димитър Събев – Алексей Жалов.....	33
Жеко Радев – Алексей Жалов...☒	34

Ивайло Вълчев – Алексей Жалов.....	34
Иван Буреш – Петър Берон ...	35
Иван Драганджиков – Алексей Жалов	36
Иван Иванов – Еберхард Унджиян	37
Илия Никоевски – Алексей Жалов.....	38
Илия Стоянов – Алексей Жалов.....	39
Йордан Андреев – Евгени Коев	39
Йордан Бенчев – Васил Нанковски.....	41
Карел Шкорпил – Алексей Жалов.....	41
Кирил Токев – Алексей Жалов	42
Кунчо Кунев – Алексей Жалов	42
Любен Петров – Пенчо Пенчев.....	43
Любомир Динев – Христо Делчев	43
Любен Чернинков – Димитър Димитров	44
Марин Маринов „бай МАРИН“ – Димитър Димитров.....	44
Методи Ценов – Алексей Жалов	45
Михаил Крънтеров – Златинка Борисова.....	45
Нено Атанасов – Алексей Жалов	46
Ненко Радев – Алексей Жалов	46
Неофит Чолаков – Иван Петров.....	47
Николай Джамбазов – Ив. Гацов, Св. Сиракова.....	48
Николай Митков – Алексей Жалов	49
Никола Пушкаров – Алексей Жалов	49
Павел Делирадев – Алексей Жалов.....	49
Павел Петров – Радущ Радущев, Алексей Жалов	50
Панайот Нейковски – Алексей Жалов	51
Петко Карабджаков – Алексей Жалов	52
Петър Петров – Алексей Жалов.....	52
Петър Трантеев – Петър Берон.....	53
Петър Христов – Алексей Жалов	55
Радослав Рахнев – Алексей Жалов.....	56
Радущ Радущев – Алексей Жалов	56
Рафаил Попов – Алексей Жалов.....	57
Симеон Недков – Алексей Жалов	58
Стефан Иванов – Георги Райчев	59
Стефан Петков – Алексей Жалов	59
Стефан Юринич – Алексей Жалов.....	60
Щерион Тодоров – Алексей Жалов.....	60
СЪЩЕСТВУВАЩИ И СЪЩЕСТВУВАЛИ ПЕЩЕРНИ КЛУБОВЕ В БЪЛГАРИЯ	61
„Аида“ - Хасково – Дамян Господинов.....	63
„Айгидик“ - Благоевград – Илия Илиев, Алексей Жалов	65
„Академик“ - Пловдив – Иван Петров.....	66
„Академик“ - гр. Русе – Ангел Георгиев	67
„Академик“ - София – Боян Шанов.....	68
„Академик Иван Буреш“ - София – Димитър Кожухаров.....	70
„Алеко“ - София – Алексей Жалов	71

„Балкан Адвенчър“ - Владо Тричков – Весела Георгиева	73
„Бел Прилеп“ - Белоградчик – Александър Леонидов	74
„Бесапара“ - гр. Пещера – Георги Киев.....	75
„Бисер“ - Ботевград – Никола Близнаков.....	75
„Буйна гора“ - Разград – Алексей Жалов	76
„Бургас - НЕПИАСТ“ – Антон Парталев	77
Българско пещерно дружество – Алексей Жалов	78
Българско пещерно дружество –клон Дряново – Милко Илиев.....	80
Българско пещерно дружество – клон Ракиново – Алексей Жалов	81
„Веслец“ - Враца – Красимир Кърлов	82
„Вежен“ - Тетевен – Алексей Жалов	83
„Витен“ - гр. Севлиево – Велизар Ботев.....	83
„Галата“ - Варна – Добри Томов, Алексей Жалов	84
„Дервент“ - Велико Търново – Евгени Коев	85
„Еделвайс“ - София – Здравко Илиев.....	86
„Екстрем“ - София – Атанас Русев.....	89
„Злостен“ - Котел – Тонка Диндарова, Алексей Жалов	92
„Змеева дупка“ - Трявна – Тодор Тотев	93
„Искър“ („Мездра“ - Мездра – Делян Дамяновски	93
„Искър“ - София – Иво Тачев.☒	94
„Кабиле“ - гр. Ямбол – Атанас Янев, Алексей Жалов.....	96
„Карлък“ („Мурсалица“) – Смолян.....	97
„Кейвинг“ - София – Жорж Влайков.....	98
„Кристал“ - Девин – Мичо Солаков, Алексей Жалов.....	99
„Луцифер“ („Х. Симов“) - Търговище – Стойчо Стойчев	100
„Мадарски конник“ („Хадес“) - Шумен – А. Спасов, З. Илиев, М. Мирчева.....	102
„МоЕрПа“ - София – Мария Златкова	103
„Мрак“ - Етрополе – Тодор Тодоров	104
„Орловец“ - Габрово – Димитър Димитров.....	105
„Орлово гнездо“ - Казанлък – Пенчо Пенчев.....	107
„Пъстринец“ - Монтана – Венцислав Георгиев.....	107
Пещерен клуб при ГС на БТС - Варна – Алексей Жалов.....	108
Пещерен клуб при ОС на БТС - Пловдив – Иван Петров.....	109
„Петър Трантеев“ - Луковит – Ангел Петков	109
„Прилеп“ - Гоце Делчев – Димитър Пейчев	111
„Прилеп“ („Прилеп 1962“) - София	112
„Приста“ - Русе – Сашо Попов.....	114
„Протей“ - Сливен – Димитър Димитров	118
„Пълдин“ - Пловдив – анон .☒	119
„Родопи“ - Кърджали – Минчо Гумаров.....	120
„Саламандър“ - Стара Загора – Алексей Стоев	121
„Силивряк“ - Триград – Костадин Хаджийски	124
ПКСУ „София“ - София – Антония Влайкова	125
„Спелео клуб“ - Варна – Добри Добрев.....	127
„Средец“ - София – Алексей Жалов	128
„Стратеш“ - Ловеч – Марин Илиев	128
„Стенето“ - Троян – М. Добрев, А. Жалов.....	129
„Странджа“ - Бургас – Алексей Жалов	130

„Стрешеро“ - Враца – Пламен Петков	131
„Стринава“ - Дряново – Милко Илиев	131
„Студенец“ - Плевен – Алексей Жалов	132
„Студенец“ - Чепеларе – Георги Райчев	134
„Трапезица“ - В. Търново – Евгени Коев	136
„Урвич“ - София – Николай Милев	136
„Хеликтит“ („Иван Вазов“) - София – Веселин Дробенов	137
„Черни връх“ - София – Николай Каменов	140

ОБРАЗИТЕ ОЖИВЯВАТ

Пред нас е отдавна чаканият Алманах, съставен от Алексей Жалов. С всяка изминала година е по-трудно да се състави такъв Алманах - история на организираното пещерно движение в България. Пещерите са си все там, но хората изчезват, архивите се разпиляват, клубове прекратяват дейността си или пък старите дейтели заминават другаде и отнасят по нещо. На някои пещерняци им се ходи по дупки, но не им се пише, други забравят.

Още отпреди 75-годишнината през 2004 г. имаше идея да се направи такъв Алманах, но събирането на материал се оказа извънредно трудно.

Само на упорството на Алексей Жалов и на неговият нестихващ интерес към историята на пещерното дело дължим тази ценна книга 80 - годишния спомен и панорама на това, което е било.

Още много неща липсват, продължаваме да събираме данни, ще има и 90-годишнина! За 100 годишнината вече ще сме образи в новия Алманах - да поработим още, че да напишат поне по половин страница...

Досега събраното възкресява една невероятна галерия от образи.

За самия мен новостите са много, макар че много от събитията през последния половин век протекоха пред очите ми. Установих, че от изброените 63 дейтели (вече покойници) познавах лично поне 50. Давам си сметка, че сегашните пещерняци често не познават нито един. А миналото трябва да се помни, то си е национална гордост. Пък и който мисли, че историята започва с него, също ще бъде забравен някой ден.

Архивът на БФСп (допълнен от личните архиви на старите дейтели), както и Главната картотека на българските пещери, са истинска съкровищница за историята на пещерното дело. Клубове се създават, разпадат и възстановяват, а Федерацията (нейната централа) си стои.

Стои и трупа каквото сътворят българските пещерняци, каквото й изпратят. После помага на новите и възстановените клубове да си направят документация, да знаят какво в района им е проучено и картирано, да си спестят излишни усилия.

Затова всичко трябва да се документира и изпраща в Централния архив на федерацията.

Пак прелиствам галерията от образи, старите снимки оживяват. Инж. Павел Петров на лодка в Девешката пещера, акад. Буреш с мека шапка в Душника. Пред очите ми изплуват някои от хората, които апостолски създаваха клубове из страната - Димитър Райчев в Чепеларе, Борис Колев в Хасково, Борис Евтимов в Пещера, Иван Драганджиков в Котел, Иван Иванич в Русе.. .

Някои други, не по-малко заслужили, ги няма в книгата - те са си живи и здрави, а и още се пъхат под земята. Няма да намерите, за щастие, и ветерана на ветераните, създателя на първата карта на пещерите в България д-р Георги Икономов, нито Сашо Леонидов от Белоградчик, нито пък повечето от образите от кръга „Радовиш 15“, с които през 50-те години правехме първите пещерни стълби и замисляхме кое как да стане. Наскоро се събрахме с Владо Бешков, Петко Недков, Таню Мичев и Симеон Пенчев - Графа да отбележим 50 години от спускането в Чавките през 1958 г. С почуда установихме, че всички сме живи и още шаваме. Ние сме от поколението, което помни основателите на Първото българско пещерно дружество - инж. Павел Петров, акад. Иван Буреш, Радуш Радушев, Васил Миков. И, разбира се, забравимия Хер - Петър Трантеев, без който нямаше да сме същите. Помня дори една среща с Павел Делирадев, още преди да се възстанови БТС. Един по един си отидоха и участниците в следвоенните пещерни бригади - Нено Атанасов, Георги Марков. За отбелязване е, че в основата на българското пещерно движение бяха учените - Стефан Юринич, Стефан Петков, Жеко Радев, Ненко Радев, Васил Миков, Рафаил Попов, Иван Буреш, Нено Атанасов, Васил Георгиев и много други. Да си спомним и за дългогодишния председател на Федерацията проф. Любомир Динев.

За някои хора ми е тъжно - няма го Сашо Денков да ни нарисува, няма го родопския войвода Райчев да ни се скара в гостоприемния си дом, няма ги Хер и Васко Георгиев, пещерният мрак погълна Жоро Антонов и Васил Недков.

Идат, обаче, нови бойци. На плещите на деятелите от „средното поколение“, се появиха добре подготвени спелеолози, които стоят добре в световните експедиции в Кавказ, Турция, Франция. Те достигнаха дъ-

ното на най-дълбоките пропасти, те са измежду световния пещерняшки елит. В много ли области можем да кажем това? Създадохме и оглавихме Балканския спелеологичен съюз (пак с усилията на неуморимия Алексей Жалов), той е в дъното и на изследванията в Албания, където българите жънат и научни, и спортни успехи. Чичко Радуш и Здравко Илиев създадоха Главната картотека на пещерите, Петко Недков и Трифон Даалиев поставиха на здрава основа пещерното спасяване. Един ден историята ще отдаде дължимото и на сегашните 50-годишни ветерани, учители на стотици пещерняци по цялата страна.

Вечното движение не подминава никого, а нашата благодарна памет отбелязва заслугите на всеки. Все пак, не трябва да забравяме, че със своята 80-годишна история организираното пещерно движение в България е едно от най-старите в света, и тази история трябва да продължи.

Петър Берон

ЗА КНИГАТА

Настоящата книга не е предназначена за специалисти, а за широк кръг читатели и то предимно на онази част от пещерняшката общност, туристите, природоизпитателите и въобще за онези хора, които имат чувство за историзъм и желание да се „ровят“ в миналото.

На всички тях дължа обяснение относно някои особености на Алманаха. Идеята за съставянето му дойде преди около 6 години, в навечерието на честването на 75-годишнината на организираното пещерно дело у нас. Обърнахме се към съществуващите тогава клубове с призив да се включат в начинанието като изпратят материали съдържащи кратка история на клуба и портрети на по-изявените негови деятели, които не са между живите. Обърнахме се със същия призив и към туристическите дружества, към които в миналото е имало пещерни клубове или към знайните деятели на тези клубове. Уви. На призивите откликнаха малцина, така и не събрахме книга и посрещнахме юбилея без желаното четиво.

Вървейки към настоящата 80-годишнина, отново инициирахме събирането на материали. Успоредно с това грижливо събирахме информация по темата с надеждата, че някога тя ще влезе в работа. Този път, на многобройните призивни писма се отзоваха повече хора и клубове, но не и толкова, колкото ни се искаше.

Все таки материали се събраха. Една част от тях ни бяха предоставени, от деятели на клубовете, а друга част извадихме от архивите. Както ще забележите, статиите са разностилни и неравностойни по обем и съдържание. Те издават различното отношение на авторите им към сериозността на работата. Другата част от материалите в Алманаха са на съставителя. Тук също съществува диспропорция, която обаче не плод на пристрастия, а на невъзможност да се намери достатъчно информация, която да характеризира цялостно обекта (деятел или клуб). Многословието не е добра черта, но надявам, се че не съм изпаднал в противоположната крайност.

Най-жалкото е, че нито вие, нито ние не успяхме да отделим време за да отразим тук имената и на други, освен описаните личности, които са дали не малко от себе си за съществуването и развитието на пещерняшкото движение. Няма и информация за дейността на някои клубове, които в миналото допринасяха малко или много за същото. За това, не считаме, че тази Алманах е нито пълен и изчерпателен, нито пък свършен. Той представлява първи, но надявам се, не и последен опит да събере в едно отделни частици от 80-годишната история на организираната спелеология в България и да я представи на читателя!

Вероятно, тук ще се намерят и някои фактологически грешки и затова не са притеснявайте да ги съобщите на съставителя. И така приятно четене!

Алексей Жалов

ПЪТЯТ НА ПЕЩЕРНОТО ДЕЛО В БЪЛГАРИЯ

Въпреки, че живота на хората в дълбоката древност е бил неразривно свързан с пещерите, то през средновековието, а и по-късно, в повечето случаи, те са всявали страх у тях. Това атавистично чувство е било породено от различни поверия. През цялото това време обаче хората въобще, а и по нашите земи, са ползвали пещерите като място за култови и религиозни обреди, скривалища от врагове и поробители, източник на вода и други практически нужди. Кога точно е възникнал интересът на българина към пещерите като природен обект може само да се предполага. За сметка на това сведенията за първите прояви на познавателен интерес към подземните тайни датират от 70 и 80-те - години на XIX. Ето например какво пише сливеният вестник „Съветник“ (бр. 17, 1882 г.). „В Сливен владееше необикновено оживление. Приготовленията за експедицията за изпитание вътрешността на земята се свършиха. Особена комисия изпита конструкцията на стълбите, възетата се изпитаха дали са десетократно сигурни, електрическата лампа система Пиете и Крижек се призна за най-вигодна... Военният комендант заповяда да гръмнат всички топове на половината румелийска батарея и при най-голямо разстройство, заляз и плач, дружеството се упъти на определеното място. В говора на Сливенска околия то се нарича Змееви дупки. Отворите, само два които водят в тази пещера са твърде тесни. Най-напред се избра по-посталата част от експедицията, за да поизтрие и разшири малко входа за по-широките членове... На часа, като слязохме, видяхме един салон, няколко метра високий, с крив таван и широко дюшама. От този салон водят няколко входа до всички страни на света. Накъде да отидеш? Да изходим всичките, казах аз, и най-после ще намерим главния вход до центъра на земята. Но ние се излъгахме. Всички входове водеха към едно направление. Щом се упътихме да минем през един от проходите, вождът извикваше! Назад!...“

Пещерите привличат вниманието даже и на първия български княз Александър Батемберг. В спомените си, неговия адюдант А. Молюсов разказва за княжеската експедиция в известната пещера „Магура“ край с. Рабиша, в която участниците влизат „със запалени факли, държейки се за една връв за да не се заблудим“.

Началото на по-целенасочените проучвания на пещерите идва малко по-късно. То е поставено от неколцина - археолози, зоолози, геолози или само любители на подземните красоти. Тогава всеки от тях се мъчи съм да опознава скрития от очите ни подземен свят. През 1899 и 1900 г. Рафаил Попов, провежда археологически разкопки в Духлатата и Малката пещера край Търново, с което полага началото на систематичното проучване на пещерите в България. Иван Буреш, който по-късно ще стане академик, прави първите зооложки проучвания в пещерите и полага началото на биоспелеологията у нас, инж. Павел Петров изследва прочутата Деветашка пещера, която със своите 2.4-километрови водни галерии става най-дългата за времето си пещера в България. П. Петров - инициаторът и главния герой на това проучване възкресява в спомена от онова славно време на първроходчество: „В 1921 г. през месец август, аз и трима минни работници, се явихме в село Деветаки. На другия ден заедно с лодкарите понесохме двете лодки към пещерата. Стигнахме до пещерата. Сглобихме лодките и пуснахме едната в подземната река. В нея влезе Марин. Аз го попитах мога ли вляза и аз, на което той отговори с „да“. Скочих в лодката, обаче това беше първото ми качване в такава лодка. Лодката се наведе, заграби вода и потъна. Благодарение, че бяхме на близо до брега на езерото, извадихме лодката, изпразнихме я от водата и наново я пуснахме... Лодката плувна напред. Продължих навътре и стигнах до първия праг. Лечо пожела да се качи на прага, който беше висок 6-7 метра. Мътната вода на подземната река, която е преливала през него, е напластила мазна тиня, така че човек не може да стъпи върху него. Обаче Лечо успя с острието на миньорската лампа да направи няколко драскотини, както по прага така и по скалата, и то тях успя да се качи отгоре на самия праг. Зад прага водата падаше опасно от 5-6 метра височина и вдигаше голям шум и ние едва можехме да се разберем. За Лечо все повече се засилваше желанието да вървим навътре. Той постоянно оглеждаше скалата навсякъде. По едно време намери един ръб по скалата и реши да заобиколи водопада. Аз не се решавах да мина по ръба. Ето защо, решихме да отложим напредването за друго време.“

Много знайни и незнайни са пионерите на спелеологията у нас. Архивите сочат, че въпреки своята малобройност в рамките на няколко години те успяват да проучат около 100-тина български пещери. Р. Попов и В. Миков провеждат археологически разкопки в една дузина пещери и доказват наличието на палеолитна и неолитна култура в тях. Зоолозите, ръководени от Ив. Буреш, който вече е станал директор на Царските природонаучни институти откриват десетки нови за българската фауна слепи пещерни животни. Ентузиазмът е небивал. Пещерите стават любимо място за организирани посещения от членове на Българския туристически съюз и Юношеския туристически съюз. На това не е новост, защото още през 1899 г. членовете на първото българско туристическо дружество „Алеко Константинов“ организират специална екскурзия за посещение на Шишмановата пещера край Черепишкия манастир. Междувременно, през 1922 г., врачанецът Христанчо Матов дарява на врачанския клон на Българското туристическо дружество „Веслец“ имот, в рамките на който се намира и известната българска пещера Леденика. Това дава основание на ръководството на клона да поеме грижата за стопанисването и опазването на пещерата. Врачанските туристи полагат каменни стълби към входа на пещерата за да я направят по-достъпна за туристически посещения, а общината организира регулярен превоз до подземната красавица.

Изследователите на пещерите обаче продължават да работят самосиндикално, но все повече у тях узрява идеята да се съюзят в една организация. И така, обединени от страстта си към пещерните проучвания, по инициатива на инж. П. Петров, през 1929 г. те основават първото Българско пещерно дружество.

Под пламъка на газената или карбидна лампа пред членовете на дружеството се разкриват подземните красоти на нови и нови пещери, но подземните бездни остават почти недостъпни. По-късно, когато в употреба вливат въжетата, въжените стълби и скрипците, пионерите на пещерното дело започват да се спускат и в пропасти. От тях най-голям респект вдъхва внушителния кладенец на пропастта Бездънният пчелин край Ябланица. От гигантския му отвор лъха пещерен хлад, а запокитеният надолу камък пада дълго докато достигне дъното. Каква ли е дълбочината, не води ли пропастта до „сърцето на земята“ никой на знае? През 1924 г. чешкият пещерен изследовател Карел Новак решава да разкрие тайната на пчелина и използвайки въжена стълба, смело се спуска в пропастта. Уви! Стълбата е дълга само 80 м и краят и не успява да достигне дъното. Според Новак до него остават от 20-тина метра. Загадката на Бездънния пчелин остава неразкрита!

На 5 април 1931 г. зоологът Ненко Радев и алпиниста Пепи Енглиш решават да пробват късмета си и в рамките на няколко часа се спускат в тайнствената бездна и определят дълбочината ѝ на 157 м. По-късните проучвания обаче показват, че дълбочината ѝ е само 105 м.

С опита си в Бездънния пчелин, десетина дни по-късно, двамата смелчаци насочват вниманието си и към пропастта Чавките на с. Миланово (Врачанска планина). Влизането там става с помощта на местните хора. Пещерникът бива завързан с края на въжето и спускан чрез рудан в зейналата паст на пропастта - докато краката му докоснат дъното на 63 м под входа. За да се „измине“ обратният път са необходими здравите мишци на селяните, и самообладанието на изследователите.

След като първите стъпки са направени, последват нови, при които използвайки опита си, а и по-съвременни технически средства, каквито са въжените стълби, българските пра пещерници проучват още десетки нови пропасти.

Първопроходците не се спират и пред ледените води на пещерните езера и реки и преодолявайки ги, вече и с гумени лодки, навлизат стотици метри в недра на Земята. Годишите отминават пещерниците откриват и проучват нови и нови пещери - дворци на чудните вълшебства на природата. През 50-те години дейността на пещерното дружество затихва, за да се възроди заедно с възраждането на Българския туристически съюз през 1958 г.

Като пчели започват да се роят пещерните клубове, курсове за начинащи увеличават редиците на пещерничеството и създават неговите устои. Заедно с това в пещерничката практика постепенно навлизат модерната екипировка и съоръжения, а чрез тях посредством натрупания опит, знания и смелост пещерниците навлизат все по-навътре в Земята. Тогава подземните дълбини не са така трудни и недостижими

и на картата на Родината се появяват пещери, които са значително по-дълги от Деветашката пещера и по-дълбоки от Бездънния пчелин. Заедно с това продължава и изследването на подземните простори на Родината и броят на проучените и картографираните у нас пещери стана почти 6 хиляди.

Но стремежът на пещерняците към опознаването на нови, непознати за нашата страна подземни гиганти и тяхното желание да проверят силата на своите умения, воля и дух насочват погледите им към най-големите пещери и бездни на света.

„Първата лястовичка“ идва със спускането в 640-метровата Снежна в Полша. През 1969 г. пещерняците от софийското дружество „Планинец“ Ана Тапаркова и П. Берон станават и първите българи, които достигат дъното на най-дълбоката тогава пропасть в света Гуфр Берже. После дойде и успехът в Пиер сен Мартен, а в годините след него във вечната тъма на десетки чуждоземни пещери заблестяха светлините на българските пещерняци. Това бяха звездните им мигове. Те бяха изживени в шеметните дълбини на световните гиганти Жан Бернар, Снежна, БУ-56, Торка Уриело, Антро дел Коркия, Вороня, Еврен Гюнай, и в много други по-малки техни пещерни събрата от Гърция, Италия, Туркестан и Словения.

По-нататък дойде и узряването, което се олицетвори с експедициите за проучване на неznайни пещери не само на нашия, но и на другите континенти. Така наред с чуждоземните си колеги ние, българите, станахме първооткриватели и на цяло множество от подземни богатства в Австрия, Албания, Виетнам, Китай, Куба, Сирия, Турция, Украйна и къде ли не още...

Днес идеите на основоположниците на пещерното дело са прегърнали над 800 пещерняци, първо приемникът на Пещерното дружество – Българската федерация по спелеология, обединява 35 пещерни клуба от цялата страна. Това сплотено пещерняшко семейство бавно и методично, метър след метър, напред и надолу, в трудностите на вечния мрак и студ, в кал и вода продължава ревностно да носи факела, запален от първите пещерни изследователи. За това, тези които идват след нас и ако не днес, то утре ще продължат напред. Те трябва да знаят и помнят, че не от тях започва историята на пещерното движение в България. Ние всички просто сме една малка брънка от 80-годишната история на организираното пещерно дело.

Може да звучи наивно, но аз истински вярвам, че ако искаме и утре да има пещерно движение то добре трябва да знаем неговата история, защото, който няма памет за миналото, няма и бъдеще!

ДЕЯТЕЛИ НА СПЕЛЕОЛОГИЯТА И ПЕЩЕРНОТО ДЕЛО В БЪЛГАРИЯ

Ангел Ангелов (1923 – починал)

Ангел Димитров Ангелов (бай Ангел) е роден на 4 юни 1923 г. Той е основател на пещерния клуб при Туристическо дружество „Планинец“ - София през 1962 г. и е пръв негов председател. Води дейността на клуба до 1969 г., а именно периодът на неговото укрепване и утвърждаване, като един от водещите, по това време, клубове в страната.

Ръководи и участва в множество клубни прояви в страната, както и в експедицията на „Планинец“ в най-дълбоката, за времето си, пропаст в света „Гуфр Берже“ - Франция през 1969 г.

Александър Денков (1929 - 1972)

Александър Денков е роден на 15 септември 1925 г. в Прага.

Той е сред пионерите на пещерното проучване и подводния спорт у нас, и на подводната археология. Заедно с инж. Антон Беджев извършват подводни изследвания за поставяне на сонда и търсене на нефтен шелф в Черно море. Заедно с инж. Беджев осъществяват най-дълбокото дотогава спускане (62 метра) във вода. Съдейства за създаване на първата работилница за леко водолазни съоръжения, участва в експедиции и при първия български експеримент с подводна лаборатория и дом „Шелф 1“ - осъществен през 1968-1970 г. Александър Денков е основоположник на водолазното проучване на българските пещери и ръководител на първата пещерно-водолазна група на федерацията. На 16 февруари 1959 осъществява първи опит за проникване в сифона на кладенците на Мрачното езеро в Темната дупка (5 м). През есента на същата година (7 декември) подsigурява Т. Мичев при опита му да премине сифона в края на Кривата пещ, с. Гинци. Още в началото на 1960 г. (28 февруари) е в състава на групата подsigуряваща опита за проучване на сифон в края на пещерата Градешница. През същата година (1-2 май), заедно с Т. Мичев, се гмуркат на 12 м дълбочина в карстовия извор Глава Панега. Проучванията на Мрачното езеро продължават и на 7 ноември с. г. А. Денков преминава 20 m под водата и излиза в малко въздушно кубе. През м. декември 1963 г. изявеният български илюстратор е състава на водолазната група, която навлиза на 170 m, в карстовия извор Жабокрек, Чирен преминавайки 3 сифона. Сашо Денков беше в Бюрото на РКПД и като такъв допринесе и за общото развитието на пещерното дело в годините 1958 – 1972. През 1972 е награден, посмъртно, с медал „А. Константинов“.

По идея на видния български спелеолог Петър Трантеев и журналиста Ясен Антов край Жековото езеро в пещерата Темната дупка е поставена паметна плоча в негова памет.

*Александър Денков - вдясно
заедно с Таньо Мичев*

Александър Евтимов
(1957 – 1985)

Александър Блажев Евтимов (Сашо Блажев) е роден на 05.02.1957 г. в гр. Русе. Там живее, и учи, там са приятелите му, с които израства и понякога предприемат кратки екскурзии в околностите на града. При едно такова приключение, край с. Нисово през 1977 г, той се среща с група пещерняци, участващи в експедиция „Бели Лом“. От този момент животът му се променя. Запленен е завинаги от магията на „подземното царство“. Става член на ПК „Приста“, където бързо усвоява пещерняшките умения и знания. Развива се като отличен прониквач и изследовател, намира в клуба нови приятели и израства като лидер сред тях. През следващите години бързо изкачва стълбицата на спелео йерархията. Получава всички инструкторски звания, става и спасител в пещери и пропасти. Няколко мандата заема длъжността на учебно-спортен инструктор в клубното ръководство, участва в обучението на младите кадри в курсовете за „Пещерняк НРБ“.

Сашо е един от най-изявените пещерняци на ПК „Приста“ през осемдесетте години на ХХ в. Това е времето, когато русенският клуб е сред водещите в страната. В него членуват и активно работят над 50 човека, като една трета от тях са инструктори, стажант инструктори и спасители. Тогава русенските пещерняци работят в карстовия 103 район на Ломовете, където се намира втората по дължина пещера в България – „Орлова чука“ (13437 м), както и стотици по-малки пещери, ниши, скални църкви и манастири. През този период в „Орлова чука“ се провеждат множество клубни и републикански експедиции, в които Сашо Блажев е сред най-дейните и с неговото участие са намерени и картирани нови части на пещерата. Завършена е и теодолитната карта на „Орлова чука“. Тогава Сашо се запознава с бъдещата си съпруга Дияна.

Освен „Орлова чука“, Сашо Блажев изследва и картира и много други пещери по поречието на Русенски Лом и притоците му. По негова инициатива започва проучването на малката пещерата „Лабиринта“, намираща се в скалите над с. Пепелина. Картирането ѝ е завършено няколко години след неговата смърт. Със своите 1697 м, пещерата се оказва втора по дължина в Русенския край. Групата пещерняци, завършили картата, предлагат тази пещера да се нарича „Александър Блажев“ в негова памет и това се възприема от пещерняшката общност.

В началото на 80-те г. русенският клуб започва работа в още два карстови района. През 1982 г. - в Еменския, част от Беляковско - Арбанашкия район (№213) и през 1984 г. – в резервата „Стенето“, част от Горновитско-Черноо̀с̀мския карстов район (№210/). Организиран се най-често по две експедиции годишно, като неизменен участник в тях е и Сашо. На част от тези прояви той е технически ръководител. Често е водач на групите с най-тежки задачи, както при проникванията, така и при картирането. След работата на клуб „Приста“ в Еменската пещера, от 1800 тя става дълга 3113 м, а Сашо открива и картира голям горен етаж във вътрешните части на тази пещера. Работи заедно с Камен Димчев по отводняването, изследването и картирането и на друга голяма пещера край Емен – „Бамбалова дупка“. Така, от някогашните си 80 м, днес тя е 2923 м, а се очакват и още...

В района на „Стенето“, над гр. Троян, русенският клуб работи целенасочено във няколко пещери. Те са доизследвани и прекартирани. Сашо Блажев е отново начело на прониквачните групи в „Райчова дупка“ (заедно с Камен Димчев и Ангел Пенчев), в „Малката яма“, в „Куманица“. Така, най-дълбоката (все още!) българска пещера - „Райчова дупка“ се обогатява с нови части, нова по-точна карта и още 1953 м неизвестни до тогава галерии. В района са открити и картирани и още няколко нови пещери и пропасти.

Участието в експедициите в „Стенето“ на Сашо и съпругата му, както и стечение на житейски обстоятелствата, довеждат до преселването им в гр. Троян. Там те заживяват, намират си работа, жилище и стават членове на троянския пещерен клуб. Впускат се в още по-активно проучване на този богат карстов район. Сашо е сред най-активните спелеолози и в новия си клуб.

През 1995 г. той е ръководител на група троянски пещерняци, участващи в експедиция в Чехословакия. Сашо има вече зад гърба си няколко международни прояви: в Полша (1980 г.), в Румъния (1981 и 1982 г.) и

в СССР (Симферопол – 1982 г.). Опитът, който е натрупал и личните му качества го правят, освен отличен пещерняк, и добър организатор и ръководител. След успешното приключване на експедицията в Чехословакия, групата се завръща през Румъния, като целта им е да посетят и „Тополница“ – една от най-привлекателните пещери там. След успешно проникване, българската група излиза към изхода, но по недоразумение, остават вътре заключени. Тогава Сашо, като ръководител, предприема рисковано излизане през друг изход, където осигурителния парапет вече е събран. На 15 м височина се откъртва хватка и последвалото падане е фатално. Сашо умира в румънска болница на 29.08.1985 г.

За заслугите си към пещерното движение, Александър Блажев е награждаван със Бронзов, Сребърен и Златен прилеп, както и с отличия на БТС – медал „Алеко“ и др.

Алис Авакян

Алис Авакян
(1951 – 1984)

Алис Баркев Авакян е родена през м. ноември 1951 г. в гр. Сливен в семейството на общар.

Алис е била състезателка по лека атлетика и бягане на къси разстояния. Била е републикански шампион за девойки .

Завършва Висшият институт за физкултура, специалност педагогика през 1979 год.

Занимава се с алпинизъм и спелеология. Става член на пещерен клуб „Протей“ - Сливен през 1980 г. През 1981 година завършва курс за стажант инструктор, а през следващата за инструктор по спелеология.

Включва се активно в живота на клуба, обучава много нови спелеолози организира и ръководи експедиции и най-вече женски. Участва при откриването, проучването и картирането на значителен брой нови пещери. Алис загина през м. януари 1984 г. при падане на лавина по време на слизане от вр. Тодорка в Пирин. Тя остава незабравима сред своите приятели - пещерняци и алпинисти.

Александър Стрезов

Александър Стрезов
(1942 – 2006)

*Нямаше още никакви хора,
около пещерата в Боснек,
петромаксите бяха на мода,
Сашо Стрезов бе още студент.
Сашо Стрезов, Сашо Стрезов....*

Нокола Николов

Личността на Александър Стрезов (Стреза) беше увековечена в горната песен преживе от неговите последователи от Студентския пещерен клуб „Академик“ - София, още през 1981 г. И това не бе случайно, защото именно в този клуб той съзря като спелеолог,

Александър Стрезов

накара много млади хора да поемат пътят му на изследовател, даде всичко от себе си не само за името му, но и за цялостното развитие на спелеологията у нас. Неговият път към разкриването на подземните тайни започна с пещерата Духлата, с чието проучване той бе физически и духовно свързан до края на земния си път. За първите му стъпки в това начинание един от най-ранните и изследователи и негов сподвижник Симеон Пенчев написа: „първите открития след входа и Аязмото направихме през годините 1958 - 1960, и заедно с това започна и картирането. Първите прониквания направихме с Таню Мичев, Владо Бешков, Мишо Квартирников, след което продължихме проучването и картирането в състав Александър Стрезов - Стреза (светла да е паметта му), Александър Филипов - Шо, Данаил Константинов - Дано, и моя милост - Симеон Пенчев, Графа. Тогава бе създадено и БХПД (Българското ханско пещерно дружество - б. а), а през 1960 г., в дома на Александър Стрезов, в хола, върху разгъната на масата първа карта на пещерата, предния ден негов приятел - радиестезист (по-скоро - чувствувач) бе казал, че усеща подсъзнателно наличието на много нови части встрани от

първоначалния лабиринт“. И това наистина се случва и Сашо е начело на дружината от изследователи. До 1970 г. нейната дължина достига 6 км., през 1979 г. когато той се оттегля от активното ѝ проучване тя вече е почти 13 км. С. Стрезов откри и участва в проучването и на други пещери в Боснешкия карст, най-красива от които беше „Пепелянката“. Успоредно с това той продължи да координира проучванията там и съставянето на картата на пещерата и прави това до края си. Благодарение на изключителната слабост на Сашо към Боснешкия карстов район и неговия ентузиазъм бе заснет и филма „Духлата“. Последното възпълнение на неговата любов към това място бе брошурата „Да надникнем в тайните на Витошкия карст“, която той написа заедно с Ив. Пандурски преди няколко години. За да завършим неговият портрет свързан с проучването на тамошните пещери, следва да кажем, че Сашо беше един от привържениците на благоустройването на част от Духлата и в периода 1980 – 1985 активно съдейства за съставянето на работните проекти за това. За заслуги към пещерното движение, през 1978 г. беше удостоен със званието „Инструктор по пещерно дело“.

Стреза се изяви като проучвател и на други райони и пещери – в рамките на проведените от клуба, НЕК ЮНЕСКО и спелеолозите от Бургас експедиции участва в проучването на пещерите в Странджа и откри Голямата въпа - най-дълбоката пропаст там, изследва пещери в Деветшкото плато, край с. Габаре, Мусина и на други места. Устойчивият му интерес към археологията го насочва към района на с. Камен бряг, който посещава за първи път още през 1963 г. През 1967 г. по негова инициатива там се провежда експедиция под шефството на в-к Орбита за изследването на изкуствените и естествените пещери в района. Същият този интерес го отвежда край селата Сборяново и Топчии, където съвместно с клуба участва в проучването на тамошните пещери (1972-1973). По-късно съдбата, а и приятели доносници на ДС внедрени в пещерняшките редици, му „помогнаха“ да загуби свободата си за почти 2 години – факт, описан от известния български писател Г. Данаилов (Доколкото си спомням, Г. Данаилов, Издателство „Абагар“. ВТ. 2002) ето така: „Един мой добър познат Сашо Стрезов отиде в затвора само защото при обиск в дома му намерили не разрязана книгата на Хитлер „Моята борба“, при това на немски и с готически букви. Момчето беше букинист и не е могъл да устои на желанието да притежава такова издание. Член 108 във връзка с член 111 от Наказателния кодекс. Старозагорския затвор, където Сашо имал удоволствието да лежи.... „ Не мога да го забравя през есента на 1977 г. когато той току-що излязъл от „клетката“, с още не израснала коса, дойде на приключването на 62 –дневния експеримент „Сухите печове“, в който участвах. Две години по-късно Стреза откри пещерите с каменните слънца край Байлово и заведе там първите изследователи археолози (Делев, П. , И. Панайотов, А. Стрезов, 1980, Каменните слънца, Отечество, бр. 106, с. 41).

Ангел Петков

**Ангел Петков
(1942 - 2007)**

Ангел Георгиев Петков от гр. Луковит. Той е един от учредителите на пещерния клуб при туристическо дружество „Златна Панега“ - Луковит, първи негов секретар (1974 г.) и в продължение на 29 години негов председател (1977-2006). Като младши инструктор по пещерно дело от 1974 и по-късно (1980) инструктор, е обучил десетки пещерници, после ги води в множество експедиции.

**Ангелина Петкова
(1941 - 2009)**

Ангелина Петкова Петкова (Гинчето) е родена в София през 1941 г. В края на 50-те започва да се занимава с алпинизъм в клуб „Динамо“ - София. Катерейки по лакатнишките скали проявява интерес и към тамошните пещери и основно към Темната дупка. При едно проникване в нея се запознава с П. Транеев, който я приобщава към групата пещерници гравитиращи около него. След това, интересите на Гинчето към пещерите се задълбочават. Междувременно тя завършва Централната алпийска школа и става член на алпийския клуб при туристическо дружество „Еделвайс“ - София. На 13.12.1961 г. А. Петкова е сред учредителите на пещерния клуб към дружеството и е избрана за негов първи секретар – функция която изпълнява до 1965 г. До тогава тя участва активно в изграждането, утвърждаването и експедиционната дейност на клуба. Заедно с колегите си проучва пещери по поречието на р. Нишава, селата Лик, Типченица и Липница, участва в проучването на пещерата Парниците край с. Бежаново. През 1964 г. придобива спортно-педагогическото звание „Младши инструктор по пещерно дело“. През следващата година се премества в пещерния клуб при туристическо дружество „Черни връх“ - София. Веднага след това се включва в провеждането на клубните курсове за подготовка на пещерници и бива избрана за

Ангелина Петкова (Гинчето)

През 1980 има щастието да участва в академичката експедиция във Великобритания, където прониква в 52-км пещера Езджил, а десет години по-късно е ръководител на българският отбор от пещерници участващи в игрите на екстремните спортове организирани от Испанския и Френския олимпийски комитети.

Сашо Стреза беше скътал богата спелео (и не само) библиотека и не се притесняваше да ми предоставя книги и списания свързани с моите библиографски проучвания. Освен това и самия той си пописваше и публикуваше тук там свои материали. За съжаление те не можах да отразят всичко що знаеше и беше направил, както това писание не може да разкаже кой и какъв беше Александър Стрезов. Каквото и да се напише за него то винаги ще е малко. Сашо ни напусна през 2006 г. в навечерието на 8 декември – вечният по дух студент си отиде без да дочака поредният си празник.

член на клубното ръководство. В края на 60-те години А. Петкова бива избрана за председател на Секция по пещерно дело при Градския съвет на БТС - София и е такава до 1974 г. През същата година е избрана за председател на пещерен клуб „Черни връх“ и ръководи цялостната му дейност до 1983 г. Междувременно А. Петкова участва в редица клубни, градски и национални изследователски експедиции у нас, а и извън страната. Най-престижната проява в това отношение е участието и в градската експедиция за проучване на пещерата Голубие озеро (Озерная) през 1971 г. Междувременно, тя е удостоена последователно със званията инструктор и старши инструктор по пещерно дело. И това не случайно, защото освен дейността си като пещерник изследовател, педагог и ръководител през ръцете и мина изчертаването върху паус на стотици карти на проучените от българските пещерници пещери. Нейният най-голям принос в това отношение бе изчертаването на картите в английския и българският варианти на книгата „Пещери и пещерно дело в България“. Освен това, тя намираще време и да напише нещо за своите пещерни похождения във в-к „Ехо“, сп. „Турист“, а и в други периодични издания. За целокупната си дейност Гинчето бе удостоена с всички възможни награди на БФСп и БТС. Напусна ни на 31 януари 2009 г.

Благой Илиев

Благой Илиев (1948 - 1984)

Благой Димитров Илиев е роден на 17.02.1948 година в град Благоевград. Завършил средно специално образование в Механотехникума в Благоевград. От малък обича природата и проявява интерес и любознателност към природните дадености. Именно това го подтиква да се включи като активен член на Туристическо дружество „Айгидик“ през 1969 година. Същата година на хижа „Мальовица“ на Рила планина завършва курс за планински водач Рила-Пирин и инструктор по туризъм. Така започва и активната му дейност към туристическо дружество „Айгидик“. Взима активно участие в проучванията на клуба в Пирин, Рибново и други райони в Благоевградско. Поради големия интерес към спелеологията Благой Илиев бе изпратен на курс по пещерно дело като инструктор, който завършва на гара Лакатник, Софийско през 1972 година. След завръщането си от курса проявява организаторски качества, което спомага за по-голяма мобилизация на клубната дейност. През 1973 година

провежда курс за обучение на нови членове като попълнение в пещерния клуб. През 1974 година е избран за председател на пещерен клуб „Айгидик“, което продължава до 1982 година. През тези години на активна дейност бяха проведени още множество експедиции в района и кюстендилско. По-късно през 1982 и 1983 година участва в организираните от клуба експедиции в Словакия. При трагични обстоятелства на 10.01.1984 година той загива.

Борис Евтимов (1930 - 1977)

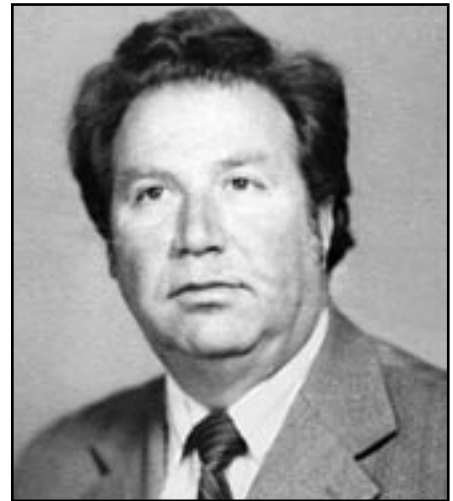
Борис Костадин Евтимов е роден на 17.04.1930 г. в гр. Горна Джумая. От 1940 г. живее в гр. Пещера. С името му е свързана голяма част от живота на физкултурно дружество „Свобода“ гр. Пещера. Активен спортист и спортен

Борис Евтимов

организатор. Изявява се в направленията: футбол, волейбол, ски, туризъм, алпинизъм, спелеология. Създател на клуба по ски и клуба по спелеология „Бесапара“ към ТД „Купена“ гр. Пещера. Обединява пещерняците в града и започват изследванията на района. На 03.01.1961 г. Борис Евтимов заедно с Генчо Коцев и Георги Златарев на около 5 км. южно от гр. Пещера откриват пещера, отличаваща се с голяма концентрация на образувания и белоснежна красота. Това предопределя името ѝ, дадено от Алекси Петров от БАН, който я именува „Снежанка“. Голяма част от заслугата за нейното благоустройство, както и за създаване на удобен достъп за посещения се дължи на Б. Евтимов.

Борис Колев
(1933 - 2001)

Борис Колев

Борис Иванов Колев е роден в Хасково през 1933 г. след завършване на средното си образование работи около 5 години като геолог към Геоложки проучвания отначало в Рудозем след това в Странджа – мина „Устрем“. Тази работа му позволява да се запознае с основите на тази наука и да събере доста образци от минерали, кристали и полускъпоценни камъни. Започва занимания с пещерно дело през 1962 г. Квалификацията му като алпинист по-късно му помага много при проникването в пещерите и обучението на младите пещерняци. През 1965 г завършва курс за л. и-р. През същата годна става инициатор за основаването на пещерна група към алпийския клуб при туристическо дружество „Аида“, Хасково; През 1968 г. групата прераства в клуб и Б. Колев е избран за негов учебно-спортен инструктор. През 1970 става инструктор, а през 1976 . старши и-р по пещерно дело. Работи неуморно върху три основни проекта: „Съставяне на карта на пещерите в Източните Родопи“, „Проучване на вулканските пещери“ и „Археологическо изучаване на пещерите в Източните Родопи“. В резултат от извършените проучвания е документирал над 70 вулкански пещери. Успоредно с това активно участва в проявите на федерацията. По-късно му е предложено и той приема с охота да работи като учебно-спортен инструктор към туристическото д-во. За около 10г. той подготви много квалифицирани кадри по туризъм, алпинизъм, ориентиране и пещерно дело,

Благой Ничев

които по-късно бяха активна на клубовете по алпинизъм и пещерно дело. Подготвил е над 250 носители на значката „Пещерняк“. Борис Колев бе всестранно развит човек. Той е един от първите любители фотографи, притежаващи собствена фотолаборатория. Беше и радиолюбител. Добър есперантист, редовен участник в есперантските форуми. Обичаше много родния си край и задълбочено изследваше миналото му.

Остави богато писмено наследство състоящо се от популярни статии в периодичния печат и научни публикации в областта на неговите изследвания. Награждаван е с всички отличия на БТС и федерацията. Почетен неин член.

Благой Ничев
(1932-2002)

Благой Ничев е роден в с. Тодоричене, Луковитско през 1932 г. Неговото име намираме още в учредителния протокол на пещерния

Божан Маринов

клуб при Туристическо дружество „Златна Панега“ в гр. Луковит от 1963 г. В последствие става журналист и пише за редица местни вестници – „Луковитска Искра“, „Септемврийска победа“ – Плевен и „Заря на комунизма“ - Ловеч. Освен това активно се занимава с пещерното дело – участва в обучението на начинаещи пещерняци и в клубните експедициите в района. Той се включи активно и в подготовката и провеждането на международната експедиция на организираната от клуб „П. Трантеев“ - Луковит под шефството на Енциклопедията на Ловешки окръг. Като журналист, имаше изключителен принос за популяризирането на пещерното дело в Ловешко! Почина на 14.04.2002 г. в Поморие.

Божан Маринов
(1909 - 1983)

Божан Михайлов Маринов (Бай Божан) е роден на 28 ноември 1909 г. в с. Момина, Варненско. Започва занимания с пещерно дело от 1955; завършил курс за водачи, прониквачи и картировачи - 1961, с. г. удостоен с званието младши инструктор; удостоен със званието инструктор - 1964; старши инструктор - 1969, основател и първи председател на клуб „М. Конник“, Шумен (18.02.1961). Укрепва клуба и разширява дейността му като засилва проучвателната и картировачната му работа. Той лично участва в тях и проучва и картира около 35 пещери в Шуменския район. В последствие се премества да живее във Варна, където става първоначално председател, а по-късно с и почетен председател на ПК „Галата“, Варна. Участва и в учредяването и първите стъпки на Окръжната секция по пещерно дело – Варна.

Борислав Гарев
(1962 - 1994)

Борислав Гарев (БОРКАТА) е роден на - 26 април 1962 г., но си отиде от нас идва на 32 години - възраст на която той беше направил много повече от болшинството активни пещерняци по това време. Той беше станал един от нас в редиците на пещерен клуб „Студенец“, Плевен. През 1980 г. завърши курса за стажант-инструктори по спелеология. Следващата година, едва на 19-годишна възраст, той създаде секция по спелеология към математическата гимназия „Гео Милев“ в Плевен. Тогава с помощта на учителката К. Катерова, пещерняци от Плевен и София и специалисти от различни институти на БАН, организира няколко комплексни експедиции за изследването на пещерите по поречието на река Чернелка и в Деветашкото плато. Тези експедиции положиха началото и на системните биоспелеоложки изследвания от страна на клуба. През 1982 г. Б. Гарев и вече инструктор. В периода 1981 - 1985 под негово ръководство и с участието на биоспелеолози от Института по зоология и Националния природонаучен музей при БАН и отдел „Природа“ при Окръжния музей в Плевен бяха изследвани 56 пещери. В тях бяха събрани общо 40 троглобионта и 206 троглофилни и троглосенни видове. Проведоха се наблюдения на прилепните колонии в 9 пещери в Плевенски и Ловешки окръг. Освен организатор Борката беше и голям събирач

Борислав Гарев

на пещерна фауна. Благодарение на него бяха открити 10 непознати за науката пещерни организми от ентомофауната на България, два от които бяха записани на негово име (мокрицата *Trichoniscus garevi* и бръмбарът *Duvalius garevi*). По-късно, изявеният български пещерняк стана двигател на друга полезна инициатива - комплексната природоизследователската и природозащитна експедиция „Чернелка-Каменица'85“, а когато тя завърши успешно, организира изследванията на карста и карстовите води в Плевенско-Никополския и Драганово-Бежановския пещерни райони. Борката беше изявен лидер, а в „Студенец“ място за много лидери нямаше. За това, през 1988 г., той излезе от състава на клуба и създаде Младежкия спелеоложески клуб „Р. Попов“ към клуба за ТНТМ в Плевен. Там с познатия си ентузиазъм той продължи да се изявява като дипломиран инструктор по спелеология, да подготвя и възпитава нови пещерняци проучватели и природозащитници. Не секнаха и изследователските му проекти, този път подкрепени от учителката по екология Д. Цочева. Между другото, Гарев участва в експедицията „Словенски карст' 82“, има късмет да докосне утробата на великата пропаст Жан. Берар. Когато вече не беше добре със здравето той стана интендант на първата българска експедиция в испанската БУ-56. Неговата всеотдайност и приносите му за развитието на спелеологията в страната и в частност в Плевен, го направиха носител на най-високите пещерняшки награди, но взеха и много от здравето му. Борката обаче беше обсебен от пещернячеството. Въпреки, че поради бъбречни проблеми, му правеха хемодиализа не по веднъж, а по три пъти дневно, той не искаше и не искаше да се откаже от проучванията си. Така на 11 януари 1994 г., си отиде, без време, без да е успял да осъществи всички свои замисли, но пък оставил една светла диря след себе си.

Валентин Чапанов (1962 - 1989)

Валентин Чапанов е роден на 18 август 1962 г. в Плевен. Интересът към пещерите го насочи към клуб „Студенец“ при Туристическо дружество „Кайлъшка долина“ в родния град, където той стана пещерняк. Когато беше само на 22 години той участва в състава на експедицията на клуба в Жан-Бернар – най дълбоката, тогава, пропаст в света. Следва посвещаването му в подводните пещерни проучвания. Новата му страст ще бележи пътя на неговото развитие като пещерняк –изследовател. Преди да осъществи върховната си изява като такъв, през 1986 г., участва в първата пещерно-водолазна експедиция на клуба в пропастната пещера „БУ-56“ в Испания. Следващата 1987 бе най-звездната година на Вальо. В рамките на

поредната експедиция в испанската пропаст, заедно с И. Гунов и М. Димитров, той премина трите известни дънни сифони, после още нови 3 и 650-метровата галерия зад тях и достигна - 1408 м. Пещерата стана втора по дълбочина в света. През следващата 1988 г. В. Чапанов отново участва в експедиция в Испания.

Изявите на Вальо продължиха и на българска територия. През 1989 г. заедно с М. Димитров и Я. Кунчев, А. Михов и Ст. Петров, преминаха 3 сифона срещу течението на подземната река в Попската (Бонинската) пещера и проучиха нови 515 м зад него. После се гмурна в сифона на Сяровата при Угарчин. Последваха водолазни проучвания в Мусинската пещера, Горник, сифона на дъното на Барките 14; Тошова дупка край Главаци, Мандрата, с. Чавдарци- 4 сифона с обща дължина 80 м.; През 1987 г. В. Чапанов участва в изследването на карстовия извор Топля, Г. Желязна, а две години по-късно, заедно с М. Димитров и в проучването на извора Глава Панега. Със съклубниците си той изследва също и пещерата Габрика, с. Микре, Ловешко (783 м). През май 1989 година станахме

Валентин Чапанов

свидетели на едно събитие, което остави трагична дияра в историята на водолазните проучвания на пещерите в България. В рамките на националния сбор на поколенията водолазите В. Недков и В. Чапанов предприеха проникване на крайния сифон на пещерата Урушка маара край с. Крушуна, Ловешко. Те преминаха 30 метра под водата, изплуваха във въздушен купол, изпълнен с въздух с пределно висока концентрация на CO₂. В. Чапанов и стореното от него оставиха дълбока дияра в историята на българските пещерно - водолазните проучвания и нашата спелеология въобще. За това и няма как да го забравим.

Веселин Василев
(1949 – 1987)

Веселин Тодоров Василев (Моркова) е роден на 6.09.1949 г. в Харманли. Завършва курс „Пещерняк“ и става член на пещерния клуб при Туристическо дружество „Урвич“, София през 1970 г. Още през следващата година завършва курс за мл. инструктори по пещерно дело, бива избран за учебно-спортен инструктор на клуба и се включва в обучението на начинаещи пещерняци, ръководейки всички курсове от 1971 до 1978 г. През 1974 председателства клуба, а през 1976 завършва курса за инструктори. В този период участва и в изследователската програма на клуба, проучвайки и картирайки пещери и пропасти в районите на с. Пещерна, Хотница, Бресте и др. Взима участие в дейността на Градската секция по пещерно дело – София.

Веселин Василев

Виктор Диолов
(1948 – 2002)

Виктор Асенов Диолов е роден на 28 май 1948 г. в Плевен. Там започва заниманията си алпинизъм. Запознах се с него през м. януари 1975, когато на х. Скакавица заедно карахме ски курс в рамките на следването се във ВИФ (сега Национална спортна академия). Той завърши през 1978 със специалност „треньор по алпинизъм“ и по-късно започна работа като учебно-спортен инструктор в Туристическо-дружество „Къйлъшка долина“ - Плевен. Минимална спелеоложка подготовката Виктор беше получил по време на следването си под ръководството ст. н. с. Хр. Делчев. Иначе той не беше завършил курс за пещерняци, но специалността и същността на работата му, неразривно го свързаха с пещерното движение. Това потвърждават и В. Мирчев и С. Газдов - едни от най-изявените деятели на пещерното дело в Плевен: „Дълги години като ръководител на плевенския пещерен клуб Виктор Диолов беше мотор, двигател на всичко което ставаше в клуба, на всички нетрадиционни идеи, на постоянното доказване, че няма невъзможни неща, стига много силно да ги искаш и да отдадеш всичко от себе си в името на една идея“. „Професионализмът на Виктор Диолов, съчетан с любовта му към подземния свят, към изследователската работа в пещерите, издига нивото на нашия клуб.... говореше ни, че пътят към големите

Виктор Диолов

Вилиян Василев

пропасти и пещери ще бъде открит, но първо трябва да се докажем, че можем. „Тези няколко думи едва ли съдържат всичко, което може да се каже за Виктор, но са достатъчни за да покажат неговата роля и мястото му в редиците на деятелите на пещерното дело. Освен, че вдъхнови и подготви мнозина Виктор, сподели трудностите на пещерняшките проучвания в организирането и провеждането на експедиции. Той участва в експедициите за проучване на района на с. Горталово, прониква заедно с плевенчани в пещери и пропасти в Чехословакия през 1982 и най-накрая, за капак, беше зам. ръководител на експедицията на клуб „Студенец“ - Плевен в Жан Бернар през 1984 г. Така както много други наши другари, Виктор ни напусна без време, но и остави светля диря в историята на пещерното дело в Плевен и у нас.

Вилиян Василев
(1957 - 1994)

Вилиян Димитров Василев (Вилицата) е роден на 11 март 1957 г. в Ямбол. Започна заниманията с пещерно дело през 1975, когато завърши курс „Пещерняк“ в Студентския пещерен клуб „Академик“-София. През следващата година придоби квалификацията „Младши инструктор по пещерно дело“, а по-късно след завършването на курс „Спасител в пещери и пропасти“, стана член на АСО. Вилиян участва в експедиции за изследване на пещерите в циркуса Бански Суходол – 1981, 1988, проучването на пещерата Барките - 14. Той беше учебно-спортен инструктор на клуба, а по-късно и щатен треньор по пещерно дело към дружеството. Участва като инструктор в националните курсове за подготовка на кадри през 1981 и 1982 г.

Вилцата, както го наричахме участва, а и ръководи редица експедиции в България, Украйна - „Крим“ 1980, Виетнам’89; Грузия - „Пантюхина“ 1989. По време на клубната експедиция „Перинеи-87“ във Франция, на която беше технически ръководител, направи траверса Феликс Тробм - Хен Морт (Кокий-Пен Бланк - дължина 10 км. и денивелация -760 м), а през 1989 г., по времето на друга клубна експедиция, проникна до дъното на Гуфр Берже (-1122). Загина при трагични обстоятелства на 9 септември 1994 г.

Васил Георгиев

Васил Георгиев
(1935 - 1996)

Васил Георгиев е роден на 11 февруари 1935 в София . Завършва БГГ факултет на СУ „Климент Охридски“ през 1958 г. Започва работа в Института по зоология към БАН. През 1955 г. се запознава с П. Трантеев и групата млади спелеолози около него. Вдъхновен от учителя си акад. И. Буреш се впуска в изследването на пещерната фауна на България и постига забележителни резултати. Описва много нови пещерни бръмбари и замисля проект за цялостен каталог на пещерната фауна в България. През 1962 г. заедно с П. Берон издават „Есе върху пещерната фауна на България“, където са описани 355 вида животни от 225 пещери. През 1977 издава забележителната си

Васил Марков

монография „La faune troglobie terrestre de la péninsule Balkanique. Origine, formation et zoogéographie“ (Троблионтната сухоземна фауна на Балканския полуостров) - най-голямата засега монография върху пещерната фауна на Балканите. Популяризатор на пещерното дело и спелеологията в България с богато книжно наследство - автор на популярните книги „Обитатели на вечния мрак“ (1961) и „Тайната на пещерите“ (1968). Публикувал десетки материали върху развитието на световната спелеология, историята на българската спелеология и биоспелеологията в българския периодичен печат. Васил Георгиев ни напусна на 24 май 1996 г.

Васил Марков
(1938 – 2000)

Васил Марков е роден на 12 януари 1938 г. През 1963 година става инициатор за основаването на пещерен клуб при туристическо дружество „Балканско ехо“ и негов учебно спортен инструктор. От тогава датират и първите му проучвания в Троянския балкан, като най-съществено проучване от този период е пещерата Трона (Духалото) край гр. Априлци. През 1963 става младши инструктор по пещерно дело. Две години по-късно, когато клуба в с. Орешак преустановява дейността си, В. Марков става член на пещерен клуб „Стенето“ при туристическо дружество „Амбарица“ в Троян, а впоследствие дълги години е негов председател. За заслуги към организираното пещерно дело в страната, през 1976 е удостоен със званието „Старши инструктор“. Конструира едно от първите съоръжения за извличане на товари (пострадал) от пещери, което носи неговото име „Васмар“. В. Марков открива и изследва още множество пещери в Троянския Балкан като: Опушената, Бисерната пещера, Райчова дупка, Голямата яма и др. Същевременно той участва в редица републикански експедиции в България, където картира пещери като Футъовската, Урушка маара, Птичата дупка (нови части), Дяволското гърло и пр. „Васката“, както всички го наричаха, не забравяше и да публикува резултатите от някои от своите проучвания на страниците на в-к Ехо, списание „Турист“ и „Български пещери“. В нашето съзнание той остави следа на ревностен деятел на пещерното движение, първооткривател и самоотвержен изследовател на българските пещери.

Васил Миков

Васил Миков
(1891 – 1970)

Ст. н. с Васил Миков е роден на 4 септември 1891 г в с. Ябланица, Ловешко, починал на 13 август 1970 г. в София. Учи в Брюксел и завършва история със специалност география в Софийския университет. Започва да се интересува от археология от най-ранна възраст. В продължение на 56 години (1914 - 1970) работи в областта на археологията, историята, музейното дело, краеведството, географията и топографията, фолклора и топонимията. Един от изтъкнатите изследователи със сериозни и последователни интереси в археологическото изследване на пещерите като първостепенен извор за праисторическите епохи. След като В. Миков постъпва в АИМ в София през 1922 г, той разширява изследванията в пещерите. Ми-

ков е един от главните проучватели на Деветашката пещера, а работи също така и на много други обекти. Както самият той отбелязва:

„Обходил съм почти всички пещери, обитавани от човека през палеолита, неолита, енеолита, бронзовата и по-късни епохи. В някои от тях съм правил разкопки и проучвания – Кунино (1922 г.), Андъка (1924 г.), Карлуково (1926 г.), Деветашката пещера (1927 и 1950 г.), Ловешките пещери (1927 г.), пещерите при Кърпачево (1929 г.), Рабишката пещера (1929 г.), Долни Лом (1929 г.) и пр. В Деветашката пещера открих извънредно интересни материали от много епохи, а в Рабишката пещера установих, че рисунките в една от галериите, правени с прилепски тор, са от две доста отдалечени една от друга епохи. По-старите са от самото начало на халщата, а новите са рисувани в края на 19 век“.

В. Миков извършва огромна събирателска и изследователска дейност, при което допринася за изясняването на множество въпроси, „свързани с историята, бита и културата на племената и народите, обитавали нашите земи през вековете“. Неговото име заема важно и заслужено място в редовете не само на археолозите, но и на първите изследователи на пещерите у нас. Има над 240 научни и научнопопулярни трудове, между които „Пещери и пропасти между Искър и Вит“, „Пещери в Белоградчишко“ и др.

Награждаван е неколккратно с различни обществени и държавни отличия - грамота, златна значка, орден „Кирил и Методий“ 3 и 1-ва степен, орден „Марин Дринов“.

Васил Недков

Васил Недков (1949 – 1989)

Инж. Васил Николов Недков е роден в София през 1949 г. Той завършва курс „Пещерняк“ в пещерния клуб при туристическо дружество „Планинец“ - София през 1965. През следващата година придобива званието Мл. инструктор. Участва в подготовката на начинаещи пещерняци и изследователската дейност на клуба, където е ръководител и технически ръководител на редица експедиции. Участва в изследването и картирането на редица големи пещери и пропасти като: Моровица, Ластовица, Тошова дупка, Дрънкарна, Гримнина дупка, Каците, Кънчова върпина др. Изявява си и като пещерен водолаз и като такъв осъществява проучвания на сифони в Темната дупка, Лакатник; Топля, Мусинската и Бръшлянската пещера. Всестранната подготовка на В. Недков, неговите знания и

опит му позволиха да бъде желан участник в едни от най-стойностните изяви на пещернячеството в България. Най-напред (1971 г.) участва в Софийската градска експедиция „Клуж’71“, която изследва едни от най-дългите пещери на Румъния – Скършишоара и Вентулуи. През 1973 г., когато беше само на 24 години, заедно с А. Тапаркова и К. Йончев, достигна дъното на най-дълбоката пропаст в света Пиер Сен Мартен (-1171 м).

Това, беше допълнителен повод, през 1976 г. да бъде удостоен със званието старши инструктор по пещерно дело. На следващата година завършва курсовете за спасители в пещери и пропасти и става член на Аварийно-спасителния отряд към Българската федерация по пещерно дело. Две години по-късно (1979 г.) достигна до крайната точка на Сплуга де ла Прета (- 878 м), Абисо Микеле Гортани (-920 м) в Италия. Междувременно В. Недков взе участие и гръцко-българската експедиция в планината Еримантос. Три години по-късно, В. Недков бе в състава на българската експедиция на масива Тененгебирге и участва в проучването на пропастите S-1 (-584 м), S-2 (-460 м). През 1984 г. Българската федерация по спелеология организира експедиция до Проватина (-407 м) и Епос (-451 м) едни от най-големите за времето си абсолютни отвеси в света. Васил бе сред първите, достигнали дъното на първата, а само след 2 дни, той бе в

екипа достигнал дъното на Епос втората дълбока пропаст на масива Астрака. Последва участието му в националните експедиции в Куба (1988) и Китай (1989). През 1980 г., за да докаже за повреден път, че е „железен“ той преодоля 347 – метров отвес на Мавро Скиади на остров Крит. Беше и член на Управителния съвет на БФПД. Освен като пещерняк В. Недков се изяви като класен алпинист. За това красноречиво говорят най-значимите му постижения в тази област: изкачването на северната стена на вр. Айгер през 1985 г. и на вр. Корженевска в Кавказ (7109 м). За съжаление Васил Недков, в чийто актив фигурираха прониквания и изследвания на стотици пещери у нас и в чужбина, загина при водолазно проникване в българската пещера Урушка маара на 26 май 1989 г. Личността и делото на В. Недков оставиха светла диря в историята на пещерното движение в България.

Вацлав Шкорпил (1858 – 1823)

Вацлав Херменгилд Шкорпил е известен като Херман Шкорпил. Роден е на 08.02.1858 г. във Високе

Вацлав Шкорпил

Мито, Чехия, завършил реална гимназия в Пардубице и природо-изпитателния отдел на Политехническият институт в Прага, допълнително следвал в университетите в Прага и Лайпциг. Той е брат на Карел Шкорпил и заедно с него има съществен принос за проучването на българския карст от физико-географска гледна точка. Най-важните му трудове в областта на спелеологията са: „Krašskýh zjevescu v Bulgarsku“ (1895), „Sources et pertes d'eau en Bulgarie“ (1898) и „Кражски явления в България“ (1900). Херм. Шкорпил поставя началото на изучаването на природните дадености на Сливен, описани в неговите книги „Ископаеми богатства на България“, Сливен 1882 г. и „Природни богатства на целокупна България“, която издава през 1884 г. В „Ископаеми богатства, изнамерени досега в целокупна България с особено зрение на геологическата карта на Южна България“, Сл., 1882 г. той прави подробно описание на пещерите Змееви дупки край Сливен като заключава:

„Важно е да си изясним за наносите, що се натрупват на дъното на тая пещера. В тях възможно е да се открият кости от предпотопния човек, и на някои тогавъшни животни.“

Шкорпил умира от сърдечен удар през 1923 г., погребан е край Варна.

Венко Величков (1952 – 2004)

Венко Стоянов Величков е роден на 20.11.1952 година в гр. Бургас. Започва да се занимава с пещерно дело в края на 70-те като член на ПК „Странджа“. В края на 80-те е негов ръководител и за кратко председател на ТД „Странджа“. Носител е на званията Бронзов, Сребърен и Златен прилеп, Отличник на БТС. Активно участва в проучването на карста на Странджа-Сакар. Участвал е в две експедиции за изследване на карстовите райони в Кавказ и множество национални експедиции. Той е основната

Корица на
„Кражски явления“ 1900 г.

причина да се съхрани пещерното движение в гр. Бургас след 1989 година. По негова инициатива е организирано през 1989 първото в страната състезание за изкачване на високи сгради по ТЕВ. След унищожаването на ТД „Странджа“, за да се съхрани пещерния клуб, основава СНЦ „НЕПИАСТ“ и организира към него СК „Бургас - НЕПИАСТ“. Автор е на няколко филма представящи пещерното дело в града. Като човек с многостранни интереси, освен със спелеология той се е занимавал с екология, историята на гр. Бургас, археология и култура. В тази връзка основаното от него сдружение на бургаските пещерници взема активно участие в много научни инициативи под ръководството на водещи специалисти от страната.

Венко Величков е основател и на фондация „Александър Георгиев – Коджакафалията“. Като наследник на идеите на именития си родственик той се занимаваше активно с благотворителност. Основната цел на тази фондация е да подпомага деца лишени от родителски грижи.

След кратко и мъчително боледуване Венко Стоянов Величков почива в дома си на 9 март 2004г.

Владимир Попов (1912 – 1998)

Ст. н. с Владимир Попов заема особено място сред изследователите на пещерите и карста у нас. На пръв поглед „подземната му биография“ не е голяма - посетил е стотина пещери и няколко не дълбоки пропасти, не е блеснал като първооткривател на приказно красиви галерии и подземни реки.

Проникваческите му успехи са скромни, защото по време на младостта му конопеното въже и карбидната лампа са били връх на техниката, а днес, в епохата на перлона и жумарите 75-те лазарника тежат като 75-килограмова раница. И въпреки този товар, Владо Попов не започва да разказва спомени, а продължава да бъде един от действащите изследователи на карста, талантлив популяризатор и горещ природозащитник на подземните красоти на България. Той е и опитен учен геоморфолог, изтъкнат физикогеограф с много и задълбочени познания, с голяма критичност в работата си, с изключителна точност и добросъвестност в теренните проучвания и измервания. Отличното познаване на карстовата геоморфология и еволюцията на релефа, съчетани с опита и наблюдателността, му позволяват да види и обясни това, което за мнозинството туристи и пещерници е невидимо или необяснимо.

Биографията на Владимир Попов започва на 7 март 1912 г. в с. Гостиля Плевенско, където майка му е била само за няколко месеца назначена за учителка. Година по-късно баща му починал. Бъдещия географ

Владимир Попов

завършва гимназия в Стара Загора през 1931 г. и веднага постъпва като студент в Софийския Университет. Следва военна служба, а след нея - назначение за учител по география в Образцовата търговска гимназия (сега Икономически техникум) в София. Там Попов преподава близо 20 години, като съчетава учителската дейност с първите научни разработки върху физическата география на България и написва научно-популярната книга „Чудни кътове из нашата Родина“, претърпяла няколко издания. От Отечествената война се завръща със съветски медал и продължава учителската си дейност, като същевременно работи по трасирането на полезащитните пояси в Добруджа и други важни въпроси на строителството. От 1955 г. е научен сътрудник, а от 1965 г. - старши научен сътрудник в Географския институт при БАН. Тук Вл. Попов разгръща богата и плодотворна научно-изследователска дейност. Изследва ледниковите форми, снежниците и карста на Северен Пирин, работи върху геоморфологията на Дунавската равнина, Предбалкана, Черноморското крайбрежие и шелфа. Обект на проучванията му са и природ-

ните забележителности, скалната скулптура, свлачищните явления, нефтоносните и газоносни структури и т. н. Най-голямата му любов, обаче, си остават карста и пещерите. Той извършва системни наблюдения и прави точни теодолитни планове на Леденика. Магурата, Съева дупка, Снежанка, Бачо Киро, Дяволското гърло. Голяшката прилепна галерия и други подземни обекти и написва хубави научно-популярни книжки и статии за тях. Автор е на 13 научно-популярни книги, между които „Златица“, „Черно море“, „Пирин“, „Пирин - пътеводител“, „Градешнишката пещера“, „Леденика“ (3 издания), „Съева дупка“, „Снежанка“, „Бачо Киро“, „Пътешествие под земята“, „Природни красоти в България“, „Благоустроените пещери в България“ и др., над 150 научно-популярни статии, няколко филма. на предложения за обявяване на защитени природни обекти, някои от които са приети и оформени като нормативни актове. Изнесъл е много лекции в курсовете за инструктори по пещерно дело и в курсовете на БФПД за подготовка на природозащитници. Вл. Попов извършва първото райониране на карста, и пещерите у нас по карта с мащаб 1:200 000 и даде научна основа на типологията на карстовите явления в страната. Тази му дейност е от голяма полза за научното картотекиране на пещерите и пропастите, извършвано от БФПД. Международната спелеологична общност високо цени дейността на Владимир Попов - той е избран за член на Комисията по карстовата денудация в Международния спелеоложки съюз и е удостоен със златен медал на IV международен конгрес по спелеология в Оломоуц- Чехословакия.

Носител е и на висши наши награди - орден „Кирил и Методи“ - I степен, медалите „За особени заслуги към БТС“, „Алеко Константинов“, удостоен е със „Златен прилеп“, „Природозащитник“ и други отличия, почетен член е на Българското географско дружество.

Владимир Попов е търсен съветник от множество министерства, комитети, институти и други организации, имащи отношение към строителството, благоустройството, природозащитата в карстови и свлачищни терени, по плановите ивици и шелфа на Черноморското крайбрежие, при издаването на туристически карти, диплянки, книги и пр. И всеки път той посещава терена (дори да го познава добре от предишни посещения), прави подробни изследвания и измервания, справки и изчисления, преди да изрази становището си по поставените въпроси. Така постъпва, и когато пише статиите и книгите си - допитва се до множество специалисти от съседни научни области, преравява купища от книги и карти, проверява, изяснява и не посяга към перото, преди да е сигурен, че е на прав път.

През последните години имах щастието много пъти да придружавам и помагам на Владо Попов при теренни изследвания на водопади, скални образувания, пещери и други. Най-характерното за работата му са изключителното трудолюбие и добросъвестност.

Георги Антонов

Той нищо не приема „на доверие“, нищо не измерва „на око“, нищо не оставя „за другия път“. Измерванията на разстояния, ъгли, посоки, температури Попов прави така точно и грижливо, като че ли след него ще мине комисия, която тепърва ще реши дали той е годен да върши такава работа. Владимир Попов напусна земният си път на 19 септември 1998 г.

Георги Антонов
(1943 – 1981)

Георги Антонов е роден през 1943 г. Той бе една нестандартна личност в спелеоложките среди. За него Ал. Грозданов споделя: „Мечтата му е да учи история, но шансът го прави студент по икономика. Историческите науки обаче, остават негова страст до последния му ден. Откритията на наскалните рисунки по Искърското дефиле и научното им обяснение, които в най-значителна степен

дължим на него, доказаха че университетската диплома не е винаги задължително условие да бъдеш уважаван авторитет в науката. Той кореспондираше със световни величини в наскалното изкуство (Акад. Окладников, проф. Анати, проф. Маис). Заедно с Ал. Стрезов в крепостта Траянови врата (до с. Ветрен, Пазарджишко) по описание намират затрупана галерия, която води към реката. След разчистване на входа, влизат, докъдето е възможно, и я картират. Взима активно участие в документирането на Кипиловското кале, осъществено чрез НЕК-ЮНЕСКО по договор с Института по паметниците на културата, както и в други подобни прояви. Той бе инициаторът на неофициалната среща на „академици“ с Тур Хеердал, след находчиви ходове (за да разбере програмата му), в типичния за него стил. Жоро участва и проучването и картирането на редица български пещери, както и международните експедиции на клуб „Академик“ - София в Украйна и Великобритания.

За съжаление, загина при проникване в сифона на пещерата „Попов извор“ до с. Боснек и остави много неосъществени идеи. Към наследството, което ни остави, трябва да прибавим и доклада – „Изследвания на пещерите светилища в България. Опит за историография“, изнесен на III-та Национална конференция по спелеология 1979, чийто сборник с доклади за съжаление не е отпечатан. За сметка на това видяха бял свят впечатляващите му работи: . Antonov, G. 1977 Sacred caves in Strandza Mountain. – In: Proceedings of the 7-th International Speleological Congress, Sheffield: 2-5. и Антонов, Г. 1981.; Някои изводи от разпространението на пещерите светилища по нашите земи. – В: Сборник доклади от Научно-практическа конференция по туризъм, алпинизъм, ориентиране, пещерно дело и защита на природата, 4-6 май 1979, Русе.

Георги Бончев

Георги Бончев (1866 – 1955)

Акад. Георги Бончев е роден на 6 август 1866 г. в Жеравна. Името му има своето заслужено място сред основоположниците на геологията в България, предимно в минералогията и петрографията. Бончев е един от многото българи, които получават образование в чужбина, след което се завръщат, за да служат на страната си. Завършил е с докторат в Загреб (тогава Австро-Унгария), преподавател в Софийския университет и ръководител на катедрата по минералогия е петрография от 1905 до 1955 г. Има значими научни

достигания, които намират израз в многобройни негови трудове. От 7 до 9 септември 1899 г. Г. Бончев провежда сондажни разкопки в пещерата Яловица и Топля, край с. Голяма Желязна. Открити са фрагменти от глинени съдове, кремъчни ламели, кости и зъби от животни. Авторът на разкопките публикува резултатите от разкопките в статията си „Пещерата „Топля“ до с. Г. Желязна“. Неговите пещерни проучвания продължават през следващата година, когато през април проучва и картира за първи път пещерата Цар Крумови порти край Шумен. През 1923 г. акад. Г. Бончев изучава морфологията на калцитовите кристали от пещери в Троянско, Тетевенско и Ловешко. Публикува над 140 труда с обем над 6000 стр. Част от трудовете му са посветени на възникнали актуални проблеми (земетресения, метеорити, пещери, мегалити, карстови води). В тях са описани многообразните проявления на повърхностния и подземен карст - въртопи, понори, карстови извори (в Шуменско, Новопазарско, Девня, Кипилово, Велинград, Клептуза), с. Дряново (Родопите), Айтоско); скалните мостове край с. Забърдо и Белица; за пещери (в Добричко, Търновско, Кюстендилско, Плевенско, край Пещера (Ушатови дупки), с. Кипилово (Козята и Челешката), Г. Желязна (Топля) и г. Орещец (Башовишки печ).

Първ, сред българските учени, изследва движението на подземните води и подхранването на карстовия извор Глава Панега. Участва и в дейността на Българското пещерно дружество.

Георги Велев
(1913 – 1984)

Георги Йорданов Велев е роден на 22 януари 1913 г. Започва да се занимава с пещерно дело от 1958; През 1961 г. е изпратен на национален курс за водачи, прониквачи и картировачи и то завършва с отличие. Същата година е удостоен със званието Мл. инструктор, а през 1964 и 1969 става последователно инструктор и старши инструктор по пещерно дело. Г. Велев отдава ум, знание и способности за организирането на пещерния клуб към Градския съвет на БТС – Варна и е негов председател от създаването му през 1961 до 1971 г. От 19 февруари 1979 година става учредител и първи председател на Окръжната секция по пещерно дело. В последствие развива изключително активна дейност за развитието на пещерното дело във Варненски окръг и страната. Участва в първата национална експедиция на Федерацията извън страната в Румъния през 1963 година.

Георги Минев
(1941 – 1984)

Георги Димитров Минев е роден 1941 година в Казанлък. Участва в учредяването на пещерния клуб Казанлък през 1968 г. В дейността на клуба неизменно изпълнява функцията на домакин. Активно участва в клубни и републикански експедиции, подготовка на казанлъшки пещерници, картировачи, откривател на редица пещери в Казанлъшкия карстов район. Починал 16.11.1984 година.

Георги Минчев
(1916 – 1986)

Георги Минчев е роден през 1916 г. в Хасково. Още от детските си години е закърмен с любов към планината, наследена от родителите му, с които много често ходи на лов и екскурзии. Като ученик дейно участва в редиците на „Юношеския туристически съюз“ (ЮТС). В гимназията през 1932 г. е избран за първи път за член в ръководството на ЮТС, а през 1935 г. за делегат на конгреса му в Асеновград. През 1944 г. се учредява БТС и ЮТС се присъединява в редиците му. Г. Минчев участва с цялата си енергия за построяване на съграден фонд на БТС в града и на хижа „Аида“.

През годините 1960 - 1965 е в ръководството на алпийския клуб към ТД „Аида“ - Хасково. През 1965 г. създават пещерна група към Алпийския клуб, а по-късно става първия председател на Пещерният клуб когато се превръща в самостоятелен клуб през 1968 . За всеотдайна и дългогодишна дейност през 1961 г. е удостоен от ЦС на БТС със значката „Отличник на БТС“, а през 1975 г. му е присвоено високото звание „Заслужил деятел на туристическото движение“. По-късно е награден с медал „Алеко Константинов и с медал „За особени заслуги“. Носител е на значката „Златен прилеп“.

Георги Минчев

Георги Райновски
(1946 – 2007)

Георги Цветков Райновски - роден 06.05.1946 г. в гр. Ботевград, починал на 12.03.2007 г. Занимава се с пещерно дело от 1964 година. Един от основателите на клуб „Бисер“ - гр. Ботевград. Първият инструктор по пещерно дело. Обучил е много пещерници. Участвал е в много клубни и републикански експедиции и прояви. При учредяването на клуба е Отговорник по учебно-спортната дейност.

Георги Райновски

Делчо Илчев
(1885- 1925)

Делчо Илчев е родом от гр. Панагюрище (29.05.1885). Основното си и средно образование получава в София. През 1904 завършва реалния отдел на I Софийска държавна гимназия и постъпва като студент в Софийския университет — отдел Естествени науки. Като студент в VII семестър, през март 1907 е приет на работа в Царската ентомологическа станция, където работи през свободното си от занятия в университета време. В това учреждение той намира добри условия за научна работа и тук написва научните си трудове. От тук той предприема множество екскурзии из Средна гора, Осогово, Рила, Родопите и Странджа. Увлечен от ентомологията, още през 1914 прави първите си посещения на пещери (Кайлъшката и други) с цел събиране на фауна. През 1916 г. е назначен за началник на Ентомологичната станция при Царските научните институти. В периода 1924-1925 се включва активно в биоспелеологичното изследване на редица българските пещери: Малка Лисца, Царската, Попин плечин и Голяма подлисца при с. Беляковец, Харамийската дупка, Триград, Сбирковата пещера, с. Прогред, Сухата пещера, с. Хвойна, Голямата пещера, Голямата и Малката микренски пещери, с. Микре, Кайлъшката пещера, Плевен, Деветашката пещера, Душника, с. Искрец. Делчо Илчев бива убит на 14 април 1925 г. по време на атентата срещу Цар Борис III.

Делчо Илчев

Димитър Иланджиев
(1932 - починал)

Димитър Веселинов Иланджиев е роден на 11 декември 1932 във В. Търново. Започва заниманията си пещерно дело през 1956; През 1960 година става член основател и първи председател на пещерния клуб при Туристическо дружество „Черни връх“ - София. Същевременно той вече е направил няколко съществени пещерни открития, а именно: заедно с Хр. Младенов открива и прави първи проучвания на пещерата Понора, с. Чирен до ок. 1700 м (1960); През 1960 той открива и пещерната „красавица“ Змейова дупка, Врачанска планина; Малата и Голямата Балабанова край Комщица. В последната прониква 260 м. През 1961 Д. Иланджиев завършва националния курс за водачи, прониквачи и картировачи. Две години

Димитър Иланджиев - вляво

по-късно (1963), участва в учредяването на пещерния клуб при туристическо дружество „Ив. Вазов“ и е избран в неговото ръководство като завеждащ учебно-спортната работа. Като такъв провежда няколко курса за подготовка на начинаещи пещерници. През 1964 г. с пещерниците от клуба, проучват пропастта Яме 1 край с. Търговище и обявява, че в нея е достигнато до дълбочина –307 м. - факт не потвърден и досега. Същата година, под негово ръководство, клуба провежда експедиция в района на с. Комщица. В рамките на експедицията се прави карта на пещерата Шамак (Червената локва). Благова яма край Етрополе е поредното голямо откритие на Д. Иланджиев, успоредно с него, той успява да се спусне до –55 м в нея. В последствие (1965), заедно с други членове на клуба, открива 430 м нови части в пещерата Понора. Датата на неговата кончина остана неизвестна, но името му ще остане в паметта ни като един от най-изявените откриватели от периода на възраждането на пещерното дело у нас.

Димитър Райчев (1922-2002)

Димитър Георгиев Райчев (Съра) е роден на 22.02.1922 г. в гр. Чепеларе в семейство на бедни земеделци. Основното си образование завършва в гр. Чепеларе, а средното в гимназията в с. Райково. През време на Втората световна война като доброволец отбива военната си служба в гр. Скопие. По време на службата завършва с пълно отличие военно- въздушното училище, а след това участва в Първата фаза на войната като борден – радиотелеграфист на самолет. След войната завършва като частен ученик гимназията в гр. Асеновград, а впоследствие- педагогически профил в университета „Тодор Самодумов“ - гр. Пловдив. От 1947 до 1949 г. учителствува в с. Момчиловци, а след това в гр. Чепеларе. Димитър Райчев или както повечето от нас го наричаха „Съра“ осъществява първата си среща с пещерите, когато е едва 14 –годишен. Истинският му път на спелеолог обаче, датира от 21 декември 1950 година, когато основава кръжок по пещерно дело, с което поставя началото на организираното пещерно дсело в Родопския край. През 1961 г. необходимостта да повиши своите практически знания и подготовка го отвежда в националния курс за водачи, прониквачи и картировачи. Срещата му с опитни и вече обиграни пещерници представляващи вече функциониращи пещерни клубове, подтиква Д. Райчев да реорганизира кръжока в клуб. Предходният богат опит и квалификацията мл. инструктор, която получава му вдъхват още по голямо самочувствие и през 1962 г. той основава пещерния клуб „Студенец“ към едноименното туристическо дружество. Под вещото ръководство на Д. Райчев, повече от две десетилетия клубът се развива, укрепва, утвърждава и постига зебележителни, за времето си резултати. Под ръководството на Д. Райчев започва систематичното проучване на пещерите край Пампорово, Рожен, Радюва планина. Клубът участва в международната експедиция в Добростан. През 1964 бива удостоен с педагогическото звание инструктор, а през 1969 и Старши инструктор по пещерно дело. Междувременно Д. Райчев участва, бива главен

Димитър Райчев

или научен ръководител в многобройни други клубни, национални и международни и дава изключителен принос към цялостното проучване и картиране на родопските пещери. Неговата най-голяма слабост са децата и обучението на начинаещи. Не случайно учениците у които Д. Райчев е възпитал в патриотизъм, любов към природата, умение да ходят по планините и да проучват пещерите нямат брой. Като уредник в историческия музей в Смолян и по-късно в Музеят по спелеология дапринася съществено и за археологическото проучване на родопските пещери. През множеството експедиции, проведени под негово ръководство е открита и фосилна плейстоценска фауна (пещерна мечка, пещерен леопард, пещерна хиена и др.) Биоспелеологичните изследвания, които Димитър Райчев извършва в родопските пещери са също много плодотворни – от него са открити нови видове троглобионтна фауна, някои от които носят името му.

В годините е събран многоброен научен материал, който трябва да види „бял свят“. „Съра“ решава, че най-подходящ начин за това ще е създаването на музейна сбирка. И след дълги перитетии, през месец март 1968 г. в малкия салон на читалище „Роподска искра“ е експонирана първата спелеоложка музейна сбирка в страната. Това обаче е само началото на една инициатива и лична борба, чиито завършек се увенчава със създаването Музей по спелеология и българския карст - през януари 1980 г. той вече е факт и отваря врати за първите си посетители. Зедно с това Д. Райчев става вдъхновител, инициатор и организатор, не само на проучването, но и на благоустрояването на пещерите Дяволското гърло, Ягодинската и Ухловица, с което се слага началото на пещерния туризъм в родопския край. Съра остави след себе си достойно писмено наследство. Най-впечатляващи в това отношение е приносът му към списването и издаването на бюлетина „Родопски пещерняк“. В излезлите от печат 67 бр. книжки са отразени резултатите от спелеоложките проучвания в Родопите. Под неговото перо излязоха и книгите. „Чепеларе и неговите околности“, „Ягодинския карстов район“, „Триградското ждрело и Дяволското гърло“, „Алманаха 50 години пещерно дело в Чепеларе“, „Албум на керамичните находки от ягодинската пещера „Имамова дупка“, с. Ягодина. Трудно е и да се преброят неговите статии и дописки в периодичния печат, в които ревностно пропагандираше пещернячеството, разкриваше неговият смъсъл и научен принос и необходимостта от опазването на вълшебния подземен свят. Поради неограничените си заслуги към развитието на спелеологията в родопския край и България, Д. Райчев бе награден с всички възможни отличия на Българската федерация по пещерно дело и по-късно спелеология и стана един от първите нейни почетни членове. Същевременно той многократно бе отличаван от БТС, и не на последно място, получи стойностните държавните отличия - Орден „Кирил и Методий“ I, II и III степен .

Димитър Събев (1937 - 1980)

Инж. Димитър Георгиев Събев е роден на 27 август 1937 г. Завършва СУ „Св. Климент Охридски“ със специалност „геохимия“. Работата му като геолог го отправя в проучвателната бригада „Северни Родопи“ с база Чепеларе. Поради това обстоятелство, през 1962 г. той става пещерняк и активно се включва в дейността на местния клуб „Студенец“. В последствие участва в организирането и провеждането на множество клубни и национални експедиции, в рамките на които проучва и картира професионално редица пещери. Основната част от тях са в обсега на Радюва планина (с. Дряново), Ягодина, Гела, Забърдо, Рожен и др. Участва в национална експедиция в пещерите на Кифхайзер и Харц – Германия. Същевременно е един от авторите, редакторите и двигателите за издаване на Бюлетина „Родопски пещерняк“. По-късно става и автор на книгата

Димитър Събев - в средата горе

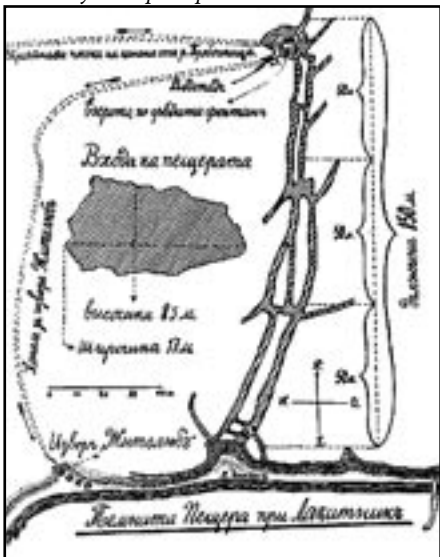
Жеко Радев

„Рупчоските пещери“ (1967). Благодарение на професионалната си подготовка Д. Събев публикува и на редица тематични разработки в областта на геологията, спелеологията, както и методологията на карстоложките изследвания: „Предпоставки за развитието на карста в Централните Родопи“, „Роженския карст“, „Резултати от проучването на подземния карст в южните отдели на Радюва планина“, „Геология на Триградския карстов район“ и др. След завръщането си в София, започва работа в Комитета по геология. Там разработва първата електронно-търсеща библиографска система по спелеология. Продължава и неговата обществено дейност в областта на спелеологията. В годината на кончината си (3 ноември 1980) Димитър Събев бе председател на Градската секция по пещерно дело - София, преди това и председател на ПК „Еделвайс“ - София .

Жеко Радев (1875 - 1934)

Проф. Д-р Жеко Радев е роден през 1875 г. в Нови Пазар. Завършва философия и педагогика в Софийския университет през 1904 г. През 1911 записва Берлинският университет, и след завършването си специализира геоморфология при проф. Албрехт Пенк, който го насочва към проблемите на карстовата геоморфология. В периода 1911-1914 г. Ж. Радев провежда теренни изследвания в Западна Стара планина за да подготви хабилитационния си труд „Карстови форми в Западна Стара планина“. През 1915 г. дисертационния труд е публикуван като отделен отпечатък на Годишника на Софийския университет и се превръща в една от най-стойностните книги за българския карст. В нея е направен обстоен морфографски анализ на карстовите райони в изследвания район. Освен подробно описаните карстови форми (кари, карни полета, въртопи, валози), авторът картира и описва 12 от най-забележителните пещери в района, между които са Темните дупки при г. Лакатник и Беренде Извор; Душника, с. Искрец; Водната пещера, с. Церово; Леденика, Враца и др. Трудът на Ж. Радев надхвърля рамките на регионалното изследване и има важно теоретично значение за европейската наука.

Жеко Радев - карта на
Темна дупка при гара Лакатник

Библиография: Костов, К. (1999) „Карстови форми в Западна Стара планина“ на Ж. Радев - класическа монография за карста от първата половина на XX в. - Национална научна конференция по проблеми на карста и спелеологията, София - март 1999 г. -Сборник материали, Спелеолклуб „Хеликтит“, С. ISBN 90434.

Ивайло Вълчев (1973 - 2002)

Ивайло Вълчев (Ръфа) е роден през 1973 г. Започва заниманията си с пещерно дело в пещерен клуб „Студенец“ при тур. дружество „Кайлъшка долина“ - Плевен през 1990 г. Първите му изяви са свързани с участието му в клубната експедиция в пропастта „Емилио Комичи'1992“ в Италия (-774 м). През следващата година Ивайло е сред участниците в Националната експедиция в Албанските Алпи. В качеството си на леководолаз той взема участие в проучването

Ивайло Вълчев (Ръфа)

на карстовия извор Шеган, където заедно с К. Петков достигат до дълбочина –52 м. В рамките на проучването гмуркат и още няколко сифона в района на с. Иванай. През 1995 Ив. Вълчев е второто действащо лице в българската леководолазна експедиция в Македония с ръководител Кр. Петков. Заедно с него се проучват и картират: основно карстовия извор „Врело“ (дължина 195 м и дълбочина –35 м), както и сифоните в пещерите „Кръщелна“ и „Врело“. Преди всичко, Ръфа беше пещерник водолаз. Той загина като водолаз при трудова злополука на 14 юли 2002 г. Сигурно не е случайно, че именно „водата“, без време, го отнесе в един друг свят, където вероятно някога ще се срещнем отново.

Иван Буреш (1885 - 1980)

Патриархът на българската зоология и създател на Природонаучния музей в София академик д-р Ив. Буреш има големи заслуги и за развитието на биоспелеологията в България. До края на богатия си с дела живот той беше почетен председател на Българската федерация по пещерно дело и насърчаваше със слово и пример младите изследователи на пещерите. Много е писано за този титан на нашето природознание и затова днес ще се спрем само на някои моменти от дейността му на изследовател на пещерите и радетел за тяхното опазване.

Иван Буреш е роден в София, в семейството на чешкия цинкограф Йосиф Буреш, който е заснел изкачването на тристата души на Черни връх под водачеството на Вазов и Ал. Константинов. След солидна подготовка в редица европейски музеи, бъдещият голям зоолог е назначен през 1905 г. за асистент в Природонаучния музей. При обиколката си на Балканския полуостров той се среща в 1909 г. в Далмация с проф. К. Абсолон, който му показва как се събира пещерна фауна. Още преди войните от 1912 - 1918 г., д-р Буреш събира прилепи в някои пещери около София - Темната и Ръжишката край Лакатник, Душника-Искрец, Голашката пещера и др. Истинската му кипяща дейност за изследване на българската пещерна фауна започва обаче през 1922 г., когато геологът В. Арnaudов му донася намереното в пещ. Леденика бръмбарче светломразец. Буреш веднага съзира в находката предвестник на една богата пещерна фауна и в следващите години предприема многобройни посещения на пещерите Леденика, Столетовската пещера, Лепеница, пещерите при Лакатник, Искрец, Карлуково, Търново и др. Той увлича в това дело и своите сътрудници Делчо Илчев, Ненко Радев, Иван Юлиус, Христо Матров, Пенчо Дренски, Нено Атанасов, Кръстю Тулешков и др. Богатите материали, събрани през първите две години, дават възможност на д-р Буреш още през 1924 г. да публикува първия обзор на пещерната фауна в България. Десетки видове троглобитонти излизат от мрака на Темната дупка и другите богати на пещерна фауна пещери в Западна България, Родопите и Средна Стара планина и, благодарение на д-р Буреш, попадат пред очите на най-големите европейски специалисти.

Д-р Буреш води огромна кореспонденция и сам обработва част от материалите. Благодарение на него, на Десетия международен зоологически конгрес в Будапеща ученият свят с голям интерес научава за направените в българските пещери открития. При избирането

Иван Буреш

Иван Буреш - пещера
Душника 16.10.1940 г.

му за академик д-р Буреш държи на 15.12.1927 г. академична реч под надслов „Пещери и пещерна фауна в България“. Тази реч допринася за повишаване на интереса към пещерите у обществеността. Д-р Буреш става и деен член на новосъздаденото Първо Българско пещерно дружество. Той подрежда в Природонаучния музей ценна колекция „Пещерна фауна“, а по-късно и цяла спелеологична експозиция, съдържаща неговите биологични материали и подарените от Рафаил Попов палеонтологични и археологични материали. Той поощрява Ненко Радев и Нено Атанасов да започнат изработването на планове на пещерите и възнамерява (както казва в своята работа от 1936 година) да започне издаването „в скоро време“ на „редица от публикации, носещи надслов „Пещери, бездни и пропасти в България“. До края на живота му други задачи все изместваха този величав проект, който все още стои на дневен ред пред нас, неговите ученици.

След Втората световна война, пак д-р Буреш поема инициативата за възобновяване на изследванията върху пещерната фауна и пещерите, като възглавява създадената към БАН пещерна научноизследователска бригада „Акад. Т. Павлов“. Акад. Буреш с голямо внимание следеше и формирането на групата млади биоспелеолози около П. Трантеев и ги напътствуваше с богатия си опит. Неговите съвети, събраната от него богата литература и установена научна традиция имат важно значение за напредъка, осъществяване с новите изследвания на пещери и тяхната фауна. На името на акад. Буреш са наречени от най-видните световни биоспелеолози няколко десетки вида пещерни животни, между които известните земноводни мокрици Бурешиа булгарика, водната мокрица Сферомидес бу рещи, стоножките Булгарозома буреши и Тифлоюлус буреши, големият пещерен червей Хаплотаксис буреши, опилионите Бурешиола буреши и Паралола буреши и много други, повечето обитатели на пещерите Леденика и Темната дупка при гара Лакатник. Едно от езерата в Темната дупка също носи неговото име.

Академик Буреш е бил подпредседател и председател на Българското пещерно дружество и редактира двата единствени тома на неговите Известия (1936 и 1940 година). На 20 септември 1927 г. участва в Спелеологичния конгрес в Будапеща, където е награден с бронзова значка на германските спелеолози за откриването на пещерна фауна в България. За своята работа големият учен казва (1936) : „Мен се падна в същност честта не да открива първия пещерен организъм на България, но да покажа на учения свят, че нашите пещери, подобно на пещерите в западните части на Балканския полуостров, крият в своите дълбочини една богата специална фауна, състояща се от непознати до неотдавна за науката слепи организми“. В 1929 година, 11 дни преди избирането му за академик, д-р Буреш е избран и за почетен член на Германското

сдружение на изследователите на пещерите. Името на големия зоолог и човек акад. д-р Иван Буреш ще се помни от българските пещерняци, от неговите ученици-зоолози, а Българската федерация по спелеология, чийто златен прилеп той носеше с удоволствие до последния си ден, ще пази с гордост спомена за своя почетен председател.

Иван Драганджиков

Иван Драганджиков (1944 - 2000)

Иван Божилов Драганджиков е роден през 1944 г. Той е един от учредителите на пещерен клуб „Злостен“ - Котел (25 май 1963 г.) Получава званието мл. инструктор през 1962 г. и активно се включва в изграждането и развитието на пещерното дело и клуба в Котел. Под неговото ръководство

се провеждат няколко курса за значката „Пещерняк“. Участва е в дейността и ръководи клубни мероприятия до 1971 г. както и в многобройни прояви организирани от БФСп у нас. През 1969 г. е включен в състава на експедицията в пропастта „Снежна“ в Полските Татри. За дейността си в областта на туризма и пещерното дело е награден със званието „Отличник на БТС“, а също така със значките „Бронзов Сребърен и Златен прилеп“. През 1971 г. напуска града и отсъства от него до 1978 г. След завръщането си работи като секретар на туристическото дружество „Злостен“ - Котел като отново се включва в работата на пещерния клуб. По негово предложение местността „Злостен“ е обявена за защитена.

Иван Иванов (1931 – 1997)

Иван Хаджииванов (Иван Иванич) е роден на 28.04.1931 г. в гр. Русе в семейството на адвоката Иван Хаджииванов и съпругата му Неद्याлка. Учи в „Дойче шуле“ до закриването му през 1944 г. След 9-ти септември баща му е ликвидиран без съд, а майка му пратена по лагерите. Осиновен от чичо си – аптекаря

Иван Иванов

Михаил Силаги, преминавайки през много трудности, Иван завършва гимназия. Като неблагонадежден, той е изпратен да отбие военната си служба в трудови войски, в урановите мини Бухово. От поделението в което служи, в края на третата година, остават живи само 4 души.

По политически причини не му се разрешава да следва и той започва работа като спедитор на Товарна гара – Русе. Междувременно, през 1956 г. се жени за Стоянка Градинарова от Варна, която го дарява с две деца – син и дъщеря.

На 01 юни 1957 г. е назначен на работа в отдел Природа на Русенския Исторически музей. Наследява тази позиция от известния колекционер на фосили и учител по естествознание Михаил Халваджиев. През следващата година като уредник в музея постъпва В. Бешковски. Заедно с Ив. Хаджииванов те подготвят експозицията на отдела, която е открита за посетители през май 1959 г.

Иван завършва курс за препаратори в Националния Природонаучен музей – София под ръководството на старши препаратора там – Александър Простов. Така той става първия професионален препаратор в Русе, а експонатите на музея са в неговите ръце през следващите двадесетина години. С многостранни интереси и способности, Иван участва в археологическите разкопки на средновековния град Червен и на античния кастел Ятрус, в инвентаризирането на иконното богатство на църквите в Русенски окръг, създава експозицията в резервата „Сребърна“ и др.

На него са поверени музейните превозни средства: мотоциклет с кош, стар джип и лодка; ловното оръжие на музея и отровите, използвани при препариране Той е шофьор и моряк, механик и монтьор, ловец и риболовец. Притежател е на много ловни трофеи и награди.

През 1956 г. Ив. Хаджииванов, заедно с д-р Георги Икономов, д-р Евтим Дуков, М. Халваджиев, Ив. Големанов – фотограф, П. Данчев и др. полагат основите на едно от първите спелео сдружения в България – Секцията по пещерно дело към Дома на планинаря в Русе. През следващите години тя прераства в пещерен клуб към ТД „Приста“. Заедно с група млади ентузиаста, Ив. Хаджииванов работи активно в новия клуб, изследвайки откритата през 1941 г. пещера „Орлова чука“. Намерени са още много метри (километри) нови галерии, направена е първата карта на пещерата, проучват се и други обекти по поречиено на Русенски, Черни и Бели Лом.

Участвайки в първите национални пещерни прояви, той се сързва със съмишленици, като географ

Петър Трантеев, инж. маркшайдера Радуш Радушев, зоолога Петър Берон и други водещи личности в съвременната българска спелеология.

От създаването на пещерния клуб в Русе до 1981 г. Иван Иванич е в ръководството му като председател или зам. председател. От 1964 г. той е инструктор, а от 1970 - старши инструктор. През това време е обучил няколко поколения русенски пещерници. Изследвал и картирал десетки пещери, пропасти, скални църкви и манастири, а русенския клуб се налага сред водещите в страната, получавайки званието „Образцов пещерен клуб“. Иван организира и няколко международни участия на клуба – в района на Закопане, Полша, в Румъния.

Ив. Хаджиивнов участва във всички по-значими прояви на БФПД – национални пещерни сборове, експедиции в различните карстови райони на България, обучение на кадри. Работил е в почти всички краища на страната – на Шуменското плато, Карлуково, в околностите на Ямбол и Враца, на Ловеч, Червен бряг и Тетевен, в Родопите – Триград, Рожан, Ягодина, Широка лъка, по Северното черноморие...

Освен с активна организаторска, педагогическа и изследователска дейност, Ив. Хаджиивнов е начело и на няколко стопански проекта, свързани с пещерното дело - благоустрояването и електрифицирането на „Орлова чука“ и изграждането на хижа над пещерата, която служи за база на музея и пещерния клуб в продължение на 22 години.

Неспокойният приключенски дух на Иван ражда множество интересни и нестандартни инициативи, като спускане с надувни лодки по р. Черни Лом от Широково до Кошов (1961 г.), обхождания на дунавските острови от Свищов до Силистра и др. Участва в експедиция „Бабуш“ – плаване със сал по р. Дунав от Видин до устието, заедно с д-р М. Паспалева и Т. Мичев. Иван владее добре немски език, което му позволява да участва в изследванията на птиците в резервата „Сребърна“ с наши и немски специалисти от бившата ГДР.

Активната и плодотворна работа на Ив. Хаджиивнов не остана незабелязана. От 1970 до 1981 г. той е отличен с Бронзов, Сребърен и два Златни прилепа за заслуги към пещерняшкото движение. От ЦС на БТС е награждаван с юбилейния медал „100 години организиран туризъм“ и медал „Алеко“ – златен. В 1979 е обявен за заслужил деятел на БТС и става член на Републиканската комисия по пещерно дело. Подготвя повече от 50 млади пещерници от Русе. Към 1981 преустановява активната си дейност като пещерник.

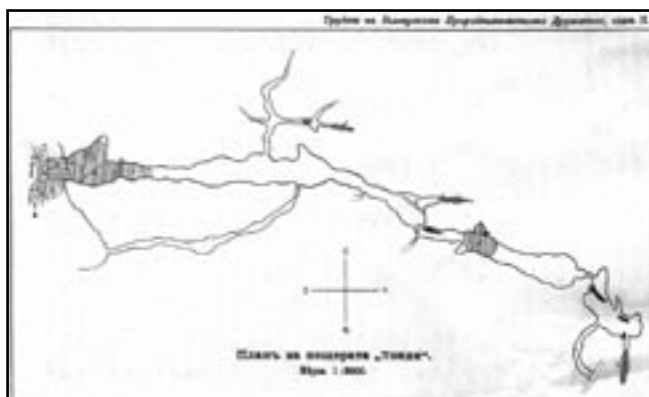
През последните години от живота си Ив. Хаджиивнов напуска музея и работи като фотограф в Автокомбинат – Русе, като изпитател във военния завод Дунарит, а през 1990 г. се пенсионира и основава частната фирма „Силаги“, в памет на осиновителя и благодетеля си. Днес тя се управлява от наследниците му. През всичките тези години, външно здрав, той е боледувал от последствията на лишенията през младите си години и особено от работата в урановите мини. Въпреки това запазва светлия си дух и великолепно чувство за хумор, което не го напуска до края. Почива на 15.08.1997 г. - едва 66-годишен.

Илия Никоевски

Илия Никоевски (1947 – 1991)

Илия Иванов Никоевски е роден на 11 февруари 1947 г. в гр. Дряново. Започва да се занимава с пещерно дело в клуба към Туристическо дружество „Бачо Киро“ в родния си град. Следва инженерство в ВМЕИ – София и в този период членува в пещерния клуб „Планинец“ - София. Там участва активно в провеждането на курсовете за значката „Пещерник“, а и в изследователската дейност на клуба. В следствие се завръща в родния си клуб и работи за него до кончината си. През 1971 г. завършва

Илия Стоянов - карта на пещерата Топля 1905 г.

късно и член на ръководството. Между другото той е и един от малкото радетели на ориентирането в пещери и направи големи усилия да го развие като състезателна дисциплина с приложен характер. Уви! Все таки Илия остава верен на пещерното дело до самата си кончина. Той почина на 22 март в деня на Общото събрание на БФСп на път за да се включи в него.

Илия Стоянов (1875 – 1920)

Илия Стоянов е роден на 25 април (стар стил) 1875 г. в Габрово. Завършил гимназия в Габрово през 1894 г., следвал естествена история във Висшето училище в София (Соф. университет). Завършил през 1898 г. От същата година до смъртта си е асистент към катедра минералогия и петрография при Софийския университет. Специализира минералогия и петрография в Париж от 1908 - 1911 г., доктор на Парижкия университет от 1912 г., член на Българското природо-изпитателно дружество. С указ от 27 януари 1919 г. е назначен за редовен доцент в катедрата, но е починал преди да встъпи в длъжност. Основният и единствен принос на И. Стоянов към спелеологията, са ръководените от него археологически проучвания и разкопки на пещерата „Топля“ при с. Г. Желязна, Ловешка обл. през 1900 г. Впоследствие, резултатите от тях са публикувани в Периодическо списание в обширна статия под заглавие „Принос към предисторията на България. Пещерата „Топля“ при с. Голяма Желязна“. По същество, работата отразява първото за времето си комплексно изследване на пещера, чиято основна насоченост е археологическа. Един внимателен преглед на публикацията дава основание да се предположи, че И. Стоянов е първият изследовател, който е приложил стратиграфския метод при разкопки в пещери .

Йордан Андреев

Йордан Андреев (1939 – 2008)

Проф. Йордан Киров Андреев е роден на 12. 04. 1939 год в гр. Добрич. Завършил е специалност История в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1964 г. Учителства в родния си град. Избран е за асистент по средновековна българска история във ВПИ „Братя Кирил

и Методий“, днес Великотърновски университет през месец декември 1966 г. Специализира в Сорбоната, Париж 1970-1971 г. 1973 г. защитава дисертация за научна степен „Доктор по история“. Специализира в университета „Атенео“ в Рим, Италия през 1976 г. В 1980 г. е избран за доцент по средновековна българска история. Специализира отново в университета „Атенео“ в Рим, през 1981 г. в Москва, а през 1982 г. в Гърция. От същата година е член на Специализирания научен съвет по стара и средновековна история, археология, етнография и помощни исторически дисциплини към ВАК. На 2 юли 1987 г. защитава дисертация за научна степен „Доктор на историческите науки“. На 3 май 1988 г. е удостоен с орден „Кирил и Методий“ II степен за принос в развитието на историческата наука. 1989 г. е избран за професор по средновековна българска история. На 22.03.1999 г. получава награда „Велико Търново“ за изследване и популяризиране културата на средновековна България. От 13 до 15 май 1999 год във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ се провежда международна научна конференция в чест на проф. д. и. н. Йордан Андреев. Избран е за заместник декан и декан на Историческия факултет на Великотърновския университет. Дългогодишен ръководител на катедра по стара и средновековна история, а от 1991 г. на катедра по история на средните векове. Ръководител на множество научни експедиции. Автор на множество доклади, статии и монографии, сред които и исторически научно-популярни четива превърнали се в истински бестелър на българския книжен пазар, като монографията „Българските ханове и царе“, преиздавана три пъти за три години, справочника „Кой кой е в средновековна България. Исторически справочник“, също преиздаден три пъти и др. Професор д. и. н. Йордан Андреев почива внезапно на 22.02. 2008 год. на 69 г. възраст.

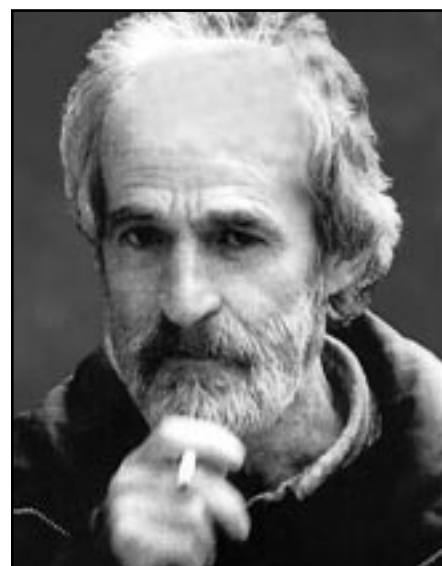
Интересът на Й. Андреев към пещерите е свързан с развитието му като историк. Като създател и ръководител на учреденият през 1971 г. във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, студентски изследователски „клуб 1300“, той отделя голямо внимание и време в организационния живот и научното осигуряване на дейността на клуба. Организатор и ръководител е на множество експедиции за изследване и проучване на пещери, скални нисши и скални манастири. 1974 г. е ръководител на студентска експедиция в Провадия, която има за цел освен проучване на средновековната крепост и проучване на скалните манастири в района. През 1974 г. организира експедиция по долината на р. Русенски лом. Следват експедициите „Карлуково 1975“, „Искър 1975“ в района на с. Садовец, Плевенско, за проучване на скалните пещерни комплекси в района, „Искър 1976“, по поречието на р. Вит, „Иваново 1980“ и др.

В резултат на обстояните теренни изследвания и проучвания проф. Андреев изнася редица научни съобщения и доклади. Трудовете му остават като публикации в редица сборници и списания. През 1975 г. е публикувана статията „Надписите при с. Иваново, Русенско и последните години от живота на цар Георги Тертер I“ в сп. „Векове“ №3 стр. 77 - 84. В статията се дава нов прочит на надписите от пещерния комплекс „Кръщелнята“ и скалната църква „Господнев дол“. През 1979 г. е публикувана статията „Надписите при Садовския манастир“ в сп. „Векове“ №3 стр. 60 - 64, в която авторът представя проучванията на надписите от средновековния манастир в местността „Студенец“. Същата година от 28 до 29 ноември в гр. София участва в научно-теоретична конференция с международно участие „Историята и нейните извори“, посветена на 1300 годишнината от създаването на българската държава, с научно съобщение „Скалните надписи като извор за средновековната българска история изследване и проблеми“. През 1980 г. в „Сборник лекции за следдипломна квалификация на учители“ стр. 3-26 е отпечатана статията „Летописната традиция в средновековна България“ в която се характеризират етапите на каменната летопис в средновековна България През 1994 г. са отпечатани статиите „Кой е „багренородният“ цар Михаил от скалният надпис при село Рояк „Провадийско“ в сборника „Търновска книжовна школа“ т. 5, 441-453 стр. и „Кой е „цар Георги“ от надписа на Иво Граматик при село Иваново, Русенско? В сборника „Историко-археологически изследвания. В памет на проф. д-р Станчо Ваклинов“ В. Търново, 1994, стр. 167-175.

През пролетта на 1982 г. Йордан Андреев е избран за председател на пещерен клуб „Дервент“ към студентско туристическо дружество „Академик“, който пост заема до пролетта на 1984 г. Като ръководител на пещерния клуб спомага за затвърждаване на научно-изследователската дейност в клуба. През 1983 г. пещерняците от клуба се включват активно в изследването на скалните нисши и пещерите над манасти-

рите „Св. Троица“ и „Свето Преображение Господне“ съвместно с членовете на студентския „Клуб 1300“. Установяват се съществуващите графити и надписи в пещерите, локализира се местоположението на „Евтимиевата пещера“. Като цяло дейността на пещерния клуб се обогатява в посока на цялостно проучване и изследване на пещерите.

Със своите научни търсения и опит проф. Йордан Андреев подпомага дейността и развитието на ПК „Дервент“, а с публикациите си за скалните манастири и надписи допринася за развитието на българската спелеология и познанието за българските пещери. Като съществена заслуга в развитието на спелеологията, може да се посочи новият прочит на надписите при с. Иваново, Русенско, от пещерния комплекс „Кръщелнята“ и от скалната църква „Господнев дол“, които пряко свързва с последните години от живота и смъртта на цар Георги I Тертер. Посочени са пещерни обекти които днес може да причислим към съкровените места в България с изключително значение за българската история и за всеки българин.

Йордан Бенчев

Йордан Бенчев (1949 – 2008)

Йордан Цекон Бенчев (Кочи) е роден 29.06.1949 г. в гр. Ботевград. Занимава се с пещерно дело от 1965 година. Участва в много клубни и републикански експедиции и прояви. През 1982 г. участва в експедиция на клуб „Бисер“ в Чехословакия. Прониква заедно с другите участници до дъното на всички посетени пещери. Взима дейно участие в проучванията на Драганово-Бежанския пещерен район в състава на експедициите организирани от Б. Гарев.

Карел Шкорпил (1859-1944)

Карел Шкорпил е роден на 15 май 1859 г. в гр. Високе Мито, Чехия, починал на 10 март 1944 г. Погребан в Плиска. Завършва гимназия в гр. Пардубице. След това следва едновременно в Карловия университет и във Висшето техническо училище в Прага и се дипломира през 1881 г. През следващата година е назначен за първостепенен учител в Пловдив, където преподава по геометрия и геометрично чертане, алгебра, физика и рисуване. Покрай учителството си в Пловдив започва да изучава археологическите паметници на Южна България. В този период започва да се преквалифицира като историк и археолог. В тази връзка се премества в сливенската мъжка гимназия (1886 - 1888). В следващия период през годините 1888-1890 и от 1894 до 1915, е учител във Варненската мъжка гимназия, а междуременно и в Русенската и Великотърновската мъжки гимназии. След пенсионирането си през 1915 г. става директор на Археологическия музей в гр. Варна и изпълнява тази длъжност до края

Карел Шкорпил

Карел Шкорпил - карта на Еменската пещера 1887 г.

на живота си. Докато е директор той не изоставя учителската си професия и преподава география и дескриптивна геометрия в Морското училище, а по-късно преподава краснопис в средното търговско училище във Варна. По време на 33-годишното си учителстване, а и по-късно, Карел Шкорпил развива невероятна по обем научно-изследователска работа, която по всеобхватност и значение е далеч по-голяма от тази на много други учени. Библиографията на научните му трудове и статии съдържа 142 заглавия, 30 от които са на чужди езици. К. Шкорпил е сред първите изследователи на карста и на археологическите останки в него. По време на проучванията си в България, братята Шкорпил се натъкват на десетки изкуствени или полуизкуствени пещерни обитатели, което става причина още в края на XIX век да бъде въведен в научно обръщение термина „скални монашески обитатели“. Най-съществен принос към археологическите проучвания в карста имат проучванията на именно тези обекти. К. Шкорпил документира, описва и научно коментира скално-пещерните църкви и манастири по поречието на Ломовите (изследвани през 1887, 1892 и 1912 г. по поръчение на Археологическата комисия за откриване и опазване на старините в България към Народния Музей в София), Южна Добруджа (съсредоточени по Черноморския бряг и р. Суха,) и Шумен. През 1887 г. К. Шкорпил картира Еменската пещера – първата картирана пещера в България.

Резултатите от направените проучвания са отразени в много от издадените от него книги и статии.

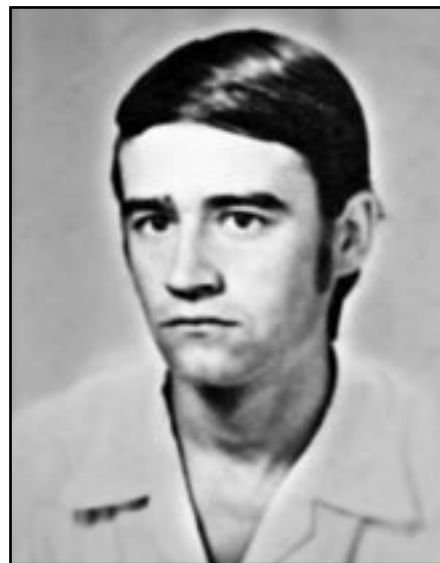
Кирил Токев (1928 – 1998)

Кирил Йорданов Токев е роден на 23 февруари 1928 г. в с. Гълъбник, Пернишко. Един от създателите на пещерния клуб при туристическо дружество „Рудничар“ - Перник и дългогодишен негов секретар. Завършил курс за младши инструктори през 1972 г. Открива пещерата при с. Еловица. По негова инициатива с цел опазване се правят врати на пещерата, както и на Духлата при с. Боснек. Участва във всички клубни експедиции, а множество спасителни акции в Духлата. Награден със значките „Бронзов“ и „Сребърен прилеп“.

Кунчо Кунев

Кунчо Кунев (1949 – 2007)

Кунчо Апостолов Кунев е роден на 10 октомври 1949 г. в гр. Ямбол. Завършва курс за пещерници през 1965 г. и активно се включва в дейността на клуба. Участва в проучването на пещерите в Сакарския край и основно в района на селата: Воден, Мелница, Мрамор, Ст. Караджово и др. През 1967 г. успешно завършва курса за мл. инструктори по пещерно дело. През 1969 г. е състав на групата, която открива продължение на пещерата Дрънчи дупка и достига дълбочина 97 м; Същата година Кунчо е включен в състава на националната експедиция в пропастта „Снежна“ – Полша (- 640 m.) под ръководството на П. Недков и е един от 5-те (от общо 10-

тимата) участници достигнали дъното. През 1973 г. става инструктор по пещерно дело и като такъв, през 1974 г. участва в национална експедиция в Бергерхьоле - Австрия. Междувременно се включва активно в проучванията на клуба в района на Котел – местностите Зеленич (Приказна, Кървавата локва, Черните извори и др.) и картирането на голяма част от обектите там. Неговата цялостна подготовка го прави и желан участник в голяма част от проявите на БФДП в периода до края на 70-те години на миналия век. За известно време (1985 г.) К. Кунев застава и на „кормилото“ на пещерния клуб.

Любен Петров (1928-1979)

Любен Иванов Петров е роден на 8 януари 1928 година в Казанлък. Участва в учредяването на пещерния клуб Казанлък през 1968 г. Завършил курс за мл. инструктори през 1970 г. В дейността на клуба изпълнява функции на секретар и председател. Активно участва в организирането на клубната дейност, експедиции, подготовка на казанлъшки пещерняци, картировач, написване на материали за сп. „Казанлъшки пещерняк“. За краткия десетгодишен период от неговата дейност в клуба са открити и проучени близо две трети от всички пещери в района. Почина на 23. 02. 1979 година.

Любомир Динев (1911-1986)

Професор д-р Любомир Динев е име произнасяно с уважение, любов и топла признателност, както от хилядите любители на природните красоти - пещерняци, туристи, алпинисти, така и от множеството географи - научни работници, специалисти и студенти. Роден е в Стара Загора в будно учителско семейство. Неговият баща - учител по география е бил известен с майсторството си да изработва релефни географски карти. Така закърмен от малък с любов към географията Любомир Динев завършва Софийския университет „Климент Охридски“ - специалност география с отличен успех през 1935 г. .

Титлата доктор на природните науки получава след специализация в Карловия университет в Прага, а през 1939 година е вече асистент по география в Софийския университет. Четири години по-късно той се хабилитира за доцент, а от 1957 година е и професор. Ръководи катедрата по обща стопанска география, а през 1972 г. създава и първата в света катедра по география на туризма.

Любомир Динев

„Проф. Динев е отдал на географските науки целия си съзнателен и творчески живот“ - ще пишат географите. Същите думи, но отнесени за спелеологията и пещерното дело ще кажат и спелеолозите. Така, ако трябва да обрисуваме цялостния портрет на професора, трябва да отбележим неговите приноси, както в областта на географията, така и в областта на спелеологията и пещерното дело.

Особено голям е приносът на проф. Динев в областта на географията на населението и селищата. Много ценни са и проучванията му във връзка с икономогеографското райониране. Автор е и на множество научни статии, студии и учебници за висшите учебни заведения, научно-популярни статии, географски карти и др. Изключително важен е и приносът му за създаването и утвърждаването на географията на туризма у нас, като ново направление в географията. В тази област той разработи някои теоретични въпроси и

концепция за туристическо райониране на България. Тази негова дейност е тясно свързана със спелеологията и допринася много да се разкрие от научни позиции голямата социална, научна и икономическа значимост за обществото на пещерното дело у нас.

Туризмът е голямата любов на професора, достигнала върхна точка в отношението му към пещерите и пещерното дело. Тази любов го накара да оглави новосъздадения през 1958 година Комитет по пещерен туризъм, после БФПД и да остане до април 1985 г. действителен председател. Веднага трябва да добавим, че проф. Динев е член основател и на Международния спелеоложки съюз (ЮИС) (1962), като през 1977 година, на конгреса в Шефилд, Англия бе избран за член и на неговото бюро. Тази негова дейност изигра важна роля за подобряване на международната дейност на федерацията и за затвърждаване на нейния авторитет и престиж, а неговото име се нареди сред най-добрите учени в света, работещи в областта на спелеологията и географията. Неговата работа на това поприще у нас допринесе изключително много за развитието на пещерното дело, за проучването и картирането на пещерите в България, за подготовката на кадри по пещерно дело, за благоустрояването на най-красивите пещери, както и за правилното развитие на пещерния туризъм у нас. Така, че всички успехи постигнати от Българската федерация по пещерно дело за целия период (27 г.) от нейното съществуване са пряко свързани с името на проф. Динев.

На пленум на БФПД, през 1985 г. проф. Динев бе избран за Почетен председател на федерацията

Любен Чернинков (1922 – 1980)

Инж. Любен Чернинков е роден в Сливен на 17.09.1922 г. Заниманията си със спелеология започва още през студентските си години. Като лесоовъд е участвувал в прояви в Тетевенския Балкан.

През 1963 г. на 18.12. заедно с група ентузиастични туристи учредяват Пещерен клуб към Туристическо дружество Сините Камъни-Сливен. Първата изява на новосъздадения клуб е проучването в пещера „Змеви дупки“ край града през пролетта на 1964 г.

През 1973 г. организира 14 пещерняка, които изследват двата района на в р. Качулка и картират пещерата „Долната мааза“, като тази карта и до сега е най-актуалната на тази пещера.

През 1975 г. в няколко експедиции организирани от Чернинков започва проучването и картирането на пещери от района на с. Кипилово: „Вичова дупка“, „Двуетажната“, „Дендритната“ и др.

До 1978 г. г-н Чернинков е несменяем председател на клуба. В качеството си на директор на горското стопанство Сливен той оказва всеотдавна и неограничена помощ в развитието на спелеологията в Сливенския район, а също така и в пряката изследователска дейност на спелеоклуб „Протей“ - Сливен. Почина на 29.01.1980 г. в родния си град.

Марин Маринов - „бай МАРИН“ (1939 – 2000)

Марин Маринов е роден 1939 г. в с. Бяла, Сливенско. Завършва текстилен техникум в гр. Сливен и по-късно работи като секционен майстор във фабрика „Руно“.

В организираната спелеология в Сливен се включва още през 1963/64 г. при учредяването на пещерен клуб при Туристическо дружество „Сините камъни в Сливен“. Завършва първия курс за пещерници в Сливен под ръководството на инструктора Георги Драгнев По-късно завършва курс за мл. инструктор. Участвува в експедициите през 1975 г. за проучване на Карстовия район край с. Кипилово. Заедно с водача от с. Кипилово - бай Вичо, разучава околностите на селото, открива входа на пропастта „Ямата 3“ Заедно с Александър Сироманов картира пещерите: „Долната мааза“ – мина Качулка, „Чешките“, „Дендритната“;

Методи Ценов

„Двиетажната“ и др.

Обикаля и изучава карстовите райони: „Злостен“ и „Зеленич“, обучава много нови пещерняци и дава неогреничен принос за развитието на спелеологията в Сливен. Почива 2000 г. в гр. Сливен

Методи Ценов (1951 - 2005)

Методи Ангелов Ценов започва заниманията с пещерно дело през 1973 г. в пещерния клуб при тур. дружество „Урвич“-София. Секретар е на клуба в през периода 1976-1977 г., а от 1978 до 1989 е и негов председател. Освен като организатор, М. Ценов се изявява като ценен помощник при обучението на млади пещерняци и проучвателската дейност на клуба. Участва в клубни експедиции и сам картира пещери в районите на селата Върбешница, Хотница, Филиповци, Пещерна и др. В периода 1976 – 1979 е в ръководството

на Софийската градска секция по пещерно дело и ръководи няколко нейни експедиции като „Реселец’77“ „Бресте-Чудна’79“ и др. През 1987 г. ръководи клубната експедиция за проникване в пропастите „Епос“ и „Проватина“ - Гърция.

Михаил Крънчев (1944 – 2008)

Инж. Михаил Павров Крънчев е роден на 30 април 1944 г. Завършва ВМГИ – София и работи като проучвател на полезни изкопаеми до пенсионирането си. Въпреки, че се пенсионира като миньор той продължава да работи до последно, но в други сфери и дейности. Той бе изключително трудолюбив, начетен и интелигентен човек, който се интересуваше и занимаваше с различни хобита и занимания, но най-запазен беше по спелеологията.

Михаил Крънчев

Михаил Крънчев, или Мишо както всички го наричаха, беше пещерняк със стаж повече от 35 години. Започва да се занимава с пещерно дело още като студент. През 1988 г. е един от участниците в 18-членната експедиция на ПК „Прилеп“ - София в пропастта Торка де Уриело в Испания. Дълги години е бил секретар в ПК „Прилеп“ - София към туристическо дружество „Планинец“ - София. А покъсно през 1993 г. е избран за председател на клуба. В периода 1993 - 1996 г. е и член на Управителния съвет на Българската Федерация по Спелеология (БФСп). Награждаван е с отличия на БФСп и Българския туристически съюз, за заслуги към развитието на пещерното дело в България. През 2000 - 2001 г. е един от основните дейатели за пререгистрирането на ПК „Прилеп“ в СпК „Прилеп - 1962“ и за запазването на целостта на клуба и просъществуването му по-нататък в годините. Длъжността председател изпълнява до средата на 2006 г., когато напуска СпК „Прилеп - 1962“ и става член на ПК „Пещерняк“. Почива на 9 февруари 2008 г., не навършил 64 години. М. Крънчев бе опитен и познат на всички пещерняк, от когото много

Нено Атанасов сред членове на БПД - Крива пещ, с. Гинци 1939 г.

членове на клуба са се учили. Умееше да влияе положително на хората около себе си и да ги привлича и заразява за каузата на пещерното дело. Добър човек и приятел, който остави своя следа в живота на хората около него и пещерното движение няма да го забрави.

Нено Атанасов (1902 - 1996)

Д-р Нено Атанасов е роден на 19.12.1903 г. в с. Дерманци, Ловешко. През 1930 г. завършва естествени науки в Софийския университет. Работи в Царските природонаучни институти, където под влиянието на д-р Иван Буреш започва да се занимава в изследването на пещери от биоспелеологична гледна точка и вобще. По-късно е зам. директор и ръководител на секция „Гръбначни животни“ в Зоологическия институт при БАН (1950-1962) и директор на Природонаучния музей (1947 - 1962). Включва се активно и в дейността на Пещерното дружество и бива избран за негов секретар. Заедно с

д-р Ив. Буреш, редактира 1 и 2 том на Известията на Българското пещерно дружество.

През 30-те и 40-те години изследва Новата пещера край Пещера, Беленските пещери „Маазите“, пещерите около с. Гинци, „Съева дупка“ и др. В. Последствие участва в работата на Научно-изследователската бригада „Тодор Павлов“. Освен пряката си спелеоложка дейност, има и принос към популяризирането на пещерното дело като публикува редица материали по темата периодичния печат. По важни от тях са: „Научно-изследователската бригада „Тодор Павлов“ (1949), „Животът на човека през старата каменна епоха“ (1942, 1943); „Човекът и животните през старата каменна епоха“ (1942/1943); „Пещерите и пещерната мечка“ (1943); „Новата пещера при гр. Пещера“ (1932-1933); „Беленските пещери „Маазите“ при с. Бяла, Сливенско“ (1936); „Пещерата край гр. Пещера“ (1939); „Пещерите при с. Гинци - Софийско“ (1940); „Пещерата „Съева дупка“ (1951)

За заслуги към българската зоологическа наука той е награден с ордена „Червено знаме на труда“, „Кирил и Методий“ 1 ст., с почетния знак на БАН „Марин Дринов“. Награден е и с всички отличия на БФСп.

Ненко Радев

Ненко Радев (1899 - 1944)

Ненко Радев е роден през 1899 г. Започва да се занимава с проучване на пещери в Царския естественоисторически музей. Сам и заедно с колеги спелеолози от музей посещава с научно-изследователска десетки пещери между които . Леденика; Хайдушката, Касапниците, Темната дупка, Зиданка, с. Карлуково; Змеюва дупка, Хитревци, Марина дупка, Генчевци; Марина дупка, Генчевци; Андъка и Бачо Киро, Дряново; Водната, С. Церово; Харамийска дупка, с. Триград; Лендицата, Гела; Сбирковата, с. Проглед; Сухата, с. Хвойна; Меденик, с. Челопек; Голашката пещера, с. Голак; Трапо, Колибата, Голямата, Гълъбарника, с. Беледие хан; Пещерата, с. Габер, Сф.; Живата вода, с. Боснек; Голашка пещера, с. Голак; Маркова дупка,

Ненко Радев - спускане в
пропастта Чавките

г. Белово; Темната, с. Калотина; Дряновската, Дълбока котленска; Малката на р. Глоговица; Нириц; Понорът и Леденицата, гр. Котел; Деветашката, с. Деветаки; Промъкняло, Враца; Душника, с. Искрец; Топля и Яловица, с. Г. Желязна; Попската, с. Крушуна; Хайдушката, с. Карлуково; Калугерова и Лясковската с. Арбанаси; Темната дупка, г. Лакатник; Пещ. при с. Леденик (В. Търновско); Боските, с. Мрамор; Яворецката и Пещере, с. Лакатник; Урушка маара, с. Крушуна; Стълбица, Кърпачево Мандрата, с. Чавдарци; Топлата, гара Борушица. Успоредно с това, започва съставянето на първия каталог на българските пещери, от който излизат две части (1926 и 1928 г.), където е поместил плановете на картираните от него 16 пещери както и техните описания. Прави климатични измервания на много от пещерите, които е проучил. Според известните източници, на 5 април 1931 г. заедно с П. Енглиш и Найден Братанов (учител от Ябланица) осъществяват първото успешно спускане в пропастта Бездънният пчелин и определят дълбочината ѝ на 137 м. Месец покъсно (11 май 1931 г.) Н. Радев и П. Енглиш се спускат в пропастта „Чавките“ (-63 м) край село Осиково (сега Миланово) в Бегличкия дял на Врачанската планина.

Н. Радев е и откривател на нови животински видове – името му носят видовете: (род *Radevia*, *Paranemastoma radewi*, *Brachydesmus radewi*, *Pheggomisetes radewi*).

Неофит Чолаков (1934 – 2002)

Доц. д-р Неофит Чолаков завършва средно образование в I - ва мъжка гимназия, гр. Пловдив през 1951 г. През 1956 г. завършва СУ „Климент Окридски“ - специалност геолог-геохимик. От завършване на ВУЗ-а до 1958 г. работи последователно в управление „Нефт и газ“-гр. Варна, и Главно управление по геология - гр. София. От 1960 г. до 1994 е редовен преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“. През 1972

Неофит Чолаков

г. защитава докторска степен по геолого-минералогическите науки, а от 1974 г. е редовен доцент по Палеонтология, Кристалография и Петрография. В периода 1979 - 1987 г. е декан на Химико-биологическия факултет.

Научната му дейност е в следните направления: Палеогенски седименти в Родопската област, Петроархеология на исторически обекти, Биогеохимия на обекти в Родопите. Има издадени 70 научни публикации, 4 учебни ръководства, 2 учебника и 32 научно-популярни статии. Специализира е в СССР, Унгария, Франция, Югославия, Испания, Чехословакия и ГДР. Владее френски и руски езици.

Дейността му в пещерното дело е разностранна, в резултат на което излизат и следните публикации: Пещерны й жемчуг Болгарии - 1964, Ооло - и пизолитообразуване в някои наши пещери - 1965, За някои особености на микроклимата на пещерите в Добрушанския карстов район на България - 1981, Геоложките проучвания в спелеологията и участието на пещерняците в тях - 1983, Петрографска

характеристика на катерачните обекти в България - 1985, Образуване на пещерните арки - 1983 г.

От основаването на СТД „Академик“ - Пловдив, е Член на бюрото, а в периода 1993 - 2001 г. и негов председател. Членува в Окръжния пещерен клуб, където от 1971 г. до разпускането му - 1975 г. е председател. В продължение на 8 години от 1978 до 1986 г. е председател на окръжната комисия по пещерно дело. През 1975 и 1979 г. е ръководител на републиканските пещерни експедиции в Доброостанския район.

Като активен участник в Окръжния пещерен клуб (от 1960 г.) и по-късно в ролята на негов председател чете лекции по геология, морфология и генезис на пещерите, на всички курсисти по пещерно дело. По време на експедиции провежда практически занятия по разпознаване на варовика, мрамора, останалите седименти и вулканичните скали. Доц. Чолаков е редовен участник във всички експедиции на Окръжния пещерен клуб (Доброостан, Велинград, Котел, Христо Даново и др.).

През 1962 г. е привлечен като консултант при водозахранването на с. Косово от пещера „Гарваница“. От този водоизточник бяха водоснабдени също и с. Наречен, курорта Нареченски бани и Правителствената вила в района. По негов проект бе извършено санитарно водохващане във водосборния басейн над с. Бяла Черква. В периода 1968 - 69 г. при опити с флуоресцин бе доказан вододела на „Доброостанското плато“, във връзка с което се изгради сегашното водохващане в землището на с. Орещец, по средното течение на р. Сушица.

Неофит Чолаков е награждаван от БТС и БФПД със званието - Заслужил деятел на БТС, а също е носител на значките „Сребърен прилеп“ и „Златен прилеп“. От 1962 г. е един от първите Инструктори по пещерна дело в гр. Пловдив

Николай Джамбазов (1919 - 1982)

Ст. н. с. Николай Стефанов Джамбазов е роден в Павликени на 14 септември 1919 г., където завършва средното си образование. Още от ученическа възраст проявява интерес към древното минало. През 1947 г. завършва естествени науки във СУ „Св. Климент Охридски“. През 1949 г. постъпва като асистент в Археологическия музей, София, от 1950 г. е научен сътрудник, а от 1975 г. до пенсионирането си през 1979 г. — старши научен сътрудник. В продължение на тридесет години той се посвещава всеотдайно на изследването на материалната култура през палеолита в нашата страна и дълги години е единствения специалист в тази област.

Николай Джамбазов

Благодарение на неговата дейност бяха изследвани над тридесет палеолитни находища като : Деветашката пещера (1950 - 1952), пещерата Пещ (1951 - 1953), Ловешките пещери (1952 - 1956), Самуилица I и II при Кунино (1955 - 1960), Моровица (1955), Очилата (1959 - 1960), Парниците (1959 - 1960), Орлова чука (1961), Бачо Киро (1971 - 1976) и др. Автор на много публикации върху археологичните находки в пещерите. Пенсиониран през 1979 г. Значителен принос за праисторическата наука са публикациите свързани с проучванията на Деветашката пещера „Деветашката пещера“ (1960) и тези за Самуилица „Разкопки в пещерата Самуилица“ — Археология, I, 1959, 1-2, с. 47-53).

Н. Джамбазов беше не само теренен и кабинетен изследвач, но и добър популяризатор на праисторията и спелеологията. Автор на многобройни статии в периодичния печат. Освен книгата му „Пещерите в България“ (1958), която е и първата обзорна студия в страната върху проблема, той публикува и статиите: „Пещерата Пещ до Старо село, Врачанско.“ — ИАИ, XXI, 1957, с. 1-40; „Разкоп-

ки в пещерата Моровица през 1955.“ — ИАИ, XXII, 1959, с. 15 —28; „Пещерата Парника при с. Бежаново, Ловешко.“ — Археология, II, 1960, 4, с. 54-58; „Палеолитни находки в пещерата Пешкетто при с. Лиляче, Врачански окръг.“ — Археология, X (I, 1970, 1, с. 58-66; „La Grotte Samouilitsa II. In: Cultures préhistoriques en Bulgarie.“ S., 1981 (ИАИ, XXXVI), p. 5-62 и др. Завършва земният си път на 11 декември 1982. Неговата смърт е голяма загуба за българската археология. Дейността му е един от примерите за плодотворен професионален живот, който оставя трайна следа не само в паметта на колегите му, но и в по-широките кръгове на нашата общественост.

Николай Митков
(1930 – 1998)

Николай Илиев Митков е роден на 8 декември 1930 в Михайловград. Започва да се занимава с пещерно дело през 1957 година. През 1958 г. става член основател на ПК при туристическо дружество „Балова шума“, Монтана. В периода 1960 - 1977 г. е негов председател; Завършва курс за водачи, прониквачи и картировачи – 1961 и същата година е удостоен със званието мл. инструктор. Инструктор от 1976 г.

Никола Пушкаргов

Никола Пушкаргов
(1874 - 1943)

Проф. Никола Пушкаргов е роден на 14 декември 1874 в гр. Пирдоп. До 3 клас учи там, после в гимназиите в София, Пловдив и Севлиево, Търново и Варна. После става основен учител (1897 - 1898) в с. Мирково, Пирдопско. Постъпва в СУ „Св. Климент Охридски“, където през 1901 г. завършва естествени науки. През следващата година става преподавател в Скопската гимназия, където става член на ВМРО. През 1902 г. получава задача от Г. Делчев да укрепя Скопския революционен окръг. По време на Илинденското въстание е началник на въстаническите сили в окръга. След въстанието, Пушкаргов се връща в България и се посвещава на научна работа. Автор е на повече от 80 труда областта на почвознанието и през 1931 г. създава първата почвена карта на България в мащаб 1:500 000. Н. Пушкаргов е активен член на Българското пещерно дружество и негов председател през 1936 и 1939 година. Документирани са неговите проучвания в Карлуковския басейн - 1935 г. и пещерата при с. Гаврилово, Сливенско - 1936.

Павел Делирадев

Павел Делирадев
(1879 – 1957)

Павел Делирадев е роден на 15 февруари 1879 г. в Панагюрище. Завършва Панагюрското четири класно училище, Столарското учи-

лице в Русе и следва география в София. Основател е на социалистическите организации в Панагюрище и Русе и на Българския общ работнически синдикален съюз. През 1908 - 1909 г. броди с чета из Македония и редактира вестниците на движението. След войните е един от най-дейните организатори на туризма в България. Основател на Българския алпийски клуб. Има научни приноси в географията, геологията, медицината, биологията и др. Автор е на над 50 книги като: „Витоша“ (1926), „Осогово“ (1927), „Рила“ (в два тома, 1928, 1932), „Родопите“ (1937) и др., на трудове с историко-етнографски характер „Принос към историческата география на Тракия“ (в два тома, 1953), 5-томният сборник с пътеписи „Пътувания из България“, научна, научно-популярна и художествено-пътеводна литература, 15 обществено-политически брошури и над 2 500 статии. В голяма част от неговото творчество се обръща внимание на карста и пещерите у нас. На 10 май 1947, по негова инициатива, се провежда експедиция до с. Челопек. Ето какво П. Трантеев (цит. по Св. Андонова) разказва за тази експедиция: „Всеизвестният планинар П. Делирадев беше заедно с всичките му други обществено - политически дейности един от добрите ботеведи в нашата страна. На него му е правило винаги впечатление, че в биографията на Ботев от З. Стоянов е описан случай, където след разбиването на четата, 2-ма ботевци четници били бутнати от челопечанин в една яма. Коя тази яма? Има ли нещо останало от четниците? Това бяха въпросите на П. Делирадев. Той предложи да се направи експедиция за да открием пропастта и да се опитаме да извадим макар и малкото, което е останало от някогашните герои. Групата беше в състав П. Делирадев, акад. Буреш, Н. Загорев, Иван Велков – археолог, Й. Загорев, И. Вълчев, Л. Обретенов и аз. Носехме дружественото въже и два петромакса.“ Две години по – късно (1949), П. Делирадев е избран за председател на Пещерното дружество и е такъв до неговото закриване през същата година.

Павел Петров (1884- 1984)

Инж. Павел Петров Първанов е роден на 28.04. 1884 г. в град Ловеч, където получава основното си образование. Още като малък многократно посещава околните пещери.

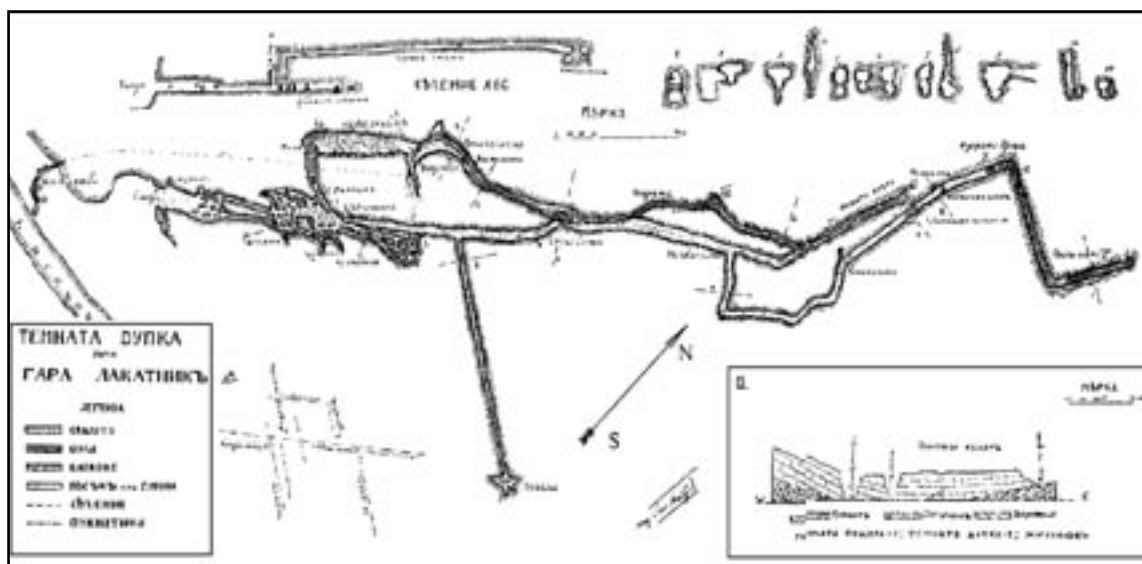
През 1903 г. завършва гимназия в град Габрово и същата година заминава в Лиеж, Белгия, където изучава минно инженерство и геология. Там основава и първото Славянско дружество, на което става председател.

Павел Петров

След завършване на следването си се завръща в България, отбива военната си служба и постъпва през 1910 г. на работа в мини Перник. През 1913 г. е изпратена Париж на специализация по минералните води, като стипендиант на мини Перник. След завършване на две годишен курс се завръща в София и постъпва на работа в отдела на мините и минералните води. Нашата страна е богата на минерални извори, но по онова време те не са били каптирани. Инж. Павел Петров насочва дейността си и в тази област. Под негово ръководство са каптирани минералните извори: Овча купел, Павел баня. Старозагорските бани, Новозагорските бани, Княжево, Гоце Делчев, Сандански, Долна баня, Панчарево и др. Той има особено големи заслуги за прекаптирането на Софийския минерален извор, което се наложи при изграждането на новия център на София.

В продължение на 12 години (1924 - 1936) инж. Павел Петров беше първият преподавател по „Експлоатация на мините“ в Минното техническо училище в София. Бил е ръководител на няколко каменовъглени и рудни мини, като: Източник, Ватия, Какина и др.

Павел Петров
- карта на
Темната
дупка при гара
Лакатник
- 1926 г.

Той свързва професията с началният си интерес към пещерите. Така през 1921 г. заедно с няколко ентузиастични между, които И. Нинчовски, Д. Войнягов, И. Манов, Н. Миладинов, П. Енглиш, Ив. Шосев, А. Хаимов и Р. Иванов започват успоредното проучване и картиране на Темната дупка край г. Лакатник и Деветашката пещера. Във връзка с преодоляването на водните участъци в тях, П. Петров конструира двукорпусна дървена лодка, която непрекъснато пътува от едното до другото място. През 1928 г. Деветашката пещера е изцяло проучена, а резултатите публикувани (Петров, 1928, 1929). Успоредно това той участва и ръководи и проучването на някои други наши пещери, като: Леденика при Враца, Лъдженската пещера, комплекс Златна панега, Топля, пещери край Лесидрен, Хлевене и Осиковското (Милановското) плато – Врачанска планина и др.

През 1929 г. става двигател за основаването на Първото пещерно дружество в България. Инж. Павел Петров е един от основателите и на Българското геолошко дружество. След пенсионирането си през 1960 г. той продължава да работи усърдно в НТС, където изнася лекции по каприране на минералните извори и по пещерно дело. Стана член на новоосновения пещерния клуб при туристическо дружество „Ив. Вазов“ - София, където организира експедиции за проучването на Паневжкия пещерен комплекс. Същевременно публикува и материали свързани с пещерното дело с дружествения бюлетин „Планините зоват“.

За своята дейност той е награждаван със значката „Златен прилеп“ от БФПД и медал „Иван Вазов“ от БТС. По случай неговата стогодишнина той беше награден с указ №1835/13.04.1984 г. с орден „Народна Република България“ I степен. Почина на 14.11.1984 г. на възраст 100 и половина години.

Панайот Нейковски

Панайот Нейковски
(1936 - 1986)

Инж. Панайот Костадинов Нейковски (Пашо) е роден на 20 октомври 1936 г. В София. Той беше един от най-изтъкнатите пещерници на СПК „Академик“ - София и един от неговите двигатели го-

дини наред. Още в най-ранната му история той ръководи клубната експедиция край Котел (1964), когато бяха проучени най-дълбоката за времето си пещера „Ледника“ (-242 м) както и „Ужаса на иманярите“ (-158 м) и „Академик“ (-141 м), а по-късно е експедицията „Кипилово-71“. Ръководител е и на първата балканска експедиция „Котел’73“. По инициатива на П. Нейковски, в периода 1976-1977 клуба активно проучва района на гара Черепиш. Участва в проучването и картирането на пещери и пропасти в карстовите райони на Странджа, Понор планина (1963), Стенето, Пирин, Черепиш (1964 и по-късно). Слабостта му към точните науки е причина активно да се занимава и със спелеоклиматоложки проучвания. На тази тема публикува в годишниците на клуба за Ръжишката пещера, за няколко пещери в Понор планина и в Котленско. П. Нейковски е ръководител, научен ръководител и участник не само на клубни и републикански, но и на международни експедиции като „Оптимистическая 13“ (1969), „Крим - 78“, „Куба-1981“ и др.

Пашо бе и един от най-големите популяризатори на пещерното дело. Освен многобройните му статии в сп. География, Турист, в. Ехо, Тур. организатор и други периодични издания той бе автор, а и съавтор на книгите: Пътеводител „Троянска планина“ (1977), „Понор планина“ (1975), „Из Котленския край“ (1979), „Черепиш“ (1982), в които карсът и пещерите бяха силно застъпени. В различни периоди от време, П. Нейковски е бил Член на ръководството на СПК „Академик“ - София, на пленарния състав на федерацията,

Петко Карабаджак - в средата

Председател на Градската секция по пещерно дело. Във връзка с изключителните му заслуги към пещерното дело той е награждаван с всички отличия на федерацията.

Петко Карабаджак **(1912-1965)**

Петко Карабаджак е роден на 13 януари 1912 г. в с. Челник, Ямболско. Започва заниманията си с пещерно дело през 1958 г. През 1960 година е инициатор и основател на пещерния клуб при туристическо дружество „Кабиле“ - Ямбол и е избран за първи негов председател. През 1961 г. завършва курс за водачи, прониквачи и картировачи и същата година става Младши инструктор по пещерно дело; Удостоен със званието инструктор през 1964. П. Карабаджак е двигател на клуба до смъртта си. Организира обучението на начинаещи пещерняци и проучванията край селата Ст. Караджово, Устрем, гр. Тополовград и др. в Ямболския край. Същевременно

популяризира пещерното дело в района. По-съществени са неговите дописки:

Пещерата „Дрънчи дупка“ в Сакар планина. - Народен другар-Ямбол, XVIII, 1960, бр. 56(816)/13.07.1960, с. карта на пещерата; Пещерата „Бозките“ в Сакар планина. - Народен другар - Ямбол, XVIII, 1960, бр. 58 с. карта на пещерата; Повторно спускане в „Дрънчи дупка“ в Сакар планина. - Народен другар-Ямбол, XVIII, 1960, бр. 77.

Поради заслугите му за развитието на клуба и пещерното дело въобще, след кончината му, клубът в Ямбол приема неговото име.

Петър Петров **(1948 - 1999)**

Петър Евтимов Петров (Пумата) е роден на 18 юни 1948 в София. Завършва висшето си образование със специалност „геология“ в СУ „Кл. Охридски“. Заедно с това, през 1971 г., взема с отличие изпита си

Петър Петров - Пумата

за „Пещерняк“ в пещерния клуб при Туристическо дружество „Черни връх“ - София и става негов член. Още през следващата, година взима участие в националната експедиция „Понора’1972“, където се включва в проучването и картирането на едноименната пещера край с. Чирен. През следващата 1973 г. успешно завършва курс за Младши инструктори по пещерно дело. Като младши инструктор и геолог се включва активно в обучението на начинаещи в клуба и участва в експедиционната му дейност. Поради добрата си подготовка намира място в състава на националната експедиция „Снежна“ в Полша през 1973 година. По-късно (1975) съставя точна карта на Партизанската пропаст и подробно геоморфологично описание на обекта, през същата година заедно с Н. Гладнишки, В. Балевски и Тр. Даалиев взима участие в картировката на Птичата дупка, Троянски Балкан, както и прецизната картировка на Дяволското гърло. За приноси към развитието на спелеологията в Българи, през 1976 г. е удостоен със званието „Старши инструктор по пещерно дело“ и награден със значката „Сребърен прилеп“. Заедно с В. Недков, през 1977 преминават първия сифон на пропастната пещера Каците и я

продължават. В следващият период П. Петров отдаде много сили за да продължи, започнатото от П. Трантеев теодолитно заснемане на Темната дупка, Лакатник. В изпълнението на тази задача, бе достигнато до участък „Трапезарията“ в Темната дупка. За съжаление, поради имиграцията му във Франция, работата остана незавършена и материалите бяха изгубени безвъзвратно. П. Петров почина в Париж през 1999 г.

Петър Трантеев (1924 - 1979)

В течение на повече от тридесет години личността на Трантеев беше главният двигател на пещерното движение в България. Все по-малко ще стават тези, които имаха щастието да бъдат негови ученици и приятели, но и следващите поколения пещерняци трябва да знаят колко много дължат на здравите основи, положени от Хер.

Петър Иванов Трантеев е роден в София в семейството на учителка и касиер в БДЖ. Първата му пещера е Темната дупка при гара Лакатник - още на 12Л/11. 1932 г. От 1939 г. посещава редовно сбирките на Първото българско пещерно дружество, участва като научен ръководител на студентската група в пещерната научноизследователска бригада, „Акад. Т. Павлов“, проучила в 1947-48 г. редица пещери в Стара планина и Родопите. След ликвидирането на Пещерното д-во в края на 1949 г. Трантеев остава да работи по изследването на пещерите като секретар на научноизследователския колектив „Млада гвардия“ (главно в Лакатнишкия район, в откритата от Трантеев Рушова пещера и др.) Колективът разполага вече с карти на около 100 пещери и сведения за още 900. Трантеев членува в алпийската секция на д-во „Торпедо“ (днешният „Урвич“), където създава научен отдел. Към 1954 г. пещерното дело у нас едва мъждука. Малък брой ентузиастични, от които най-активен е П. Трантеев, извършват при трудни условия единични посещения на пещери.

Петър Трантеев

През тази година около Трантеев се оформя група от младежи, които започват активна работа в пещерите, с ударение върху пещерната фауна. Възстановяването на БТС създава възможност и за българските пещерници да намерят своя организационна форма за развитие. По предложение на П. Трантеев група видни деятели (акад. Ив. Буреш, инж. П. Петров, проф. Л. Динев, инж. Р. Радушев и Никола Загорев) подписват писмо с предложение да се създаде Комитет за пещерен туризъм. Решението на ЦС на БТС излиза на 14.08.1958 г., секретар на Комитета става Трантеев. Започват системни експедиции, които скоро рязко увеличават броя на проучените пещери в България. В продължение на 12 години (от 12.02.1961 г. до 1.09.1966 г. и от 2.08.1974 г. до 24.11.1979 г.) Трантеев е служител в системата на БТС (първо като секретар, а след това като зам. председател на Републиканската комисия по пещерно дело и пещерен туризъм; преименувана по-късно в Републиканска федерация по пещерно дело, предшественица на сегашната БФПД). Впрочем, думата „служител“ тук е съвсем неподходяща. Трантеев беше истински апостол на своето дело, всеотдайно предан на любимите си пещери.

При него беше непрекъсната върволица от хора - първо в разрушената сега къща на ул. Радовиш 15 (срещу Централната гара), после в стаята му в БТС или в Зоологическия институт при БАН, където той работи по покана на проф. Ал. Вълканов от 1966 до 1974 г. и в Комисията за защита на природата при БАН (1974). Под негово ръководство бяха проведени десет международни експедиции и 4 международни сбора с участието на пещерници и учени от ЧССР, ГДР, Полша, СССР, Румъния, Унгария, Югославия, Белгия, Швейцария, Турция, Франция и др. Трантеев имаше много лични връзки с чуждестранни пещерни организации и научни институти, беше високо ценен от водещите спелеолози в света, а това се отразяваше и на престижа на младата българска спелеология. Той взе участие в IV и VI Световни конгреси по спелеология, на спелеологичните конференции в Карлмаркшад и Зул (ГДР), изследва редица пещери в Крим (1965), Австрия (1968), през 1971 г. заедно със съветски спелеолози изследва една от най-дългите пещери в света (Озерная). Като научен ръководител Трантеев взе участие в експедицията на д-во Планинец във Франция през 1969 г. Там участва в изследването на огромната пропаст Берже, като достигна дълбочина -650 м. Посещава още веднъж и Австрия като ръководител на българската експедиция в Бергерхьоле през 1974 г. Като географ-спелеолог П. Трантеев разработваше въпроси, свързани с ледените пещери в България, с генезиса и морфологията на пещерните бисери, с терминологията и библиографията на българската спелеология и др.

Заедно с него ние създадохме проект за написване на много томна монография върху пещерите в България и започнахме разработването на първата част (Северозападна България). Между 1969 и 1973 г. проведохме системни проучвания (село по село) във Видински, Михайловградски и Врачански окръзи. Резултатите са публикувани само частично, а основната маса данни и карти на стотиците изследвани пещери още чакат да видят бял свят, заедно с много други недовършени от Трантеев изследвания. Отишъл си без време в царството на Хадес, големият изследовател на българските пещери успя да публикува само няколко книги, както и 270 статии във вестници и списания. Те обаче изиграха голяма роля за задоволяване на нуждата от пещернишка литература. Трантеев беше изключително любознателен и образован човек, с интереси не само към географията, геологията и геоморфологията, но и към биоспелеологията, археологията, пътешествията. Той беше волен дух, който тънко чувствуваше природата и полагаше неуморни грижи за опазването ѝ. Трантеев имаше необикновено развито чувство към красивото, беше роден естет. Къщата му и до днес пази отпечатъка на това неповторимо присъствие.

Може би най-ценното и най-важното качество на Трантеев беше неговият магнетизъм, способността му да влияе върху хората и да ги заразява за каузата. Това качество определи и неговия най-важен жизнен подвиг създаването на над 35 пещерни клуба из цялата страна и прякото обучаване на над 500 пещерници. Ние знаем с каква любов и вяра го чакаха навсякъде, как зарязваха всякаква работа, за да се включат в експедиция, ръководена от

Хер (така го наричахме заради „немското“ му пристрастие към техниката). Той разработи програмите на курсовете, написа много от лекциите, не щадеше силите си да показва, да учи, да дава личен пример.

Неговите ученици сега работят на ново, съвременно ниво, но основата беше заложена от Петър Трантеев. И никой от нас не би трябвало да забравя това.

Между важните за нашата спелеология дела на Трантеев са основаването на Главната картотека на българските пещери (заедно с инж. Р. Радушев), създаването на първата пещерна стълба и на първия пещерен телефон у нас и много други. За усилията му, в резултат на които са били обявени за защитени над 70 пещери и природни феномени, Трантеев е удостоен със званието „Заслужил природозащитник“ (реш. № 10 от 21.04.1971 г. на ЦС на БТС). Той е и почетен член на Украинското общество за защита на природата. За своята неуморна дейност на пещерник и организатор на пещерното дело е награден и със следните медали и звания: „Отличник на БТС“ (1960), медал „Алеко“ (1965), втори медал „Алеко“ (1970), трети медал „Алеко“ (1977), „Златен прилеп“ (1974), „За спортна слава - III ст.“ (1970), „Заслужил деятел на БТС“ (1972), „Заслужил деятел по пещерно дело“ (1979). Името на Трантеев носят откритите от него нови за науката родове и видове пещерни животни Трантеева парадокса (опилион от Рушовата пещера, описан от чехския изследовател проф. Й. Крадохвил), Трантеевиела булгарика (бръмбарче от Рушовата пещера и пещ. Варовит, описано от д-р Е. Претнер от Словения), Булгардикус трантееви (стоножка от пещ. Банковица, описана от италианския специалист д-р К. Щрасер), Хистопона трантееви (паяк от пропастта Змейни борун в Родопите, описан от българския специалист Хр. Делчев), Фегомизетес радеви трантееви (бръмбар-бегач от проп. Сухата яма при с. Дружево, описан от българския биоспелеолог В. Георгиев). Други описания сега се подготвят. Името на Трантеев носи пещерният клуб в Луковит. По негова идея беше построен Националният пещерен дом край Карлуково. Има решение на Пленума на БФПД, да бъде направено предложение за наименуване на дома на името на големия наш пещерник. Трантеев много обичаше величествения карлуковски карст и мечтаеше, след пенсионирането си, да се пресели завинаги в Карлуково и докато го държат краката да обикаля безбройните старопланински пещери. Не беше съдено обаче да дочака това време. Както и Рафаил Попов, Трантеев тежко заболя от рак и ни напусна, не навършил 56 години. Тези, които присъствуваха на незабравимото чествуване на неговата 50 годишнина в пещерата Темната дупка при Лакатник тогава и не помисляха, че хищницата-смърт е толкова близо до този необикновен човек. Той наистина не беше създаден нито за служител, нито за пенсионер...

В своята забележителна студия върху Рафаил Попов акад. Буреш цитира знаменития Омуртагов надпис. Знаем го всички: „Човек, дори и добре да живее, умира и друг се ражда...“ Нека обаче, като гледаме величествения паметник на Трантеев, наречен „организирано пещерно движение в България“, наистина не забравяме за нашия Хер. Любимият му девиз беше: „Каквото можах, направих - който може, да направи повече!“. И ако днес ние в различните области на спелеологията постигнем повече, да не забравяме малката къща на Радовиш 15 и въжената стълба с дрянови стъпала, по която един ден всички ще слезем при Хер в царството на сенките.

Петър Христов

Петър Христов (1953-2007)

Петър Любомиров Христов (Пиерото) е роден през 1953 г. Започва да се занимава с пещерно дело през 1972 в пещерния клуб при Туристическо дружество „Алеко Константинов“ София. През 1978 г. завършва курс за инструктори по пещерно дело. Като такъв взема дейно участие в обучението на начинаещи в клуба. Завършва и курсовете за леководолази. Участва активно в проучванията на карста в Синанишкия дял на Пирин, теодолитното заснемане на Темната дупка, Лакатник (заедно с П. Петров – Пумата), картирането на пе-

Радослав Рахнев

щерата „Горник“ - Крушуна. Има опити за преодоляване на сифони. Както всички ни и той имаше слабости, но те не му попречиха да се изяви като добър пещерняк-изследовател, картировач, сифонджия, като участник в редица клубни и републикански експедиции.

Радослав Рахнев (1946 - 2008)

Инж. Радослав Павлинов Рахнев е роден на 26 ноември 1946 г. Завършил курс „Пещерняк“ през 1967 г. в СПК „Академик“ - София. През следващата (1968) година участва в експедицията на клуба в циркус Каменитица. Член е на Редакционната колегия на Годишника на СПК „Академик“ за 1968 и 1969 години. Участва в експедицията на клуба в пещерата „Оптимистическая“ през 1969 г. Същата година, като млад инженер заминава на разпределение в гр. Толбухин (сега Добрич), където в продължение на две години се включва

активно в дейността на пещерния клуб при местното туристическо дружество „Орлов“ – проучва и картира десетки пещери в Добруджанския край. През 1971 година взема участие в клубна експедиция в Кавказ. Участва, също така, в проучването и картирането на пещерите „Беляр“ и „Барките 14“ във Врачанската планина, Голямата продънка, Габаре и др. За заслуги към пещерното дело в страната, през 1976 г. е удостоен със спортно-педагогическото звание „Инструктор“. През 1979 г. ръководи гръцко-българската пещерна експедиция в планината Еримантос – Пелопонес. Председател на Градската секция по пещерно дело - София в периода 1976 - 1979. В същия период е и член на УС (Бюрото) на Българската федерация по пещерно дело. Радо почина на 7 ноември 2008 току преди да навърши 62 години. Сбогом приятелю!

Радуш Радушев (1911 - 1991)

Инж. Радуш Александров Радушев е роден на 4 януари 1911 г. в Хасково в семейството на окръжен училищен инспектор. Завършва гимназия във Видин. Първото си влизане в пещера осъществява през 1926 г. През 1929 г. се записва минната академия в Леобен в Австрия със специалност минно инженерство и маркшайдерство. Впечатлен от неповторимата природа на Алпите, намира време да съчетае напрегнатото следване с излетите в Алпите. Последователно се изкачва на върховете Райтинг, Райхенщайн, Хохалпе, Мугела, а през 1932 г. и Гросведенигер (3660 м н.в.) На следващата година Радуш Радушев се завръща в България. Получил солидно образование започва работа като инспектор по мините към Дирекция природни богатства, където се запознава с инж. Павел Петров покрай, който става член на Пещерното дружество. През 1937 г. участва в първата си голяма пещерна експедиция по време, на която прави първото в страната теодолитно заснемане на пещера - Бачо Киро край Дряново. Същевременно участва в археологическите разкопки ръководени от Рафаил Попов. До 1937 г., когато е на работа

Радуш Радушев

в София, инж. Радушев взема дейно участие в работата на Пещерно дружество - изследва пещери край Лакатник, Искрец, Черепиш и Карлуково. През 1948 г. той става ръководител на пещерната бригада „Акад. Тодор Павлов“. След учредяването, през 1958 г., на Републиканската комисия по пещерно дело към възстановения Български туристически съюз инж. Радушев, е избран за член на бюрото на комисията. През 1964 г. Бюрото му възлага да укаже помощ за укрепването на пещерния клуб при туристическо дружество „Еделвайс“ - София и инж. Радушев става негов председател и го води до 1973 г, а от тогава до смъртта си е негов почетен председател. Успоредно с всичко Р. Радушев дълги години ръководи Градската комисия (секция) по пещерно дело в- София, както и десетки клубни, градски и републикански пещерни експедиции.

През 1975 г., към Българската федерация по пещерно дело се създаде Главна картотека на българските пещери, която той ръководи почти до края на живота си.

Р. Радуш участва в работата на много международни форуми на спелеологията. Преди всичко трябва да отбележим, че той е в състава на българската делегация на IV международен конгрес по спелеология в Югославия през 1965 г. По-късно участва в конгреса в Оломоуц в Чехословакия (където е избран за член на комисията по картиране на и картни знаци/, на симпозиума по пещерно спасяване в Белгия и на други изяви извън страната. Той е научен ръководител на Софийската градска пещерна експедиция в Румъния и оглавява изследванията по време на експедициите в Пиер Сен-Мартен - Франция през 1973 и 1974 г.

Извършеното от Чичо Радуш, както на попрището на минното дело, така и на спелеологията не е останало незабелязано. Р. Радушев е награждаван с „Орден на труда - златен“, почетния знак „1300 години България“, званията „Заслужил деятел на БТС“ и „Заслужил природозащитник“, носител е два пъти на медал „Алеко“, притежава медалите „За особени заслуги“ I и II степен, почетния юбилеен знак „90 години БТС“ и почетната значка на БФПД „Златен прилеп“ - два пъти. Избран е за почетен член на пещерния клуб при туристическо дружество Планинец - София, пещерното дружество в Ново место - Югославия и пещерния клуб в Ганд - Белгия. Удостоен е със званието инструктор по пещерно дело през 1964 и старши инструктор 1969 година.

Рафаил Попов (1876 – 1940)

Доц. Рафаил Попов е роден на 14/26 август 1876 г. в гр. Велико Търново, починал на 15 август 1940 г. в София. Завършва гимназия в родния си град и през 1896 г. започва следването си във Висшето педагогическо училище (Соф. университет) със специалност естествени науки. Още като студент провежда, през 1899 и 1900 г. разкопки в пещерите Духлатата и Малката край Търново, с което полага началото на систематичното археоложко проучване на пещерите в България. Завършва висшето си образование през 1901 г. През същата година е назначен за учител по естествени науки в Шуменското мъжко педагогическо училище. Като такъв на 3 октомври 1901 започва разкопките по Беляковските пещери и Мадарските пещери, които завършва през 1909 г. През същата година е командирован в Народния музей-София, след което е изпратен на 2-годишна специализация в Берлин. През 1911 година се завръща в страната.

Придобитите от Р. Попов знания и натрупан опит се материализират в следващите години, когато той последователно провежда редовни археологически разкопки в повече от 20 български пещери.

Рафаил Попов

В резултат на разкопките в пещерата Темната дупка, Карлуково, пръв доказва наличието на палеолитна култура на Балканския полуостров. В процеса на археологическото проучване на пещерите, става автор и на едни от първите карти на български пещери.

Успоредно с дейността се като археолог, той работи усърдно за изграждането и укрепването на организирана спелеология в България. В периода 1937 - 1938 и през 1940 г. (до смъртта си на 15 август същата година) той е председател на Българското пещерно дружество и ръководи дейността му. Същевременно публикува голям брой научни статии и студии и научно-популярни публикации, между които „Принос към предисторията на България“ (1904), „Материали за предисторията на България“ (1920), „Царската пещера“ (1921), „Пещерата Моровица“ (1921), „Пещерата Голяма Подлиса“ (1921), „Беляковското плато“ (1925), „Пещерата Темната дупка“ (1931), „Пещерата Миризливка“ (1933). С издадените от него 47 научни и научно-популярни статии дава своя принос и за популяризирането на спелеологията и опазването на пещерите у нас. Според Р. Попов, провеждането на проучвания и разкопки в пещерите имат свой специфичен характер и имат важно значение за науката, културата, стопанството и туризма в България и затова занимаващите се със спелеология трябва да бъдат подготвени професионално. За това той се заема с нелеката задача да разработи ръководство с определена практическа насоченост, а именно „Кратки упътвания за разкопки и проучвания на пещери“. Този, непубликуван, за съжаление ръкопис, е написан на ръка върху част от тетрадка на квадратчета от 47 страници. Трудът е структуриран в 8 раздела: Уводни бележки, Необходими принадлежности при проучвания на пещери, Описание на пещерите, План на пещерите (картиране), Климатични изследвания на пещерите (температура, влажност, въздушни течения), Сондажи и разкопки, Примери, Културни останки, Условни знаци при картиране на пещери. Работата е илюстрирана с 15 изработени от автора фигури и 2 таблици, те представлява първият известен опит за създаване на методика на археологически, палеонтоложки, климатични и други изследвания на пещерите в България. Многогранни приноси към спелеологията у нас определят Р. Попов като една от най-емблематичните ѝ фигури.

Симеон Недков (1965 – 1987)

Симеон Недков (Симчо) е роден през 1965 г. в Плевен. Започва да се занимава с пещерно дело през 1979 г. в пещерен клуб „Студенец“ при Туристическо дружество „Кайлъшка долина“ – Плевен. Още като млад спелеолог се изявява като много добър прониквач и картировач и активно се включва в дейността на клуба. Участва в проучването и картирането на редица пещери като Габрика (783 м), Голямата и Малката Микренска пещери, Мъгливата, Котел и др. Той е само 19-годишен, когато е сред състава на клубната експедиция в най-дълбоката, за времето си, пропаст в света Жан – Бернар, Франция. За това той-пише: „До лагер – 900 м оставаха само няколко прага и не повече от 15-20 минути път, но след 12 часово проникване за нас с Миро бе крайно време да се връщаме“. По-късно достигналият дъното В. Мирчев ще добави „Общото проникване на Мирослав и Симеон продължи около 22 часа – твърде приличен престой под земята“. Две години по-късно Симчо е и сред участниците в клубната експедиция в пропастта „БУ-56“ в Испания и помагайки на водолазния екип достига сухото и дъно (-1358 m). В процеса на подготовката, участва в екипа на А. Жалов, който е отговорен за съставянето на прониквачните

Симеон Недков

групи на експедицията. След завръщането си, участва в студентската научна сесия на ВМЕИ (сега Технически университет) с доклад на тема свързана с приложението на математическите методи при подбора на участници в прониквачните групи. Автомобилна катастрофа на 25 януари 1987 г. отне живота на Симчо, много преди той да може да изяви пълноценно като човек и пещерняк.

Стефан Иванов (1933 – 1995)

Стефан Иванов Иванов (Стойчо) е роден през 1933 г. в с. Проглед. Завършил курсове по алпинизъм, той е привлечен в създаването и укрепването на пещерния клуб „Студенец“ - Чепеларе. Още от създаването на клуба, Стойчо завежда алпийската подготовка на начинаещите и членовете му. Същевременно участва в редица тежки експедиции свързани с проучването на пещерите Дяволското гърло, Гърлото, Ледницата (Гела), Кутелска яма и пр. С дейността си допринася в значителна степен за проучването на многото други пещери в Родопите. Силно издържлив, със структура на шерп, носещ богата душевност на родопчанин, той беше безкомпромисен в организацията и провеждането на експедициите и осъществяването на проникванията. Той предаде своя опит и знания на нас, на което и до днес дължим безаварийната дейност на клуба.

Стефан Петков

Стефан Петков (1866 - 1951)

Проф. д-р Стефан Петков е роден на 5(17) юни 1866 в гр. Ловеч. През 1894 завършва висшето си образование в университета в гр. Гент, Белгия с докторат по естествени науки и специалност ботаника. От 1895 г. е назначен на работа като асистент по ботаника в тогавашното Висше училище (Софийският университет). През 1901 г. д-р С. Петков става редовен доцент, през 1906 е професор, а през 1911 година става завеждащ катедрата по специална ботаника в университета.

През 1929 г. е поканен от инж. Павел Петров- инициатор за създаването на Пещерното дружество, да стане пръв негов председател и на учредителното събрание бива избран за такъв. Стефан Петков заема председателския пост до 1931 г. След едногодишна пауза той отново е избран за председател на дружеството и ръководи неговата дейност още три години (1933-1935). Успоредно с обществената си дейност в пещерното дружество проф. Петков поставя началото на изследването на флората на пещерите и карстовите райони. Но тази тема той посвещава няколко публикации. Най-съществения му спелеложки труд е „Растителността на пещерите, понорите и понорните блатата на някои обширни скални варовити (карстови) области в България“ в обем от 80 стр. (Петков, 1942) . Като член основател, първи председател и по-късно почетен член на Пещерното

Стефан Петков - бележки по изследване на пещерната флора

дружество Ст. Петков работи всеотдайно и активно за многостранно развитие на пещерното движение и спелеологията в България до кончината си през 1951 година.

Стефан Юринич (1855 - 1947)

Проф. Стефан Юринич е роден на 3 ноември 1855 г. в с. Петровина, Хърватска, починал на 27 февруари 1947 в Хърватска. Завършил е естествена история в университета в Загреб. Поканен по поръка на Георги Златарски от МНП да работи в България. Учител в Лом и Габрово, преподавател по зоология в Софийския университет, декан на Физико-математическия факултет, а през 1912 г. е ректор на Софийския университет.

Проф. Ст. Юринич е един от пионерите — изследователи на българската природа, и развива разностранна научна дейност. Още като гимназиален учител в Габрово той обстойно изследва пещерата „Полички“ в околностите на Дряновския манастир „Св. Архангел Михаил“ и доказва за пръв път съществуването на праисторически пещерен човек по нашите земи. В обширната статия „Пещерата „Полички при Дряновския манастир „Св. Архангел Михаил“, публикувана през 1891 г., той подробно описва пещерата и съобщава интересни данни както за намерените в нея кости на животни и хора, така и за откритите съдове и оръдия на труда. В заключението на статията проф. Юринич отбелязва, че обитателите на тази пещера са от по-късна епоха, тъй като повечето от намерените съдове са керамични. Голям интерес представляват съобщенията от него сведения за намерените кости на тур, елен, дива свиня, пещерна мечка и други животни, които изясняват състава и разпространението на фауната на нашите земи през праисторическо време.

Щерион Тодоров

Щерион Тодоров (1940 - 2008)

Инж. Щерион Костадинов Тодоров е роден на 8 ноември 1940 г. в с. Порой, Бургаско. На 12 годишна възраст се преселва в Бургас, където завършва средното си образование. Завършва минно инженерство в ВМГИ. През 1965 г., като млад полеви геолог, заедно с Иван Дойнов и Райчо Райчев открива и проучва за първи път Братановата пещера в Странджа. През 1972 г. завършва курс за значката „Пещерник“ в клуба при туристическо дружество „Странджа“ - Бургас, после активно се включва в неговата дейност. Като специалист геолог неговите знания и умения намират широко приложение в работата на клуба. За това в продължение на 25 години той е неизменен лектор в курсовете за обучение на начинаещи. Същевременно Щ. Тодоров се изявява и като изследовател и картировач. Проучва и картира предимно пещери в района на Странджа: селата Младежко, Варовник, Звездец, Бяла вода, Писменово, Инже войвода, Кости, но участва и в редица републикански и регионални експедиции в други райони. Щерион Тодоров председателства клуба от 1974 до 1980 г., но и по-късно участва в неговото ръководство. През 1977 той бе избран и за председател на Окръжната секция по пещерно дело и стои начелото ѝ повече от 10 години. За заслуги към развитието на спелеологията е награждаван с всички отличия на БФСп и БТС. „Пещерион“, както на шега го наричахме, ни напусна през септември 2008, малко преди да навърши 68 г.

ПЕЩЕРНИ ДРУЖЕСТВА И КЛУБОВЕ В БЪЛГАРИЯ

СЪЩЕСТВУВАЩИ И СЪЩЕСТВУВАЛИ ПЕЩЕРНИ КЛУБОВЕ В БЪЛГАРИЯ

1. „Алабак“ – Белово – 1 януари 1990;+
2. „Албатрос“ – Г. Делчев – 1999;+
3. „Ален мак“ – Бургас; 29 март 1979;+
4. „Аида“ – Хасково – 8 юли 1968;+
5. „Айгидик“ – Благоевград – 14 май 1961;+
6. „Академик“ – Варна – 1969;+
7. „Академик“ – „Дервент“ В. Търново – 16 май 1975;
8. „Академик“ – Пловдив; 20 януари 1976 ;
9. „Академик“ – София – 22 февруари 1958;
10. „Алеко“ – София; 21 септември 1967;+
11. „Амбарица“ – Троян; 19 февруари 1964;+
12. „Арда“ – Мадан- 25 август 1974 ;+
13. „Арго“ - „Витоша“ – София ; 1 август 1963 (23 февруари 1978);+
14. „Балканско ехо“ – с. Орешака, Лч.; от 16 януари 1963 до 1965;+
15. „Балкан адвенчър“ – Вл. Тричков - 2006;
16. „Балова шума“ („Пъстринец“) – Монтана – 24 април 1960;+
17. „Банкя“ - Банкя – 1990;+
18. „Бел прилеп“ – Белградчик; 15 март 1965;
19. „Берковски Балкани“ – Берковица- 19 март 1964;+
20. „Бисер“ – Ботевград; 16 септември 1964;
21. „Боян Чонос“ – Видин – ;+
22. „Буйна гора“ („Делиорман“) – Разград – 1960;+
23. „Вазовград“ – 1962;+
24. „Вега“ (пещерна група)-1991;+
25. „Вежен“ – Тетевен; 29 октомври 1970;+
26. „Верея“ – Стара Загора – 1998;+
27. „Вертиленд“ – София- 2005;
28. „Витен“ – Севлиево – 24 юли 1974;+
29. „Галата“ – Варна- 1969;+
30. „Граничар“ („Силивряк“) – Триград – 1984;
31. Дряновски клон на Българското пещерно дружество – 24 април 1937;+
32. „Елтепе“ – Банско - 1961 ;+
33. „Еделвайс“ – София – 1961 ;
34. „Еделвайс“ – Сандански ;+
35. „Екстрем“ – София – 1985;
36. „Златна Панега“ („Петър Трантеев“) – Луковит- 26 ноември 1963;
37. „Злостен“ – Котел – 25 май 1963;+
38. „Змеева дупка“ – Трявна - 1987;
39. „Ибър“; Долна Баня – 1983; 1986;+
40. „Ив. Буреш“ – София - 1988;+
41. „Иван Вазов“ – Вазовград;+
42. „Иван Вазов“ („Хеликтит“) – София; 18 декември 1963;
43. „Искър“ – София; 30 март 1979 ;

44. „Искър“ – Мездра- 1982;
45. „П. Карабаджак“ („Кабиле“) – Ямбол – 18 май 1960;+
46. „Купена“ („Бесапара“) – Пещера – 1963;+
47. „Каракуз“ („Н. П. Караджата“) – Дулово- 1974;+
48. „Карлък“ – Смолян – 1984;
49. „Кондор“ – Варна – 22. 06. 1989;+
50. „Лебедови езера“ – Джебел – 19 ноември 1977;+
51. Ловешки клон на БПД – 1933 г. +
52. „Лозенец“ – София – 1989;+
53. „Мадарски конник“ („Хадес“) – Шумен – 1961;
54. „Металик“ при Тур-д-во „Янтра“ – Лясковец – учреден 27. 06. 1984 +
55. „Никола Симов“ („Луцифер“) – Търговище – 14 май 1966;
56. „Орлов“ – Добрич – 1967;+
57. „Орлово гнездо“ – Казанлък – 15 декември 1968;
58. „Осогово“ – Кюстендил; 1971;+
59. Секция по пещерно дело към ИЗ „Динамика“ – Дряново – 4 октомври 1982 г. +
60. ПК при Окръжен съвет на БТС – Пловдив – 1965 ;1976;+
61. „Родни балкани“ при Градски съвет на БТС – Варна – 1963-1969;+
62. „Пещерняк“ – София – 2006;
63. ПК при съвета по туризъм при АЕЦ Козлодуй – 1975;+
64. ПК при ОС на БТС – Перник („Рудничар“, „Вертикал“ – Перник – 18 декември 1963;+
65. „Под ръбъ“ – Церово- 2007;
66. „Прилеп“ („Прилеп 1962“) – София – 21 юни 1962;
67. „Прилеп“ („Веслец“) – Враца – 28 март 1961;
68. „Прилеп“ – Гоце Делчев – 1978 ;
69. „Приста“ – Русе – 1960;
70. „Пълдин“ – Пловдив – 18 декември 1961 (1 януари 1976);
71. „Спилко Тенев“ – Пръвомай – 1963;+
72. Първо Българско пещерно дружество (Българско пещерно дружество) – 1929-1943;+
73. „Ракитовско пещерно дружество“ – с. (г.) Ракитово, 27 юли 1930 - 1939; +
74. „Рафаил Попов“ („Борислав Гарев“) – Плевен; 1988;+
75. „Родопи“ – Кърджали – 1963;
76. „Руен“ – Пловдив – 18 декември 1961 – 1964 ;+
77. „Родни балкани“; с. Искрец, Сф. – 1973;+
78. „Саламандър“ – Варна – 2001;+
79. Сдружение „МОЕРПА“ – София- 1991;
80. „Сините камъни“ („Протей“) – Сливен; 18 декември 1963;
81. „София“ – София – 1999;
82. „Спелео+“ – София- 2007;
83. „Средец“ – София – 12 октомври 1982 ;+
84. „Странджа“ – Бургас – 1971;+
85. „Стратеш“ – Ловеч – 26 януари 1962;+
86. „Срашери“ – Враца – 28.03.1998;
87. „Студенец“ („К. Долина“); Плевен – 22 февруари 1963;
88. „Сталактон“ – Червен бряг; 1969;+
89. „Старопланински турист“ („Мрак“) – Етрополе – 1978;+
90. „Стринава“ – Дряново; 1967;
91. „Студенец“ – Чепеларе – 1961;

92. „Съби Дичев“ – Вълчи дол – 6 октомври 1977 ;+
93. „Сърнена гора“ („Саламандър“) – Ст. Загора; 1961;
94. „Грапезица“ – В. Търново; 18. IV. 1963 – 1966;+
95. „Орловец“ („Узана“) – Габрово – 11 май 1961;+
96. „Орфей“ („Кристал“) – Девин – 23 октомври 1979;
97. „Урвич“ – София – 1969;+
98. „Черни връх“ – София – 1960;
99. „Чудните скали“ – Айтос – 3 октомври 1960 ;+
100. „Чумерна“ – Твърдица – 1972;+
101. „Юндола“ („Велинград“) – Велинград – 1962;+

Забележка: Цифрите отразяват датата на учредяване на клуба;
Клубовете отбелязани с кръстче (+) са преустановили съществуването си.

„Аида“ Хасково

Като се обърнем назад във времето, ще си спомним че на 30.09.1965 г. група от 9 - 10 ентузиазирани любители на подземните красоти са положили основите на пещерната група към Алпийския клуб град Хасково. С уважение трябва да си спомним за първите и техния принос да се постави началото на пещерното дело в града: Георги Минчев, Борис Колев (човекът бил гръбнак на спелеологията в града дълги години), Левон Минасян, Георги Таков, Мара Карабашева, Тодор Стратиев Румен Кетев, Атанаска Халваджиева. Заредени с много ентузиазъм, любов към природата и дух на откриватели те подемът своя щурм.

Още преди да са положени основите на пещерната група към 13 - 14 юли 1963 г. е направено първото проучване в пропастната пещера „Зандана“ в района на с. Долно Черковище, след което се провежда съвместна експедиция с Окръжния исторически музей за проучване на пещерата „Арабската дупка“ край с. Стремци – Кърджалийски окръг.

След три години къртовска работа и проучване, към групата се присъединяват още младежи и тя преграства в пещерен клуб. Датата е 08 юли 1968 г. Избрано е ръководство: за председател – Георги Минчев, за секретар - Левон Минасян, зав. учебно спортна дейност – Борис Колев. Клубът се развива. На 03.02.1969 г. е проведен първият изпит за значката „Пещерняк“ завършен от 11 души, след което следва втори на 20.04.1969 г. с още 16-тима. Фундаментът за бъдещото е поставен.

Единствената и благородна цел на тези млади пещерняци е да се проучи карстовият район на Източните Родопи, като се разкрие вълшебното богатство на родния край. На всички е известно, че Източните Родопи и по-специално Хасковски окръг е лишен от благоприятни условия за образуване на големи и интересни пещери. В практиката на пещерняка като основно правило а откриването на обектите е да се разпитват овчарите и старите хора от местното население. Много често обаче те се въздържат да дават подробно описание отнасяйки се с недоверие. Въпреки това пионерите в делото не се отчайват и не губят вяра в начинанието.

С малкият опит с който се разполага тогава и големият ентузиазъм, който пък вдъхновява се правят първите стъпки, като най-напред се проучват малките пещерички „Мечите дупки“ с. Минерални бани.

Следва експедиция за проучване и картиране на пещерата „Маара“ в района на с. Мост – Кърджалийски окръг. През 1967 г. е направено проучване и картиране на пещерата „Карангил“ близо до с. Широко поле и водната пещера до град Джебел.

На експедицията „Стенето - 70“ в Троянския балкан участват в проникването и картирането двама

представители на родната спелеология - Георги Минчев и Веселин Петров.

През следващите години редовно се организират експедиции за проучване на пещерите в района на Ивайловград: „Армира - 71“, „Армира - 72“ и др.

През 1972 г. е направен опит за проникване в отдавна известната на местното население „Киркова дупка“ край с. Каснаково. За проникване в тази пещера участниците полагат неимоверни усилия, като изнасят един камион камъни и дървета, нарочно хвърляни вътре, за да не падне някоя овца и да не влизат децата на близкото село.

Край Димитровград са проучени и картирани малките пропастни пещери: „Дядо Паньовата дупка“ и „Габера“.

Съвместно с спортно-организационната дейност биологът Христо Братанов работи по научна тема „Паразитите по прилепите в Източните Родопи“, а Борис Колев по „Карта на пещерите в Източните Родопи“.

След положеното начало, все по уверено започва настъплението към неизвестния Кърджалийски регион, Крумовград, Ивайловград, Долно Черковище. Първите проучвания в този регион са дело на хасковските пещерняци. През 1976 г. се провежда съвместна експедиция с пещерняци от Кърджали в района на с. Рибино. По време на експедицията са открити и проучени 6 пещери: „Самара“, „Прилепната“, „Бръшляновата“, „Огледалната“ и още две пещери. През 1977 г. клубът става инициатор за проучване и картиране на пещери образувани под действието на вулканите през изминалите хилядолетия. Много от тези малки по размери пещери са били използвани за убежища. Клубът към ТД „Аида“ пръв откликва на призива на БФПД (сега БФС) за откриване и проучване на „Хайдушките и партизански пещери“ в България.

През 1978 г. се провежда третата Национална конференция по спелеология в която вземат участие много научни работници в тази област. На тази конференция Б. Колев изнася доклад за резултатите от направените наблюдения и извършената работа по картирането на повече от 20 броя вулкански пещери. Докладът е изслушан с подчертан интерес и получава висока оценка за извършената работа от членовете на клуба. По този повод Б. Колев е удостоен с високото отличие „Медал за особени заслуги“, а господата Христо Братанов, Иван Бахчеванов, Веселин Кирчев, Левон Минасян и Георги Минчев получават значката „Златен прилеп“.

На първата регионална конференция по спелеология проведена през месец септември 1980 г. в София Б. Колев прави научно съобщение за откритите от клуба тракийски светилища в пещерите на Източните Родопи. Това съобщение предизвиква интерес сред нашите и чужди специалисти, бива отразено в пресата и в сборника от материали на конференцията.

Пещерният клуб редовно участва в представителните групи във всички републикански съборове и експедиции – Карлуково, Добростан, Троян, Духлата, Тюленовите пещери и много други. Членовете на клуба допринасят за картирането на много от най-големите пещери в България като : „Понора“, „Орлова чука“, „Райчова дупка“, „Юбилейна“ и др. Пещерняците първи откриват палеолитни сечива и скални гробници в Източните Родопи.

По време на проникванията в пещерите се извършват множество наблюдения, изследва се климата, вземат се водни проби, събира се пещерна фауна.

През 1994, 1995 г. се провежда едно доста интересно за града събитие. На хотел „Аида“ в центъра на града се организира съвместно с Алпийския клуб коледно спелео-алпийско шоу. Дава се показност на така наречените пещерно-приложните дисциплини и се популяризира движението. Инициатор е Пламен Спилков.

По-късно през 1999 г. друга забележителна крачка в развитието на спелеологията е организирана с собствени сили Фото-изложба в фойето на Историческия музей по повод 70-годишнината на организираната спелеология в България. Биват изложени множество снимки, макети, агитационни табла и други. Книгата в която се отразяват впечатленията красноречиво говори, че има място за подобна изява и за напред. През юли 2000 г. в града на същото място се организира Първата национална изложба „Светът на пещерите“. Пристигат 51 творби от 9 автори, въпреки трудните времена. Изложбата ще остане традицион-

на и за в бъдещите години, поне такива са амбициите на Дамян Господинов, инициатор на тези идеи.

Десетки са отличията, флагчетата и грамотите удостоили клуба по спелеология. Като знак за качествена си работа са и многото високи отличия: „медали за особени заслуги“, медали „Алеко“, отличници на БТС, заслужили деятели на БТС, значките „Златен“, „Сребърен“ и „Бронзов прилеп“.

Невъзможно е да се изброи всичко, което е сторено, тъй като и в момента на това списване продължават изследванията и търсенията за разширението на съществуващи пещери, както огледите за нови непознати обекти. Както при всеки един организъм периодите на развитие са свързани с възходи и падения, но зад гърба на клуба ще останат за това време:

- над 80 картирани пещери в главната картотека на БФС
- над 300 обучени за значката пещерняк
- добра собствена картотека
- стотици привлечени симпатизанти за красотата на природата и пещерите

Много често при проникването в пещерите и пропастите, преминавайки сложни лабиринти и водопади се преминава през повече или по-малко драматични ситуации. Но в тях се калява волята, характера и смелостта. При такива условия се създават честни и искрени другарски взаимоотношения между хората в колектива, а съзерцаването на подземните красоти облагородява душите ни и сякаш ни прави по-малко добри.

Един път винаги има начало, но край – не, защото историята продължава...

„Айгидик“ – Благоевград

Пещерният клуб „Айгидик“ е създаден към едноименното туристическо дружество в Благоевград на 14 май 1961 с първи председател Асен Макариев. През слудващата година клуба провежда първата си експедиция в района на с. Илинденци. През 1963 г. начело на клуба застава д-р Б. Иванов, а за негов секретар е избрана Маргарита Кирова, която през същата година, заедно с Вл. Бръчков, завършва курса са младши инструктори. Клуба вече наброява 25 души и започват проучвания и в Кюстендилско. През следващата година се провежда експедиция в околностите на село Лешко, Благоевградско. Тогава е открита пещерата „Хайдушката дупка“. Много скоро след това последва нова експедиция за проучването на района и пещерите около „Комашинските скали“, село Сухострел. През 1965 клуба провежда експедиция за проучване на пещерите край с. Добротино, Гоцеделчевско. В периода до 1969 г., клуба преустановява дейността си. На 19 май същата година се провежда ново учредително събрание, на което за председател е избрана М. Кирова и за уч. спортен Наско Атанасов. Клубът активизира дейността си. Провеждат се експедиции в района на село Рибново - Мануиловата пещера. В нея взимат участие седемчленна група: Маргарита Кирова, Благой Илиев, Любо Марков, Милчо Китанов, Елеонора Механджийска, Крум и Евгени Падешки.

През 1973 година се провежда курс за обучение на нови членове като попълнение в пещерния клуб. Същата година започва проучването на пещери около град Гоце Делчев, село Мусомище, проведена е пещерна експедиция в околностите на село Слащен и в района на циркуса Баяви дупки- Пирин. С. Стоянова и З. Илиева завършват курсовете за мл. инструктори и после взимат участие в 8-мартенските женски експедиции през 1975 и 1977 г. в пещерата Орлова чука. През 1974 за председател на клуба е избран Благой Илиев и той изпълнява тази функция до 1982 година. В този период са проведени множество экс-

Членове на пещерния клуб „Айгидик“ - Благоевград

педии в района на село Козница, Кюстендилски окръг. А по-късно и в района на „Байови дупки“ в Пирин планина. В проучването е включена и пещерата „Спропадналото“ край град Разлог. Месец по-късно е проведена експедиция в околностите на Илинденци, Санданско, пещерите около Занданите. Клубът се включва в редица републикански прояви като „Орлова чука’77“, „Пирин’81“ и др. През 1981 г. за председател на клуба е избран Валентин Ангов. Благодарение на него, през 1982 г. е проведена и първата клубна експедиция извън граница. В нея участват 12 пещерници, които имат за цел проучването на пещерите над град Жилина в Словакия, района на Вратна. Там бяха посетени пещерата „Мацоха“, „Добжинска ледена пещера“ и пещерата към „Райска топлица“. На връщане към Унгария е проникнато в пещерите „Вечен буюк“ и „Агтелек“. А в околностите на Будапеща пещерата „Метерора“ и „Гипсовата пещера“. През 1983 година отново е проведена подобна експедиция в същите райони. През същата година Илия Илиев, който междувременно е станал инструктор по пещерно дело, взема участие в националната пещерна експедиция на масива Тененгебирге в Австрия. Клубни членове взимат участие в курсовете за стажант инструктори, а самия клуб в зоните и националните технически прегледи. През 1985 г. клуба проучва пещерите в района на с. Логодаж, между които на впечатляващата Бойчова скала. Усилията пещерата да бъде запазена от разрушаване от близката кариера се възнаградени с успех. През 1989 г. И. Илиев е в състава на експедицията на гоцделчевския клуб в Узбекистан. В следващия период дейността на клуба постепенно „заглъхва“ и в последствие той престава да функционира.

„Академик“ – Пловдив

Благодарение на Г. Тричков и Г. Русев, председателя на СТД „Академик“ Димитър Калъчев дава съгласието си ако „се работи мъжки“ да се създаде клуба към дружеството. Учредителното събрание се повежда на 20.01.1976 г. присъстват: Георги Русев, Георги Тричков, Ангел Димитров, Иван Нанов, Евгения Игнатова, Борис Колев, Владимир Грънчаров, Паун Колев, Димитър Гунчев, Емил Червилков, Алексей Стоев, Димитър Площакков, Здравко Матеев, Ивайло Пенков, Станко Тодоров и Иван Петров. За председател бе избран И. Петров до март 1978 г., когато заминава на задгранична работа. От тогава е Г. Русев, а по-късно през 80-те Неофит Чолаков. От създаване на клуба до днес, основно и любимо място на неговите членове за провеждане на експедиции, тренировки и научни наблюдения са пещерите и пропастите на Добростанския карстов район. През периода 1976 – 1977 г. клуба става национален първенец в постоянно действаща експедиция „Хайдушки и партизански пещери“. За това си първенство, клуба е удостоен да поеме патронажа на заключителния етап на експедицията, проведена в с. Орещец, Смолянско през 1977 г. До сега клуба е провел над 1200 клубни експедиции в района на Пловдивска област и извън нея. Като клуб по брой картирани пещери сме в челото на класацията – над 650 броя. Обучени са множество спелеолози. С диплома за завършено образование с картирани пещери завършват 153 ученика от Строителен техникум, гр. Пловдив. В университета с дипломна работа по метеорология в пещерите от Алексей Стоев. Клуба участва в Националната програма за изследване на Странджа и Сакар. В рамките на програмата, под егидата на Историческия музей в Ямбол, са проведени и две археологически експедиции. Участие с доклади на републиканско ниво – 9 броя. Клубно участие в международни конгреси - 3 броя. При класиране в БФС имаме едно 2-ро място, две 3-ти, три 4-ти, четири 5-ти. Клубните възпитаници Вл. Грънчаров и Ив. Ангелов, в рамките на експедиции организирани от ПК „Галата“ - Варна имаха успешни и спортни изяви прониквайки в пропастите „Снежна“ - Кавказ и „Жан-Бернар“ - Франция.

„Академик“ – гр. Русе

В края на 1987 г. по инициатива на секретаря на студентското туристическо дружество „Академик“ към ВТУ(сега РУ) „А. Кънчев“ м. с. Стефан Георгиев и със съдействието на инструкторите по пещерно дело Камен Димчев и Ангел Пенчев Георгиев е създаден пещерен клуб към СТД „Академик“ – Русе. Проведена е и експедиция в Западните Родопи. Официалната дата на създаването на клуба е 10.12.1987 г. с доклад на председателя на СТД „Академик“ проф. ктн. Димитър Велев до БФПД. За председател е избран Стефан Георгиев, секретар е Румяна Сиракова. Учебни инструктори са Тодор Митев и Христо Блажев.

От 1987 до 1989 г. дейността е насочена към обучаване на нови кадри и работа в традиционните за русенските пещерняци райони. Проведени са 5 експедиции по Ломовите и в Еменския карстов район. Открити са 16 нови пещери с над 350 м. хоризонтални и пропадни галерии. Проведен е курс „Пещерняк“, завършен успешно от 10 човека, както и акция „Чисти пещери“ в „Орлова чука“. През 1989 г. е открита пещерата „Троана“ чрез разкопаване на дъното на понор под ръководството на Камен Димчев и Сашо Попов. Картирани са над 2200 м. в пещера „Русе“ и 260 м. в „Бамбалова дупка“ и „Юбилейна“ в Еменския район.

През периода 1990 – 1994 г. председател е Живоदार Душков. Дейността е насочена към картиране на „Троана“, картиране и разчистване на нови галерии в „Орлова чука“ и няколко пещери в близост до нея. Провеждат се курсове за пещерняци. Започната е повърхностната картировка на района около с. Емен. Нанесени са повърхностните карстови форми и входовете на пещерите – една голяма по обем дейност в епохата преди GPS системите.

От 1995г. председател на клуба е Ангел Пенчев, а секретар – Георги Александров. От 2000 г. секретар на клуба е Павел Петров. През периода до 2000 г. активно работят в клуба заедно с опитните Камен Димчев, Тодор Митев, Ангел Пенчев, Румяна Сиракова и по-младите Йордан Йорданов, Теодор Кисимов, Камен Стоянов, Мирослав Стойчев, Петър Тихчев, Георги Александров, Белослава Шолева. В клуб „Академик“ – Русе започва кариерата си на пещерняк Константин Стоилов, който продължава образованието си в София и става един от най-дейните членове на СПК „Академик“ – София. Десет години по-късно Константин Стоилов и Теодор Кисимов достигат дъното на най-дълбоката пропаст в света „Вороня-Крубер“. След 1995 г. е сменено ръководството на Спелео клуб „Приста“ и двата русенски клуба започват активно да си съдействат. Практически след 2000 г. всички прояви в районите, където работят русенските пещерняци се организират и провеждат съвместно. Представители на „Приста“ и „Академик“ – Русе печелят призови места на техническите прегледи 1996 г. – Карлуково и редица състезания за скоростно изкачване по въже като хотел „България“ – Бургас, Созопол – местността „Германка“ и др. Русенци организират 2 състезания за изкачване на хотел „Рига“ в Русе, както и на състезание за ориентиране в „Орлова чука“.

Русенските членове на АСО участват в сборовете на спасителите в пещери, а Тодор Митев и Камен Стоянов са основните действащи лица при изваждането на загинал иманяр в пещера край село Табачка. Пещерняците от спелео клуб „Академик“ под ръководството на Камен Димчев и Ангел Пенчев няколко сезона разкопават проблемна теснина в пещерата „Лабиринта“ край село Пепелина и накрая достигат до много дълги галерии и зали. Пещерата достига 1700 м. и става втора по дължина в района. В памет на загиналия десетина години преди това в Румъния Александър Блажев е наречена „Лабиринта – Александър Блажев“.

Още със създаването на клуба си русенските студенти съдействат на Регионалния исторически музей за проучване на пещерите и карстовите образования, както и на изкуствените пещери, килии и манастири в района. Това съдействие прераства през 2002 г. в договор за съвместна дейност между музея и спелео клуб „Академик“ – Русе.

Русенските пещерняци работят успешно с водещи специалисти и учени от БАН при проучването на геоложките наслаги и фауната в пещерата „Орлова чука“, както и за опазването на прилепните колонии.

Пещерняците от „Академик“ продължават проучванията си в района на Троянския балкан – местност-

та: „Стенето“, където е и най-дълбоката пропадна пещера в България – „Райчова дупка“, макар и с не същата активност като в предишни години. По предложение на русенските пещерници и с осезаемата им помощ РТЦ – Русе създава три филма, излъчвани по БНТ. Пещерникът Мирослав Стойчев и служител в РТЦ има голяма заслуга за реализирането на филми за пещерите „Орлова чука“, „Бонинската пещера“, „Троана“ и каньона на р. Негованка край с. Емен.

През двадесетгодишния период на съществуването си спелео клуб „Академик“ – Русе си сътрудничи с много клубове от България, но най-вече с пещерниците от „Приста“ – Русе, „Академик“ – София, „Академик“ – Пловдив, пещерниците от Шумен, Търговище, Дряново, Враца, Стара Загора, Казанлък и др.

Последна по-голяма проява на клуба е провеждането съвместно със СК „Приста“ – Русе на републиканска експедиция „Емен-08“ в района на селата Вишовград и Емен.

„Академик“ – София

Студентският пещерен клуб „Академик“ е основан към едноименното туристическо дружество в София на 22 октомври 1958 с първи председател Стоян Бодуров, секретар Петко Недков, завеждащ учебно-спортната работа инж. Панайот Нейковски и домакин Николай Табаков. Той е първият официално създаден пещерен клуб в България.

1960 година - реорганизация на СПК „Академик“; провеждане на първия клубен курс по пещерно дело у нас

1962 година - провеждане на експедиция „Троян - 62“ - първата клубна многодневна експедиция в България. По време на тази експедиция 16 човека достигат дъното на „Птича дупка“, и първия дълбочинен подземен лагер; клубна експедиция под шефството на в. „Ехо“ в района на с. Янтра, Габровско. Следват експедиции „Понор - 63“ и „Котел - 64“. По време на последната е достигната е рекордна дълбочина в пропастта „Ледника“ - 242 м. и са изследвани още пропастите „Ужасът на иманарярите“ и „Академик“. През 1964 г. клубът провежда и първата си

експедиция извън страната - Чехословакия; В периода 1965 – 1966 се изследват пещери в Родопите „Персенк - 65“; провежда се четири сезонно изследване в пещерата „Темната дупка“ край с. Беренде извор; и се полага началото на системни проучвания в пещерата „Духлата“, продължават проучванията в Котленския Балкан. Проучванията там продължават и през следващата, 1967 година. В тази година клуба осъществява първото си участие спелеоложка експедиция в чужбина - проучване на пещерата „Оптимистическая“ съвместно с пещерния клуб „Циклоп“ от г. Львов, Украйна, което е и първо участие наши спелеолози в чуждестранна експедиция. През 1968 г. клуба организира първата клубна конференция по пещерно дело у нас и издава Юбилеен сборник. Същевременно е проведена и експедиция „Пирин - 68“ - първата международна експедиция организирана от клуба. Организират се и прояви за изследване на пещери във Врачанско, Карлуково, с. Ракита, Плевенско, Бресте, в района на гр. Тетевен; полага се начало на дългосрочното изследване на пещерата „Душника“ при с. Искрец, Софийски окръг.

През 1969 година започва сезонното климатично изследване в пещерата „Магурата“, а клубни членове, участват за втори път в експедиция на клуба „Циклоп“ в „Оптимистическая“, продължават проучванията на Пирин, като този път вниманието е насочено в циркуса - Бански Суходол. Следващата година, по време на експедиция „Понор - 70“, съвместно с ВМГИ, се прилагат геофизични методи за изследване на карста. По-късно се организира международна експедиция край Котел, с участие на спелеолози от гр. Львов и прояви в Пирин – като акцента е проучване на пропастта Бъндерица .

В началото на 1971 година, по време на 3-тата поредна експедиция в Бъндерица, в нея се достига до –125 м и тя става най-дълбоката в Пирин. Създава се първата секция по пещерно дело към ВУЗ във ВМЕИ „Ленин“. Членове на клуба участвуват в руска експедиция в Кавказ, а у нас се провеждат експедиции в районите на с. Кипилово, с. Реселец. За първи път членове на клуба участват в комплексно проучване на

планината Славянка организирано от НЕК - ЮНЕСКО.

1972 г. продължава с проучвания в местността Демир Баба Теке край с. Свещари, Разградски окръг, експедиции в Пирин (Каменица и Бъндерица), с. Карлуково. Проучванията в Духлата се овенчават с ; откриване на нови галерии и втори вход на пещерата, а дължината и достига 8532 м. Участието на клуба в проучванията на Оптимистическа продължават и през 1973 г., когато академици участвуват в теоретичната конференция и 26-тата юбилейната експедиция . Не е пропуснато и участието в V Международен конгрес по спелеология в г. Оломоуц, Чехословакия. На родна земя се организират експедиции в Пирин, Пазарджишко, край с. Градешница.

През 1974 година - членове на клуба, съвместно с пещерници от Университетското спелеологическо общество в гр. Шефилд, Англия, откриват продължения в Бонинската пещера ,край с. Крушуна, и в пещерата „Суббатъ“ - м. Злостен, край Котел; открити са „Новите части“ в пещерата „Духлата“ и пропаднатата пещера „Чучулян“ в района на с. Боснек

1975 г. слага началото на комплексното проучване на карста в Странджа под егидата на НЕК-ЮНЕСКО, което ще продължи до 1977 г. Започва и серията от ежегодни (до 1988 г.) експедиции на Пирин, чиито апогей е 1979 г., когато в пропастта „Вихрен“ е достигната рекордната, за Пирин, дълбочина 132 м. През 1976 започват и системните, проучвания в района на гара Черепиш, а през следващата и провеждането на клубни женски експедиции. До 1985 г., такива се провеждат в районите на Тетевен, Горна Лука, Превала, Радюва планина, с. Тепава, Ловешко.

През 1978 година клуба участва в съвместна експедиция със спелеолози от гр. Симпферопол в Крим.

Началото на работата на клуба по изучаване рисунките по скалния венец и пещерите при с. Царевец, Врачански окръг датира от 1979 г. През следващата се организират експедиции на Деветашкото плато и край с. Габаре, влиза се зад извора „Врелото“, край с. Студена. Клубни членове участвуват на експедиция в Крим и Великобритания. 1981 г. е белязана от най-голямата извън гранична изява на клуба – експедицията в Куба, когато са картирани са 16 км. галерии в Гран каверна Фуентес. През 1982 година изследването пещерите и пропастите в местността Барките, Врачански Балкан продължава, продължено е проучването на Деветашко плато, този път в него участвуват и спелеолози от Полша, Куба и Англия. Клубът поставя началото на постоянно действащата експедиция „Чисти пещери“. През 1983 година биват организирани две експедиции на планината Славянка, но по-впечатляващи са проучванията на пещерата Барките. Там се провеждат 6 поредни експедиции, за да се достигне дъното на „Барка №14“, открита е и пещерата „25 години СПК Академик“. Проучванията в Барките продължават през 1984 г. Тогава се довършват картировки, работи се по продължаването на Беляр, прави се теодолитно кроки на района. Клубни членове проникват в пещерите на Високите Татри в Полша, а други, съвместно с археолози, работят по изследването на пещерите на Яйлата и в двата кладенеца на крепостта Калиакра.

През 1985 година – се провежда експедиция в района „Барките“ и продължават проучванията в „Бе-

ляр“. Установеното през 1987 сътрудничество със спелеолозите от Нант-Франция се реализира и през 1987 г., когато членове на клуба преминават - за около 22 ч., по траверса „Мил - Пен Бланк“ в масива Арбас на Пиренеите. Същата година се осъществява и експедиция „Килси 87“, по време на която двама членове на клуба достигат дъното на пропастта (-1020 м), която тогава е най-дълбоката в Азия. През 1988 се организира клубна експедиция под ръководството на П. Съйнов в пропастта „Пионерска“ (-815 м) – в Кавказ, а през следващата двама клубни членове (А. Чобанов и В. Василев) участват в националната експедиция там. През 1993 и 1994 клубни членове са включени в състава на национални експедиции за проучване на Албанските Алпи.

През 1998 година клуба провежда обмен с френски пещерняци – експедиция на Враца и Деветаки, а през следващата им връща визитата и провежда експедиция в масава Веркор, Франция .

През 2000 година, съвместно с ПК „Хеликтит“ и ПК „Вертикал“ Перник, клубни представители взимат участие в експедиция „Стража 2000“, а заедно с хеликтитци изследват Черепишката (Студената) пещера - г. Черепиш; Сътрудничеството с ПК „Хеликтит“ продължава и през следващите години в съвместната организация и провеждане на няколко поредни експедиции (до 2008 г.) на Пирин (Бански Суходол) и Славянка. През 2002 клуба участва и в международната експедиция „Баюви Дупки – Каменивица“, чиито резултати са поместени в издадената за това книга.

През 2004 г. К. Стоилов участва в експедиция за разекспиране на пропастта Чехи 2, Словения, където достига дълбочина – 1200, по-късно той взема участие и в национална експедиция ЕГМА в Турция, където, достига дъното ѝ – това е най-дълбоката пропасть в Азия - 1429 м.

През 2005, в рамките на експедиция на Котел, Деветаки и Боснек клуба организира обмен с френски пещерняци. Същевременно К. Стоилов участва в украинска експедиция за изследването на най-дълбоката пропасть в света - Крубер-Вороня и достига до рекордната дълбочина от - 2080 м. Провежда се и експедиция във Веркор и платото Воклюз, Франция, където се преминава траверса Trou du Glaz - Grotte du Chevalier в масива Dent de Crolles.. Следващата година се участва и в национална експедиция „Голо бърдо“ Албания и е открита и изследвана пропастта „Охобохо“ (-82 м) край Враца. Клубни членове взимат участие в експедиция за картиране на пещерата „Кристална“ в Украйна. През миналата (2008) година клубни членове участват заедно с колеги от Украйна, в експедиция в планината Ала Далар – Турция, както и в националната експедиция Мая Арапит, Албания. Участва се, също така и в европейския спелеоконгрес във Веркор – Франция и във втория Балкански пещерен събор в Гърция. Клубат се включи в учредяването на Асоциацията на Спелео Клубовете в София (АСКС). Описаното е направено от многобройните членове на клуба, като за периода от 50 години през клуба са преминали над 800 души. Някои от тях са били дейни 1-2 години, други повече, а трети са допринесли за развитието на клуба повече от 10-20 години.

„Академик Иван Буреш“ - София

Клубът е създаден през юни 1988 г. към туристическо „Здравец“ – комплекс „Дружба 1“ – гр. София. Патрон на клуба е големия изследовател на пещерната фауна и съосновател на Българското пещерно дружество през 1929 г. – Акад. професор Иван Буреш. Съществува до края на 1995 г. Тогава поради обективни причини, като отнемането на помещенията и част от материалната база на дружество Здравец и поради лични конфликти между част от членове на клуба прекратява съществуването си.

През пролетта на 1988 г. пещерняци с известен опит до момента, членували в пещерните клубове „Академик“ към дружество Академик – София и „Прилеп“ – към туристическо дружество Планинец, решават да сформират нов пещерен клуб към туристическо дружество Здравец – София. В район Дружба - към който е дружеството, пещерен клуб до тогава не е съществувал. Член – основатели на клуба са: М. Златкова, Я. Божинов, Е. Кожухарова, Т. Медарова, С. Медарова, М. Стоянов, Г. Николова, Я. Смирнов, Н. Георгиев, Ф. Марков, Д. Кожухаров. Непосредствено след учредяването на клуба към него се присъединяват Е. Стоянов, Н. Стоянова и Ц. Остромски. Създаването на клуба става с подкрепата на управителното тяло на

БФПД начело с председателя ст. н. с. д-р П. Берон и секретаря на туристическо дружество Здравец – инж. Ирка Нановска.

За относително краткият си период на съществуване клубът развива бурна дейност. В курсове за значката „Пещерняк“ са подготвени над 20 души. Основна заслуга за това имат отговорника за учебно-спортната дейност Я. Божинов и на председателя на клуба инж. геол. М. Златкова.

От курсовете организирани ежегодно от БФПД (БФС), 5 членове на клуба завършват тези за техническо усъвършенстване и картиране, а един завършва курс за спасители в пещери.

Паралелно с тази дейност клубът участва в проучването на редица значими карстови райони – гр. Враца, Леденишки район – открити са нови пещери като например Мижишница – дължина 846м. и денивелация – 89м. Пещерата е картирана от М. Златкова, Г. Марков, Т. Медарова, В. Шекерджиева. Работено е по проучването и картирането на пещерата Черния извор съвместно с пещерняци от клубовете във Враца и Мездра.

В Боснешкия карстов район са открити и картирани пещерата Джераница с дължина 105 м. и денивелация -28 м., проникнато е в т. нар. „Суха пещера“ в района на м. Живата вода – дължина около 500 м. Клубът работи по проучването на п. Духлата – главно в района на т. нар. „малка Духла“ и тесняка на „Мързела“ съвместно с членове на Академик – София. Работи се в района на пропастта „Малия соват“ – с. Рибарица. Доказано е извирането на водите от тази пропасть в м. Тетъов дол. На дъното на тази пропасть са прокопани над 15 м. в „глинена тапа“.

Членове на клуба участват в проучванията и картирането на такива големи пещери като „Еменската“, „Русе“, „Андъка“, „Юбилейна“.

В продължение на две години – 1989, 1990 г., по време на зимни тренировъчни лагери почти всички членове на клуба работят по проучване и картиране на пещери в района – с. Триград, с. Мугла заедно с пещерняци от клуба в Триград. През 1990 г. са осъществени две експедиции за проучване на пещери по планината Славянка. Втората експедиция работи съвместно с пещерняци от Планинец – София.

Инициатор и участник на тази активна проучвателска дейност е инж. М. Златкова. В тази си дейност тя е подпомогната в най-голяма степен от Ц. Остромски, М. Стоянов, Я. Божинов, Т. Медарова, С. Медарова, В. Стоянова и др.

През времето на съществуването на клуба са осъществени редица чисто спортни прониквания в големите пещери и пропасти в България. Пещерняци от клуба проникват неколккратно до дъното на пропастите Ямата на Кипилово, Мъгливата, Ужасът на иманярите, Ледницата, 20г. Академик – в района на Злостен, Кървавата локва и Луцифер в района на Зеленич, Пукоя, Яворец, Панчови грамади във Врачански балкан, Бъндеришка и Вихренска пропасти на Пирин и др. От повечето от пещерите, за които е споменато е събиран и биоспелеологичен материал.

През 1988 г., съвместно с пещерняци от спелеогрупа Братислава, са осъществени прониквания в пропастите – Барки 14, Беляр, Райчова дупка, Вихрен, Бъндерица.

Членове на клуба са организирали и провели през 1989 г. прониквания в пещери в Словакия - в Ниските Татри и малките Карпати съвместно с пещерняци от спелеогрупа Братислава. Осъществено е проникване в Демяновската пещерна система с дължина 32 км. През 1988, 1989 г. са осъществени прониквания в редица пещери в Крим.

Един от членовете на клуба участва в проведената от СУ „Климент Охридски“ експедиция за проучване на пещери във Виетнам – януари - март 1989 г.

Отбор на клуба подготвен от Я. Божинов взима участие и достойно се представя на проведените през 1994 г. републикански технически прегледи.

„Алеко“ - София

Пещерният клуб е учреден към Туристическо дружество „Алеко Констатнинов“, София на 21 септември 1967 г. На учредителното събрание присъстват: инж. Р. Радушев - председател на Градската комисия по

Алексей Жалов и Стефан Цонев - П.К. Алеко

пещерно дело, А. Тянков - председател на дружеството и Н. Пухов-негов секретар и И. Иванов-учебно-спортен инструктор и 16 души любители на пещерното дело. Избрано е ръководство в състав: Йозеф Кришпин-председател, Г. Христов - зав. учебно-спортната работа и З. Пилова-секретар. Насрочено е провеждането на курс за значката „Пещерняк“, в който се записват 14 души.

С подкрепата на туристическото дружество започва трескава дейност. Курсът приключва през следващата 1968 г.

В клуба се оформя ядро от активни членове начело, на което са инструкторите Л. Попов, Д. Михайлов, Ал. Иванов, Ц. Георгиев. През 1969 г., клуба си поставя задачата да организира експедиция в пропастта „Снежна“, Полша. Част от 6-мата участници в нея успяват да проникнат до -320 м в пропастта. Същевременно продължават проучванията на нови пещери и пропасти като Кънчова и Иванчова върпина край с. Тепава, Ловешко, Благова яма, Етрополе, както и „Духлата“. До 1972 г. в РКПД (Републиканска комисия по пещерно дело) са предадени карти на 34 новооткрити обекта.

През 1972 клубът организира експедиция в най-дълбоката тогава италианска пропаст „Сплуга де ла Прета“ (-886 м), но по различни причини пещерняците успяват да достигнат само до кота -420 м на пропастта. След известен период на застои, дейността на клуба тръгва с нова сила. В нея се включват хора от по-младата генерация пещерняци в лицето на А. Жалов, В. Зашев, М. Русчуклиев, С. Цонев, Т. Стойчев и Я. Божинов. Активна дейност развиват и по-старите пещерняци А. Иванчев, С. Илиев, Ч. Ялъмов, С. Тихолов, Л. Попов и Ц. Георгиев. През 1975 г. започва системна работа за изследването на югозападната част на Северен Пирин. До 1982 г. там се провеждат множество експедиции в резултат, на което биват открити и картирани 34 пещери и пропасти, най-големите от които са Алеко (-130, 547 м) и Шаралийската пещера (дълж. 470 м).

През 1976 г. в редиците на клуба влизат пещерняци като В. Василев, Ф. Кордон, П. Чичкан, Х. Илиев, П. Христов, които дават нов гласък на дейността. Тогава се откриват и картират някои нови пещери и пропасти в района на с. Миланово, Софийско най-голямата от които е Йосова яма (-52 м), работи се също в районите около Трън, Земенският пролом, Пирин и др. Назрява едно забележително в историята на пещерния клуб и пещерното дело събитие - експериментът „Сухите печове'77“. Роден като идея на трима членове на клуба: А. Жалов, С. Цонев и Т. Стойчев, експериментът става действителност с подкрепата и ръководството на Българската федерация по пещерно дело и лично на нейният зам. председател П. Трантеев. Експериментът се провежда през септември-октомври 1977 г., като А. Жалов и С. Цонев престояват в изолация 62 дни като извършват интересни физиологични и психологически изследвания.

В периода 1977 - 78 г. в редовете на клуба се включват нови попълнения в лицето на пещерняците К. Бонев, Р. Станчев, Ю. Юлиев, С. Илиев, Ю. Чипев и др. Благодарение на тях, а и хората от средната генерация през следващата 1979 г. клуба отново е сред водещите клубове в страната. Клубни членове завършват курсовете за стажант инструктори и инструктори по пещерно дело и активно се включват в работата на федерацията. Един от резултатите от тяхната дейност е откриването на продължение и проучването на пещерата Горник, Крушуна (1074 м). По случай 50-годишнината на организираното пещерно дело в страната клуба е награден със „Сребърен прилеп“. През следващата 1980 г. алековци провеждат експедиция в Чехословакия.

В последствие клубът продължава да набира сили. Като израз на това идва неговата способност да организира и проведе през 1986 г. успешна експедиция в пропастта Снежна, Кавказ. К. Бонев, Р. Станчев, Ф. Филипов и Ю. Юлиев, водени от О. Атанасов, за рекордно кратък срок от 14 дни осъществяват проникване от по-ниския вход на системата до дъното (-1335 м.).

През 1989 г. клубът решава да проведе нова международна експедиция. Този път погледите са насочени към Ану Ифлис, Алжир, която е най дълбоката пропаст на Африканския континент.

С целта да проникне в нея, натам се отправя 5 членна експедиция под ръководството на С. Стойков. Теснините на около - 500 м не пропускат всички участници и по-нататъшното проникване в пропастта е преустановено. За сметка на това четиримата пещерняци (имената) извършват успешно проникване до дъното на втората по дълбочина африканска пропаст Ану Буасили (-805).

Членове на клуба са желани участници в национални пещерни експедиции в и извън страната. Такива са случаите с К. Бонев, който взема участие на само като пещерняк, но и специалист геолог, в експедициите „Гуасо’1988“ в Куба, „Виетнам’1989“, „Юнан’1990“ в Китай и Д. Вангелов-участник в експедиция „Албания’1993“. Посочените спелеолози взимат участие и в научния екип на проведената от пещерен клуб „Средец“, София експедиция в Сирия.

„Балкан Адвенчър“ - Владо Тричков

Спортен клуб „Балкан адвенчър“ е сдружение с идеална цел в частна полза, създадено през лятото на 2007 г. Учредено е в с. Владо Тричков, община Своге, от Весела Димитрова-Георгиева – Чеми, Любомир Георгиев и Светлана Тихова. Към спортния клуб има секция по пещерно дело „Балкан спелео“. Първи председател на дружеството е Весела Димитрова - Георгиева – Чеми. В клуба членуват около 30 души.

През 2007 година клубът работи по проучване на пещерата „Мачанов трап“ при село Здравковец – Габрово за продължение в две основни посоки: преминаване зад втори сифон продължение в нови части

В СК „Балкан Адвенчър“ към секция по пещерно дело „Балкан“ дейно членуват предимно млади и неопитни пещерняци на възраст 13 – 18 години. Членовете на секцията, до този момент ,не са взимали участие в експедиции извън страната.

Проникване в по големи пещери извън страната са осъществявани от страна на Любомир Георгиев и Весела Георгиева, както следва:

През 2004 г. Любомир Георгиев и Весела Георгиева проникват в Gouffre du Biefs-Boussets от системата VERNEAU- във Франция.

На 18.06.2005 г. Любомир Георгиев и Весела Георгиева съвместно с френския пещерен клуб „USFontenay“ организират проникване в системата „Dent de Krolles“ - Франция. От българска страна 7 членния екип е сформиран от: Ваньо Станев – ПК „Стринава“, Дряново; Жорж Влайков- ПК „Савинг“, София; Росен Писков - ПК „Савинг“, София; Любомир Георгиев – USFontenay, France; Весела Георгиева– USFontenay, France; Антон Парталев - „НЕПИАСТ“, Бургас; Мартин – ПК „Саламандър“, Ст. Загора. Това е първото посещение на българи в системата „Dent de Crolles“. Проникването беше осъществено на 25.06.2005 г. от състав: Ваньо Станев, Жорж Влайков, Антон Парталев, Росен Писков и Любомир Георгиев. Беше минат маршрута Trou du Glaz (2062 м) - Grotte Annete (1685 м). Българската група премина траверса успешно, въпреки лекото объркване в края на системата, което доведе до излизането през по-трудния маршрут с множество тесняци и блокажи. Освен системата „Dent de Crolles“ успешни прониквания бяха направени в част от системата „Verneau“ – 33 km., пропастта „Lysine du Champ Guillobot“ и пещерата „De la Malatiere“.

През юни 2006 г. Любомир Георгиев и Весела Георгиева съвместно с френския пещерен клуб „USFontenay“ организират проникване в системата VERNEAU – 33 км. Българска група в състав Любомир Георгиев, Желязко Мечков, Енчо Енчев (ПКСУ „София“ - София), Слави Маринов (ПК „Саламандър“ - Ст. Загора) и Радослав Паскалев (ПК „Кейвинг“ - София) направиха траверса Grotte Baudin – Gouffre du Biefs – Boussets от системата. На 24 и 25 юни два смесени екипа: първа група: Philippe Bretin, Mariolin Cavarak, Жорж Влайков, Ваньо Станев, Радослав Паскалев; Втора група: Желязко Мечков, Енчо Енчев, Слави Маринов, Pierre Charreon, Gaile Rona Masollavlyazoха от P40 за траверса P40 - trou du Glaz от системата Dent de crolles в Алпите. През май 2007 г. Любомир и Весела Георгиеви заедно с Росен Терзиев „Стринава“, Златинка Борисова

- Зиза и Цветан Благоев от „Прилеп 1962“ заминаха за Франция с цел проникване в пропастта Lonne Peyret от масив Pierre Saint Martin с денивелация -800 м. Влизането се осъществи съвместно с френския клуб USF Fontaney, пещерната група слезе до -600 м и бе спряна от покачилото се ниво на водата.

„Бел Прилеп“ - Белоградчик

Пещерното движение в Белоградчишки регион започва през 1958 г. Тогава се слага началото на системните прониквания в пещери, събиране на сведения за нови обекти, правят се скици на посетения пещери, в Републиканската комисия по пещерно дело (РКПД) се изпращат интересни в находки. През 1960 г. пещерната група наброява 5 човека - Александър Леонидов, Александър Живков, Антон Чулин, Славко Чулин, Аврам Игнатов. Групата започва да се снабдява със специално оборудване, посещават се курсове по алпийска подготовка. При провеждане на експедиции се оформят две групи - прониквачи и картировачи. През 1965 г. броят на участниците нараства на 10 човека. Оценявайки дейността й, РКПД, в лицето на П. Трантеев, съветва тя да прерасне в пещерен клуб. Така на 15 март 1965 г. към Туристическо дружество „Белограучишки скали“ се основава Пещерен клуб „Бел прилеп“. Учредители са: Александър Леонидов (председател), Александър Живков, Крум Конински, Петко Мишин, Иван Пуев, Георги Игнатов, Любчо Живков, Юлка Радославова, Игор Живков. Името на клуба идва от аналогията с бялата лястовица - символ на надежда, щастие и увереност в бъдещето. Белият прилеп като че ли наистина пази членовете на клуба - през цялата му история няма нито един нещастен случай.

През следващите години са проучени основно и картирани редица пещери: Цанкино врело, Неприветливата, Рушковица, Змийската пропаст, Крачимирско врело, Преманска дупка, Янкулова дупка, Водни печ, Десни сухи печ, Мечата дупка, Пропаст, Венец (през 1971 г. е изготвен проект за благоустрояване - Александър Леонидов и Васил Стоицев) и др. Приемат се нови членове - Никола Гайдаров, Божидар Йоцов, Радко Крумов, Сергей Ненов, Владимир Ненов. Клубът неколккратно е първенец в зоновите технически прегледи - Митровци (1977), Враца (1982). Заема първо място на Републиканския технически преглед в с. Карлуково през 1986 г - ръководители: Никола Гайдаров и Сергей Ненов - инструктори по пещерно дело и екип: Христо Димитров, Даниел Тодоров, Велин Тодоров и Иван Томов.

Клубът участва в международни експедиции - в Гърция (планината Еримантос - 1979) - Никола Гайдаров; в Австрия (Алпите - вр. Кналщайн, 1978) - Никола Гайдаров; в Румъния (гр. Клуж, Трансилвански Алпи - 1982) - окръжна експедиция; в СССР (Кавказ - 1988) - Сергей Ненов.

През 1993 г. членове на клуба са: Александър Леонидов, Никола Гайдаров, Сергей Ненов, Владимир Ненов, Борислав Митов, Иван Тодоров и Радко Крумов. През 1997 г. е открита пещерата Мартин - 11 (с най-голямата денивелация за района -89 м). След по-детайлно проучване и прокопаване на вече известни пещери са открити нови галерии в пещерите: Магура (1998 г.) - 108 м; Пропаст (1968, 2001 - 2004 г.), - 71 м; Цанкино врело (2003 г.) - 15 м.

„Бел прилеп“ е бил домакин на Републиканските експедиции „Върбово - 67“ и „Върбово - 81“, на пещерния експеримент „Сухите печове - 77“ в с. Долни Лом - за 62 - дневния престой на А. Жалов и Ст. Цонев в едноименната пещера.

През 1982 - 86 г. са заснети два късометражни филма за дейността на пещерния клуб. Дейността му е отразявана от местните и национални радио и преса. През 2003 г. с участие на клуба са заснети още два филма. През 2005 г., по повод 40 - годишният си юбилей, клуба състави и издаде брошурата „Атлас на пещерите в район Белоградчик“.

„Бесапара“ - гр. Пещера

Учреден е на 21.12.1960 г. към туристическото дружество. Избрано е ръководство Борис Евтимов - председател, Никола Семерджиев - зам. председател и членове: Костадин Фурнаджиев, Симеон Кънчев, Стоил Генчев, Иван Генчев, Георги Шинин, Хайтин Садулов, Петър Игнатов, Стефан Зайков, Славчо Иванчев, Николай Иванчев, Злати Петров, Щерю Милчев, Дойчинка Славчева и Георги Читаков.

Безспорен фактор за развитие на този клуб и пещерното дело оказва откриването на пещера „Снежанка“ през 1961 г. В следващите 2 години се изследват пещерите „Топлика“, „Купена“, „Таш Боаз“, „Новата пещера“, „Калето“ и др. Започва систематична подготовка на пещерняци, инструктори и спасители. Изследват се и се картират пещери край гр. Пещера. Установени са тесни отношения с ръководството на Българската федерация по пещерно дело, приятелски връзки с клубовете „Диоген“ и „Метеор“ - Будапеща, с Унгарската федерация по спелеология, и Чешката федерация по спелеология.

През периода 1977-1979 г. клубът участва в окръжни, републикански и международни прояви. Извършена е картировка на 12 пещера в района на гр. Пещера. Направени са пълни метео-снимки за микроклимата на пещери „Юбилейна“ (открита през 1975 г. от Г. Радев), „Ушатови дупки“, „Новата“ и „Снежанка“. Клубът е участвал в Републиканският технически преглед 1977 г. в Дряново. В район 406 са открити 7 нови пещери.

Клубът е участвал в Международната пещерна експедиция „Барадалаш77“, където прониква в една от най-дълбоките пещера в Чехословакия, съвместно с чехословашки и унгарски спелеолози. Извършени са метео изследвания под ръководството на **Александър Николов**. Добрата подготовка на пещерняците от клуб „Бесапара“ осигурява покана във Втората Международна среща на спелеолозите в Моравски карст. В продължение на 10 дни са направени над 800 часа прониквания в пропасти и в големите и известни пещери: „Пикова дама“, „Биче скала“, „Рудицко пропадание“ и най-голямата в средна Европа а пещерна система от на 37 000 м - „Аматерска“. Ръководството на БФПД отличава клуб „Бесапара“ със званието „Образцов пещерен клуб“.

През 1978 г. съвместно с пещерните клубове „Еделвайс“ и „Академик“ участва в Международната пещерна експедиция „Интер - спелео“ в Добростанския карстов район, с участието на спелеолози от Унгария.

През 1979 г. участва в Републиканска пещерна експедиция „Духлата“ и в Чепеларския карстов район. Организира и провежда Републикански пещерен сбор „Пещера - 79“ с участието на над 150 спелеолози. Гостуват представители на клубове от Чехия и Полша.

През същата година Георги Киев и Петър Якофов участват в експедиция в Закопански карстов район.

Международен сбор по спелеология „Пещера - 86“, 26 - 29 юни в района на п. „Новата“ край гр. Пещера. Участници - 130 души, представители на клубове от Германия, Чехия и България. Направени са 380 прониквания в пещери: „Новата“, „Юбилейна“, „Водната“, „Свредела“, „Ушатови дупки“ и „Снежанка“. Проведен е конкурс за най-точна карта.

„Бисер“ - Ботевград

Пещерен клуб „Бисер“ - град Ботевград е основан към туристическо дружество „Венец“ - гр. Ботевград на 16.09.1964 година от: Цветко Райновски, Никола Близнаков, Георги Райновски, Христо Христов, Кольо Съботинов, Цветко Цветков, Михаил Костов, Васил Туевски, Ванко Бояджиев.

За ръководство на клуба са избрани:

1. Председател: Цветко Вълков Райновски;
2. Отговорник по учебно-спортната дейност: Георги Цветков Райновски;
3. Отговорник по научно-изследователската дейност: Никола Илиев Близнаков;

4. Секретар: Христо Каменов Христов

Веднага след основаването си, пещерният клуб привлича още съмишленици: Георги Димитров Василев - Даков (Герби), Георги Христов Менгов, Георги Василев Иванов, Благовест Петров Орлов, Йордан Цеков Бенчев (Кочи), Цанко Димов Цанов и други.

През 1966 година за председател на клуба е избран Никола Илиев Близнаков, който и до момента е такъв. На същото събрание е избрано и име на клуба: „Бисер“.

От учредяването и до момента пещерниците от клуб „Бисер“ работят най-много в:

- Липнишкия карстов район, където са открити и картотекирани 54 бр. пещерни обекти. В района най-голямата пещера е „Водна пещ“ с дължина 818 м. Тя има пореден № 204 и кодов № 203014. Друга значима пещера в района е „Козарника“ с дължина 85 м, пореден № 206 и кодов № 203015. В тази пещера са открити кости от пещерна мечка, пещерна хиена, див кон, палеолитна стоянка на пещерен човек.

- Района на „Каменно поле“

- Района на гр. Луковит и други райони.

От 08.07.1982 г. до 15.07.1982 г. екип в състав: Благовест Петров Орлов, инж. Васил Петков Нанковски, Йордан Цеков Бенчев, Георги Кацаров и Атанас Цветанов Атанасов, проведе клубна експедиция в Чехословакия - Моравски карст. Проникнато беше в пещерите: „Рудицко пропадане“ с дължина 3000 м и денивелация 165 м, „Нова Расовна“ с дължина 1000 м, „Стара Расовна“, „Вбучи“, „Дакмара“, „Балцарка“, „Мацоха“ и „Пункевна“. Всички участници в експедицията са проникнали до края на гореизброените пещери.

От 1970 година до 1989 година клуб „Бисер“ организира всяка година окръжен пещерен сбор в Липнишкия карстов район.

През 1983 година клуб „Бисер“ организира и провежда експедиция „Тюленово - 83“ с участието на пещерници от гр. Бърно - Чехословакия.

През 1976 година клуб „Бисер“ организира в гр. Ботевград десетдневна спелеоложка фотоизложба.

През 1983 клубът е издал „Атлас“ на пещерите, картирани от членовете на клуба до 1983 година, съдържащ описанията и картите на 90 пещери.

Клубът издава още брошурите „20 години пещерен клуб „Бисер“ и „3 години пещерна база „Бисерка“.

През същата година Благовест Петров Орлов кръщава дъщеря си на името на клуба - Бисерка в пещерата „Водна пещ“, като ритуалът е извършен от свещеник.

През 1984 година клубът издава брошурите „Клубна пещерна експедиция „Чехословакия - 82“ и „Клубна пещерна експедиция „Тюленово - 83“.

През 1984 година клуб „Бисер“ е награден със значката „Сребърен прилеп“.

През 1986 година клубът издава брошурата „Клубна пещерна експедиция „Луковит - 86“.

През 2008 година клубът издава книга „Пещери и пропасти в община Ботевград“.

Забележителна проява в дейността на клуба е построяването със собствени средства и труд на първата в България пещерна база „Бисерка“, намираща се в Липнишкия карстов район. Тя е открита на 18. 10. 1980 г. и има капацитет 40 човека.

„Буйна гора“ - Разград

Пещерното дело в Разград, води своето начало от времето, на ЮТС през 1918 година. Целта на туристите е била опознаване подземните красоти. Започва посещение на пещерите около Топчии, Сеново, като и пещерата „Божкова дупка“ група туристи с пушека на свещта написват „Делиорман“ - 1924 година“.

Пещерите са били обекти предимно на преподавателите по естествени науки в средното училище (гимназията) в Разград. Те организират и групи. Първият от тях е Петко Данев. Негов верен последовател се явява Венко Добрев.

През 1957 година, ръководител на пещерното дело, а по-късно председател на пещерния клуб е Сте-

фан Терзиев, учител по естествени науки в гимназията. След като се учредява туристическото дружество „Делиорман“ по-късно „Буйна гора“, през 1960 година към него се изгражда пещерен клуб. Започва подготовката на кадри, преди всичко в гимназията. Тук той запознава учениците с теорията за значката „Пещерняк“. Въз връзка с практиката, организира излети до пещерите на Разградски окръг и проучва състава на земните образувания.

През 1961 година дейността на пещерняците се разширява. На 7.05.1961 година се провежда експедиция по проучването на пещерите по поречието на р. Бели Лом - Сеновския масив. След това започва проучването на пещерите във Воден, Демир баба и Тодорово.

През 1964 и 1965 година се организира експедиция за проучване и картиране на пещерите по карстовия район между селата Топчии, Каменово. Проучват се пещерите „Мократа“, „Прилепът“, „Камината“, „Сухата“ и други.

През 1968 година погледите на пещерняците, с ръководители Стефан Терзиев и Радослав Димитров, се отравят към пещерата „Света Марина“ край Пороище. През 1969 година започва проучването и картирането на пещерите в местността Курудере на разстояние 1 км от Разград, посока Пороище. Това става под ръководството на Радослав Димитров с помощта юношите пещерняци: Марин Колев, Петко Станчев, Алтай Фейзиев, Васил Иванов, Мичо Русев, Валентин Марков, Тодор Ганчев и др.

През 1971 година в пещерния клуб се включват нови сили. Завръща се от казармата Недко Станчев, който се залавя с работа по укрепване на пещерния клуб и бива избран за негов председател През 1972 година 17 души стават наситени на значката „Пещерняк“. Курсисти извършват редица дейности в пещерите в карстовите райони Сеново, Кривня, с. Топчии, с. Каменово.

В периода 1968 - 1970 активна дейност разви и председателя на клуба Цани Генчев. Ценни помощници в работата на клуба са Тодор Генов, Георги Димитров от Сеново и Иван Ганев. (Станчо Минков – с-р на Тур. д-во „Буна гора“, Разград. През 1975 - 76 г. в клуба се вливат нови сили. И. Георгиев и Ст. Стойчев завършват последователно курсовете за стажант инструктори и взимат работата на клуб в ръцете си. И. Георгиев председателства клуба до 1979, а след това начело застава Стойчо Стойчев, който го председателства до 1985 г. С това настъпва нов етап от историята на клуба. Започва интензивно провеждане на курсове „Пещерняк“ и в клуба се вливат нови сили, изпращат се хора за обучение на национално ниво, провеждат се клубни и се участва в организираните от БФПД и други клубове прояви (експедиции, сборове, технически прегледи, състезания). Само за периода 1979 - 1982 клуба картира 15 новооткрити пещери и прекартира 45 обекта нуждаещи се от актуална документация. През 1980, съвместно с Окръжния исторически музей, организира експедиция „Ломове'80“, която проучва скалните църкви и манастири в района. Клубът иницира провеждането на окръжни експедиции – „Лудогорие'82“, „Силистра'83“, „Сборяново'85“ г. След напускането на Ст. Стойчев от Разград, председател на клуба става завършилия преди това курс за стажант инструктори Е. Матев. Постепенно клуба започва да стеснява дейността си. След 1989 г. пещерняшката дейността се пренася към секцията по спелеология към завода за антибиотици в града, но след краткотраен подем, постепенно намалява и в края на 90-те години се преустановява.

„Бургас – НЕПИАСТ“

Спелеоклуб „Бургас - НЕПИАСТ“ е създаден през 1994 година в гр. Бургас към СНЦ „НЕПИАСТ“. Учреден е от 28 пещерняци членове на бившия ПК „Странджа“. Негов основател и първи председател е Венко Стоянов Величков. Основните райони, в които работи клуба са Странджа – Сакар, Котленския Балкан и Шуменското плато. Спелеоклуба се представя редовно във всички национални пещерни инициативи и мероприятия организирани от БФСп и другите клубове от страната. Инициатор е на две национални състезания:

„Изкачване на х. България по алпийско въже“ – организира се в центъра на Бургас и е със спортен характер; „Германката“ – организира се в едноименната местност край Созопол и е със спортно-технически характер. И двете състезания се провеждат всеки първи четвъртък на месец август едно след друго. Спелеоклуба работи в тясно сътрудничество с Регионален Бургаски музей и ДПП Странджа. Водещ принцип в дейността му е опазването на околната среда и в тази връзка всички негови членове преминават задължително курс по екология. Като единствен представител на пещерното дело в града клуба и сдружението са си поставили за цел да го съхранят и популяризират сред младежта в Бургас.

Българско пещерно дружество (Първо българско пещерно дружество)

Много от пещерите по българските земи са представлявали религиозен, познавателен или изследователски интерес за съотечественици и чужденци още в далечното минало. Проучванията показват, че първите сведения за пещери в България датират още от XXII век и се съдържат в Безименното житие на Св. Иван Рилски. В периода до 1878 г. у нас и в чужбина, под различна форма са публикувани кратки съобщения за редица български пещери, но те не са придобити в резултат на нарочна проучвателска дейност.

Българско пещерно дружество - емблема

Посочената година може да се счита за начална дата на целенасочените спелеоложки изследвания у нас и тя се бележи от откриването от унгарския зоолог Едуард Меркъл на първите два български троглобионта в пещерите под върховете Столетов и Коруджа, Средна Стара планина. Във времето до 1900 г. се публикуват още редица данни за пещерите у нас, но най-впечатляващи са тези съдържащи се в трудовете на Х. и К. Шкорпил „Изкопаеми богатства изнамерени в целокупна България (1882)“, „Природни богатства в целокупна България (1884)“ и „Кражки явления в България“ (1900), в които се съобщават и описват десетки пещери. Междувременно през 1882, в Сливен, местни учители осъществяват първата известна организирана експедиция за проучване на пещерата „Змеева дупка“ край града, а 4 години по-късно геологът проф. Г. Златарски прави и първите палеонтологични разкопки в пещери край с. Карлуково. Едно от важните събития в този период е, че през 1887 г. К. Шкорпил прави карта на Еменската пещера край с. Емен, Великотърновско. По

същество това е първата известна, за сега, картирана пещера в България.

Първите археологически разкопки в български пещери (пещ. Полички, край Дряново) извършва С. Юринич през 1891 г. като в публикуваният материал подробно описва обекта и резултатите от проучванията. Тези и издадените през 1900 г. материали („Глава Панега. Принос към изучаването на карста в България от проф. А. Иширков и „Пещерата Топля при с. Голяма Желязна“ от проф. Г. Бончев) категорично потвърждават факта, че в България е настъпил периода на целенасочените спелеоложки проучвания.

Потвърждение на това са и последвалите до 1929 г. изследователски и научни експедиции и публикуваните 165 материала съдържащи обща информация за пещерите и резултатите от проведените проучвания.

В този почти 30-годишен период Р. Попов полага началото на систематичните археологически разкопки и последователно разкопава редица пещери край с. Беляковец, Мадара, Карлуково, като в пещерата Темната дупка при Карлуково открива първите за Балканите находки на палеолитната култура. Археологът В. Миков допълва списъка на проучените пещери от районите на селата. Орешец, Микре, Деветаки, Чавдарци, Рабиша, Ягодина и др и доказва, че те са били населявани и в по-късни културни епохи (неолит,

енеолит, бронз)

През 1922 г. Акад. д-р Ив. Буреш - Директор на Царските природонаучни институти поставя началото на целенасочените биоспелелогични изследвания в страната. Само за няколко години той и екипа му от ентузиазирани сътрудници проучват повече 100 български пещери и откриват десетки нови троглобионтни животински видове. Един от най-ревностните изследователи тогава е Ненко Радев, който поставя началото за съставяне на атлас на българските пещери, в които публикува карти и обширна информация за 16 от тях.

От началото на века водят началото си и методичните проучвания свързани с геологията, хидрогеологията и морфологията на карста. Те са свързани предимно с имената на географа проф. Ж. Радев, петрографа проф. Г. Бончев и инж. П. Петров-хидрогеолог. В резултат на многогодишни изследвания през 1915 първият от тях издава „Карстови форми с Западна Стара планина“ - първата монография по карста в страната. Петрографските описания на Г. Бончев съдържат обилна информация за разпространението на окарстващите се скали в България, отделни пещерни райони, пещери и карстови извори. Инж. П. Петров заедно с подвижници се заема с проучването на редица пещери в Ловешко и Софийско. Така през 1924 г., с цената на много усилия е окончателно проучена и картирана Деветашката пещера, а през 1926 и Темната дупка край г. Лакатник.

През 1929 г. условията и необходимостта от създаване на национална организация за проучването на пещерите са налице и на 18 март с. г се учредява Първото българско пещерно дружество, като този акт е инициран от инж. П. Петров.

Учредители на пещерното дружество са:

Проф. д-р Стефан Петков – ботаник; Инж. Павел Петров - минен инженер; Д-р Рачо Рачев - рентгенолог; Кирил Кузев; Димитър Чехларов; Коста Петров; Иван Нинчовски - ж.п. магазина гара София; Петър Рачев; инж. Васил Недялков; Димитър Войнаков - ж. п. магазина гара София; Иван Манов ж.п. магазина гара София; Ненко Радев- асистент в естествено-историческия музей; Димитър Ковачев; Балканджиев; Наум Миладинов; Николай Златев; Исая Нинов; Васил Арнаудов - асистент по минералогия при СУ; Цоню Димитров; Д-р Попчев; Д-р Васил Радев - геологически институт; Атанас Стефанов - геологически институт; Владимир Бульов; Светозара Михайлова - учителка в техн. училище; П. Тошков - учител в техническото училище; Иван Антонов – секретар на техническото училище; Георги Кондов - адвокат; Панайот Пенчев; Христо Константинов; Никола Загорев; Д-р Иван Буреш - директор на Царските научни институти.

За първи председател на дружеството е избран ботаникът проф. Ст. Петков. Дружеството развива активна дейност, учредяват се негови клонове в с. Ракитово и гр. Дряново. Организират се експедиции и се картират множество пещери. През 1931 г. Н. Радев и П. Енглиш осъществяват спускане в най-дълбоката за времето си българска пропаст „Бездънния пчелин“ (-105 м) край Ябланица, а по-късно същата година и в Чавкита край с. Миланово. Започва издаването на дружествен печатен орган “Известия на Българското пещерно дружество”, от който излизат две книжки (през 1936 и 1940). В периода на II-та световна активността на дружеството спа-

Българско пещерно дружество - членове.

Българско пещерно дружество - устав.

Българско пещерно дружество,
списък на юленове.

да. Забелязва се подем едва след 1947 г., чийто връх е организирането, под егидата на БАН, на научно-изследователските бригади „Т. Павлов“ през 1948 г. и „В. Коларов“ през 1949 г. В рамките на тези своеобразни експедиции се изследват, картират и описват множество пещери около селата Лакатник, Карлуково, Златна Панега и Рабиша. През последната година, по решение на „народната власт“ дейността на обществените организации в т. ч. и Пещерното дружество е прекратена. Междувременно през 1948 г. млади членове на дружеството основават научно-изследователски колектив „Млада гвардия“ с председател Л. Обретенов и секретар П. Трантеев. Той съществува до 1953 г. като в този период насочва дейността си основно към изследването на пещерата Темната дупка край Лакатник, но проучва на пещери около селата Градешница, Дружево, Малка Желязна и Пещерна. В периода 1954 - 1956 г. се създава и развива активна изследователска дейност Младежки зоологически кръжок. Под ръководството на П. Трантеев в него прават първите си стъпки редица обладани от интерес към пещерните проучвания млади хора, които по късно стават едни от основните двигатели на българската спелеология. В периода на съществуването на дружеството негови председатели са били: Проф. д-р Стефан Петков - първи председател 1929 - 1931, 1933 - 1935 г.; Д-р Рачо Рачев 1932 г.; Никола Пушкарров 1936 и 1939 г.; Доц. Рафаил Попов 1937 - 1938 и 1940 до смъртта му през август с. г.; Акад. д-р Иван Буреш 1940; Еманоил Иванов 1941 - 1948 г.; Павел Делирадев 1949 г.

Българско пещерно дружество –клон Дряново

Преди хиляди години, пещерите са привличали вниманието на първобитния човек. В тях той се чувствал защитен от природните стихии и дивите зверове.

Дряновският край сплита много филизи от историята и едно невероятно съчетание на скални венци, пещери, дълбоки речни корита, платовидни форми, изключително разнообразие на растителен и животински свят. Град Дряново е неразривно свързан с изучаването на пещерите и историята на пещерното дело в България.

Още със създаването на Туристическо дружество „Бачо Киро“ през 1925 г. негови членове са посещавали пещерите в района. През 1937 и 1938 г. археолога Рафаил Попов изследва пещерите в района на Дряновския манастир. Дряновски туристи – любители на пещерите взимат активно участие в изследванията и разкопките проведени от него. Личността на изявен български спелеолог провокира членовете на туристическото дружество да основат клон на Българското пещерно дружество. Това става на 25 април 1937 г. За председател е избран Димитър Стоянов Бачев. Изготвен е устав, който е изпратен в Българското пещерно дружество. Членове в местния клон са кмета на с. Царева ливада, инж. Бурнев, Иван Никоевски и някои от членовете на Туристическо дружество „Бачо Киро“. С голям ентузиазъм започва откриване и описване на пещери в района. През тази година заедно с железарска работилница „Здравина“ започва работа по приспособяването на „Малката пещера“ (Бачо

Българско пещерно дружество, клон Дряново - членове.

Киро) за посещения. С много труд и голяма любов, през 1938 г. те инсталират осветление в пещерата Бачо Киро – и тя става първата благоустроена пещера в България. Изграден е малък ВЕЦ, който да захранва с електричество пещерата и същата започва да се посещава. Клон пещерно дружество Дряново съществува до края на 1940 година.

Българско пещерно дружество – клон Ракитово

Несъмнено, интересът на Ракитовци към пещерите и тяхното проучване е провокиран от намиращата се в землището на селото пещера Лепеница. Досега не са открити писмени сведения кога и защо местните хора са влизали в пещерата. Първото регистрирано посещение в Лепеница датира от 28 юли 1925 и е осъществено от уредника на Царската ентомологична станция Пенчо Дренски. През следващата година същият учен посещава пещерата повторно и я описва в публикацията си „Пещерата Лепеница и Лепенишката долина“ в сп. „Родопи“ (год. V, бр. 1, 1926). На 2 август 1927 г. П. Дренски посещава пещерата за трети път заедно с директора на царските природонаучни институти д-р Иван Буреш. На 19 март 1929 г. по инициатива на инж. Павел Петров в София се основава Българското пещерно дружество (БПД). През следващата година П. Петров изпраща писмо до Димитър Иванов и го приканва да организира местен клон на дружеството. По повод на писмото, 27 юли 1930 г. се основава първият – Ракитовски на БПД. Учредителите са 10-ма, а именно: Димитър Иванов - учител, Борис Кафеджиев – търговец, Петър Терзиев – кафеджия, Спирос Василев – учител, Асен Попов – учител, Петър Елкин – дърводелец, Ангел Балинов – земеделец, Георги Георгиев, Борис Рогачев, Георги Кабадийски – ковач. Всички те решават да се обединят с цел „запазването на пещерите в нашия край, тяхното проучване и направяне достъпни за любителите на природните красоти“ Избира се временен комитет в състав Д. Иванов – председател, П. Терзиев – секретар-касиер и Б. Кафеджиев – член. В годините напред основната дейност на дружеството се състои в прониквания в пещерата, осигуряване на водач с миньорски лампи в пещерата, а и позволителни билети за влизане в нея, изнасяне на сказки за пещерите и тяхното проучване, излети в района на Чепинското корито. Инж. Павел Петров лично съдейства за проучването и съставянето на планове на пещерите в района. На 13 и 14 септември той и местните пещерняци Д. Иванов, А. Попов и Ив. Андонов картират изцяло „Сухата пещера“, а „Водната“ (Лепеница) до мястото наречено „Купола“.

Българско пещерно дружество,
клон Ракитово. Учредителен
протокол

В пещерата Лепеница 1925 г.

Клонът кореспондира с БПД по различни поводи. Запазена са писма с искания на карбидни лампи, въжета, магнезий за снимки. От дружеството са изпратени членски карти, значки, печат и книги.

Създават се и много добри връзки с Археологическият музей в София. С писмо от 29 март 1932 г. музеят възлага на местното пещерно дружество охраната на всички пещери и старини в землището на Ракитово, а на председателя на дружеството охраната на старините из цяло Чепино. Ракитовци правят постъпки за построяване на хижа край Бял кладенец с площ

80 м² над Сухата пещера и за барака край Водната. За съжаление направеният по-късно проект остава неосъществен.

С протокол от 6 юни 1939 г. управителния съвет на Ракитовското пещерно дружество определя таксите за вход на пещерата: за неракитовци вход – 5 лв. на лице; за неракитовци ученици- 2 лв.; за ракитовци вход- 2 лв.; за ракитовци ученици – безплатен.

Решава се също така, че членовете на дружеството и организациите дали над 1000 лева помощ на дружеството да се ползват с безплатен вход при групови излети устроени от техните организации. За събиране на таксите, предоставяне на дружествено лампи на посетителите и запазване на сталактитите от чупене, през лятото да се назначи пазач. В периода след 1939 г. дружеството заличава и постепенно преустановява дейността си.

„Веслец“ – Враца

Изграждането през 1958 г. на Комитет по пещерен туризъм при ЦС на БТС, който поема организацията и ръководството на пещерното дело в страната дава импулс на неорганизираните любители на подземният свят във Враца. Така през 1961 г. в присъствието на председателя на Комитета по пещерен туризъм – Петър Трантеев, към ТД „Веслец“ във Враца, 42 ентузиастични учредяват клуб по пещерно дело. Сред учредителите са Янаки Бузов, Асен Найденов, Яко Челебонов, Николай Дойнов, Никола Борисов, Венчан Вълканов, Христо Младенов, Петър Панайотов, Пейчо Пейчев и др.

Дейността на клуба с годините се разраства и придобива определен научно-изследователски характер. На група самодейци, още преди основаването на клуба, се дължи изследването и идеята за благоустрояването на пещерата „Леденика“, която през 1961 г. отваря врати за посетители.

Богатият на пещери и пропасти Врачански балкан, Предбалканът и поречието на р. Искър (Черпиш и Кунино), дават неповторимата възможност и поле за действие на врачанските пещерняци. Резултат на това са откриването и изследването на много пещери и пропасти като „Понора“, „Хайдушката пропаст“, „Младенова пропаст“, „Змейова дупка“, „Беляр“, „Резньовете“, „Невестина пропаст“, „Яворец“, „Пукоя“, „Байов комин“ и др. По своята красота, дължина и дълбочина тези обекти се нареждат на едно от първите места в страната и имат свое място в световната спелеология.

В клуба израстват се утвърждават като опитни пещерняци няколко поколения ентузиастични. Сред първите членове на клуба са: Владимир Федюшкин, Владимир Даскалов, Велко Георгиев, Георги Вълчанов, Веселин Пейчев, Траян Георгиев, Николай Гранчаров и Любомир Савчев. Идва на смяна ново попълнение: Алипи Манолов, Красимир Кърлов, Емил Пилчев, Красимир Ценкулов, Огнян Николов, Георги Чакалски, Петър Нейков и др. По техният път през следващите години вървят: Красимир Кънев, Валери Капралски, инж. Стефан Дянков, Атанаска Атанасова, Юлия Цветкова, Любомир Георгиев, Николай Николов, Владимир Петричев, Пламен Николов, Кирил Генадиев, Калин Найденов, Петър Тодоров, Емил Димитров и др. Идва редът и на действащите в момента пещерняци: Димитър Гергачев, Тихомир Тихолов, Деян Йорданов, Ива Златева, Лиляна Найденова, Велин Велинов, Веселин Йорданов и др.

През редиците на Врачанския клуб преминава и ядрото от учредители на пещерните клубове в гр. Мездра и клуб „Стрешеро“ във Връца.

Клубът провежда редовно свой дружествени прояви и е домакин на десетки Републикански и Международни експедиции и сборове. Свой изяви клубът има в различни краища на страната. Активно е участието на врачанските пещерняци и в организираните на национално ниво Републикански и Международни експедиции.

Врачанските пещерняци имат конкретен принос и в изследването на карста в Троянският балкан, Котел, Тюленово, Добростан, Триград, Югово и др. Враца и клубът през годините е бел домакин на редица прояви с научен характер – научни сесии по спелеология, международна школа по проблемите на спелео-

логията и карста, технически прегледи, балкански срещи и др.

През периода 1961-1975 г. редица пещерници от Врачанският клуб участват в национални пещерни експедиции: Яко Челебонов в Кавказ, Янаки Бузов – Югославия, Траян Георгиев – Полша, Траян Георгиев и Красимир Кърлов – Австрия, Владимир Даскалов – Австрия.

Дългогодишният опит и добрата материална база дават възможност за самостоятелни прояви в страната и чужбина.

Проведени са клубни експедиции в Троянски балкан, Котел, Добростан, Триград, Югово. Извън страната клубът провежда експедиции: 1985 г. в Чехословакия, 1987 г. – „Велика Снежна“ в Полша, 1988 г. – „Антро де Коркия“ (Италия), 1989 г. – „Горен Алтай (СССР) и 1990 г. – „Тян Шан“ (Узбекска ССР).

През последните години въпреки кадровите и финансови затруднения клубът има своя живот. Група млади ентузиаста водени от Димитър Гергачев проведеха десетки експедиции във Врачанският карстов район и взеха участие в провежданите от БФС мероприятия.

Клубът последователно е оглавяван от Яко Челебонов, Васил Харизанов, отново Яко Челебонов, инж. Стефан Дянков, а в момента от Георги Африканов. Треньори на клуба са били Траян Георгиев, Красимир Кърлов, а в момента Димитър Гергачев.

„Вежен“ – Тетевен

Пещерен клуб при едноименното туристическо дружество в гр. Тетевен. Учреден на 29 октомври 1970 г. с първи председател Цветан Янков - учител по история. Развива дейност главно по изучаването на пещерите в Тетевенския край. Участва в републикански и окръжни пещерни експедиции .

„Витен“ - гр. Севлиево

Пещерният клуб „Витен“ към туристическо дружество „Росица – Мазалат“ гр. Севлиево, е създаден през февруари 1973 г., от група ентузиаста без всякакъв опит в проникването и изучаването на пещери: Велизар Ботев, Борислав Дръндаров, Любо Лалев, Валентин Петров, Христофор Дръндаров, Илия Христов и Росен Рачев.

Името си носи от средновековната крепост Витен, намираща се на западния край на синклиналното плато Стражата, простиращо се в посока изток – запад между гр. Дряново и с. Яворец.

Първите прояви на клуба бяха насочени към изследването на близките до Севлиево карстови райони: с. Агато̀во, с. Коевци, с. Горско Косово, с. Горско Калугерово и гореспоменатото плато Стражата, като главното внимание беше насочено към последното.

През 1973 г. Велизар Ботев беше изпратен на курс за младши инструктори по пещерно дело. Беше проведен през 1974 г. и първия курс за значка „Пещерник“.

От 1975 г. клубът започна изследването на карстовия район на запад – югозапад от с. Добромирка с проучването на пещерата Бальовският обрук, където за първи път се срещна с проблема газ.

През декември 1981 г. открихме Матеювата пещера до Преображенския манастир край Велико Търново, където е живял Отец Матей Преображенски и се е срещал с Апостола на свободата Васил Левски. В памет на двамата герои бе поставена възпоменателна пло-

Пазете пещерите!

ча на входа на пещерата през месец юни 1987 г.

От 1973 г. до 1996 г. проведехме около 340 клубни и взехме участие в 55 републикански и на други клубове експедиции, в които взеха участие повече от 3000 пещеряци.

През декември 1984 г. беше проведена научно практическа конференция по спелеология в гр. Русе. С доклад „ Западната част на карстовото синклинално плато Стражата – перспективи в спелеолошко отношение „ взе участие Велизар Ботев. В бр. 5/1986 г. на списание Природа беше публикувана статията „Хидроложки карстов феномен в Средния предбалкан“ – за района на с. Добромирка.

През 1987 г. участвахме в националната конференция по спелеология с доклада „ Установяване на сложна подземна хидрографска система при проучването на карста в района на с. Добромирка Габровско“. През същата година в х. Марциганица в Родопите се проведе 4-та национална школа по актуални проблеми на спелеологията и карста с международно участие. Клубът взе участие с доклада „Принос към изучаването на карстовите явления от типа еставела“ от П. Петров, В. Ботев и В. Василев.

През 1986 г. В. Василев и В. Ботев показаха фотоизложба на тема „Пещерите – един непознат свят“ в гр. Севлиево.

През времето на съществуването на клуба бяха картирани около 40 пещери и пропасти, между които Мачанов трап с 1760 м . обща дължина и Балювският обрук – 517 м.

Бяха проведени 14 курса за значка „Млад пещерняк“ и „Пещерняк“, обучени 1 инструктор, 3 стажант инструктори и 2 спасители в пещери и пропасти.

Клубът участва във всички зоновни технически прегледи, проведени от федерацията.

Основните райони в които работи клубът бяха платото Стражата, Деветашкото плато и района на с. Добромирка.

В периода 1991 – 1994 г. клубът построи метална стълба в пропастта Голяма Гарваница край с. Горско Сливово, а също така и еко пътеки в каньона на р. Негованка до с. Емен и района на пещерата Водопада до с. Крушуна.

„Галата“ – Варна

Пещерния клуб при Туристическо дружество „ Галата“-Варна е създаден през 1970 г. Основа на клуба са част от пещерняците членували в разформирования клуб към Градския съвет на БТС - Варна. Първият председател на клуба е Божан Маринов.

През първите години от своята работа клуба предава в БФПД картите на 41 пещери за Варненски окръг и 28 пещери в съседните окръзи: Толбухин, Шумен, Търговище. Всяка година се провеждат курсове за значка „Пещерняк“.

Основен принос за активната дейност през периода 1970-1980 г. има Божан Маринов – (Старши инструктор). През годините той е натрупал много технически и организационен опит: Създава и работи активно в П.К. гр. Шумен (1961 – 1970), П.К. гр. Търговище (1966 – 1970). През този период е организираше експедиции за проучване или картиране на над 60 пещери в двата окръга.

За периода (1982- 1991) председател е Кирил Иванов. Въвежда се система (ТЕВ) за проникване в пропасти пещери. Над 20 спелеолози участват в курсове за различни степени на квалификация. Повишава се нивото на технически умения и клуба започва подготовка за провеждане на Експедиция „Снежная – 86“ в Кавказ. Към момента на проникване това е третата по дълбочина пропадна пещера в света (-1370 м). Експедицията, която е под ръководството на Р. Радулов, е успешна и безаварийна. В нея участват 12 спелеолози от П.К. „Галата“ и двама от БФПД. Експедицията е подкрепена от 10 спелеолози от СССР. Клубните членове, които достигат до дъното са: К. Иванов, Д. Пенчева, Н. Ламбов, Вл. Грънчаров и Ив. Ангелов.

След успеха в „Снежна“, клуба решава да извърши проникване в най-дълбоката пропадна пещера в света „Жан Бернар“ - Франция. Клубът активизира своята дейност и я подчинява на новата голяма цел.

През 1988 г. общото събрание на организацията решава, че „за по-нататъшното ефективно развитие на клуба е правилно да се наблегне на алпийската подготовка на неговите кадри“. По тази причина клубът се трансформира в клуб по пещерно дело и алпинизъм. Експедицията в Жан-Бернар се провежда през 1989 г. и има амбициозната цел - чрез преминаването на сифоните в края на пропастта Жан-Бернар (Франция) да постигне до максималната дълбочина на пропастта (- 1494 м). Участват 11 клубни членове. До първия сифон достигат 6 души, като водолазът Хр. Райков успява да го преодолее. За съжаление, теснините на сифона не пропускат втория водолаз и по нататъшното проникване се осуетява. До дълбочина 1250 м достигат други четирима членове на експедицията, между които е и Д. Пенчева. Това е нейното второ спускане под 1000-метровата граница. Участва и екип за заснемане на уникален филм свързан с проникването на 1549 под земята, включително преминаване на първия сифон от леководолази. В следващите години дейността на клуба постепенно намалява и в края на 90-те години той престава да води организационен живот.

„Дервент“ - Велико Търново

Пещерен клуб „Дервент“ към Туристическо дружество „Академик - ВТУ“ гр. В. Търново официално е учреден през пролетта на 1974 година при активната роля на тогавашният секретар на ТД, Елка Казакова и със съдействието на завеждащия УСМ отдел при ОС на БТС – Стоян Петров. Интересът и дейността по проучването на пещерите сред студентите във Великотърновския университет обаче е значително по-ранен въпреки липсата на пещерен клуб към дружеството.

Първите организирани проучвания на пещерите в района на гр. В. Търново са проведени през месец юли 1965 г. от студенти, членове на алпийския клуб към ТД „Академик“, когато се провежда „Научна експедиция за проучване на пещерите в скалния масив над манастира „Света Троица“. През 1966 г. студентите Георги Вълчев, Калина Ковачева, Желязка Веселинова, Цани Ботев и др. участват активно в лятната научна експедиция „Шкорпил 66“ с цел проучване на пещерните комплекси и скални църкви в района на с. Рояк, пещерите край с. Китен, Комунари, Сладка вода и местността „Манастира, където „достигат до ценни за науката открития“. През 1967 г. във в. „Наука и труд“ е отпечатана статията на

Георги Вълчев „Надписите от скалната църква при с. Рояк“. През лятото на 1967 г. се провежда експедиция „Шкорпил 67“. Пролетта на 1973 г. в университетският вестник е отправен апел за възстановяване на клуба по пещерно дело. На 5 май 1976 г. завършва първият курс за носители на значката „Пещерняк“ към ПК „Дервент“. Обучението се води основно от студента от гр. Чепеларе, Костадин Пепеланов-секретар на клуба и уч. - спортния инструктор Иван Русков. Председател на клуба е Фарук Чаушев.

От 1978 г. дейността на ПК „Дервент“ бележи нов ръст. В ръководството му са включени опитните пещерняци Любомир Адамов – председател, Гинка Адамова - секретар и обучения и утвърдил се в дружеството Божидар Кенаров - учебно-спортен инструктор. Получавайки дейна подкрепа от новия секретар на СТД „Академик“, Симеон Ганев, дейността на клуба се разраства. През есента на 1978 г. се провежда изключително дейна изследователска работа. Проведени са над 7 клубни експедиции при които са картирани 13 средно големи пещери в района на Беляковското и Арбанашкото плато, сред които Голямата, Малката, Прашната, Царската и др. Картирана е Арбанашката пещера, прониква се в пропастите до с. Мусина. Открита и картирана е пропастта „Калчови дупки-2“ и др. През 1979 г. активната дейност на клуба продължава в Хотнишкия район. Проведени са над 30 прониквания, като са открити и картирани 4 нови пещери. Увеличават се участията в републикански експедиции в Родопите, Пирин и др. През 1981 г. за председател на клуба е избран инж. К. Йотов. В следващата 1982 г. ръководството отново е обновено като за председател е избран доц. Йордан Андреев, а за секретар Веселин Видев. Открита е и започва проучването на водната пещера „Раковец“, организират се прояви и в по-далечни райони, до с. Гложене-пещерата „Моро-

вица“, с. Добростан-пропастта „Иванова вода“ и др. През 1983 г. се изследват пещерите над манастирите в Дервента. Установяват се съществуващите в тях рисунки и надписи, локализира се местоположението на „Евтимиевата пещера“, с което дейността на клуба се обогатява в посока цялостно проучване и изследване на пещерите в района. Есента на 1983 г. Константин Йотов участва в нац. експедиция в района на Залцбург - Австрия, след която е отличен с бронзов прилеп. 1984 г. инж. К. Йотов отново е избран за председател, а Венцислав Янков за секретар. Членският състав на клуба нараства до 24 души, като в дейността му са привлечени и служители, работници, ученици. Дейността на клуба се разширява в района на с. Малки чифлик и с. Емен. Прониква се в пропастта „Беляр“. При допълнителни проучвания в пещерата „Раковец“ са достигнати около 800 м. след които е открит сифон, като опитите за преминаването му са неуспешни. На 28.02.1985 г. дейността на ПК „Дервент“ е отразена на цяла страница във в. „Наука и труд“. От 1986 г. в ръководството на клуба се включват Теодора Нешева – секретар и инструктора и спасител в пещери и пропасти Слави Чечев. Клубът организира окръжна експедиция край манастира „Света Троица“. След 1989 г. дейността на клуба отслабва, а след заболяването и смъртта на секретаря на дружеството, С. Ганев, през 1984 г. за кратък период от време замира. През есента на 1996 г. по инициатива на новия секретар на ТД „Академик“, Евгени Коев са издирени част от бившите членове и в началото на 1997 г. дейността на клуба е възстановена. В ръководството му са избрани Иван Пенков и доц. Николай Проданов. На 2.12.1997 г. във ВТУ „Св. Кирил и Методий“ по покана на ТД „Академик - ВТУ“ гостува председателя на БФСп д-р Петър Берон. На срещата разговор присъстват над 200 души. На 5.03.1999 г. ръководството на клуба е обновено и разширено с Красен Хинов-председател, Мая Райкова секретар, Сашо Гунешки-отговорник учебно-спортната дейност и Е. Коев - председател на КС. Дейността на клуба се разраства. Организиран е курс. Попълва се картотеката на клуба. Подготвена е изложба за пещерите. Проведени са лектории в няколко училища в града. Съвместно с РБ „П. Р. Славейков“ е подредена изложба и е издадена брошура за живота и делото на проф. Р. Попов. Числеността на клуба нараства до 27 души, сред които служители, студенти, ученици. Участва се в регионални и републикански прояви край Дряновския манастир и Крушуна, подновени са проучванията в Арбанашката пещера, в района на с. Емен и с. Малки чифлик. От месец март 2001 г. за председател на клуба е избран дългогодишния активист Божидар Кенаров, а за секретар Мария Стоева. Разширява се изследователската и проучвателна дейност в района. Прието е за цел пълното проучване на Беляковското плато, открити са нови пещери и пропасти: Иманярската, Йончова дупка, Мариина, Калчова - 3, и др. Обновява се клубната картотеката. Откриват се пещерата при Сини вир, Данина дупка и др. Създават се подробни схеми на венците в Дервента. От 2005 г. за председател е избран Е. Коев, за секретар Стефан Стефанов, за завеждащ уч. спортната дейност Б. Кенаров. Започват проучвания в района на г. Кръстец. Прониква се в пещера „Килиите“, където е открита колянна става от праисторическо говедо, предадена за изследване в БАН, в пещера „Андъка“ е установен скелет от водоплаващ вид от кредния период. В пещера Бачо Киро са открити множество фосили от пещерна мечка. Днес част от тях са изложени като експонати при пропуската на пещерата. Създадена е клубна сбирка по палеонтология и археология. Открити са редица нови пещери - Мечата дупка, Пешова, Апостолската и др. През 2006 г. клубът, съвместно с клуб „Саламандър“ от гр. Ст. Загора, е домакин и организатор на първата републиканска експедиция „Арбанаси – 2006“ завършила изключително успешно, последвана от „Арбанаси 2007“ и „Арбанаси 2008“. Членове на клуба участваха в националната експедиция „Смилян 2007“ като картираха и участваха в проучването на над 9 пещери. През 2007 г. се разширява изследователската дейност на клуба в района на с. Крушуна, където се установи, проучи и картира средновековния скален манастир и се откри неустановено до момента праисторическо селище. Подновиха се проникванията във водни пещери. През 2008 г. членове на клуба участваха във Втория балкански пещерен сбор в Р. Гърция.

„Еделвайс“ - София

Пещерният клуб „Еделвайс“ е основан на 13 декември 1961 година от ентусиасти от Алпийско - пеще-

рен отряд „Орел“ към тур. дружество „Еделвайс, София. Учредителите създадоха самостоятелен пещерен клуб и избраха ръководство Р. Захариев за председател, А. Петкова за секретар, В. Гяуров и И. Леков. Привлякъл през годините хора с различни интереси и професии отдели се на любимото хоби, проучване и изследване на пещери, някои останали верни на идеите от началото до сега. През всичките години в него се генерираха идеи, в началото за проучване на пещери, по-късно за проучване на цели райони, подобряване на техниките за проникване, възприемаха се нови системи за проникване - всичко това обединяваше членовете на клуба.

В началото на 70 години голяма част от членовете на клуба тренираха постоянно, усвояваха последователно всички нови техники за проникване в пещери, в това число и алпийската. Имаше съботи и недели, когато те се готвеха за по-големи прояви, да изкатерят по 1000 м със самохвати и всички турове на Лакатник.

Това ги направи силни и корави и те нямаха проблеми, когато трябваше да преодоляват различните препятствия като: пустотата на големите отвеси, теснините за чието преминаване трябва да изпуснеш въздухът си, оглушителният рев на подземните водопади. Всичко това съпроводено от ниската температура на въздуха и водата. Много пъти се налагаше „Еделвайсци“ да проникват при екстремални условия. Някои бяха на прага на човешките възможности.

Тези необикновени „Еделвайсци“ притежаваха изключително добра подготовка и затова постигнаха такива големи успехи и открития описани накратко по долу.

Организираха първата по своето съдържание и замисъл Вечер на пещерняка. Присъстващите бяха запознати със историята и проучването на водната пещера Парниците - едно от големите и значителни открития в началото на 60-те години. Участваха в технически прегледи организирани от федерацията, като на всички тях клуба се представеше много добре.

Бяхме едни от дейните поддръжници за сформирание на отделението за спортно усъвършенстване към ГС на БТС, включвахме се интензивно в тренировките, участвахме помагахме в организиране на проявите му. Участвахме на почти всички курсове на федерацията за подготовка на Стажант инструктори и Инструктори в продължение на повече от 30 години. Наши хора подпомагаха подготовката на експедиции за чужбина и на други клубове от страната. Занимавахме се и с подземна фотография, изнасяхме на белия свят подземните красоти и по този начин пропагандирахме пещерите. Наши хора се включиха в издаването на бюлетина „Спелеопрактика“, а по късно сами издаваха бюлетина. Активно се включвахме в писане на книги и лекции за пещерите и пещерното спасяване. Отразявахме някои от постиженията в нашия и чуждия печат.

Пещерен клуб „Еделвайс“ - София. Трифон Даалиев, Чавдар Митов и Николай Гладнишки - Озерная, Украйна 1971 г.

Откривахме и изследвахме систематично район след район. Локализирахме и нанасяхме на топографска карта пещерите в Зверинския район. Картирахме и описахме стотици пропасти и пещери. Членове на клуба са работили във всички пещерни райони на страната. Списъка е безкраен затова ще дам справка само за някои от по-големите и интересни пещери и пропасти като например: Парниците при Бежаново - 2500, Яворец на Зверино - 147м, Панчови граматни на Зверино - 104, N 13 на Челопек, - 76) 260, Малката яма на Стенето - 232) 1111, Каците на Зимевица - 205/2560, Водната на Церова - 3264, Понора при Чирен - 3172, Младеновата пропаст при

Чирен - 1723, Малката балабанова при Комщица - 125) 400, Юбилейна при Пещера, Кривата пещ на Гинци - 1500 и много, много други.

Трудни са премиерните прониквания в тези пещери пропасти. Поради липсата на стълби за проникването в Яворец събирахме стълбите на всички софийски клубове. За проучването на Каците бяха необходими няколко години къртовска работа, леководолазна екипировка за преминаване на сифоните, подземни биваци и усилията на голяма част от членовете на клуба.

Наши членове подпомагаха, организираха и ръководеха голяма част от Републиканските и международни прояви на Българската федерация през този период. Няма републиканска, международна експедиция или сбор в който „Еделвайци“ да не са взели дейно участие и в проучването и картирането пещери и пропасти.

Това бяха години на упорит труд, в които главно действащо лице беше ентузиазма на „Еделвайсци“. Години в които са изследвани и картирани 624 пещери и пропасти само в България. Метража на картираните галерии и отвеси в България минава цифрата 50 км.

Списъка с участието на „Еделвайсци“ в прояви извън страната е също голям. По покана на тернополци, през 1971 г. участвахме в XXVI-тата поредна експедиция за проучване на пещерата „Голубие озера“ в Украйна (А. Петкова, Н. Гладнишки, Тр. Даалиев и Ч. Митов). По време на проявата са картирани 8 км. нови части, при което дължината на пещерата нараства на 65 км.

През 1976 година клубът организира и проведе първата си самостоятелна експедиция извън страната в Западните Татри - Полша. Целта на експедицията беше да се осъществи последния не преминат дотогава маршрут в системата Голяма Снежна - траверс Над Котлинами - Снежна и проникване до дъното на Снежна - 783 м. М. Вълчков, В. Балевски и В. Пелтеков започват спускане през входа на Снежна, като преди това „първия е стигал един път до дъното“, а другите са направили траверса „Над Котлинами“ заедно с А. Анев, В. Генчев, достигат дъното и излизат на повърхността за 15 часа.

Участвахме в експедиции за достигане до дъното на Абисо Гортани -928 м и . Сплуга де ла Прета -878 м. в Италия (А. Анев, А. Манов, В. Недков, В. Пелтеков, Д. Атанасов, М. Вълчков, Н. Гладнишки и Т. Даалиев). В Големите бездни на Гърция - Мавро скиади -347 м, - В. Недков, Епос -451 м - В. Недков, В. Пелтеков., Проватина -407 м - В. Недков, В. Пелтеков.

В Кавказките пропасти Снежна - 1370 м и Пантюхина - 1508 м, Весенная - 505 м - Т. Даалиев

Наши членове изкачиха стената на смъртта „Айгер“ - В. Недков, В. Пелтеков, качиха се на седем хилядниците Ленин и Комунизъм - В. Недков, В. Пелтеков, Н. Ланджев, участваха в експедиция за изкачването на Нанга Парбат - В. Пелтеков.

Р. Радушев участва в учредяването ЮИС, други участваха в конгресите на ЮИС, в конференции по спасяване. В. Гяуров, Н. Гладнишки и Т. Даалиев след участието си в конференцията по спасяване в Закопане, Полша подпомогнати и от други членове на клуба станаха инициатори за въвеждане на техниката на единичното въже в България.

Участвахме и в премиерните проучвания в Австрия, Албания, Китай, Куба, Индонезия, Украйна и други страни, където обогатихме списъка на световните пещери и пропасти с още над 100 нови имена, а сбора от галериите на всички картирани от нас в чужбина пещери надхвърли 40 километра.

В експедицията проведена в Австрия, в района на платото Тененгебирге през 1980 г. от страна на „Еделвайс“ участват Н. Гладнишки, Ал. Анев и М. Вълчков. В две от новооткритите пропасти не се достига до край. „S-1“ изследвана до кота -165, „S-2“ до -130 м. Следващата година отново продължават изследванията в масива и отново не е достигнато дъно на пропастите - „S-1“ и „S-2“. „S-1 е проучена до кота -420 м., а „S-2“ до -200. Успехът е голям, а натрупаният опит е безценен. Присъствието на еделвайсци в тази проява е повече от осезателно - Тр. Даалиев, Н. Гладнишки, В. Пелтеков, Ал. Анев, М. Вълчков и В. Генчев (заменен следващата година от Е. Тодоров). 1982 г. е годината на успеха в „S-1“ достигнато до кота -584 м., е едно изключително постижение (най-дълбоката пропаст картирана до сега от българи), както и в „S-2“ -460 м. Общо бяха изследвани и картирани 1200 м. кладенци и отвеси при трудни теренни и метеорологични условия. Участва миналогодишния екип. През следващата 1983 година. Тр. Даалиев - ръководител и тех-

нически - В. Пелтеков и Н. Ланджев.

В Куба, независимо от сравнително тежките условия и организационните проблеми, които съществуват, само в Кампанарио (Н. Гладнишки, В. Недков, В. Пелтеков, А. Анев, В. Пашовски и Т. Даалиев) картираха 7500 м. Картирани, в Сумидеро дел Гуасо - 2 318 м. по-голямата част, същото важи за Панчито 2050 м. и за Баталто 765 м.

Съвместната българо-китайска научно изследователската експедиция „Юнан - 89“ се проведе от 21.12.88 г. до 1.02.89 по покана на Географския институт в гр. Кунмин. Участници - Тр. Даалиев, Васил Недков и Н. Гладнишки. Изследвани и картирани 15 пещери с обща дължина 8 км.

В Албания първата експедиция е проведена през 1991 г. в състав А. Жалов, Н. Гладнишки и Н. Ланджев тя изследва и картира 5 пещери. Тя поставя началото на едно системно проучване на карстта на Албанските Алпи. В проведената през 1993 г., участва И. Алексиев. През 1994 г. се провеждат три експедиции. Участник в първата е З. Илиев, във втората Тр. Даалиев, д-р В. Пашовски, в третата В. Пелтеков, Н. Ланджев, Н. Гладнишки. Освен в експедиции наши хора участваха многократно и в други прояви в Германия и Франция - В. Гяуров, Н. Ланджев и др. В Унгария и Чехословакия - А. Петкова, З. Илиев, А. Апостолов и Л. Адамов. В Швейцария през 1997 г. Т. Даалиев е избран за Първи Зам. Председател на Международната комисия по спасяване към ЮИС.

Силата, която ни води напред е стремежът към откриване на неоткритото, опознаване на непознатото и това да направим неизвестното известно.

„Екстрем“ - София

През 1985 година група дейни алпинисти от алпийски клуб Еделвайс – София начело с Атанас Русев, започват собствени проучвания на пещерата Духлата и прилежащият ѝ район. Две години по-късно на 9 май 1987 година Атанас Русев самостоятелно разкопава и прониква десетина метра в нова неизвестна пещера в близост до Духлата, която продължава през стеснение и блокаж. На 11 май стеснението е разчислено и на следващия ден група в състав Атанас Русев, Делян Делчев, Иво Маринов и Калоян – Печорин, проникват в нова неизвестна етажна пещера. Последва пълното изследване на пещерата след което са привлечени и спелеолозите от пещерен клуб Еделвайс с които съвместно се изготвя карта на пещерата. След проучването пещерата „Еделвайс“ е с дължина 1100 метра, разположена на 4 етажа, като 2 от тях са

Членове на пещерен клуб „Екстрем“.

по-високо от всички етажи на Духлата. Последва и свързването на Еделвайс с Духлата на 3 места, с което пещерата става част от системата Духлата, а Духлата нараства от 14 424 м на 15 500. Откривателската група постепенно се обособява и започва неформално да се нарича „Клуб Екстрем“. През есента на същата година в близост до Еделвайс е разкопан нов вход на пещера от К. Христов и А. Русев и така се открива Еделвайс 2 (интересна с археологическа стойност) – 100 м пещера, която Ю. Глушков свързва с Еделвайс 1. През ноември започва и разкопаването на друг много интересен обект в района – „Дъждовника и змията“, в който до този момент са влезнати едва 10-на метра. В този период групата прави и други открития в Духлата – (частите „Екстрем“ – 200 м, частите „Дядо Мраз“ при „Залата на Лисицата“ – 100 м, частите на „Добермана“ – 100 м, Високите части – Малка Духла, и др. На Нова Година, настъпващата 1990 г., група в състав А. Русев, К. Христов, Д. Делчев, Ю. Глушков, Киро Змията, и Кшиштоф Кнопчик проникват в пещерата Врелото за пръв път и още същата нощ, след 50 метрово изкачване в един блокаж, откриват огромните „Новогодишни части“ – невероятно кра-

сиви зали и огромни обеми с дължина сумарно 700 м. Проникването трае 18 часа и от него става ясно, че пещерата изисква цялостно и детайлно проучване. С това се полага началото на Клуб Екстрем. Алпийският клуб Еделвайс, където са ръководители Атанас и Кирил Русеви, го предават в ръцете на по-младите алпинисти, и те регистрират нов клуб – клуб Екстрем. Тогава се провежда първия курс по Алпинизъм и Спелеология в рамките на клуба, който се завършва от 30 човека, повечето от които в последващите години стават дейни фигури в алпинизма и спелеологията в България. Ежеседмичните 2-дневни прониквания във Врелото дават резултат и през април 1990 се прави следващият пробив - откриват се залите „Жорж“ на 75 м над подземната река. В периода 25-30 май се прави подземен лагер във Врелото и е намерен път по-нататък след залите „Жорж“. Само за тези дни са проникнати и картирани около 2 километра нови огромни неизвестни зали и галерии, които надминават всички очаквания. Прониквачите – Гергана-Баницата, Юли Змията, Киро Змията и Атанас Русев. Представите за обеми се объркват тотално. Достигнато е отново до подземната река след крайния сифон на Врелото и с това той е заобиколен – по карта сифона излиза дълъг 45 метра и от тази страна е нероходим и много тесен. Сглобява се картата и става ясно, че пукантините водят към евентуално продължение и през месец юни след 3 дневно проникване продължението е намерено – там където се очаква - и се влиза в други огромни части, където изненадата е пълна – открива се най-голямата подземна зала в България – „Приятели мой“ – 230м/40м/30м – изпълнена с кристали, образувания и бисери. В близост до нея се основава „Лагера“, който в бъдеще приютивя спелеолозите при многочасовите им прониквания. Към прониквачното ядро вече са се включили Тони Стоянов - Тоцата и К. Христов. Започват ежеседмични 3 дневни прониквания с цел пълно картиране и изследване на Врелото. Лагера (проникването до него с багаж е около 11 часа) става изходен пункт и от него се откриват нови клонове на пещерата (Жизнеутвърждаващият път и др.) до които проникването от Лагера трае 10 - 15 часа. Открива се и път който стига до реката отново – „Пътя на Заека“. Срещу течението на реката, след разкопаването на един блокаж и полусифон, се прониква около 250 м и се стига до нов голям сифон, който е и сегашния край на пещерата. Многократните опити за заобикаляне на сифона тогава са неуспешни. Пещерата Врелото за този момент става с дължина 5 800 метра и денивелация +100м. Перспективите са за наличието на голяма система надхвърляща 40 километра – обемите, красотите и неизвестните – са непознати до този момент за България. Клубът става член на Федерацията през 1992-а година като прави прекъсване в членството си от 1996 – 1999 г. поради огорчение от тогавашното бездействие на Федерацията относно разрушаването на откритото от клуба фосилно праисторическо гробище на животни в пещерата Врелото. Клуб Екстрем продължава традицията си да прави силни курсове Алпинизъм Спелеология, като през 1996-а година курсът е завършен успешно от 65 човека. Клубът започва да се събира 2 пъти седмично поради нуждата от общуване на членовете му. В този период се открива и изследва системата Хладилника - Долмените намираща се след входа на Духлата, която става с 3 входа и 80м галерии. Достига се до блокажна зала. Участват А. Русев, С. Овчаров, Я. Русев, А. Жалов и др. През зимата на 1996 г. А. Русев набелязва няколко перспективни миниатюрни отвора в близост до пещерата ППД и с помощта на курсистите през м. април един от тях е отворен и разкопан за 1 час. В групата участва и А. Жалов. Прониква се веднага в широки части които скоро отвеждат до 1-ва стълба в ППД. Предимството е, че проникването в ППД се улеснява като се избягват привходните му тесняци. Новият вход е кръстен „Входа на Курсистите“. Отново същата година на самостоятелно проучване А. Русев открива и друг вход на пещера в същия масив – „Хвърчилото“ – която започва да се разкопава, но в нея се прониква едва след няколко години след разширяване с огън на първите 8 отвесни метра. Участва почти целия клуб активно. Пещерата се оказва едва 30 м. дълга. През 2003-та изследването е подновено, разкопани са нови 7 метра – в крайна сметка пещерата става с дължина 50 м и 3 входа – като тук се открива една невероятна археологическа находка. На нея попадат Тони Стоянов и Атанас Русев през 2003-а г. Още през 1992-а година А. Русев набелязва няколко перспективни отвора на самата граница на карста преди с. Чуйпетлово и по това време се влиза в една малка 7 м пещера. Тези отвори започват активно да се разкопават но въпреки сериозните усилия до 2001-а година няма резултат. Участват много хора от клуба през годините но резултат все не

идва. В най-перспективния отвор е достигнато около 10 м навътре, и там въпреки очевидната безнадеждност на начинанието изкопните работи са продължени от Т. Стоянов (курсист по това време) и А. Русев. На 19 май 2001 г. те проникват в нова голяма отвесна пещера. Наричат я на името на клуба – „Екстрем“. В първото проникване участват Миглена Цонева, А. Русев, Т. Стоянов, Н. Рашев и кучето Жива. Веднага целият клуб се пренася в изследването на пещерата и в него участват над 30 човека. Пещерата Екстрем е с дължина за момента 370м. и - 75м. денивелация Изключително преспективна – от тук започва именно голямата неоткрита система „Екстрем-Врелото“. През 2003 г интереса на клуба е привлечен от района на с. Гложене и разкриването на системата р. Вит – Глава Панега. На 8 март при обход на района Митко Цолов открива интересен отвор след разкопаването на който се влиза в обширен отвес 25 м. Пещерата е кръстена „8 март“ с дължина 80 м и - 35 м денивелация. В пещерата Лястовица е намерен 20 м отвес на дъното на който е започнато разкопаване. На платото в района на Нановица са разкопани няколко обекта но е стигнато едва на - 10 м. В района на Гложенския Манастир също са направени няколко експедиции като са открити и картирани 5 нови пещери с обща дължина 150 м. През 2004 г. е обходен и района на с. Голяма Желязна по сигнал на Павел който посочва отвор запомнен от детството му. Изкопните работи са започнати, участва и А. Жалов. Клубът успява да проникне в нова отвесна пещера – Язова дупка - с денивелация - 75 м. Наблизо е открита още една малка пещера. При обхода е намерен перспективен отвор влизащ в отвес. Снети са координати. Клубът планира сериозни експедиции за разкриването на системата на извора Топля през 2009 г. Изследванията в Боснешкия район не спират. Отново през 2004 г. е открит нов вход в близост до Духлата от А. Русев, К. Русев и група. Разкопан е от Павел и А. Русев – около 10м вертикално – след което Иван Сегмента и Марио успяват да проникнат през тесняка в нова красива пещера. Достигнато е на - 35м до стеснение, което Таната и Я. Русев разбиват и попадат в Духлата – в частите на „Губилището“. Така Духлата се сдобива в нов вход, а пещерата е кръстена „Вятъра“. Докато се копае на този обект А. Русев открива и нова кухня наблизо, където заедно с Марио проникват едва 10-на метра същия ден. Напред следва 4м тесняк, който в продължение на няколко месеца с помощта на А. Жалов, К. Русев, Тоцата, А. Русев, Виша, Ставри и др. е преминал и малка група от клуба прави единственото проникване в така наименуваната пещера „Честито“ – 150 м дължина с много красиви образувания. Клубът насочва вниманието си към Понор планина още през 1995 година като в началото започва да се работи в района на Балабановите пещери, където са открити с разкопаване няколко нови пещери в които е стигнато до стеснения – Тунелчето (35 м), Пропадането (30 м, - 15 м), Новата – 10 м и др. Започват и изкопни работи в района на Тизоин, където са открити преспективни обекти, по които работата продължава и днес. Постепенно се обхваща и района на Гинци, по специално Кривата Пещ, където през 2006-а г. курсистите от клуба самостоятелно правят уникално откритие. Групата им състояща се от Иван, Иван, Деси, Таня и Пешо откриват нови големи неизследвани части. Последват прониквания в които Калин и Иван, както и А. Русев, Иван-Добера, Иван-СПНЕ, Герджика и др. вземат дейно участие – за момента е достигната положителна денивелация +100 метра и около 300м нови части, като на някой места не е достигнат край, вкл. и във височина. След 1998 година вниманието на Клуба се насочва и към неоткритата гигантска система на Понор планина с изход изворите при Искрец, като систематично се правят обходи в този обширен район. Започнати са систематични изкопни работи на най-преспективните места, който вярваме че скоро ще дадат желани резултат. През 2005 г. А. Русев заедно с курсисти, след разкопаване откриват нова река в пещерата Духлата, чието наличие донася много информация за образуването на пещерата Духлата, „Новата река“ е с дебит съразмерен с дебита на „Голямата река“ – най-голямата река в Духлата. Открити са и нови части в Пепелянката на няколко места, но те не надвишават повече от 50 м. Към края на 2008 г. Духлата е с дължина 18 км. През 2006-а година със съдействието на Росен Закс, след 2 месечно разкопаване и - 8м изкоп в лабилен и опасен блокаж - Жоро, Илиян, А. Русев, К. Русев, Деси, Ванката и А. Жалов проникват в „Пещерата до къщата“, посочена ни от Росен – денивелация - 25 метра която се намира непосредствено над изворите на с. Боснек. Изключително интересна за разгадаване на разликите в дебитите на подземните реки в Духлата и извора. Разкопан е и друг обект посочен от Росен – „Пещерата на Рисовете“ - проникнато едва 10 метра.

Също така е прокопано и влезнато в „Извора“ друга интересна пещера, отново посочена от Росен, която се явява преливник на голяма подземна река намираща се от другата страна на реката спрямо пещерата Духлата. Тук е засечена голяма подземна система, която по предварителни данни е проникваема. През 2003 г. клубът подновява сериозните изследвания във Врелото. През 2007-2008 г. се правят редица открития във Врелото, с което дължината и се увеличава. Засечено е наличието на огромни кухни намиращи се упсередно на пещерата Врелото, към които водят няколко големи галерии от Врелото. Открит е и нов път за заобикаляне на крайния сифон. От основаването си през 1990 година до сега – 2008-а г. по статистически данни към клуб Екстрем около 1000 човека са завършили курса по Алпинизъм и Спелеология, много от тези хора са станали активни алпинисти и спелеолози. Клубът е създал подробна документация за своите открития и изследвания под формата на съвременни ГИС системи, карти, снимки, филми и архиви. Въведени са и използвани много научни методи за откриване и изследване на пещерите, някои от тях за пръв път в нашата страна. Ръководители на клуба от основаването му са Атанас Русев (член на УС на Българската Федерация по Спелеология) и Кирил Русев (Председател на Българския Алпийски Клуб).

„Злостен“ – Котел

Пещерният клуб „Злостен“ е учреден на 25 май 1963 г. при едноименното туристическо дружество в гр. Котел. Първият негов председател е Цончо Цончев. Иван Драганджиков, който е един от основателите и

Пещерен клуб „Злостен“ - Котел. Балканска експедиция 1973 г.

зъваршил курс за водачи, прониквачи и картироващи предишната 1962 година е получил званието мл. инструктор. Избрано е още ръководство в състав П. Пилуков – секретар, И. Диманов - домакин, Н. Бъчваров отговорник по агитацията и пропагандата както и водачи в лицето на Н. Атанасов, И. Драганджиков, Ив. Диманов и Н. Джендов. Същата година, с помощта на Републиканската комисия по пещерно дело и лично на П. Берон се провежда курс за обучение на пещерняци, който завършват 13 души. В периода до 1968 г. Д. Шалганов и В. Мецов също завършват курс за младши инструктори и активно се включват в дейността на клуба. През 1968 г. се

провежда 2-ри курс на начинаещи, които завършват 14 души. Същата година курса за мл. инструктори е завършен от Г. Желязков, който през 1971-1975 ръководи няколко курса за пещерняци. През 1969 г. И. Драганджиков е включен в състава на националната експедицията в пропастта „Снежна“ в Полските Татри. През 1973 пещерния клуб в Котел е домакин на Балканиада по спелеология, по време на която се изследва новооткритата пещера Приказна както и множество други пещери в района на Злостен и Зеленич. През 1974, за председател на клуба е избран Захари Жечев. През 1976 г., за заслуги за развитието на пещерното дело, Д. Шалганов и И. Драганджиков са наградени със „Сребърен прилеп“, а Тонка Диндарова и Ст. Пепелишев с „Бронзов“. В следващия период в клуба израстват по-млади кадри като стажант инструктора Куни Солаков. В периода 1977 – 78 той става откривател на нови части в пещерата „Приказна“ и сам изследва някои от тях. По този повод, през 1979 г. в района се провежда републиканска експедиция „Зеленич“, чиято основна цел е именно проучването на Приказна. Същата година клуба участва и в други национални прояви. Клуба просъществува до края на 80-те, като през този период в картотеката на клуба са регистрирани множество пещери. Членовете на пещерния клуб са вземали активно участие в множество експедиции провеждани в района, съвместно с пещерни клубове от София, Ямбол, Търговище и Сливен, а също така са били и водачи на гости от чужбина.

„Змеева дупка“ – Трявна

Първите данни за пещерите край Трявна са публикувани в бр. 12 от 1875 г. на в-к „Ден“ от Иван Славейков, където той описва пещерата „Змеева дупка“. По-късно, при строежа на линията Горна Оряховица – Тулово, чешкият инженер Манек влиза в същата пещера и намира малко безкрило бръмбарче. Посещението му е отбелязано от местния печат, бръмбарчето инж. Манек изпраща в Чехия. На 25.05.1909 г. от Чехия пристига проф. Франц Нетолицки и при влизането си в „Змеева дупка“ намира същото насекомо, което обявява за нов вид.

На 18.09.1923 г. от Чехия пристига и д-р Книрш воден от известния ни Ненко Радев. Те вземат осем екземпляра от описания вече вид и откриват два нови вида бръмбари троглобионтни.

След основаването на тревненското туристическо дружество, пещерата често се посещава от тревненци и гости.

Голям принос към проучването пещите и най-вече популяризирането на пещерното дело има и бележитият тревненец Богомил Даскалов. През 1920 г. той поставя началото на системното и целенасочено проучване на пещерите в Тревненско. Първоначално групата е от 20 ученици от горните класове. Групата е всячески подпомогната от училищното ръководство и кметството на града, което разрешава в пещерата „Змеева дупка“ да се построи стълба. Тогава строителите на жп. линията подаряват на младите изследователи 7 карбидни лампи и 10 кг. карбид внесен от Италия. От това време датира и първото описание на пещерата „Марина дупка“, което е публикувано в местния вестник „Тревненско ехо“ от ръководителя на групата Б. Даскалов.

Пещерното дело в гр. Трявна се възражда през 1987 г. с основаването на клуб „Змеева дупка“ към местното туристическо дружество. Пещерняците от клуба се включват в дейността на БФСп. Те проучват една част от пещерите в района на Трявна и се включват в прояви организирани от други клубове. Принос на тревненците Т. Илиев, Й. Тодоров, А. Петков и Н. Христов е и откриването на една от най-красивите пещери в тревненско „1300 години България“. В последните години членове на клуба се включват и в национални пещерни експедиции, а също са и инициатори на ежегодна среща на пещерняци от клубовете в района – от Търново, Дряново и Габрово. По инициатива на Т. Тотев, клубът работи по осъществяването на проект – съставянето на брошура „Тревненските пещери“, която скоро ще „види бял свят“.

Тревненските пещерни изследователи преминават през бурите на столетието и оставят светла диря в проучването на пещерите в различни краища на България.

„Искър“ („Мездра“) – Мездра

Пещерен клуб „Искър“ - Мездра е основан на 05.11.1982 г. в град Мездра от Делян Дамяновски, Бойко Брагинев и Владимир Петричев към туристическо дружество „Искър“ – Мездра.

За председател на клуба е избран Делян Дамяновски.

Клубът работи в районите на Синьо бърдо, Брусен, Кунино, Люти Дол, Моравица, Кален и др. където открива и картира редица пещери край Мездра и селата: Синьо бърдо, Брусен, Моравица, Кунино, Лютидол, Габаре, Кален, Драшан. Картировачи са Ангел Велчов Цветков, Цветан Дамянов Цеков и Иван Митев Томов.

Членовете на клуба вземат участия в републиканки и клубни експедиции.

1982г. - Пирин – Родопи, 1985г. - Златна Панега, Кунино, Габаре, Карлуково и др. като участват в картирането на „Старата продънка“, „Пропаستا на Беньо Ильов“, „Темната“ край Реселец, „Светлика“ на Чудна, „Духлото“ на Карлуково, „Гложави ями“, „Черния извор“ и др. Активни участници в тези прояви са Ангел

Велчов Цветков, Цветан Дамянов Цеков и Иван Митев Томов.

Клубни експедиции:

Съвместна експедиция с клуб „Веслец“ Враца 83 г. село Югово, цел на експедицията откриване на нови пещери и пропасти и картирането им.

1984г. отново съвместно с пещерен клуб „Веслец“ Враца – Триград, цел- проучване и картиране

Клуба има участия в спортно технически прояви

1986 г. – Пещерен събор „Иван Вазав“ - клуба печели трето място;

1986 г. – Купа Търговище – второ място отборно – алпийска техника, второ място – картиране;

1986 г. – Ботевград – комплексно първо място за картировка и алпийска техника;

1985 г. – участие в купа Одесос;

1987 г. – републикански пещерен събор „Леденика“ – първо място за палатъчен лагер;

1990 г. – състезание по спелео- алпийска техника за купа Лясковец;

1986 г. – републиканска спартакиада – първо място;

1985 г. – научно – българо – кубинска изследователска спелеоложка експедиция „Карлуково“.

Международни експедиции:

1985 – Чехословакия – Спортна проява проникване в Велка биква -150 м - достигнали дъното Ангел Велчов, Делян Дамяновски и Владо Петричев, Дивячея в района на Ружнява

1989 – Участи в международна експедиция в Кавказ – Пантюхина участник Ангел Велчов достигнал до 700 м.

1989 – Владо Петричев участва в експедицията на ПК „Веслец“ - Враца в Италия.

Клубна експедиция в Германия проникване в пещерите в района Рубеланд

1992 и 96 и участие в експедициите в Албания- връх Велечик в Албанските Алпи.

След 1996 година поради липса на туристическо дружество и по юридически причини преустановява своята активна дейност.

В началото на 2008 г. под инициативата на Ангел Велчов и Здравка Стоянова с юридическата помощ на Евтим Евтимов се възстановява пещерния клуб, но под името - „Спелеоклуб – Мездра“.

На 18.03.2008 г. се провежда учредително събрание в гр. Мездра на което присъстват:

Здравка Атанасова, Ангел Цветков, Цветан Цеков, Мария Цветкова, Делян Дамяновски, Евтим Иванов Евтимов, Иван Томов, Владимир Петричев, Красимир Тошков Тодоров и Момчил Христов.

За председател на клуба е избран – Здравка Стоянова Атанасова и на 31. 03. 2008 г. клубът е регистриран по закона за юридическите лица.

След възстановяването на своята дейност, клубът взема участие в експедициите:

Котля 2008 – спортно проникване в Барки 8;

Албания – Голо бърдо - 2008 Ангел Велчов и Красимир Тодоров;

С помощта отново на Евтим Евтимов клуба организира проучване и картиране на Цаконската пещера - 507 м; Участници – Ангел Велчов, Цветан Дамянав, Евтим Евтимов, Здравка Стоянова, Трифон Даалиев, Валери Пелтеков, Н. Дончев и Н. Гладнишки. Картировачи – Н. Дончев и Н. Гладнишки.

Членовете на клуба – Здравка Стоянова, Ивелин Иванов и Георги Гюров, взеха участие във Вторият балкански пещерен събор който се проведе в Гърция.

В момента клуба работи в района на гара Струпец и Цаконица – Камено поле.

„Искър“ – София

Пещерен клуб „Искър“ - София е създаден през 1979 г. към новосформираното туристическо д-во „Искър“ (район Искър). За създаването на пещерния клуб значителна заслуга има тогавашният секретар на тур. д-во „Искър“ Петко Недков, чието име няма нужда от представяне пред българските пещерници.

По това време той е и зам. председател на Българската федерация по пещерно дело (сега Българска федерация по спелеология - БФСп) и вече е спомогнал създаването на няколко от известните и успешни и до днес български спелеоклубове.

Първоначално ядрото на клуба съставлява бивши членове на ПК „Планинец“ - един от водещите клубове по това време. Активността на първите членове на новосформирания клуб, най-вече по отношение на обучението на нови пещерняци, довежда до бързо нарастване на числеността и квалификацията на членуващите в „Искър“ пещерняци. В средите на организирания пещерняци ПК „Искър“ бързо печели образа си на пионер по отношение на пробиващата си път и в България „техника на единичното въже“ за преодоляване на отвеси. Това е естествено, тъй като един от ревностните радетели на въвеждането на тази техника в практиката е и бай Петко Недков.

Така през 80-те години ПК „Искър“ вече е успял да се наложи като един от водещите клубове в България, най-вече в областта на спортната спелеология. Провеждат се редовно курсове „Пещерняк“, които по стечение на обстоятелствата захранват с отлично обучени кадри и други пещерни клубове; експедиционната дейност е наситена, като е насочена не само към спортно-тренировъчна дейност (в най-трудните в техническо отношение пещери и пропасти в България), но и към проучване на нови пещери и райони в страната („Ямата 3“ - с. Кипилово, „Партизанската пропаст“ - мах. Асен, около гр. Ябланица, с. Галата и Български извор, с. Брязово, Милановското плато и др.). В резултат на проведените в периода 1985 - 1987 г. експедиции в „Ямата 3“ са изкачени два от комините в пропастта (Валентин Бояджиов, Людмил Тренков, Иван Паричков; Светозар Щирков, Боян Иванов, Слав Тошков), като Големият комин (+235 м!) е картиран (Иван Паричков) и тази природна забележителност и спортно-техническо постижение не само в национален мащаб става международно достойние. Клубът може да се похвали и с призови места в редовно провежданите тогава технически прегледи на подготовката на пещерняците и в различни национални и регионални състезания. Членове на „Искър“ участват в национални експедиции, вкл. и в чужбина (Австрия, 1982 г.). През 1986 и 1987 г. е реализирано сътрудничество със Speleo club de Causses (Франция), в резултат на което френските колеги се включват в проучванията на „Ямата 3“, а „искърци“ се запознават с няколко от забележителните пещери и пропасти в Южна Франция. Членовете на клуба задълбочават и научните си познания посредством реално участие в провежданите редица години от Института по археология към БАН палеоархеологически разкопки в „Темната дупка“ - с. Карлуково и района. Не може да се отнесе значителният принос за всичко това на председателя на ПК „Искър“ до 1987 г. - Иван Рашков (Жан).

Но, както и при повечето български пещерни клубове, кризата не отминава и „Искър“. След 1989 г. по разни причини клубът е напуснат от повечето от най-активните си и подготвени членове. В периода 1990 - 1992 г. се провеждат епизодични експедиции с не толкова високи цели, а проведените курсове „Пещерняк“ са малочислени и не могат да компенсират липсата на млади и амбициозни пещерняци. Косвеното финансиране от страна на държавата чрез туристическото д-во и Федерацията по спелеология вече секва, а материалната база на клуба оредява. През 1992 г. пещерният клуб към тур. д-во „Искър“ е закрит.

Все пак, оказва се, че има нещо вярно в поговорката „където е текло, пак ще тече“. Останалите неколцина практикуващи пещерняци, верни на клуба си, решават, че не е логично пещерен клуб с такива традиции току-тъй да бъде закрит и че имат желание да продължат да се занимават организирано със спелеология, и то в своя си клуб. Дейността, макар и силно стеснена, продължава - провеждат се курсове „Пещерняк“ и отделни експедиции. Организационно ПК „Искър“ функционира като клубна секция, членуваща в БФСп (до 2000 г.), решенията се вземат на клубни събрания. По този начин ПК „Искър“ се явява един от първите пещерни клубове в България, който е самостоятелно и независимо самоуправляващо се сдружение. В началото на 1994 г. на проведено събрание на клуба са утвърдени необходимите материали за съдебна регистрация като сдружение с идеална цел. Макар и тя да не се реализира по финансови причини, клубът

вече се ръководи от новоприетия си Устройствен правилник (сегашният Устав на ПК „Искър“ е негова модификация, като промените са наложени от промените в законодателството). Продължава провеждането на курсове за подготовка на нови пещерняци, вече при изяснени отговорности и методика. Активно се участва както в Общите събрания на БФСп и в комисии към Федерацията, така и в организирани национални курсове за повишаване на квалификацията, технически прегледи и експедиции. Клубът успешно реализира дори многодневни експедиции за проучване на карстов район (вр. Кутело и Казаните в Пирин, 1994 - 1996г.) Поради скромните си човешки и финансово-материални ресурси в периода 1993 - 2000 г. клубът прави няколко опита за формално и реално обединение на равнопоставена основа с други софийски пещерни клубове, но безуспешно. От въпросната 1994 година „искърци“ участват в работата на неформалното спелеобщество „МОЕРПА“ и неговите експедиции, чийто резултат са проучванията на „Дангалешка дупка“ (-265 м). През периода на своето съществуване, председатели на клуба са били:

1979 - 1987 г. Иван Рашков (Жан); 1988 - 1990 г. Иван Паричков (Кики); 1990 - 1993 г. Стоян Янев; от 1993 г. Иво Тачев

„Кабиле“ – гр. Ямбол

Наченки на пещерен туризъм в Ямбол намираме в далечното минало. През 1926 г., ямболските туристи са проникнали в пещерите под вр. Качулка - „Горна“, „Средна“ и „Долна мааза“ под връх Чумерна в Сливенския балкан и основат първият бивак на пещерняците там. Събраните образци пещерна фауна няколко години са били предавани в научни институти в София. Дейността на туристите-пещерняци предизвиква посещения на научни работници в горепосочените пещери, а Пещерното дружество на пещерняците в София провело събрание, посветено на ямболци.

На 18 май 1960 години към Туристическо дружество „Кабиле“ в Ямбол се изгражда пещерен клуб с председател Петко Карабаджаков - един от първите в страната. Негови членове са още Гено Божков, Роман Исаев, Руско Русев, Иван Бочуков, Георги Зайков, Дойно Абрашев и др.

Клуба среща подкрепата на цялата общественост. Особено горещо се отзовава на тяхната благородна инициатива редакцията на вестник „Народен другар“. Под шефството му, от 1962 г. нататък се организират експедиции. Първите сведения за организирано проникване в пещери от клуба датират от 1962 г., когато група от ентузиастични под ръководството на П. Карабаджаков прониква в пещерата Голямата Яма край село Стефан Караджово – Ямболско. По-късно следват прониквания в пещерите „Бабини бозки“ край с. Устрем, „Сухата дупка“ и „Дрънчи дупка“ край с. Мелница, в пещерите край с. Воден. На 16 Юни 1963 г., в района на село Устрем е открит, от местен овчар, входа на малка пропаст, която е проучена и кръстена на първата жена космонавт – В. Терешкова. През 1964 г. Ямболските пещерняци проникват в пещерата „Дрънчи дупка“ край село Устрем и стигат дълбочина 50 м. Няколко години по-късно (1969 г.) група в състав: Кунчо Кунев, Атанас Янев, Иван Динев и др. откриват продължение на пещерата и достигат дълбочина 97 м, с което пещерата се нарежда на едно от първите за времето си места в България. По-нататък, в устремския район ямболските пещерняци разкриват и картират пропастта „Младежката“. Документацията е изпратена на Републиканската комисия по пещерно дело, а редки експонати от пещерни растения и животни - в Зоологическия институти на БАН. Така членовете на пещерния клуб провикват в земните недра не само да задоволят хобито си, но и

Пещерен клуб „Кабиле“ - Ямбол, членове.

за да помогнат за развитието и обогатяването на родната спелеология.

Значителни успехи бележи клуба с участието си и в републиканските прояви.

През периода 1969 – 1980 г. членовете на клуба участват в няколко международни експедиции и правят значими открития:

1969 – Кунчо Кунев достига 640 м. в „Снежна“ – Полша.

През 1971 г. се открива продължение в „Кървавата локва“, край Котел и се достига до -130 м.

От 1 до 10 април 1972 З. Качанов ръководи на експедиция на клуба в Котелския балкан открива пещерата „Приказна“ – тогава кръстена IV конгрес на БТС. Откривател на пещерата е Сашо Стефанов, носител на „Златен прилеп“, инструктор по пещерно дело.

1974 – Кунчо Кунев и Жельо Стефанов – участват в национална експедиция в Австрия.

1980 – Жельо Стефанов участва в национална експедиция в масива Тененгебирге в – Австрия.

През 1976 с усилията на пещерняците е качен агрегат на входа на „Приказна“. Там е сниман филм, който печели „Златен еделвайс“ във Велико Търново. Оператор на филма е К. Видев.

През 1976 клубът получи името на своя организатор и създател – Петко Карабаджаков.

През периода до 1980 г. в Ямболския клуб са проучени и картирани много пещери в района на селата Устрем, Воден, Мелница и Мрамор (ямболско), както и в района на „Зелениче“ и „Злостен“ край Котел. Голям дял за активната дейност на клуба има тогавашният инструктор Кунчо Кунев. Около 10 – 12 човека са завършили курса „Инструктор“ и още толкова младши инструктори. Още 7 - 8 пещерняци са носители на „Бронзов“, „Сребърен“ и „Златен прилеп“.

След 1980 в клуба има спад на дейността, поради оттеглянето на водещи пещерняци като К. Кунев, Ж. Стефанов, Зл. Качанов.

По-късно дейността продължи с новосформирания клуб под ръководството на Атанас Янев с участието на Христо Арабаджиев, Стоян Чанков, Младен Желев, младите пещерняци Илиян Зидаров, Иван Дамянов, Георги Николаев и много други.

След 1992 клубът дейността на клуба отбеляза спад и в следствие затихна. Периодично се събират групи за 1-2 дневни прониквания.

През 2008 г. на 24 май се създаде традиция за периодични срещи на пещерняците, в което участваха пещерняци от 3 поколения. Срещите се провеждат в района, където са били лагерите на пещерняците – „Зелениче“, „Злостен“ и други места. На тези срещи се разисква въпроса за съживяване и продължаване на дейността на ПК „Петко Карабаджаков“ при ТД „Кабиле“.

„Карлък“ („Мурсалица“) - Смолян

КСЕТ „Мурсалица“

Основата на пещерното дело в Смолян е положена от група към Чепеларския пещерен клуб през 1981г. Неин ръководител от самото начало е бил Т. Тодоров. Групата до 1984 г. провежда 35 еднодневни и 20 двудневни екскурзии. Тя се отделя като самостоятелен клуб на 06. 12. 1984 г., като е избран управителен съвет в състав: председател: Тодор Тодоров; - зам. председател: А. Димитров; - секретар: М. Пичурова; - зав. НИД: А. Згуров; - Васил Аршенев; - Златко Андонов; - Тодор Чолаков.

През 1985 г. в клуба вече членуват 96 члена. Провеждат се 30 еднодневни и двудневни екскурзии и 8 многодневни. Следващите четири години членс-

кият състав се увеличава – 1986 г. – 128 члена; 1987 г. – 139 члена; 1988 г. - 154 члена. Експедиционната дейност се запазва на високо ниво. В учебния процес се включват почти всички членове на клуба.

Тези години са кулминация в дейността на Смолянския пещерен клуб. Като главна заслуга за това има тогавашния негов председател Тодор Тодоров. Като учител с дългогодишна практика той успява да събуди страстта у много млади хора към откривателството и екстремното свързано с пещерите.

За съжаление след 1990 г. трудностите в страната се отразяват негативно и върху развитието на клуба. През 1995 г. в пещера „Потока“ над кв. Влахово на Смолян загива един от най-активните и дейни членове на клуба Васил Аршенов (09.01.1970 - 26.03.1995). Той участва в картирането на много пещери в района Смолян и в обучението. Постепенно проявите на клуба стават спорадични и спира учебно-тренировъчния процес.

На 06.02.2001 г. с учредително събрание съгласно новите закони и разпоредби отново се възражда клубът по спелеология. Клуба вече има ново име - КСЕТ „Мурсалица“, с управителен съвет, председател: Алекси Коджебашев, подпомаган от Емил Ковачев и Тодор Сираков. През 2003 г. КСЕТ „Мурсалица“ вече има 30 члена. Провеждат се за първи път от години курсове за званието пещерняк, а през 2003 в с. Триград за първи път в клуба се провежда курс за стажант инструктори. С помощта на средства по проект през октомври 2007 г. пет члена от клуба защитават степен техническо усъвършенстване. С цел проучване на водна пещера „Голубовица“ през 2008 г. подводен клуб „Нептун“ Пловдив обучава пет члена за леководолази. През всички тези години клуба заедно с БФСп е вземал активно участие в организирането и провеждането на експедиции в района на Смолянска област.

За да оцелее клуба и да има стабилно развитие ръководството реши да започне и комерсиална дейност като разработва туристически маршрути в Средните Родопи и предлага интересни възможности за приключенски туризъм. Това не се прави самоцелно, а ще послужи като база за развитие на изследователската и спортна дейност на клуба. Основните цели на клуба остават откриването и изследването на пещери, повишаване на уменията и знанията на своите членове, подържане на редовен спортно-тренировъчен процес и участие в състезание от такова естество.

„Кейвинг“ – София

Всеки клуб има своето място и път под слънцето (в този случай може би по-удачно ще бъде да кажем под земята)... а ето как и с кой бе създаден клуб „Кейвинг“

Кога е създаден: ...на една нищо неподозираща дата а именно 07.04.2003 г. в гр. София

Учредители на клуба: ...седнаха няколко нищо неподозиращи луди глави, а именно Жорж Ангелов Влайков, Зорница Каменова Джонгова, Вера Тодорова Трендафилова.

Председател на клуба в периода 2003 - 2008 стана най-лудата глава Жорж Ангелов Влайков. Доста отнесен и посвоему упорит човек.

Членска маса на клуба: За членовете на клуба могат да се изрекат или само хубави неща или да се помълчи. Е ние не сме от мълчаливците, така че въпреки несериозността на 28-те члена може да се каже, че 15 от тях отсрамват останалите пред спелеоложката общественост.

Учебни курсове, брой, курсисти: Че са ученолюбиви спор няма, чети и плачи: 2003 г. бр. курсисти 13, 2004 г. бр. курсисти 6, 2006 бр. курсисти 8.

Общ брой завършили курс през периода 2003 - 2006: цели 18 човека.

В кратката, но интересна история на клуба се помещават моменти, най-интересните и важни от които включваха:

- Имаше домакинска работа - Организиране на почистване на пещера „Темната дупка“ 2003 г.
- Имаше и просветителска дейност - С помощта на учредителите на клуба през 2003 г. бе закупена и по късно преведена от Вера Трендафилова френската книга „Вертикална спелеология“
- Състезателният дух винаги бе наличен - Първо място на състезанието „Германката“ 2003 г. (Светлин Наков)
- А да не забравяме и интереса към голямото кино - Продуциране на първите три филма от поредицата „Пещерите в България“ 2005, 2006, 2007
- И на последно, но не и по значение място, с любов към подрастващото поколение и с помощта на фирма „Ледница“, Клуб „Кейвинг“ създаде тренировъчен полигон „Ледница“ край село Бресница 2007 г.
- Районите, където работи и е работил клуба неуморно:
 - 207- Паневски район, 208 - Драганово-Бежановски район, района около село Карлуково, клубът работи интензивно в: село Бежаново, село Беглеж, село Тълен, село Бресница.
- Откривателският дух ни заведе до няколко интересни пещери, които открихме у нас и по света:
 - „Плътница“ с. Карлуково, „Младенова дупка“ с. Нановица, „Акчапънар“ Турция
- Разбира се славата на клуба се простря и извън пределите на родината като най-значими прояви извън България бяха:
 - Гърция - 2003, 2004, 2007, Турция 2005, 2007, Франция 2005, 2006; Албания - 2007.
- Трудно би било да се обобщи клуб „Кейвинг“ с едно изречение, затова няма да го правим, само ще споменем че обичаме Земята и всичко ПО и ПОД нея! Дерзайте!

„Кристал“ - Девин

На 19 октомври 1979 г., по инициатива на Велко Калайджиев-секретар на Туристическо дружество „Орфей“ - гр. Девин, се провежда събрание на кръжока по пещерно дело при училище „Антон Иванов“ и към дружеството се учредява пещерен клуб. Избира се ръководство в състав Асен Асенов – председател и членове П. Каишев, И. Кънев, Р. Маринска, Е. Маркова, Н. Стаматов и И. Савов. Поради липса на инструктори новоучредения клуб не развива дейност. През 1981 г. Мичо Солаков и Тодор Филев завършват курс за ст. инструктори в село Триград. На 14 ноември същата година се провежда ново учредително събрание и се създава пещерен клуб „Кристал“ - Девин с ръководство Анастас Кранев – председател, Мичо Солаков-секретар, Тодор Филев – учебно – спортен инструктор и членове П. Каишев и Е. Кисьов. Същата година, от 1 до 10 април, под ръководството на А. Жалов се провежда експедиция-курс с млади пещерняци в района на с. Триград. Те биват обучавани в техниката на единичното въже и картиране на хоризонтални пещери. Придобитият опит се реализира с картирането на пещери край Девин и с. Селча. През 1982 г. членове на клуба взимат участие в археологическите разкопки в Харамийската пещера край Триград, ръководени от Хр. Вълчанова от ОИМ - Смолян. Е. Кисьов и Ф. Афъзов завършват курс за стажант инструктори и активно се включват в клубната дейност. От 1984 г. клубът е ново ръководство: Мичо Солаков-председател; В. Калайджиев – Секретар, Емил Кисьов - завеждащ учебно - спортна дейност и Феликс Афъзов-член . Неговите членове са вече 53-ма. Започва ежегодно организиране на курсове, провеждат се трениро-

Членове на пещерен клуб „Кристал“ - Девин, 2 април 1982 г.

въчни лагер-сборове, ден на пещерното дело. Клубът провежда експедиции в районите на селата Брезе, Селча, Грохотно, Осиково, Лясково и Беден. Членове на клуба участват в окръжна експедиция, националният технически преглед, сборове и експедиции. Само през 1984 г. в клубната и националната картотека влизат картите на 22 новооткрити пещери. През следващата година биват проучени още 3 пропасти и 6 пещери, между които красивата Кристална в района на Тешел. През 1990 г. Мичо Солаков, Емил Кисъв взимат участие в окръжната международна експедиция „Кугитанг“ в Туркменистан. Тогава в клубната картотека има вече 44 пещери.

През 1990 г. клубът прекратява своята дейност поради закриването на Туристическото дружество.

„Луцифер“ („Х. Симов“) – Търговище

Първи данни за наличието на пещери в нашият край са получени на 23.05.1946 година в музея в град Коларовград (Шумен). Тъй като в най-източния дял на Стара планина не бе известна по значима пещера интересът към съобщението бе основателен. Със съдействието на директора на Зоологическия институт към БАН д-р Иван Буреш беше организирана експедиция от д-р К. Тулешков и с участието на студента естествовик Георги Дечев и абитуриента Михаил Йосифов за проучване на пещерите в района. В предвид наличието на богати карстови форми в района и близостта на Шуменското плато група ентузиаста създават на 21.01.1960 г. пещерно - алпийски клуб към туристическо дружество „Никола Симов-Куруто“ гр. Търговище, което се включва в проучването на пещерите в района. По-късно на 14.05.1966 година пещерняците се отделят от алпийския клуб и основават свой клуб като филиал на Шуменският пещерен клуб под ръководството на Божан Маринов-който по това време е председател на Шуменския пещерен клуб.

На своето първо събрание те избират ръководство-председател Атанас Христов Петров (бай Фанас) секретар - Стефан Милев и учебно спортен инструктор Бончо Денчев. На следващата 1967 г. Бончо Денчев завършва курса за младши инструктори по пещерно дело и започва дейна работа по подготовката на млади кадри като организира курс за значката „Пещерняк“ и започва проучване на пещерите в района. Но като всеки нов колектив и нашият преживява известна криза и през 1969 г. е сменено ръководството и председателя на клуба. За нов председател на клуба е избран Димитър Стефанов (сега покойник). Имайки в предвид сериозната задача която си поставя новото ръководство продължава обучението на нови кадри. Курса за младши инструктори завършват-Димитър Станев, Стефан Милев, Пламен Христов и др. Продължават проучванията на пещерите в района на Буховци, Опака, Крепча, Стража, Божурка, проникване във Водната и Марина дупка. Нарасналият авторитет на търговишките пещерняци ги нарежда и в списъците с участници в Републикански и международни прояви в Триград, Троян, Котел, Тюленово, Враца и Северен джандем. Стефан Милев и Стойчо Ангелов взимат участие в Международна експедиция в района на Крим СССР. Главна заслуга за успехите на клуба през този период имат Бончо Денчев, Стефан Милев, Траян Траянов, Румен Ангелов, Стойчо Ангелов, Мая Маринова, Весо Бяндов. През 1975 г. Бончо Денчев завършва курса за инструктори по пещерно дело, а през 1976 г. Евгени Янков - курса за спасители в пещери и пропасти и Веселин Бяндов курса за младши инструктори. Същата година клубът преминава от ОС на БТС към ТД „Н. Симов“ гр. Търговище. Проведен е съвместен курс със Станцията на младите агробиолози за значката „Млад пещерняк“ Към клуба се вливат нови сили - Огнян Бухларски, Николай Димитров, Юлиан Захариев, Стефан Радев, Мариян Христов и др. През 1979г. курса „Пещерняк НРБ“ завършват Пенчо Тодоров, Добромир Илиев, Галин Дачев, Чанита, Са-

шо Стоянов и др. През 1980 г. курса „Пещерняк“ завършват Красимир Колевски, Тихомир Танчев, Росен Томов, Анатоли. През 1981 г. курса „Пещерняк НРБ“ завършват Ивелин Тинев, Латинка Стойчева, Мария Вълкова, Димитар Захариев. През 1984 г. курса завършват Георги Гюров, Валентина Бонева, Кирил Димитров, Веселина Михайлова и Антон Крумов. Същата година към клуба се присъединява Стойчо Стойчев от ПК „Буйна гора“ гр. Разград.

През този период се осъществиха прониквания в пропастите – Ледника, Академик, Мъгливата, Кървавата локва и др. в Котленския балкан, проникване в Райчова дупка и Малката яма в Троянския балкан. Клубът за първи път организира състезание по пещерно приложни дисциплини „Златния пръстен“ за семейни двойки. За добрата си дейност през 1995 г. той е удостоен със званието „Образцов пещерен клуб“, а през следващата година отделението по пещерно дело към ОССТШ се класира на второ място. Същата година клубът е удостоен с „Златен прилеп“ по случай 20 годишен юбилей. Проведени са и първите самостоятелни експедиции „Татри“ - 86, 87 г. в Чехословакия. На републиканския технически преглед в Карлуково отборът ни се класира на второ място в страната. На 6.11.1987 г. клубът е преименуван и се назова „Луцифер“. През различните периоди членовете на клуба завършиха курсовете за стажант инструктори, инструктори и спасители в пещери и пропасти. Нарасналият спортно-технически потенциал на клуба и стратегическото му място в карстовия район на Североизточна България наложи изграждането на областен аварийно спасителен отряд който е учреден на 10.12.1988 г. с отговорник Стойчо Стойчев и членове Пенчо Тодоров, Галин Дачев, Ивелин Бориславов, Георги Гюров, Румен Лазаров, Красимир Колевски, Росен Томов. Красимир Колевски завърши международна школа по спасяване в Франция. По сериозно изпитание за отряда беше действителните спасителни акции в пещерата „Мъгливият сняг“ където показахме перфектна организация и координация с центъра АСО и центъра по спешна медицинска помощ. Трима членове на пещерния клуб - Стефан Милев, Росен Томов и Пенчо Тодоров взеха участие в международна пещерна експедиция в гр. Сен Сер - Франция по покана на местния пещерен клуб. През 1993 г. на отчетно-изборно събрание, пещерния клуб избира нов председател-Стефан Милев на мястото на оттеглилия се поради служебни ангажименти Димитър Стефанов който ръководи клуба 14 години. През 90-те години клубът насочва своите сили в проучване, картиране и прекартиране на пещерите в Котленския район-„Зелениче“. По сигнал на лесничите подаден в БФСп за отворена нова пещера, започнахме изследванията си край Котел. По-късно тя прие името „Луцифер“. В продължение на няколко експедиции беше изготвена карта на пещерата която със своята 3500 м дължина и 126 м денивелация влезе в списъка на най- дълбоките и дълги пещери и пропасти в България. Съвместно с Музея по спелеология в гр. Чепеларе проведохме палеонтологически разкопки в горния етаж на пещерата, хидро-химичен анализ на водоизточниците на Кипилово и Зелениче. Промяната на икономическата ситуация в страната се отрази и върху пещерния клуб, ограничените финансови средства се отразиха върху цялостната експедиционна дейност на клуба, получи се отлив на млади кадри поради същата причина. Клубът прие нов курс. Председателя на клуба беше сменен през 1996 г. и на негово място беше избран Пенчо Тодоров който е председател и до днешни дни. В настоящия момент в Търговище има пещерняци, но клуба преустановил своята организационна и изследователска дейност.

Стойчо Стойчев, човекът който раздвижи клубовете в Търговище и Разград.

„Мадарски конник“ („Хадес“) - Шумен

Интересът към пещерите около Шумен води началото си от далечната 1908 г. След завършване на висшето си образование г-н Рафаил Попов е назначен за учител по естествени науки в Шуменското мъжко педагогическо училище. Годината е 1901. Като учител в гр. Шумен той организира излетни групи, събира вкаменелости и минерали и поставя началото на богат природонаучен кабинет към училището. През 1902 г. основава археологическо дружество и поставя основите на Археологически музей в града. Същата година започва разкопки около с. Мадара, провежда няколко сондажни експедиции из околностите на град Шумен и въз основа на събрания материал през 1908 г. прави разкопки в пещерите Крумови порти западно от град Шумен.

Минават години. Първоначалният импулс, интерес към пещерите постепенно замира. Известно оживление настъпва през 1925 г., когато във връзка с водоснабдяването на гр. Шумен с питейна вода, се разкопават няколко големи понора на Шуменското плато. Разкриват се дълбоки до 40 м скални кладенци, но поради липсата на опит и материална база не се правят по-задълбочени проучвания. По-късно тези отвори се тампонират, за да не се размива

водата на изворите.

Едва през 1960 година се създава секция „Пещерна деятелност“ към алпийския клуб, а през септември 1961 г. се учредява пещерен клуб с председател Божан Маринов. Записват се 14 души членове и се полагат основите на организирано проучване на карстовите обекти в Шуменски регион.

Има една стара приказка „най-дългото пътешествие започва с първата крачка“. А първите крачки са трудни - липсват опит, знания. Материалната база е оскъдна, даже такава липсва. За незначителни неща се пилеят време и сили, ангажира се вниманието с досадни подробности, появяват се трудности и недоверие било поради възрастта, било поради недостатъчната популярност на пещерното движение. Експедициите се организират предимно със средства на самите участници. Всичко това си има и своята добра страна - създава се атмосфера на здраво приятелство между свършено чужди един на друг хора.

Веднага след учредяването на Пещерния клуб се пристъпва към работа. Провеждат се първите курсове. Изпращат се двама души на курса организиран от ЦС на БТС в гр. Враца - Д. Димов и Б. Маринов. Организират се експедиции. Привеждат са в известност 49 пещери в окръга и се прави опит за нанасянето им на топографска карта, което е основата на създаване картотека на пещерите в Шуменски окръг. Проучени са и първите пещери. Направена е карта на седем обекта: Солумаара - водна пещера с дължина 30 м, Зандана край с. Дивдядово, Меча дупка с. Ивански, Мърчи дупка, Барут пещера и Темел пещера край с. Черни връх и две пещери в землището на с. Веселиново - като в едната от тях се достига до езеро.

Освен това са обходени и пещерите на Елдъз табия, Чакмак табия, Топлата дупка, Тамбарасца и Проходна край с. Кюлевча, както и пещерите над с. Калугерица.

През месец май 1966 г. бай Божан, дългогодишен председател на пещерния клуб в гр. Шумен, основава секция към клуба в гр. Търговище. През този период пещерният клуб в гр. Шумен развива активна дейност. Проучени са 64 пещери, от които са картирани 30 бр. През 1967 г. се издава гидовник (малък свитък) „пещерите по Шуменското плато“, в който са описани изследваните пещери.

През 1970 година бай Божан се изселва в гр. Варна. На негово място като председател на пещерния клуб застава Хр. Шехтанов. През неговия мандат се обръща по-голямо внимание на спортното проникване в пещерите, докато изследването и проучването им остава на заден план.

От 1972 година за председател на пещерния клуб е избран Атанас Спасов. Подготвят се нови кадри - прониквачи и картировачи, като се акцентира на физическата и техническата им подготовка. Поставя се основата на системното проучване на пещерите в Шуменския регион.

И резултатите не закъсняват. Проучени и картирани са пещерите Зандана и Тайните понори на Шуменското плато, Големият и Малък бурун край град Върбица, изследвани са пещерните обекти на Мадарското и Провадийското плато, изготвена е картотека, съдържаща пълната документация на проучените пещери и пропасти - 74 на брой до 1985 год.

Назрява идеята да се благоустрои пещерата Зандана в местността Кьошкочете. Изготвя се проект и с благословията на Изпълкома на Окръжния съвет - гр. Шумен и ентузиазма на младите хора и опита на не по-младите ветерани от Туристическото дружество и пещерния клуб, започват благоустройствените работи. До 1980 година строителните работи са почти привършени. Остава да се поставят парапети по опасните места и ел. инсталацията, но финансовите средства се отклоняват за благоустрояването центъра на гр. Шумен и работата в пещерата се замразява.

След 1985 година председател на пещерния клуб е Маргарит Мирчев. Клубът разполага с добре подготвени кадри. Традицията продължава - проучват и се картират пещери, обучават се нови кадри. Поддържа се висока физическа и техническа подготовка на наличния инструкторски състав и на пещерните люде от клуба. Провеждат се системни тренировки на Дивдядовските скали и на Дяволското каньонче на Шуменското плато.

Идва преломната 1989 година - нов полъх, нови изисквания, нови перспективи. Основава се Спелео алпийски клуб „Хадес“ - наследник на пещерният клуб към туристическо дружество „Мадарски конник“, продължител на традициите на първото пещерно дружество в гр. Шумен основано от Рафаил Попов.

Под председателството на М. Мирчева се привличат се нови членове, провеждат се курсове за обучение по пещерна и алпийска техника, към клуба е сформиран и Аварийно спасителен отряд, провеждат се периодично експедиции на Шуменското плато, на скалите край с. Мадара и с. Кюлевча.

Спелеоалпийският клуб организира и взема дейно участие в проучването с практическа цел на подземните карстови води на Шуменското плато - задача възложена от пивоварния завод в гр. Шумен, става главен организатор и домакин на Националния и спелеоложки лагер-сбор „Тайните понори 96“. Провежда ежегодни демонстративни прояви по пещерна и алпийска техника в градски условия пред широка публика.

По-съществен принос за развитието на клуба, за развитието на пещерното дело в Шумен и страната имат Божан Маринов (бай Божан), Хр. Шехтанов, Ат. Спасов, Косьо Косев, Емил Начев, Стефан Савов, В. Хлебаров, Марк Маркарян, Данаил Накев, Снежана Дребева, Маргарит Мирчев, Петър Петров, Цв. Георгиев, Диян Делев, Герчо Костадинов, Диян Петров, Страхил Станчев, Маргарита Мирчева, Димитър Мирчев.

„МоЕрПа“ - София.

Спелеосдружение „МоЕрПа“ е една неформална организация на пещерняци, която се оказва, че работи в областта на българската спелеология - ето вече 17 години. И само времето ще покаже дали този тип организация има бъдеще у нас. Основната дейност на пещерняците в Спелео сдружението е търсене и проучване на нови пещери в България и изследване на карстовите райони като цяло. Основният състав е от хора с повечко свободно време - моми, ергени и парясници (МоЕрПа). Понеже всеки от нас сам си финансира и организира експедициите, то и всеки участва според своите интереси и възможности, като се включва когато и доколкото може в работата по откриване и изследване на пещерите. Открити и документирани от нас са повече от 100 пещери в България, някои от

Мария Златкова, „МоЕрПа“

които са между първите 100 в класацията на страната от регистрираните у нас 5500 пещери. Сред тях са откритите и изследвани от нас: „Дрангалешка пропаст“ (нови части), „Извора на Кастракли“, „Маяница“, „Голямата темнота“, „Цопин камък“ (нови части). За мащабите на нашата страна значителни са и откритите и проучени от нас пещерите: „Черния извор“, „Еминова дупка“, „Стотака“ (нови части), „Ясенски облек 2“, „Догласка“, „Дотрафка“, „Доплочка“, „Съперницата“, „Козия трап“, „Мача дупка“ и др.

„Мрак“ - Етрополе

Пещерен клуб Мрак - Стефан Павлов и Тодор Тодоров, двама от основателите на клуба.

Пещерен клуб „Мрак“ гр. Етрополе е създаден през 1977 година от Тодор Тодоров, Стефан Павлов, Цанко Овчаров и Пейо Велев. Беше време, когато туристическите дружества даваха пари за инвентар, за път и храна, а федерацията ежегодно осигуряваше по малко въжета, самохвати, карабинери...

Всяка година провеждахме курсове за значката млад пещерняк и така обучихме над 100 души. В следващите 15 години всяка събота и неделя имахме организирана експедиция и ако в началото знаехме 2 - 3 пещери в нашия район към 1990 г. те вече бяха над 35 проучени и картирани. Основна обаче за ПК „Мрак“ винаги е „Благова яма“ Първото ни спускане в нея беше през 1979 г., когато след 60 м „камбана“ по системата с две въжета достигнахме до известното дъно и тесняка на

110 м. След 15 експедиции и много работа с чукове, шила и секачи, а в три случая и с по-силни пробивни средства, успяхме да разширим три тесняка и да отворим 60 м хоризонтален меандър с проклети теснини и много кал, да спуснем още два отвеса и така да увеличим денивелацията до 162 м. Изненада за следващите експедиции в „Благова яма“ - подготвих през 2002 г. На дъното след последния тесняк в последната за сега зала сме окачили метална пластина (титанова) с размери 30/40/8 мм с надпис ПК „Мрак“ и една дупка за окачване. Друга такава пластина, но с две дупки ще давам на всеки, който слиза в пропастта за да ги размени, когато стигне края.

Активно участвахме в мероприятията организирани от БФПД и в експедиции организирани от други клубове. Тодор, Стефан, Геннад и Данчо се включиха в съвместна експедиция със сливения клуб и Кримските пещерянци във водната пещера „Красная“.

Тодор Тодоров активно участва в организирани от БФПД международни експедиции в Австрия 1993 г. и Гърция 1994 година, а през 1997 г., като представител на федерацията взе участие в експедицията на клуб „Планинец“ в пропастта „Торка уриельо“ - 1018 м. в Испания.

В трудните години след 1992 г. всички се пръснаха и клуба почти беше спрял дейността си. През 2002 г. Тодор Тодоров отново възражда клуба. В следващите три години провежда курсове и обучава по 5 души всяка година, като изцяло финансира обучението и експедиционната дейност. И резултатите не закъсняха. През 2004 г. отбор на клуба в състав Тодор Тодоров и Валентин Тодоров спечели първо място и купата на традиционното състеза-

Драперии.

ние в памет на Васил Недков и Валентин Чапанов на Крушуна.

После годните пещерняци се качиха по фасадите да се прехранват с топлоизолации и боядисване и тук в Етрополе аз пак трябва да започвам отново.

„Орловец“ – Габрово

По време на турското робство пещерите в околностите на Габрово са се използвали за убежище на жените и децата при опасност от поява на турци - военни, ченгета, данъчин, разбойници - твърди се от наши съвременници за техните деди, включително и на автора. След разгрома на Априлското въстание над град Априлци, през една мразовита нощ, в малка пещера над с. Бойновци намира убежище и четата на Цанко Дюстабанов. Това научаваме от дневника на писаря на габровската чета.

Първият пещерен клуб в Габрово е учреден на 11 май 1961 г. в канцеларията на туристическо дружество „Узана“ от осемнайсет любители на пещерния туризъм. За председател на клуба е избран Тишко Ганчев, секретар Стефан Георгиев - инструктор по пещерен туризъм. Запазено е описание на пещерата Извора (Мечковец), с. Мечковица. Извършвани са прониквания съвместно със съветите по туризъм към фирмите „Текстилмаш“ и „Импулс“. Публикация в единствения по това време местен вестник „Балканско знаме“ разказва за такова посещение в пещерата Извора, с. Иванили.

Дейността на клуба постепенно затихва, но единадесет години след гореспоменатата дата в Габрово е учреден съвременния пещерен клуб - 12 май 1972 г. Създатели на клуба са инж. Димитър Димитров, завършил курс за младши инструктори по пещерно дело в Триград, избран за председател и учебно-спортен инструктор, преди това пещерняк на „Академик“, София; и завършилите курса „Пещерняк“ девет младежи от Габрово; секретар на клуба става Иванка Минчева, която идва от пещерен клуб „Планинец“, София, в ръководството влиза и Веселин Тъмнев от курсистите.

Клубът се представя с отбор на първия зонов технически преглед на Дряновски манастир през 1973 г. В отбора вземат участие Иванка Минчева, Димитър Димитров, Агнел Димитров и Янко Михов. За доброто представяне на клуба има голяма заслуга Иванка Минчева - много добре подготвена технически. През следващата година тя се оттегля от ръководството, а по-късно и от габровския клуб, за да влезе в алпийския. На нейно място за секретар е избрана Надка Минчева, учител биолог, добър организатор. Тя остава на тази длъжност до омъжването си във Велико Търново.

Веселин Тъмнев е от първите завършили курс за младши инструктори в ЦПШ „Малъвица“. През 1972 г. участва на Републиканския сбор на морските пещери в с. Тюленово, в сборна група със софийски и толбухински пещерняци. Преминава успешно 14-метровия сифон на Мидената пещера без дихателни апарати. За кратко време е учебно-спортен инструктор, прави опити и за организиране на секции по пещерно дело в ТУ - Габрово. Веселин Тъмнев остава в клуба до края на 70-те години и по-късно емигрира в Германия. След него длъжността учебно- спортен инструктор изпълняват: Никодим Никодимов, Тодор Тотев, Делян Дамяновски, после отново председателя Димитър Димитров. Никодимов остава в клуба за кратко, Тотев и Дамяновски - до напускането си на Габрово. След това първият става съучредител на клуба в Трявна, а вторият в Мездра.

На събрание на габровските пещерняци на 18.12.2000 г. се решава клуба да получи статут на юридическо лице - преобразува се на сдружение с нестопанска цел по смисъла на ЗЛС. Избира се Управителен съвет в състав: Димитър Димитров - председател, Христо Кичиков - секретар, Бисер Нотков - член. Сдружението регистрирано в габровския Окръжен съд.

Още през първите години от възстановяването си, клуба взема участие в следните междуклубни, окръжни и републикански прояви: Стенето 73, Карлуково 74, Русенски лом 72, Крушуна 74, Котел 74, Котел 75. Редовно участва в зоновите технически прегледи, провеждани през 70-те години на Дряновски манастир с общо добро представяне, включително и на Републикански пещерни технически сборове: Карлуково

76, Карлуково 80, Карлуково 82. Следва участие на окръжен сбор Вита стена 76; окръжни експедиции: Марина дупка 77, Марина дупка 81, Вита стена 82, Разбойник Люляците - 83, Стражата - 84; окръжни сборове: Дряновски манастир - 79, 80, 83; републикански и международен сбор Карлуково - 84. На един от последните технически прегледи през 1986г. зона Янтра, с. Емен, клубният отбор в състав: Михаил Христов, Димитър Върбанов, Нивелин Новаков и Константин Кисьов се класира на първо място. По това време ТУ Габрово включва в програмата по физкултура туристически маршрути с посещения на пещерата Бачо Киро и други карстови обекти.

На пещерния сбор, проведен на Леденика, на конгрес на БТС (1 - 5.07.1987г.) клубът участва със седем пещерянци. Извършват се самостоятелни прониквания в пропастта Резньове, както и в Барки 14 и Барки 8 (25 години Академик), но съвместно с пещерянци от Хасково и последното в пропастната пещера Беяра, съвместно с Еделвайс София. През септември 1988г. клубът провежда самостоятелен пещерен сбор в района на Леденика, Врачанска планина. Извършва се проникване в Змеева дупка и Барки 14. През 1989г. съвместно с котелския клуб „Злостен“ се организира експедиция в района на Зелениче. От 29.09. до 1.10. се влиза в Кървавата локва и Приказна. Същият месец предмет на клубна експедиция са и Бездънният пчелин, Лястовица, Ледника и Съева дупка. На Републиканския пещерен сбор Гинци - 92, габровският клуб участва съвместно с други клубове в прониквания в двете Балабанови пещери. През периода 8 - 13 юли 1995 г. участва в археологическа експедиция Янтра - 95, по покана на Историческия Музей в Габрово, проведена над изворите на Янтра. На лагера на хижа Здравец се провежда и курс „Млад пещерняк“. Същата година участва на юбилейния за русенските пещерянци Републикански сбор Орлова чука 95. Следва участие на археологическа експедиция Вита стена 96, заедно с Исторически музей Габрово. На Републикански пещерни сборове се прониква както следва: Карлуково 94 - В Банковица и Свирчовица; Карлуково 97 - в Свирчовица и в пещери източно от Карлуково, в процес на изследване; Карлуково 99 - в Овнарката и в Расовата яма. От клубните експедиции на Крушуна и Деветашкото плато са документирани само две в Попската през 1987 г. В действителност са повече. На Републикански пещерни сборове се влиза в следните пещери: Крушуна 89 - в Бръшлянската пещера, с. Александрово и Урушка маара; Крушуна 98 - във Водопада; Крушуна 2001 - в Попската и Стълбица. На юбилейния за пловдивските пещерянци сбор Марциганица 2001 се извършват прониквания в: Иванова вода със старозагорци; в Ахметъова дупка, Хралупата и Ямата - с домакините. На Републиканска експедиция Черепиш 2003 група от габровския клуб картира пещерата Кулина дупка, извършват се клубни прониквания в Студената и Камината; и с врачани в Борова дупка.

Най-много експедиции със спортно познавателен характер клубът е организирал в Стенето, съгласувано с администрацията на резервата. По пещери и години както следва : Малката яма - 1983, 1992, 1996, 2000; Птича дупка - 1989; Райчова дупка - 1987, 1993; Процепа - 2000; Голямата яма и Опушена - 1988; Борова дупка - 2001, 2002.

Средно на две - три години клубът провежда курс за значката „Пещерняк“ и по - рядко „Млад пещерняк“. Преобладаващите курсисти са студенти и ученици.

Наред с учебно спортната дейност не по - маловажна за ръководството е задачата за откриване, изследване и документиране на пещери, най - вече в областта. Откритите, проучени и документираните пещери наброяват 120. Заслужават да бъдат отбелязани откритите и картирани от клуба пропасти Въртополе на Въртополската поляна в местността Узана с дължина 168 м и денивелация 54 м; и Гуйна кочина, с. Геновци с дължина 91м и денивелация 69 м. Почти всички са предадени в БФСП. основна заслуга за това имат председателят Димитър Димитров и бившия секретар Георги Стойков, както и Делян Дамяновски и Тодор Тотев – стажант- инструктори по това време.

От възстановяването си през 1972 г. до 2004 г. клубът на габровските пещерянци е член на БФСп.

„Орлово гнездо“ - Казанлък

През ноември 1968 година, по инициатива на Хр. Турлаков и В. Безлов, в гр. Казанлък е създаден пещерен клуб Казанлък към Туристическо дружество „Орлово гнездо“. Учредители са – Дафина Гъдева (първи председател), Любен Петров, Мария Караколева, Минчо Миладинов, Вълкан Добрев, Веселин Велчев, Андрей Гербеев, Христо Турлаков, Стефан Ноев, Васил Скордев и др.

Изследваните райони от пещерния клуб обхваща - южните склонове на Средна Стара планина (от Калоферската планина до Твърдишката), както и Сърнена Средна гора. За 40 годишната си дейност спелеолозите към клуба са открили и проучили 73 обекта.

Членове от клуба взимат участие в следните пещерни експедиции извън страната:

1984 година в Словакия, посетен е карста в Липтовски Микулаш от Пенчо Пенчев, проявата е организирана от БФПД

1988 година в СССР, проникване във водните пещери Алтайская и Геодезическая от Пенчо Пенчев, проявата е организирана от пещерен клуб „Хеликтит“ - София;

1989 година в Узбекистанска ССР, проникване в пропастната пещера Киевская от Пенчо Пенчев, достигайки до -775 м., проявата е организирана от пещерен клуб „Хеликтит“.

По инициатива на спелеолози от клуба се пристъпва към събиране на материали и издаване на „Казанлъшки пещерняк“. В него са поместени пътеписи, описания на пещери и карстови райони, очерци за проведени експедиции, съобщения, есета и поезия свързани с посещения на пещери от членове на клуба, наши колеги от Приста-Русе, изтъкнати деятели на туристическото движение Георги Чорчопов, Тодор Янакиев, както и писателите Елисавета Багрянова, Борис Москвин и Петър Славински. До сега под редакторството на Пенка Червенкова са издадени три броя.

През 1985 година Страхил изнася научно съобщение на конференцията в София на тема „Биологично разнообразие на флората от род Трогобионти в Казанлъшкия карстов район“.

От 1985 година пещерния клуб започва разчистване на пропастната пещера Леденика под връх Бузлуджа. За 23 години от пещерата чрез полиспасти са изнесени над 400 кубика наносна земна маса. Проведените геофизически измервания през 2008 година съвместно със пещерен клуб Саламандар, сочат наличие на значителна пропастна система в близост до достигнатата кота.

Съвместно с пещерен клуб Академик и френски спелеолози от побратимения град Сент Ерблен е проведена експедиция през 1990 година, в района на котленския и тюленовския карст.

През 1995 година в гр. Казанлък пещерния клуб организира състезание по скоростно катерене и демонстрация на алпийски и спелео-техники.

„Пъстринец“ - Монтана

Клубът по пещерно дело към туристическо дружество „Монтана“ е създаден на 20.04.1959 г. с председател Бойко Станоев, тогава директор на ДП „Фотография“. Учредяването става в пещерата „Магура“. Учредители са 15 туристи от дружеството, като членове на избраното ръководство са : Николай Митков, Георги Превалски, Димитър Бойчев и Николай Нисторов.

От 1960 г. до днес са изследвани всички райони на територията на сегашната област „Монтана“ от членовете на клуба по различно време. Всички до сега открити пещери в района са картирани или прекартирани. Детайлно описани са около 90 бр., а в някой от тях са проведени микро-климатични изследвания.

Успех за клуба е проникването в пещерите „Кална мътница“ до с. Главации свързането им в пещерна система с дължина 1561 м. и денивелация 64 м. Тогава са извършени и микро-климатични наблюдения и хидро-геоложки изследвания с оцветители, като е извършено и картирането на системата.

Открити и картирани от клуба са 6 по-малки пещери, най-съществената от която е „Леви шупли ка-

мък“ в района на с. Г. Лука, с дължина 400 м.

Най-съществено откритие на клуба е продължението на пещерата „Плешовата“ в района на с. Превала. Така пещерата от малка 9 метрова пропаст, достига дължина 800 м. и денивелация 102 м. По-голямата част от клубните изследвания намериха място в издадената през 2005 г. брошура „Пещерите и пропастите по долината на р. Превалска Огоста“ с автор Венцислав Георгиев – един от най дейните деятели на клуба в неговата нова история.

Клуба участва редовно в републиканските мероприятия на Федерацията по спелеология и съвместни експедиции със съседни клубове от Враца, София, Белоградчик и др.

Пещерен клуб при ГС на БТС – Варна

Първият пещерен клуб във Варна и варненско е изграден на 28.12. 1961 г. като поделение на съществуващия тогава градски съвет на БТС във Варна. Съгласно инструкциите, първи негови членове освен подготовените в курсове пещерни кадри и желящите алпинисти (които всъщност образуваха основното ядро прониквачи) е привлечен актив специалисти, които имат връзка с пещерното дело. Но въпреки добре поставеното начало и желанието на ръководството на клуба тия връзки не дадоха резултатите, на които се разчиташе и то не по вина на пещерняците.

За пръв председател на клуба бе избран Георги Велев, завършил централния курс за младши инструктори по пещерно дело същата година. Същият работи като такъв без прекъсване до 1971 г. В първото ръководство бяха включени Димитър Димитров и Ара Маргос - археолози, Иван Пешев - биолог, Любен Милков, тогава завивдащ младежката туристическа станция, инж. Антон Беджев - лаководолаз и др., които указваха помощ и съдействие според възможностите си. Като първа голяма самостоятелна проява на клуба бе проведената от 1 до 15 юли 1962 г. експедиция в местността Таук Лиман (сега Русалха) и на север от фара на Шабла проучване и картиране на сухите и водни пещери по северното ни крайбрежие. Това бе първата подобна работа в този район. За картировките бяха привлечени ученици от строителния техникум, Варна. Работата им по картирането на повече от 120 пещери в района бе призната от тогавашния Комитет по пещерно дело като „образец за добре свършена работа“. Клубът полагаше особено големи грижи за подготовката на обучаваните кадри: изпращаните от нас курсисти за следване в централните курсове бяха почти винаги между първите по успех, а често и първенци на курса. Между тях бяха Георги Тодоров, Димитър Узунов, Борислав Симеонов, Мария Динкова, Ваня Цветкова, Елена Мирева, и др. Мария Динкова, която по-късно отиде в шуменските пещерен клуб, успешно издържа курса за инструктор, а Г. Велев за Старши инструктор. Клуба развиваше и добра агитационна дейност. В местната преса и „Ехо“ се печатаха материали свързани с дейността му, а през 1967 г. се организира и първата седмица на пещерното дело в града. Прожектираха се филми на пещерна тематика и се уредиха витрини. През 1969 година се проведе втората седмица с още по-голям успех. За запознаване на по-широк кръг пещери по северното ни крайбрежие, през 1969 г. бе организиран и Първия републикански сбор на водните пещери край с. Тюленово, който в последствие бе поет от Окръжния съвет на БТС в Толбухин (сега Добрич б. р.) Добрата техническа и теоретична подготовка на варненските пещерняци даде основание няколко души от Варна да се включват в представителни групи при посещение на пещерите в други страни. Така още през 1963 г. Георги Велев бе включен в тричленната група която посети румънските пещери, а през 1969 г. Димитър Узунов в Съветския съюз, а друг в Полша.

През 1969 година се създаде пещерния клуб към туристическо дружество „Академик“ - Варна, през 1977 г. – към туристическо дружество „Съби Дичев“ Вълчи Дол, а клуба към градския съвет на БТС – Варна, след проведената реорганизация премина към туристическо дружество „Галата“.

Схема на пещерата Топчика, с. Добростан, пещерен клуб при ОС на БТС - Пловдив

Пещерен клуб при ОС на БТС – Пловдив

В Пловдив организирано движение за проучване на пещерите датира от 1957 г. Негов инициатор е Стойчо Стойчев, който привлича група алпинисти и научни работници, между които са г-н Вълчанов, биолог, и г-н Н. Чолаков, геолог, към Пловдивския университет.

1958 – първа експедиция в пещерата Топчика.

1960 – Експедиции в Котленската планина – м. Злостен по шефството на в-к „Ехо“;

1962 – международна експедиция със СССР и Полша. Гл. Ръководител – Ясен Антов

1962 – първа карта на пещерата Иванова вода. Главен картировач – Стойце Андреев.

1968 – първо проникване в Дружба съвместно с

„Планинец“ София.

1969 – 1970 – археологически разкопки в пещерата Топчика.

1971 – Първият в България научен експеримент, проведен в пещерата Топчика – медико-биологични изследвания на биоритмиката. Участници: Иван Петров, Георги Йолов, Георги Тричков и Димитър Жишев.

По това време клуба наброява 28 члена.

Окръжния пещерен клуб към ОС на БТС Пловдив прекрати своето съществуване през месец септември 1975 година. С решение на ЦС на БТС от същата година всички окръжни клубове по видовете туризъм, ориентиране, алпинизъм и пещерно дело се разформироваха и се изграждаха нови в ТД по места.

Последното ръководство на клуба бе в състав:

Неофит Чолаков – председател

Иван Петров – зам. председател

Васил Михайлов – секретар

Сава Петров – уч. спортен инструктор

Георги Тричков – член

„Петър Трантеев“ – Луковит

Създаден през пролетта на 1962 година от петнадесетина туристи на местното туристическо дружество пещерен клуб започва своята дейност под ръководството на: Георги Бонев Янчин – председател, Христо Николов- секретар и Гаврил Михайлов Цолов- член. Близостта ни със столицата, това, че се създава Комитет за пещерен туризъм, както и Републиканска федерация по пещерно дело, чийто Зам. председател е бил П. Трантеев дава отзвук и в нашият град. Създават се връзки със софийския пещерен клуб „Витоша“, както и с тези от Червен бряг и Троян. През месец септември 1963 г., за да предпази бисерната зала в пещерата „Овнарката“ от рушене, пещерния клуб от Луковит поставя желязна врата с ключ на входа. Това в същност е и първата проява и грижа по опазване на пещерите в нашият регион.

За съжаление, по-късно ентузиазмът, като че ли спада и се губят резултатите от работата на клуба.

Лятото на 1974 г. завърших курса за младши инструктори по пещерно дело, което от своя страна наложи в края на същата година да се започне курс с членовете на Дружеството и други желаещи. Още тогава потърсих Георги Янев и Гаврил Михайлов, както и с помощта на секретаря на дружеството Димитър

Съйков възстановихме клуба, като на събранието се избра ръководство: Георги Янчев – председател на клуба; Ангел Г. Петков - секретар и инструктор на клуба и Гаврил Михайлов – член на клуба. Останалите присъстващи вече бяха и курсисти в курса: Георги Ив. Милев, Върбан Ненов, Михайл Михайлов, Любен Боцов, М. Ив. Милева, С. Петкова, И. Велинов, А. Анева, Д. Енчев, Ц. П. Цеков. Липсата на материална база пречеше много в следващите две години, както в обучението, така и в проявите, но не и на ентузиазмът ни.

1976 г. се проведе национална конференция с тема „Обсъждане терминологията на карста“. Участието в него, помогна не толкова на темата, колкото да създадем връзки с други клубове и най-вече да потърсим помощ относно клубната материална база. Все пак тъй или иначе успяхме да понабавим нещо. На градската отчетно изборна конференция на туристическото ни дружество ни поставиха и първото изпитание – да демонстрираме своите умения. Трябваше да преминем на другият бряг на р. Искър и да забием българското знаме на Провъртеник при това не в отвора, а на върха. Естествено го направихме шест члена от клуба. На следващата година Георги Янчев на събрание на клуба си даде отвод и аз станях Председател. Две години по-късно вече бяха завършили още два курса за значката „Пещерняк“ и имахме двама младши инструктори по пещерно дело: Ц. Цеков и А. Вандов. Същата година за членове на клуба ни бе приет Благой Ничев. Тази година (1978) вече бяхме водещ клуб в окръга. Това наложи, като такива и първото ни участие в Окръжната експедиция в района на село Тепава (в близост до Деветашката пещера). По онова време се взе участие и в други две прояви на БФПД – в Котел и Духлата. През месец февруари на 1978 г. открихме и три нови пещери.

През 1980 г. бяхме организатори на Окръжният пещерен празник на пещерата „Проходна“, като и участници в проявата на БФПД. Същата година завърших и курсът за инструктори по пещерно дело. На 07.10.1981 г. се откри пещерният дом в изграждането на който свой принос имахме и ние – пещерняците. Четири месеца по-късно вече проведохме свой празник край пещерата „Проходна“, където Иво Дилов зае първото място в състезанието по бързо изкачване на въже. Бедната ни материална база вече не достигаше и трябваше да се осъвременява. Ето защо се наложи да се излезе със статия (в местният и окръжни вестници) „Един клуб търси подкрепа“ и подкрепата я получихме. Успешно се представихме на зоналните прегледи на БФПД през 1982 г., същата година проведохме още експедиция за почистване на по-големите пещери в района на с. Карлуково. От тогава, като и в следващите години, клубът ни се включи в археологическите проучвания на БАН, като работници в бригадата на Николай Сираков. Освен тези е и голямата експедиция с международно участие на БФПД, в която участвахме дейно, като водачи и откриватели „Искърски пролом 82“ проведена през месец август. Само два месеца по-късно нашият клуб вече водеше останалите клубове от окръга при откриването на нови пещери в окръжната експедиция „Бабинци – 82“, където също открихме и картирахме три нови пещери. На своят 20 годишен юбилей на 21.12.1982 г. проведе в пещерният дом клубът ни с общо решение прие името на големият български спелеолог „Петър Трантеев“.

И отново курс, практика с тренировки. На 09.02.1983 г. проведохме междуклубно състезание по бързо изкачване на въже под егидата на ЗАВ, където за пръв път много гости от града и околностите можаха да наблюдават такова състезание. Тук трябва да отбележа, че в следващите години в работата на клуба се включи не само като член, но и активно ни помагаше Марин Трантеев (синът на Петър Трантеев). Проведе се празник на пещерняка в НПД Карлуково през май, а от 17 до 20 ноември 1983 г. клубът ни взе дейно участие в проведената „Експедиция Карлуково 83“.

Този подем в пещерното дело продължи и в следващите години. Отново през пролетта на 4 март 1984 г. се проведе „Празник в Проходна“ с демонстрации по изкачване на единично въже. И отново, за да има нови попълнения в клуба на 22 и 23 април 1984 г. курсовете завършиха с проведени изпити за значките „Пещерняк“ и „Млад пещерняк“. Същата година се чествуваше и 25 годишнината на БФПД и клуба взе участие в лагера на зоналните прегледи пред „Проходна“ в Карлуково. Добрата подготовка вече си личеше, но... имаше още какво да се желае, а клубът ни искаше вече да излезе в чужбина. През лятото се проведе окръжна експедиция „Изворите на Панега“. Изучаване водосбора на водите до извора северно от Малка

Брестница до Ябланица и Гложене, в която също взехме дейно участие с отличен резултат. Проведена през месец септември 1985 година експедиция „Карлуково – 85“ с гости от Куба още повече засили желанието ни за проява в чужбина, дори с някои от гостите вече имахме установени добри взаимоотношения

В клуба активно работеха и заслужава да спомена някои от тях, като Г. Казакова, Г. Лазаров, А. Щипалов, Т. П. Тодоров, Н. Ив. Николов, П. Панов, П. Фердинандов, Д. Дочев, В. Вълчанова, П. Петкова, М. Алев, В. Христов, Б. Ничев, Е. Йотова, В. Велев, К. Кирилов, Ц. Цоков и др.

Списъкът е дълъг и тук имам около 70 имена, а през годините са минали през клуба почти двойно. За съжаление архивът е унищожен при различните премествания на офисите на дружеството и всичко събирам сега по спомени и най-вече от статии във вестниците „Луковитка искра“ и окръжния „Заря на комунизма“, поради което моля да бъде извинен, но най-малко имам вина. По същата причина малко имена са включени от курсовете „Млад пещерняк“. Но това е само „обзор“ на годините.

През ноември на 2004 г. се започна нов курс по спелеология за значката „Пещерняк“. В него влизат: Б. В. Цоков, В. Василев, В. Димитрова, В. Спасова, Д. Димитров, М. Виткова, М. Маринов, М. Йотов, Ц. Абрашев, Ц. Николов. По време на курса бяха проведени три учебни лагера, посетени три благоустроени пещери: Съева дупка, Леденика и Магурата. Опознат бе и Карлуковският карстов район, като бяха направени прониквания в Хайдушката, Имането, Зиданка, Овчарника, Свирчовица. Три спускания бяха направени и в Банковица, като и в Темната дупка. За да е пълна картината през този период освен това два пъти ходихме в пещерата Водопада край с. Крушуна, Ловешко, както и в пещерата Парниците в Бежаново, които са водни пещери. Много тренировки на „Рапел“ се направиха и на учебните отвори в района на Проходна. Курсът завърши през май 2005 година, но за съжаление само шест от курсистите покриват изискванията за званието „Пещерняк“.

„Прилеп“ - Гоце Делчев

Клуб за екстремни спортове „Прилеп“ се създава като пещерен клуб „Прилеп“ към ТД „Момини двори“ в гр. Гоце Делчев с цел да обедини усилията на отделни групи хора, занимаващи се аматьорски с този спорт. И така на 17.04.1978 г. се провежда учредително събрание с дневен ред:

1. Учредяване на пещерен клуб към ТД;
2. Бъдеща дейност на клуба - необходимост, задачи, цели;
3. Избор на ръководство.

На събранието присъстват Димитър Пейчев, Атанас Хаджиев, Здравка и Кирил Стаматови, Илия Панайотов, Зоя Пулева, Костадин Милев, Костадин Златков и Георги Мавродиев. Те приветстват идеята и след гласуване за председател е избран Д. Пейчев, за ръководител на спортно-техническата част - Ат. Хаджиев и инструктор Здравка Стаматова. Така клубът става факт и започва да развива активна експедиционна и изследователска дейност. Първите стъпки са трудни. Здравка Стаматова обучава членовете на техника на катерене с въже по жере, К. Стаматов и Ат. Хаджиев показват как се връзват възли, Илия Илиев и Краси Каравелов учат как се картират пещери. Постепенно всички членове покриват нормите за „Млад пещерняк“ и „Пещерняк“. През 1982 г. Емилия Даскалова и Диана Хрисимова завършват курса за стажант-инструктори по пещерно дело в Карлуково. Членовете на клуба редовно участват в съвместни мероприятия с Благоевградския и Сандански клубове, както и в мероприятията на федерацията. През 1984 г. - участие в международна експедиция, с цел проникване в големите пещери на Унгария, Полша и Чехия.

През осемдесетте години се поема инициатива на обследване на югозападния район на България, като се прониква в открити вече и новооткрити, от членовете на клуба, пещери: „Мануилова дупка“ край с.

Членове на пещерен клуб „Прилеп“ - Гоце Делчев, януари 1986 г.

Рибново, „Вълчата дупка“ край с. Корница, „Пропъдъка“ край с. Лъжница, „Ризова дупка“ и „Лисичата дупка“ край Ковачевица, Цареви порти“ край с. Осиково, пещерите в района на селата Туховище и Теплен. В района на планината Славянка се прониква в редица тамошни пещери. Наши членове вземат дейно участие и в националните лагер сборовете в Карлуково, Крушуна и др. През 1987 г. на лагер-сбора, организиран по случай VII конгрес на БТС в района на пещерата „Леденика“ на А. Хаджиев, и на клуба като цяло, е присъдена първа награда за техническо съоръжение - мачта и запазената марка на клуба нашата шатра. В продължение на една седмица се прониква в „Змеюва дупка“ и част от „Барките“.

През 1986 г. 10 члена от клуба завършват леководолазен курс на фрегатата „Калиакра“, организиран и финансиран изцяло със средства на клуба. Тези хора стават причина да се посетят много пещери с водни галерии: Пещерите край Коршуна, „Цареви порти“ в с. Скребатно, „Рече“ в Карпатите, „Бетеловото“ край Разлог, „Сумган - Кутук“ в Башкирия, водните пещери в южен Пелопонес (областта Мания), „Големия кратер“ край Финике - южна Турция.

В следващите години са проведени няколко експедиции в чуж-

бина.

1988 г. - в Румъния района на Карпатите около град Клуж 15 човека осъществиха проникване в 5 пещери, всичките с 5-6 степен на трудност на проникване, най големите от които „Рече“ с дължина 7 км. с водни галерии и „Ледената“ с денивелация 370 м и дължина на галериите 14 км.

1989 г. - 10 човека в Узбекистан - района около платото Кърк тау (четиридесетте върха) на 60 км южно от гр. Самарканд с цел проникване в „Килси“ 1090 м вертикал. В района се откриват и две нови пещери - „Неврокопска“ 155 м вертикал и „Орбел“.

По покана на пещерен клуб от Уфа (столицата на Башкирия) през 1990 г. 16 човека обследват район от 200 км. между Кузнецово и Салават, като се придвижват по р. Беляя със салове, които правят на място. По големите пещери там са „Прапашчая яма“ 80 м отвес и „Сумган Кутук“ отвес на три нива от 120 м, после 50 м суха хоризонтална галерия, а след това водни галерии до голяма река.

1996 г. 14 човека обследват района около Мания (южен Пелопонес).

През 1999 г. клуб „Прилеп“ участва в спасителни операции след опустошителното земетресение в Република Турция в градовете Адъпазар, Хендек и Гьолджук. Благодарение на проявения професионализъм много добри човешки взаимоотношения членовете на клуба са поканени да посетят Кюрдестан и да организират проникване в тамошните пещери.

Наред с международните изяви, клубът през последните години участва активно и в мероприятия организирани от федерацията по спелеология и от Балканската асоциация по пещерно дело в Тешел и Кокиногия (Гърция)

През 2000 г. съгласно законодателната уредба в България клуб „Прилеп“ се обособи като юридическа единица и участва активно в мероприятията на ГЗ, БЧК и РСРПО.

„Прилеп“ („Прилеп 1962“) - София

През лятото на 1962 година към туристическо дружество „Планинец“ - София се сформира от Ангел Ангелов пещерен клуб „Прилеп“ - четвъртият в България. Още в началото, освен на спорта, се акцентира и на научната дейност - при първата клубна експедиция се събира и изучава пещерна фауна в карстовия район на с. Карлуково, а

Членове на пещерния клуб към ТД „Планинец“.

при втората са картирани две пропасти и една пещера в околностите на с. Гложене. Това е едно силно начало, отчитайки слабата материална база и липсата на голям опит. 1966 година затвърждава „Прилеп“ като един от водещите в страната. Извършена е комплексна клубна експедиция в района на гара Лакатник, при която са проведени хидроложки проучвания, като е открита връзката между пещерата Темната дупка и извора Житолуб, както и неизвестна галерия между Водопада и Жеково езеро. Проведени са археологически разкопки в Свинската дупка, разкрили следи от Ориняшката култура. За шест години клубът натрупва актив от повече от 70 новооткрити, изследвани

и картирани пещери, като 43 от тях са в района на с. Гложене. Открито е и продължение на пещерата Морвица и дължината ѝ от 300 нараства на 3020 метра със 105 метра денивелация. Наред с това членовете на клуба взимат дейно участие в десетки републикански и международни експедиции. Тези успехи подтикват към нови предизвикателства и през 1969 г. клубът организира самостоятелна експедиция до тогавашния подземен Еверест – пропастта Гуфр Берже (денивелация -1122 м) във Франция. Усилията на участниците се увенчават с успех – Анна Тапаркова и Петър Берон достигат дъното на най-дълбоката пропаст в света, преодолявайки непозната за българските пещерняци дълбочина. Анна Тапаркова поставя и своеобразен рекорд – никоя жена в света не е слизала толкова дълбоко под земята.

Четири години по – късно, през 1973 година Гуфр Берже е отстъпила първенството си сред подземните гиганти на друга френска пропаст – Пиер Сен Мартен, която със своите 1332 метра денивелация е новото „световно дъно“. В стремежа си да бъдат сред първите, 23-ма членове на „Прилеп“ се отправят да премерят сили с пропастта отново под ръководството на Йордан Страшимиров. Цялата материална база е изработена от членове на клуба - карбидните лампи, стълби и други приспособления и отлично подготвените Кирил Йончев, Ани Тапаркова и Васил Недков с тяхна помощ успяват. „Прилеп“ става третия екип, стъпил на дъното на пропастта от откриването и.

Членовете на клуба провеждат още две експедиции в Пиер Сен Мартен през 1974 г. и 1976 г. с научно-изследователска цел. Пещерен клуб „Прилеп“ е единствения клуб от социалистическите страни, който е приет за член на Международната асоциация за изследване на системата Пиер Сен Мартен.

Следват участия на „планинци“ в експедиции в бившия СССР, Румъния, Германия, Турция, Гърция и др.

През 1988 година под ръководството на Кольо Съботинов 18-членна експедиция на ПК „Прилеп“ се отправя за пропастта Торка Уриело в Испания. Достигайки успешно дъното и на -1017 метра, ПК „Прилеп“ става първият български спелеоклуб, преминал 1000-метровата граница на три самостоятелни клубни експедиции.

През 1989 г. Богдан Захариев взема участие в Българо-френско- грузинската експедиция в пропастта Пантюхина в Кавказ.

Сегашната история на клуба започва след като група пещерняци пререгистрират клуба със сегашното му име в края на 2001 година. През 2007 г. членове на клуба участваха в проникване в пропастта Лойне Перет – Франция, а през 2008 в национална пещертна експедиция „Май Арапит“. Понастоящем в клуба членуват 19 човека, от които четирима инструктори и един стажант-инструктор.

Клубът многократно е удостояван със званието „Образцов“, също така е носител на медал „За спортна слава на родината“.

„Приста“ - Русе

Възникването на пещерни занимания в Русе преди повече от 50 години се обуславя от природните дадености на района – откритата през 1941 г. край с. Пепелина пещера „Орлова чука“ е една от най-големите в България - днес повече от 13.5 км; и наличието на стотици по-малки пещери, ниши, църкви и манастири в скалите край р. Русенски Лом и притоците му.

„За любителите на туризма от крайдунавския красавец Русе, освен колотуризма и водния туризъм, се създаде и една нова туристическа форма – пещерния туризъм... Към дома на планинарят в града ни бе създаден сектор „Пещерно дело“. Членове на този сектор веднага станаха 62 от най-добрите русенски планинари.“ Месецът е август, годината 1956, а думите са на д-р Георги Икономов, основател на първото пещерното сдружение в Русе, и са написани във вестник „Народен спорт“.

Сред първите му сподвижници са д-р Евтим Дуков, Иван х. Иванов – препаратор в русенския музей, Михаил Халваджиев – учител по естествознание и палеозоолог, Иван Големанов – известен русенски фотограф, Надежда Борисова, инж. Димо Йорданов, П. Данчев и др.

Членовете на секцията са млади и ентузиазирани. Набавят си „известна материална база: австрийска петромаксова лампа, чехска светяща бусола, 15 металически стрелки за маркировка при движение из пещерите... и алпийски конопени въжета“ и се заемат с картирането на непознатата тогава пещера „Орлова чука“. Още през 1956 г. е публикувана първата карта на „Орлова чука“ във в-к „Дунавска правда“, бр. 310/30. XII. 1956 г. Събират се насекоми и друга спелеофауна, като образци са изпратени в Природо-научния Музей - София за изследване. Направени са първите фотографии на пещерните забележителности от Ив. Големанов със светкавица с горящ магнезиев прах. Следва проучването на пещерата „Св. Петка“ край Русе и „младежко пътешествие по река Русенски Лом за издирване на нови пещери“. Планира се изработването на картотека с всички пещери в Русенски окръг, както и популяризирането на пещерното дело чрез напрана на постоянна витрина, публикации в местния и централния печат, изнасяне на беседи по градската радиоуредба и др. Като резултат от успешната работа на младия клуб и съдействието на ДСНМ, селсъвета в с. Пепелина и музеите в Бяла и Русе, се стига до решение на властите за електрифициране на пещерата „Орлова чука“. През 1959 г. започва подготовка за изработването на първата ел. инсталацията. През 1961 г. е предаден за експлоатация първият етап на благоустроената за масови туристически посещения пещера. През същата година е открита една от най-красивите галерии – „Рая“.

Още се спори от летописците на пещерното дело кой е първия основан в България спелеоклуб, но е сигурно, че русенският е между първите три - наред с Чепеларе и Академик - София.

През тези начални години в работата на русенските пещерняци се залагат основните принципи на съвременната спелеоложка дейност – откриване, проучване, картиране и популяризиране на пещерите, работа с музеите и местните власти, използване на специална екипировка и съоръжения. Организиранни са първите курсове за инструктори по пещерно дело, в които са обучени и русенци. Първият курс за пещерняци в Русе е проведен през 1961 г. с 20 участника. От тогава, ежегодно, с няколко изключения, се провеждат такива курсове, подготвили няколко стотици русенски пещерняци.

Второто поколение в пещерния клуб се свързва с имената на Иван х. Иванов (един от основателите и дългогодишен ръководител на клуба), Е. Унджиян, М. Димитров, С. Стефанов, Б. Калоянов, С. Донев, Е. Запрянов и др. Те поемат щафетата от първопроходците, доразвиват и разширяват дейността на клуба и обособяват пещерните занимания като отделен вид дейност, далеч надхвърлящ пещерния туризъм.

Продължава проучването и картирането на карста в Поломието. В резултат от успешната работа на ПК „Приста“, той е домакин на Първата републиканска пещерна експедиция „Орлова чука“ през 1966 г. През тази година в „Орлова чука“ са открити 1500 м нови галерии, а след многобройни прониквания и упоритата работа за следващите три години пещерата достига дължина 8133 м. - тя става най-дългата пещера в България и се задържа на първото място до 1976 г. (Днес е най-голямата в северна България и втора в страна-

та). През 1970 г. е пуснато в действие второто, много по-съвременно осветление на пещерата. Републиканската експедиция „Орлова чука“ се утвърждава като традиционна и се провежда и през 1970, 1972, а през 1975 г. прераства в републиканска женска експедиция „8-ми март“. През 1977 г. участниците във Втората републиканска женска експедиция преживяват в пещерата голямото земетресение от Вранча на 7 март.

Добрата подготовка в русенския клуб през тези години дава възможност на много от членове му да участват в големи републикански сборове и експедиции (Враца, Карлуково, Пирин, Добростан, Триград, Котел и др.), а най-изявените - и в прояви зад граница: Международен пещерен сбор в Закопане – Полша (1975 г.), а през следващите години – отново в Полша, в Унгария, Румъния, Австрия, СССР, Чехословакия.

През този период се засилва и научно-изследователската част от дейността на клуба. Освен с откриване и картиране, пещерняците се занимават и с климатични и биоспелеоложки изследвания в „Орлова чука“, участват в археологически и палеонтоложки разкопки, опръстеняват прилепи. Голям принос за това имат членовете на клуба - музейни работници: Е. Унджиян, Иван х. Иванов и Симеон Стефанов. През 1961 - 62 г. са проведени първите археологически разкопки в „Орлова чука“ от Исторически Музей – Русе, а по-късно в изследванията се включва и Археологически институт и музей – София.

През 1975 г. клуба започва дългосрочно проучване на пещерите по р. Бели Лом. През първата година на експедиция „Бели Лом - 75“ са обходени селата Сваленик, Нисово и Иваново и картирани 19 пещери. През следващите 10 години се работи активно както по р. Бели, Нисовски, така и по р. Черни и Баниски Лом. През 1981 г. започва поредното сътрудничество между пещерния клуб и Историческия музей – Русе. Изследват се и се картират скални църкви и манастири, кладенци, рудници и други значими, но труднодостъпни археологически обекти в окръга.

През 1977 г. ПК „Приста“ е домакин на републиканските технически прегледи, състояли се край с. Табачка. Възлагането организацията на национални прегледи е доказателство за пораснал авторитет и доверие към клуба.

По това време броят на активните пещерняци нараства до 35 - 40 човека. Русенската общественост вече е приела пещерата „Орлова чука“ за едно от най-големите природни забележителности на района. За популяризирането ѝ съществен принос имат екскурзководите от клуба – С. Донеv, С. Стефанов, А. Пенчев и И. Иванов от Две могили.

През 1974 – 76 г. над пещерата е започнат строежа на сграда за база на пещерния клуб и музея в гр. Русе. През следващите години със средства на ТД „Приста“ и с много доброволен труд, пещерняците я завършват, обзавеждат и превръщат в свой дом и подслон. За съжаление днес тя не се използва по предназначение.

През 1982 г. е асфалтиран пътя до пещерата със съдействието на Михаил Луканов, тогавашен директор на Търговия на Едро – гр. Русе и председател на пещерния клуб (от 1981г). Негова заслуга е и окончателното завършването на строежа над пещерата (1982 г.), и новото осветление на туристическата ѝ част (1983 г.).

През 1976 г. започва изработването на базова теодолитна снимка на главните галерии на „Орлова чука“ и паралелни измервания на повърхността над пещерата. При работата е формулирана и описана методика за работа от Иван х. Иванов - „Комплексна програма за цялостно изследване на сложни пещери“. Днешната карта на „Орлова чука“ е направена на базата на тези измервания, започнали през 1976 г.

За изследване на вътрешните и по-отдалечени от входа части на пещерата, се налага направата на подземен лагер. „Лагер – 1“ е изграден навътре, на няколко часа път от входа, зад „Големия тесняк“. В него, по време на „Орлова чука-80“, една седмица живеят и работят, без да излизат навън, група от 6 пещерняка. При първото лагеруване са картирани 1192 м нови галери. Безопасността при работа под земята е едно от най-важните условия в дейността на русенските пещерняци. След поредните отлични изяви на местно и републиканско ниво, членовете на клуба доказват, че са достойни да оглавят Аварийно Спасителния Отряд (АСО) за СИ България с център гр. Русе(1979 г). Първите спасители в отряда са: Иван х. Иванов, С. Стефанов, Б. Калоянов, С. Гунешки, А. Ангелов, А. Пенчев и К. Димчев. Благополучно завършва произ-

шествието, при което е спасен заклецилия се за 26 часа в пещерата жител на гр. Две могили.

През 1980 г. се честват 25 г. от създаването на пещерен клуб в Русе. Отчетени са високите постижения за този период и са наградени със златен, сребърен и бронзов „Прилеп“ 18 пещерняците, а всички заедно - със званието „Образцов клуб“.

През 80-те години в клуба са се утвърдили нови качествени кадри, като А. Блажев, К. Димчев, А. Пенчев, С. Гунешки, Р. Сиракова, Д. а Филева, М. Минчева, Х. Блажев, Т. Митев, Н. Ненов и др. Те се доказват при усвояването на новата „техника на единичното въже“ за спускане в пропасти и отвеси, масово практикувана от 1980 г., в продължаващото откриване и картиране на нови галерии и пещери. Орлова чука става 11000 м през 1981 г. и 13100 м през 1983 г. Не липсват и изяви в чужбина. Продължава сътрудничеството с полски, румънски украински и словашки спелеолози, като малки групи от клуба се включват в техни експедиции, сборове, състезания. Проведени са и самостоятелни клубни експедиции в Румъния и Полша. През 1983 г. БФПД организира национална експедиция в Австрийските Алпи за изследване и картиране на нови пропасти пещери. За участие в екипа, от Русе е поканен най-изявеният картировач на клуба – К. Димчев. Същинската спелео дейност на клуба по проучване и картиране на българските пещери се разширява значително. Със съгласието на БФПД, през 1982 г., ПК „Приста“ започва работа в нова, не проучвана до сега територия. Това е Еменския карстов район – между селата Емен, Вишовград и Ново село, Великотърновско. За няколко години там са открити и картирани десетки пещери. Някои от тях попадат веднага в класацията на 20-те най-дълги български пещери, където са и до днес: Еменската пещера – удвоява дължината си до 3113 м; „Бамбалова дупка“ – достига 2923 м; пещерата „Русе 217“ – 3906 м дължина; „Троана“ – 2750 м. Помощ при работата си в този район клубът получава от ст. н. с. Петър Петров – от Географския институт на БАН. В този период на активна спелеоложка дейност, на някои от клубните прояви са поканени за съвместна работа колеги от СПК „Академик“ - София. Те правят геофизични измервания в района на „Орлова чука“, а заедно с русенци и хидронивилация за измерване дълбочината на пещерата „Райчова дупка“ – над гр. Троян. Членове на „Академик“ участват в еменски експедиции, а на „Приста“ - в техни прояви в Пирин и в пещерата „Духлата“.

През 1981-1985 г. в „Орлова чука“ се провеждат републикански състезания по ориентиране в пещера, които са посрещнати в началото с ентузиазъм. След няколко години клубът постепенно се отказва от тях. Тичането из пещерите им нанася далеч повече вреди, отколкото са ползите от едно състезание.

През 1984 г. ПК „Приста“ започва работа и в още един карстов район – Народен парк „Стенето“ в Троянския Балкан. Прекартирани са „Голямата яма“ и „Райчова“. В нея русенци, под ръководството на К. Димчев, С. Гунешки, А. Блажев и А. Пенчев откриват над 2000 м нови галерии и правят пещерата най-дълбоката в България (-387 м), каквато е и до днес, а дължината ѝ става 3333 м.

Възходящото развитие на СК „Приста“ Русе за около 30 години съществуване достига своя максимум. Работи се в 5 от двайсетте най-дълги български пещери и в най-дълбоката българска пропадна пещера. Успехите на клуба в този период и приносят му за развитие на българското пещерно дело са безспорни. Открити са стотици нови пещери, картирани са хиляди метри нови галерии. Това са и най-успешните години в историята на ПК „Приста“: през 1981 г. клубът заема I-во място в класацията на БФПД; през 1982 - III-то място; през 1983 – отново I-во място и през 1984 – II-ро място. Това са годишни етапи от Републиканската Спартакиада.

От 1984 г. започва обмен на групи пещерняци със спелеоклуба от град Кошице, Чехословакия. Две години подред словаците идват в България на по-значимите прояви на „Приста“ и два пъти русенски групи посещават известни словашки и чешки пещери.

Между пещерняците в клуба, повечето, от които са били нестандартни личности, се появяват конфликти. Това състояние на клуба се подсилва и от нещастния случай в Румъния през 1985 г. с един от най-изявените русенски пещерняци – А. Блажев, член по това време на троянския пещерен клуб.

Конфликтът се разрешава с напускането на група от най-дейните пещерняци, начело с К. Димчев и А. Пенчев през есента на 1987 г., които създават нов пещерен клуб към ТД „Академик“ в Русенското Висше Техническо Училище – днес Русенски Университет. Друга група се дистанцира от клуба и спира да идва

набирки и на пещери. Така започва един дългогодишен спад в съществуването на клуба. В началото на деведесетте започва постепенно активизиране работата на клуба. Мотор на всички инициативи по това време е инструкторът Й. Йорданов. Той участва в обучението на нови пещерняци и успява да задържи много от тях в клуба. Организира тренировки и експедиции. Успява да обедини и сплоти около себе си младите хора и тези, които имат желание за работа. През 1991 г. членове на „Приста“ участват в състезание за млади спелеолози в гр. Краснодар (Русия), а през ноември, същата година, е националната експедиция в Емен, на която клубът е домакин.

В следващите години продължава работата в „Орлова чука“, експедициите в Емен и обучението на кадри. На националните годишни технически прегледи участниците от „Приста“ печелят отново призови места. Членове от клуба за първи път участват в състезания по скоростно изкачване по въже (Шумен и Бургас) и К. Стоянов завоюва две първи места.

През септември 1995 се празнува „40 г. пещерен клуб в Русе“. На „Орлова чука“ идват много гости - пещерняци от цялата страна, включително основателят д-р Г. Икономов. Наградени са около 20 души - повечето млади членове на клуба.

Преломна се оказва 1996 година. В ръководството на клуба се правят промени и председател става Емилиян Запрянов. На състезанията в Карлуково през 1996 г. членовете на клуба заемат почти всички призови места. Това е една тенденция, която продължава и през следващите години. Най-добре през тези години се представят: К. Стоянов, Х. Найденов, Т. Кисимов, Д. Димов, Б. Шолева, Е. Иванова, Н. Ковачев и др.

За съжаление, след смяната на ръководството през 1996 г. клубът остава без инвентар. Това оказва негативно влияние на експедиционната дейност, която се ограничава в района на Емен, няколко експедиции в „Стенето“ и участие в традиционните прояви на ТД „Приста“: Изкачване вр. Мусала, Лъчевия поход по билото на Стара планина, туристическия събор на х. Здравец и др.

През м. август 2000 г. клуб „Приста“ организира на „Орлова чука“ пещерен сбор по случай 45-годишния си юбилей. В рамките на сбора се провеждат и 2 състезания – за преминаване на система по въже и за скоростно преминаване на тесняка „Змиярника“ – втория вход на пещерата.

През този период са постигнати най-големите спортни успехи в историята на клуба. Участията на членовете му в различни спелео състезания – за скоростно катерене по въже или други спелео техники, винаги носят призови места, както индивидуално, така и отборно. От 1995 г. няколко години подред е спечелвано скоростното изкачване по въже на хотел „България“ и състезанието край гр. Созопол в местността „Германката“. Клубът е домакин на две състезания за скоростно изкачване по въже на русенския х-л „Рига“.

В комплексните състезания по спелеоприложни дисциплини на Републиканския пещерен сбор „Крушуна - 2000“ СК „Приста“ заема първото и трето място. Следва отново първо място през 2001 и 2003 г.

Високите спортно-технически качества на русенските пещерняци, намират реализация при експедиции в най-големите пропасти пещери на света. В прояви на СК „Приста“, БФСп или по покана на чужди клубове и федерации, Т. Кисимов, К. Стоилов и С. Станчев превземат най-дълбоките пропасти на Словения, Сърбия, Турция, Украйна. Освен проникване, при повечето от тези експедиции, се извършва картиране на новооткрити части, хидронивелиране, екипиране и разекипиране, пренасяне на големи количества въжета, съоръжения и багаж за подземните лагери.

През февруари 2004 г., в международната експедиция в пропастта „Чехи 2“ (-1533 м) в Словения, Т. Кисимов заедно с К. Стоилов достигат - 1200 м дълбочина и помагат на словенските си колеги за разекипирането.

През юли – август 2004 г., в рамките на съвместна турско-българска експедиция, Т. Кисимов, К. Стоилов и Св. Станчев достигат дъното на пропастта „ЕГМА“ (-1429 м), с което подобряват рекорда на България по спускане в пещера. Участниците в експедицията изваждат от -1250 м тленните останки на загиналия три години по рано в пропастта, при наводнение, турски спелеолог.

На 26.12.2004 - 02.01.2005 г. се провежда българо-сръбска експедиция в пещерата „Лазарева печина“ Сърбия. От общо 10 български участника 4 са от „Приста“. Картирани са над 1200 м нови галерии.

През 2005 г., април, Т. Кисимов организира представителна група от пещерни спасители, които провеж-

дат в рамките на 2 дни демонстрация и обучение на спасителни техники пред турски спелеолози в района на пещерата „Ойлат“, при Бурса.

На 09.07.2005 г., при проникване в пропастта „Камбанките“ до с. Мугла, загива Венцислав Стоянов, възпитаник на русенския клуб. Следва най-дългата спасителна акция в България за изваждането му. В нея активно участват Й. Йорданов, К. Стоилов и групата от Русе.

През 2005, юли, в турско-българската експедиция „Газипаша 2005“, участва силен български екип, ръководена от Т. Кисимов. В рамките на 9 дни са изследвани и картирани над 10 пропасти с дълбочина до 300 м.

От 02.10. до 03.11.2005 г. в Абхазия се повежда украино-руско-българска експедиция в най-дълбоката пропаст на света „Крубер-Вороня“ (-2190 м). Ръководител на българския екип от 4 души е О. Колов. Т. Кисимов, който заедно с К. Стоилов, като поддръжка на водолазната група, стигнат сухото дъно на пропастта (-2080 м). В същата експедиция С. Станчев стига до -1440 м, като участва в хидронивелирането на пропастта.

Следвайки житейските си пътища, повечето от тези пещерняци се преселват в други градове или в чужбина. Я. Събчев загива при нещастна злополука в Разград, работейки на вѐже. От този елитен състав в Русе остава само Т. Кисимов, където е основна фигура и сега. През 2006 г. за председател на клуба е избран Сашо Попов. Възстановено е провеждането на курса за „Пещерняк“. Заедно с младите колеги, ръководени от доайена К. Димчев, отново се работи в „Орлова чука“ и Поломието. През 2006 и 2007 г. успешно се провеждат експедициите в Еменския район. Група от СК „Приста“ взема участие в Първия международен сбор на пещерняците от балканските страни („Балкан-2007“) в родопското с. Тешел.

През юли 2007 г. продължава успешната работа на български спелеолози в Централна Турция, в района на Газипаша. В турско-българската експедиция за изследване на този перспективен район, българската група, ръководена отново от Т. Кисимов, намира и картира няколко нови пещери, а през август 2007 г., в рамките на експедиция на клуб „МАД“ - Турция, той изследва пропастта „Дюденаазъ“ и достига дълбочина - 520 м.

В началото на 2008 г., в Косово се провежда словенско-българска експедиция за картиране в една от най-големите (18 км) и трудни (денивелацията и е +307 м) балкански пещери. Трима от седемте български участници са русенски възпитаници.

„Протей“ - Сливен

На 16.12.1963 г. група ентузиазирани туристи любители полагат основите на пещерен клуб към Туристическо дружество „Сините камъни“ - Сливен. Те избират ръководство в състав: инж. Любен Чернинков (до 1978 г. той е несменяем председател на клуба), Георги Добрев, инж. Никола Велчев, Кръстьо Алексиев и Никона Павлов. Обединявайки усилията на 25 пещерняци, те си поставят задачата за проучване, регистриране и картиране на пещерите в района. Първото организирано проникване на Сливенските пещерняци е в пещерата „Змееви дупки“ край града през пролетта на 1964 год.

Ново раздвижване сред пещерняците започва през 1973 г. когато през месец май е организирана експедиция с 14 участника, които основно проучват района на вр. Качулка и картират пещерата „Долната мааза“ - началото на картирането на Сливенската планина.

През 1975 г., организирайки няколко експедиции, започват проучването на карстовия район край с. Кипилово. Проучени са пещерите: „Вичова дупка“, „Двуетажната“, „Дендритната“, „Св. 40 мъченици“, „Мома-та“, „Нехров трап“, „Черешките“ и др.

Учебно-спортният инструктор Александър Сиромахов, Камен Ненчев, Коста Петков, Добри Кушкиев се представят добре на техническия преглед „Дряново 70“. Следват участия в републикански прояви „Ап-рилска епопея-76“, „Родопи“, „Магурата - 77“.

През следващите години 1977, 78, 79 редовно се провеждат курсове и лагери за обучение на начеващи

пещерняци. До края на 1979 г. клуба има вече на 120 последователи. През 1978 г. е организирано картирането на 11 пещери с обща дължина 350 м. До този момент в Сливен израстват пещерняци като Александър Сиромахов, който е учебно спортен инструктор, Маряна Петрова- инструктор и младши инструкторите Марин Маринов и Петър Кондев. Председател на клуба от 1963 до 1978 г. е инж. Любен Чернинков- в качеството си на директор на горското стопанство той оказва неocenима помощ за развитието на спелеологията в региона през този период.

1979 - 1985 г. председател на клуба е Димитър Пантелеев. По време на клубни експедиции са картирани множество пещери и най-вече големите пропасти : „Мъгливата“, „Ужаса на иманярите“ и „Ямата“ - третата по дълбочина -345 м пропаст у нас. Провеждат се множество експедиции и в чужбина - 1981 г. Марияна Петрова участва в международна експедиция в - Унгария, проникват във втората по дълбочина пропаст там - „Вечем бюк“ -240 м, пропастта „Алмаши“, „Метеор“, пещерата „Барадла“.

През 1982 г. с гости от Унгария е проведена международна експедиция „Котел-1982“, а през 1983 г. 9 пещерняка от клуба отново посещават пещерите в Унгария - „Шоймарска“, „Дяволска дупка“, „Лабиринтна“, „Хидротермали“, „Ищван Рапой Барланг“ и дългата 25 км „Барадла“.

За периода 1986-1990 г. председател на клуба е Стефан Каръков, продължава международната дейност:

1988 - експедиция с 10 участника в Унгария - „Барадла“;

1989 - съдийско участие на Марияна Петрова в Словакия ;

1989 - експедиция в Крим - пещера „Красная“.

След 1991 г. председател на клуба е Марияна Петрова, която до тогава, като учебно-спортен инструктор на практика е действителен лидер и „локомотив“ на клуба. През този период редовно се провеждат курсове за нови пещерняци и инструктор, провеждат се множество експедиции с отличен резултат, като по една или друга причина през 1991 г. клуба се разпада.

През 1999 г. по инициатива на Петър Кондев- един от ветераните в клуба и с помощта на Димитър Димитров клуба отново е възстановен е в на качеството си на секция към Туристическо дружество „Сините камъни“ - Сливен.

Според новите изисквания, през 2000 г. клуба се регистрира като юридическо лице с нестопанска дел и свързаната с това бюрокрация довежда до това, че по-голямата част от енергията отива за „свирката на локомотива“, а по-малката за основната дейност. Председател след този момент е Димитър Димитров.

Още с възстановяването си, в своята най-нова история клуба се задвижва в пълни обороти:

1999 г. - първо място в републиканския фото-спелео конкурс; 2006 г. 4-то място в националния конкурс за голямо откритие на името на „Петър Трантеев и Радуш Радушев“ с пещерата „Ямата“; 2000 г. 1- во място в същия конкурс с пещерата „Ралена“ - дължина 450 м.

Въпреки трудностите, в новото време клуба успява в кратки срокове да се сдобие със средства и инвентар за проникване. За 4 г. са обучени 40 нови пещерняци и 4 стажант инструктора. Успешно се изпълняват поставените задачи за попълване на картотеката, маркиране на пещерите в района и нанасянето им на топографска карта. Открити са 19 нови пещери с обща дължина 1400м и денивелация - 340 м., картирани и прекартирани са много други пещери.

„Пълдин“ – Пловдив

С решение на ОС на БТС Пловдив пещерен клуб се изграждаше на територията на Трети район към ТД „Еделвайс“ - Пловдив. Събранието прие клуба да носи името „Пълдин“, което име носеше и окръжния клуб.

През 1975 г. се създава новият пещерен клуб „Пълдин“ към туристическо дружество „Еделвайс“ Пловдив. Избра се ръководство в състав: председател е Трифон Саръмов, дългогодишен пещерняк от Троян, работещ в Пловдив като военен картограф. В ръководството на клуба са Сава Петров - уч. спортен инструктор, Васил Михайлов, Делчо Делев и др.

Клуба заработва активно за изучаване на карста в районите на вр. Модър, с. Куклен, летовище Бяла Черква и др. До 1995 г. са картирани над 150 пещери. Подготвени са стотици пещерняци. Клубни членове активно участват в прояви, организирани от БФС и др. клубове от страната. Добрата подготовка и работа на пещерняците СК „Пълдин“ винаги е поставял клуба в челната десетка сред клубовете от страната. През 1983 г. беше създадено Отделение за високо спортно майсторство – 1-во и 2-ро ниво. При провеждане на републикански прегледи на Отделението, отборите се класираха винаги в челната тройка.

През 1978 г. членове на клуба участваха в международна в Чехословакия – Моравски крас. През 1980, 85 и 87 г. са организирани експедиции отново до Чехословакия – проникнато е в Амагерска, Голям и Малък Жомбой и др по-малки. През 1990 г. се организира експедиция до Красноярск, Русия, за проникване в най-дългите и дълбоки пещери на Сибир – Женевска, Кубинска и др. В годините на прехода клуба успя да съхрани най-ценните си кадри и да развива спелеологията в Пловдив

„Родопи“ – Кърджали

Пещерен клуб „Родопи“ е изграден през есента на 1966 г. към Туристическо дружество „Мирчо Спасов“ в град Кърджали. Учредители са Славей Златев и Ленко Джунджулов. Към малката тогава група се присъединяват и неколцина ученици от горните класове на местната гимназия. Оборудването е няколко фенера взети от миньорите от „Горубсо“, един стар компас и 20м въже. Първите експедиции са в района на град Кърджали, посещават се пещерата „Карангил“ до село Широко поле, землищата на селата Глухар и с. Лисиците, където също откриват пещери.

През 1974 г. в клуба се включват Бекир Нуриев, който е и ръководител на пещерняците до 1977, сестри Дошеви, ученици от Минния техникум и Антон Антонов - технически ръководител. Бекир и Антон завършват инструкторски курсове по пещерно дело. През тези няколко години пещерния клуб в Кърджали работи със свои колеги от Хасково с ръководител Борис Колев. Съвместните прояви донасят добри резултати. Проучени са вулканските пещери в село Висока поляна, пещерите до с. Рибино и с. Добриново. По това време секретар на туристите е м. с. Димитър Григоров, който с ентузиазъм поддържа идеите на пещерняците и участва в техни прояви. През 1978 г. в клуба се записват Минчо Гумаров и Недялко Жеков. Тренировките по алпийска техника се провеждат на скалите над Железна врата до село Широко поле. През този период клуб „Родопи“ е награден с „Бронзов прилеп“ от БФПД.

От 1980 г. се започва цялостно проучване и картиране на пещерите, пропастите и нишите в Източните Родопи. Съвместно с ОНС - Отдел Природа и клуба от Хасково, Кърджалийски окръг е райониран по селища. До 1990 г. са картирани 168 пещери, пропасти, ниши и минни галерии от древността. През този период клуба участва във всички прояви на БФПД. Няколко години, по време на експедиции, се събира и изпраща в София фауна от пещери. Открити са няколко нови за науката видове троглобионти и мокрици в пещерата „Карангил“ и „Стремските лабиринти“. Връх в откривателската дейност на клуба е проучването на пещерата „Тангардък кая“ до село Ненково, която е древна Тракийска обсерватория. Сега тя е благоустроена и до нея се стига по еко пътека. Точно в 13 часа слънчев лъч прониква в тъмнината и осветява олтар само веднъж в годината на пролетното равноденствие. През 80-те години клуба се включва в постоянно действащата експедиция „Пещери и История на България“ картирани и описани са пет обитавани от човека пещери през неолита а откритите находки са подарявани на Историческия музей в Кърджали. Издадени са книгите „Тайните на Кърджалийските пещери“, „Училищно краезнание“, „Родопско краезнание“ и серия от брошури за пещери в Източните Родопи. Заснети са 15 документални филма за пещерите в Източните Родопи. В местният печат са публикувани 128 материала за пещери ниши и пещерни експедиции. През 1992 г. в Кърджали се сформира алпийски спасителен отряд към Гражданска Защита с членове от пещерния клуб. Завършилите инструкторски курсове по пещерно дело са: Бекир Нуриев, Антон Антонов, Минчо Гумаров и Недялко Жеков.

„Саламандър“ - Стара Загора

Зората на спелеологията в Стара Загора е в далечната 1960 г. От няколко години Българския туристически съюз е получил възможност за самостоятелно съществуване. Заедно с възстановяването на отделните туристически дружества по места, започва учредяването и структурирането на отделните клубни формации там. Така започват да се учредяват клубове по алпинизъм, пещерно дело, ориентиране, воден туризъм и др. Колелото на историята се върти и в Стара Загора. Туристическо дружество „Сърнена гора“ започва да организира своята дейност първоначално в областта на пешеходния туризъм, а после и за хората, проявяващи интерес към останалите планинарски спортове. Туристическите му редици се увеличават, а в главите на някои зрее идеята да направят в планината и нещо по-различно от поход. По възможност, или алпийско изкачване, или спускане в шеметна пещерна бездна, а защо не и двете екстремни прояви заедно. Така първата клубна формация на пещерняци е донякъде смесица между алпийско-пещерен клуб.

Сред основателите на пещерния клуб при Туристическо дружество „Сърнена гора“ са Дамян Кънчев, Георги Данаджиков (който е и първият председател на клуба), Недялка и Виолета Кирови, Георги Чорчопов, Грозьо Грозев, Елена Добрева и др. Първите клубни членове завършили официално курса „Пещерняк“ към тогавашната Републиканска комисия по пещерно дело са Грозьо Грозев и Д. Кънчев. Първоначално в пещерния клуб мирно съжителстват пещерняци и алпинисти. Зареждат се и първите експедиции, в които всички се потапят в особения чар на изследователството. Проникване и картиране, хидрология и климат, пукнатини и разломи, биология и археология, морфология на повърхностния и подземен карст, както и... всичко останало, което изпълва походните дневници. Първите спускания са в пропастните пещери на Старозагорски окръг, последвани от първите карти, геоложки и хидроложки характеристики на карстовите райони в Средна гора и Стара планина. Специализирани лекции пред клубните членове чете Иван Симеонов, учител по география в Търговската гимназия. Високата оценка която дава ръководството на Републиканската комисия на пещерния клуб в Стара Загора го нарежда твърде бързо сред първите в страната, наред с клубовете на Чепеларе, Русе и софийските туристически дружества „Черни връх“, „Иван Вазов“ и др.

Първоначално, дейността на клуба е ограничена от липсата на сведения за пещери в близките до Стара Загора карстови територии. През 1963 г. обаче, проведената спелеоложка експедиция на старозагорци в долината на р. Тъжа, в масива Триглав позволява да се съберат сведения за наличието на пещери там. На следващата година, втората спелеоложка експедиция с вече разширен състав, проучва долината на р. Соколна и открива и картира една няколко етажна пещера, наречена „Еделвайс“. Георги Чорчопов изчертава първата карта на пещерата и прави описание на геоморфоложките ѝ характеристики, наличието на води и параметрите на микроклимата на атмосферата ѝ. След това са проучени една малка пещера до Синанишката мандра (без да се картира), пещерата „Мечата дупка“ (с карта) и пещерата „Евкая“ до р. Габровница, за която в експедиционните дневници е отбелязано, че са видни артефакти, свързани вероятно със следи от живота на хората в праисторическата епоха. През 1965 г. Митко Иванов, Мария Василева, Дамян Кънчев и Георги Чорчопов картират югозападно от с. Борушица пещерата „Топлата дупка“ и правят карта на една пропадна пещера, намираща се северозападно от селото.

За съжаление, тази първа клубна формация, симбиоза между алпинисти и пещерняци не просъществува дълго. Защото членовете ѝ са раздвоени в стремежите си да бъдат едновременно и пещерняци, и алпинисти, и ориентировачи, и водни туристи, пък и всичко останало, което възниквало и правило първи стъпки в дружеството. Но това е било невъзможно, защото времето на „енциклопедистите“ в световната спелеология отдавна било отминало вече. Усложняването на методите и средствата на спелеоложките изследвания постепенно предлага сериозен избор пред членовете на клуба – или спелеология, или нещо от останалите занимания. Изборът на повечето от тях най-вероятно е направен в полза на алпинизма и другите туристически спортове, защото спелеологията в Стара Загора потъва във водите на Лета за повече от две десетилетия. След 1966 г. за историята остава само клуба по алпинизъм.

Едва през 1980 г. в Туристическото дружество спонтанно възниква една десетчленна проникваща гру-

па от пещерняци, основатели и ръководители на която са Алексей Стоев и Пенка Мъглова. (Три години по-рано, през 1976 г. А. Стоев, вече пещерняк с почти пет годишен стаж в пещерен клуб „Академик, Пловдив“ прави опит да предизвика интерес към спелеологията на тогавашното ръководство на ТД „Сърнена гора“ и след неуспеха на това начинание се преквалифицира през 1978 г. на алпинист). Близко пет години хората от групата сами осигуряват екипировката и съоръженията за проникване под земята. Всички участници членуват в ТД „Сърнена гора“ (клубовете по алпинизъм и туризъм), но чрез участие в учебни курсове към пещерен клуб „Академик“, Пловдив се подготвят системно за пещерняци. Техният качествен и количествен състав нараства дотолкова, че позволява през 1984 г. да се организира и създаде първият самостоятелен клуб по пещерно дело към ТД „Сърнена гора“. На учредителното събрание през м. април, 1985 г. присъстват повече от 400 почитатели на подземните красоти и приключения, гости от близки и далечни на Стара Загора градове, цялото ръководство на Българската федерация по пещерно дело, заедно с нейния председател д-р Петър Берон.

За първи председател на клуба е избран Алексей Стоев, който е и първия инструктор по спелеология (завършил курса за инструктори през 1978 г.). Дейни членове на клуба стават Петър и Ирина Космеви, Емил Караиванов, Димитър Минков, Мирослав Карабалиев, Иван Панев, Йордан Шишманов, Драгомир Каменаров. Организирант и се провеждат многобройни пещерни експедиции. За привличане на нови последователи и разширяване на дейността започва ежегодното организиране на клубни курсове за млади спелеолози, провеждат се различни прояви с учебен, спортен и научен характер не само в Старозагорски окръг, но и различни райони на Стара планина и Родопите, Пирин и Странджа. Главното в работата по пещерите става изследването на подземния микроклимат, хидроложките режими, документирането на огромното подземно богатство от наскална пещерна живопис в пещерите край с. Байлово, Софийско и п. Магура край с. Рабиша, Белградчишко. Написани са и публикувани първите научни доклади и статии, старозагорци участват и в първите си европейски и световни научни форуми по спелеология.

Създадена е дългосрочна програма за изучаване на карста и пещерите в Старозагорска област, набелязан е план за участие в републикански и регионални експедиции. Част от членовете на клуба започват да хвърлят „по едно око“ и навън, зад граница. Това скоро прераства в реално участие в състава на международни експедиции в Русия (1986), Куба (1988 г.), Полша (1990 г.), Украйна (1991 г.), Албания (1994 г.). И къде ли още не!?

Материалната база се модернизира, а всички тънкости на способа „техника на единичното въже“ за проникване в пропасти пещери се усвояват до съвършенство. Пещерняците от Стара Загора започват да печелят първи места в национални прегледи на спортно-техническите умения на пещерните клубове. Представителни отбори на пещерния клуб в Стара Загора печелят призови места в конкурсите за „Най-точна карта“, „За спелеоложко откритие на годината“ и др. Научни статии в областта на микроклиматологията, археоастрономията в карстови области, на обучението на пещерняци за любителски карстологически изследвания се появяват регулярно в национални и международни научно-методически списания и сборници. Повече от 120 научни статии в областта на климата, моделирането на физически процеси в спелеосреда, археоастрономията и методиката на обучение са направили достойни за спелеоложката общност малка част от огромната база данни събрана от подземните изследователи през годините. Основно, тези данни са посветени на карста, физиката на подземните явления и процеси, пещерни рисунки и релефи с астрономически и числов характер, на преживяванията на спелеолога (прониквач и изследовател!).

Натрупаният през годините опит прави реална възможността старозагорските пещерняци да обърнат погледите си и към пещерите в чужбина, осъществявайки няколко поредни самостоятелни експедиции. През 1988 г. в района на гр. Липтовски Микулаш, Словакия самостоятелна експедиция под ръководството на Алексей Стоев извършва редица прониквания в пропасти пещерни системи и извършва попътни микроклиматични и хидроложки наблюдения на пещерите в региона. През 1990 г., втора самостоятелна експедиция под ръководството на Кольо Колев прави прониквания в пещерите на Урал, разположени в района на гр. Челябинск, а през 1996 г. трета експедиция под ръководството на Алексей Стоев прави

изследвания в карстов район на Албанските Алпи, северно от гр. Шкодра, Албания (в партньорство със спелеолозите от спелеоклуба в Мездра).

През 1992 г. се слага началото на Спортно-техническото състезание за изкачване на високата сграда на Областната администрация в Стара Загора (бившия Синдикален дом, с височина приблизително 45 м) чрез техниката на „единичното въже“. Днес това състезание се прави ежегодно през м. май и участниците в него се състезават за купата на Областния управител на Област Стара Загора. Представители на старозагорските спелеолози участват активно и в провежданите в страната прегледи и състезания на техническите и спортни умения на клубните членове: „Германка“, гр. Бургас, „Бачо Киро“, гр. Дряново, „Карлуковски карст“, с. Карлуково и др. Осъществяват се успешни участие в екстремни по скорост изкачвания на хотелите „България“ в гр. Бургас и „Родина“ в гр. София.

През последното десетилетие на ХХ век спелеоклубът преминава през няколко кадрови сътресения след оттеглянето на А. Стоев от председателското място. Младите „понасят кръста“ на своята отговорност, а за председатели в периода 1993 – 1996 г. последователно са избирани Кольо Колев, Жеко Иванов, Жорж Влайков, следвани от Димитър Нейчев (1996 – 1997 г.) и Светломир Кючуков (1998 г.). И докато се разбере от всички, че освен приятно прекарване в пещерите, по време на експедиции трябва да се свърши определено количество работа, поредния клубен състав и ръководство отиват в историята. При това заедно с някой друг карабинер, самохват или карбидка, останали „случайно“ за спомен в раниците на бившите вече пещерняци. В същото това време се постигат и най-големите успехи на научния екип на клуба, осъществил докрай мащабното изследване на проблема за климатичното райониране на пещерите в България, проучването и документирането на най-големите находища на пещерна монохромна живопис в п. Магура и пещерите край с. Байлово. Написани са десетки страници първокласни научни работи. Част от екипа взема участие в Световните спелеоложки конгреси в Будапеща, Унгария (1989 г. – А. Стоев, П. Мъглова, Вл. Пашовски) и Ла Шот Фон, Швейцария (1997 г. – П. Мъглова, А. Стоев), а така също и в Европейските конференции по спелеология в София (1980 г. – А. Стоев) и Брюксел, Белгия (1992 г. – А. Стоев, П. Мъглова). Усвоява се технологията на комплексните научни експедиции и се обогатява научната и техническа екипировка, отговаряща на изискванията за сериозна наука. Запечатват се на видео лента чудесата и законите, управляващи подземния свят, а видеофилмите участват на кинофестивали у нас и зад граница.

През есента на 1998 г. за председател на клуба е избран Ганчо Иванов, който подкрепен от Управителния съвет на ТД „Сърнена гора“ и Българската федерация по спелеология успява да обнови кадровия състав на клуба, стабилизира учебния процес за обучение на млади пещерняци и създава условия за развиване на инструкторския състав на клуба. През 1999 г. на свое Общо събрание пещерняците избират „Саламандър“ да бъде официалното име на клуба, юридически регистрирано през 2000 г. През периода 1998 – 2003 г. бе извършено комплексно изследване на пещерите в карстовия район на Твърдишкия дял на Стара планина, заедно с организирането на две Национални пещерни експедиции в района през 2000 и 2001 г. Също така, през 2001 – 2002 г. бе извършено съвместно с пещерняците от град Кърджали и специалистите от Астрономическа обсерватория, Стара Загора и Института по тракология при БАН комплексно изследване на пещерното светилище „Тангардък Кая“, община Кърджали.

От 2002 г. председател на клуба е Деян Колев, а от 2008 г. Велко Велков. Особено дейни членове на клуба са спелеолозите Д. Нейчев, М. Колев, С. Колев, Д. Анев и др. Дейността им е ориентирана към подържането на едно постоянно активно ядро от отлично подготвени инструктори и пещерняци-прониквачи, от които при нужда да се образуват прониквачни групи с численост от 6 до 10 човека. За изследване на различни карстови райони и пещерни обекти в България.

„Силивряк“ - Триград

Пещерен клуб „Силивряк“ е създаден като секция по пещерно дело към туристическо дружество „Граничар“ - с. Триград на 10.11.1984 г.

Председател на туристическо дружество „Граничар“ е Митко Лоховски – директор на ДГС. Като първи председател на секцията по пещерно дело е избран Костадин Хаджийски, работещ като учебно- спортен към Туристическото дружество „Орфей“ - гр. Девин. Секцията е учредена на 10.11.1984 г. в хижа „Триградски скали“. В учредяването участват:

Тодор Райчев- секретар ОС на БТС.

Славчо Белберов- секретар на туристическо дружество „Орфей“

Велко Хаджиев- зам. секретар на дружество „Орфей“

Митко Лоховски- председател на туристическо дружество „Граничар“

Асен Ушев- партиен секретар

От страна на членовете на секцията по пещерно дело са:

К. Хаджийски, С. Мишев, Ю. Исаков, В. Ахматовски, М. Хаджийски, Е. Хаджийски, И. Петров, Т. Атанасов, Ю. Хаджийски, Я. Мишев, В. Александров, Р. Хаджийски, Е. Илиев, В. Мочовски, К. Орачева, Т. Петрова, Г. Мангадшева и учащи в Основно училище „Иван Вазов“ - с. Триград.

Тъй като в Триградския карстов район има повече от 70 пещери и почва за развитието на спелеологията, се учреди секция по пещерно дело с управителен съвет: Костадин Хаджийски- председател; Минчо Хаджийски - секретар; Юлиан Исаков - член; Свилен Мишев - член; Веселин Ахматовски- технически ръководител.

Направи се секция от 17 членуващи - основно ядро, което се занимава с проучване, картиране и опазване на пещерите в региона, а в основното училище, във всеки 7-ми и 8-ми клас, бяха направени секции за обучение на млади пещерници.

През 1985 г., председател на Туристическо дружество „Граничар“ става Костадин Хаджийски. Председатели на секцията по пещерно дело са били: Минчо Хаджийски 1985 - 1987 г.; Митко Лоховски 1987 - 1989 г.

До 1994 г. секцията е на „самотек“ и всеки работи самостоятелно или в малки екипи.

На 14. 07. 1994 г. с решение № 802 на Смолянски окръжен съд, се регистрира пещерен клуб „Силивряк“ - с. Триград, с председател - К. Хаджийски, Веселин Александров - секретар, Емил Бразгов - член.

В периода на изследване, проучване, картиране на пещерите от 1984 г. до 2007 г. бяха картирани и предадени в БФС следните пещери: Весова дупка, Синьо зелена, Абитуренска пропаст, Дъбанова 1, Суходолска 1, Суходолска 2, Суходолска 3, Суходолска 4, Джаханова, Иманярска, Цънкова, Каурчански почор, Лисича дупка, Черни дупки, Ритлите, Свредило, Додалица 2, Ушлинките, Кичика, Девети септември, Вълча дупка, Чайрска 1, Додалица 1, Подницата, Разцепска, Малковска, Силивряк, Питнеста, Козина, Попрага, Симбата, Мулешка, Свредила, Камарска, Римска, Есовете, Ямите, Тунела, Ашкина, Фъргово, Кращелка, Балтата, Малката и Хаджийска ропка - общо 44 пещери и пропасти.

Съвместно с ПК „Студенец“ - Чепеларе и ПК „Мурсалица“ - Смолян и други пещерни клубове от страната сме работили при проучване и картиране на: Дяволско гърло, Рашова, Камбаните, Имамова (Ягодинска пещера), Санчова дупка.

През 1990 г. ПК „Силивряк“, съвместно с ПК „Студенец“ и ПК „Кристал“ - Девин, и „Сумгам“ - гр. Уст-каменогорск, проведеха международната експедиция „Кугитант 90“. По време на експедицията се изследваха и покориха едни от най-големите пещери в Памир (Хисарски хребет). Ръководител на експедицията бе Г. Райчев. Проникнахме в: Промеждутачная - 18 км; Капкутанг - 54 км.; Гьол - шарин - 4 км.

Пещерен клуб „Силивряк“ винаги е бил член на БФПД (БФСп) и е участвал активно в мероприятията на федерацията. Имаме двама инструктори, седем стажант-инструктори и трима спасители в пещери и пропасти.

За дейността на ПК „Силивряк“ са публикувани стотици страници. Освен опазването на пещерите ПК

„Силивряк“ е екологична организация, която опазва фауната и флората в региона.

Седем европейски проекта бяха изпълнени от пещерен клуб „Силивряк“. Клубът разработва и изпълнява проекти, финансирани чрез външни и вътрешни донори от 1998 г. Осъществени са няколко проекта основно в сферата на екотуризма, включващи рехабилитация на туристическата инфраструктура в пещери, опазване на пещерната фауна, изграждане и устойчиво управление на еко пътеки, разработване и маркетинг на нови екологически продукти и др. Тези проекти са финансирани от редица донори, включително фондация „Отворено общество“, Национален доверителен екофонд, Британско правителство, фондация „Работилница за граждански инициативи“, фондация „Живо наследство“, Проект „Родопи“, Програма ФАР – ТГС с Гърция за опазване на кафявата мечка в Западните Родопи и др.

ПК „Силивряк“ подкрепя и редица инициативи в сферата на опазване на биологичното разнообразие, разработване на предложение, за разширяване на съществуващи и обявяване на нови защитени местности, участие в процеса на разработване на ПУ за ЗМ „Триградско ждрело“, разработване на продукти и услуги, свързани с биологичното разнообразие, осъществяване на научни проучвания и мониторинг на биологичното разнообразие и др. ПК „Силивряк“ стопанисва благоустроена пещера „Дяволско гърло“, Харамийска пещера и „Виа ферата“ в Триградско ждрело. Освен информационен център ПК „Силивряк“ стопанисва и музей на мечката в с. Триград.

ПКСУ „София“ – София

След разпадането на клуб „Средец“, през есента на 2000 г. Йордан Георгиев – Данчо Бузата и Никола Дончев – Джонсъна основават Пещерен клуб „София“, с приятелската, финансова и логистична помощ на Милчо Манолков, Драгомир Риджаков – Дахау, Никола Кавалджиев, Иво Кандов – Артилериста, Мирослав Мирчев и други приятели. Клуб „София“ е регистриран на 3 ноември 2000 г. Пръв председател на клуба става Никола Дончев – Джонсъна.

Събира се инвентар, като първото въже на клуба е дарено от клуб „Луцифер“ – Търговище, а Трифон Даалиев дарява комплект самохвати. Намира се помещение и се организира първият курс „Пещерняк“ към новия клуб. Завършилите курса са четирима, сред които Янко Кръчмаров, председател на клуб „София“ за периода 2005 - 2007. Следващите три години се гради име, ходи се по сборове, курсове за инструктори и спасители, привличат се нови хора – пещерняци с опит, желание и хъс.

През лятото на 2007 г. клубът се преименува на Пещерен клуб и спелео училище „София“, където членовете на клуба помагат в обучаването на млади кадри, за да стигнат до „Пещерняк“. Председател на ПКСУ „София“ става Огнян Стоянов. По традиция за председатели на ПКСУ „София“ се избират най-активните членове, а не пещерняците с най-много стаж или опит, което допринася за развитието на младите пещерняци и клуба.

Към Пещерен клуб и спелео училище „София“ има завършени общо четири курса: 2001 - 4 души; 2006 - 6 души; 2007 - 9; 2008 - 14. В момента 2008-2009 г. тече пети курс.

Новите членове на клуба биват погълнати от пленителната сила на пещерите и продължават развитието си. Карат курсове към Българска федерация по спелеология, включват се в експедиции. Членове на клуба са участвали в редица международни прояви. Те са допринесли за проучването, картирането и изследването на пещери в България, Европа и Азия.

През последните години по-съществени експедиции са:

Черна гора - Международна експедиция „Дурмитор 2004“, която се провежда между 1 и 19 август в сърцето на планинския масив Дурмитор, в северната част на Република Черна гора, с базов лагер на 2100 м н.

в. В експедицията се включват около 40 пещерника от България, Босна и Херцеговина, Великобритания, Полша, Русия, Словения, Сърбия, Унгария, Хърватска. Българското участие започва на 7 август и включва представители на два спелео-клуба от страната: ПК „София“ и ПК „Стринава“ – гр. Дряново. Основни цели на експедицията са достигане дъното на пещерата „Яма на ветрени бърда“ - 765 м., довършване картировката на същата, както и търсенето на нови пещери в района. Българският екип пръв стига дъното, което е и първият успешен опит от 1985 г. насам за изследване на пещерата. Представители на ПКСУ „София“ са: Димитър Фотев и Янко Кръчмаров;

България – клубна международна експедиция, с участието на 45 пещерника и приятели на клуба от 10 клуба в България и чужбина, в местността Дормуз гьол, като основната работа е в пропастта Камбанките. Пропастта Камбанките е открита през 1987 г. от Кирил Стоянков - Кики (ПКСУ „София“, тогава член на клуб „Средец“). Проучват се и още 6 въртопа, единият от които се отваря, проучва и картира. Свалят се координатите на много пещери в района на Чаирите, Триград и Мугла;

Украйна – първата от серия експедиции в Украйна за изследване на едни от най-дългите гипсови пещери Озерная и Млинки, както и пещерата „Угрынь“ бе проведена зимата на 2005 (Озерная – 116 км, втора по дължина в Европа; Млинки – 28 км.);

България - в местността Злостен (гр. Котел) на 5 май е открита и проучена нова пропадна пещера – Зъбатата, от клуб НЕПИИАСТ - Бургас. На следващия ден пещерата е картирана от група в състав: Енчо Енчев, Димитър Фотев, Игор Руняшки - всички от ПКСУ „София“;

Франция – проникване в пещерите Верно и Ден дъ Крол (Верно – 33 км дължина и 396 м дълбочина; Ден дъ Крол – 55 км дължина и 700 м дълбочина). Направен е траверс 13 км, в Ден Дъ Крол. Влиза се през Р40 на 2100 м. н. в. и се излиза през Тур дьо Глас. В експедицията от ПКСУ „София“ участва Енчо Енчев;

Румъния 2008 – проникване в пещерата Гринд - 560 м с цел техническо усъвършенстване. Участват 12 души от клуба и 3 от Румъния;

Гърция - Прониквания в пещерите Проватина - 407 м и Епос - 451 м от 5 членна българска група съвместно с още трима гръцки пещерници. Участват: Цецо Паров и Петя Латинава;

Украйна – през март и декември 2007 г. се организират две - Украино-български експедиции в пещерата Кристална и пещерата Млинки, в които участват 28 души от няколко софийски пещерни клуба. По време на втората спелеолозите прекарват 5 дни под земята в лагер „Академика“ на пещерата Кристална, като картират нови 2,5 км, които се свързват с галерии, картирани при предходната българска експедиция през март 2007 г. Участват 9 души от ПКСУ „София“: Огнян Стоянов, Цветан Паров, Яна Йовева, Китен Топалов, Иво Тасев, Светломир Станчев, Явор Цветанов, Биляна Райкова и Трифон Василев;

Албания - 2007 – проучване на пещерата Майа Арапит, разширяване на стеснение в странична галерия и продължаване на пещерата във височина. Гмуркане на сифон от плевенския клуб „Студенец“. Участници от ПКСУ „София“ в експедицията: Александър Колев, Делчо Топалов, Димитър Фотев, Енчо Енчев, Желязко Мечков, Игор Руняшки, Иво Тасев и Огнян Стоянов;

Албания – 2007 експедиция на БФС и ПКСУ „София“ - продължаване на работата по пещерата, като се достига до височина от +200 метра, рекордно постижение на български спелеолози извън граница. Участници: Александър Колев, Биляна Райкова, Димитър Фотев, Желязко Мечков;

Абхазия 2007-2008 – пещерата Сарма - 1549 м, масив Арабика, Западен Кавказ. Руско-българска експедиция, по време на която се прониква до дъното на седмата по дълбочина пещера в света, извършват се проучвания в ръкава Капелка – открити са нови 100 м, които са добавени към основната карта на пещерата, проучва се сифона на - 880 м и дъното на Сарма - 1549 м. за евентуално продължение. Учасници: Александър Колев, Делчо Топалов, Димитър Фотев, Енчо Енчев, Желязко Мечков – ръководител, Игор Руняшки, Павлин Димитров Димитров – Папи, Светломир Станчев;

Украйна –2008 Проучване и картиране на нови галерии в пещерата Озерная. В проявата участват 62 украински и 4 български спелеолози. Открити и картирани са над 100 метра нови части в Близкия и Преходния район, а група от 15 спелеолози в лагер в Далечния район картира части в Октябарски район. Участници: Огнян Стоянов, Енчо Енчев, Антония Влайкова и Владимир Георгиев;

Косово - 2008 Международна експедиция с участието на седем български спелеолози съвместно със словашки за проучването на пещерата „Gryka e Madhe“ до град Реје (Pech). Участник: Кирил Стоянков;

Албания – 2008 продължаване на работата в пещерата Майа Арапит, добавени са нови +100 метра денивелация, с което пещерата става +300 м. Проучване на платото над пещерата. Открити са отворите на няколко десетки вертикални пещери (пропасти). Към момента най-дълбоката от тях има 3 входа и дълбочина около 200 м Участници от ПКСУ „София“ в експедицията: Александър Колев, Димитър Фотев, Енчо Енчев, Желязко Мечков – ръководител, Игор Руняшки, Иво Тасев, Китен Топалов, Павлин Димитров – Папи, Яна Йовева.

За девет годишния си период на съществуване, членове на клуб София са участвали в други международни, регионални и национални прояви и експедиции. Участниците в съответните експедиции са били подкрепяни активно финансово, логистично от останалите членовете на клуба и приятели.

Сега ПКСУ „София“ има 48 клубни члена, от които 4 инструктора (Кирил Стоянков, Никола Дончев – Джонсън, Енчо Енчев и Светломир Станчев) и 19 спасители. Почетни членове на ПКСУ „София“, за заслуги към клуба са: Никола Кавалджиев, Радослава Петрова - Каки, Андрей Кананович и Владимир Снигур – Папа.

„Спелео клуб“ - Варна

„Спелео клуб“ - Варна е регистриран във Варненски Окр. съд през м. август 2005 г. от активисти на Туристическо дружество „Родни балкани“ и бивши спелеолози от ТД „Галата“. Учредители: Димитър Ростиславов; Жечка Карова; Ваня Цветкова; Валентин Николов; Тихомир Томов; Цветан Лалев; Вълчо Друмев; Добри Добрев – избран за председател за периода 2005 – 2010 г.

В края на 2005 г. Сдружението кандидатства и е прието за колективен член на Българската федерация по спелеология и ТД „Родни балкани“.

Във връзка с бъдещата работа на клуба се провеждат срещи с директорите на „Гражданска защита“, ПП „Златни пясъци“, Дирекция „Младежки дейности и спорт“ и различни печатни и ефирни медии от град Варна.

Основната дейност на Сдружението е свързана с проучване на пещерите и карстовите форми и провеждане обучение на кадри за квалификации свързани с дейността

През първите три години от своята дейност Сдружението е подготвило 22- ма курсисти за ниво „Пещерняк“, допълнителна квалификация за „Научно-приложни методи“, „Усъвършенстване“, „Спасители“ и „Инструктори“ - 8 човека. Със собствени средства е закупена индивидуална и експедиционна екипировка, необходима за бъдещите прояви. По частен път е получена картотеката на всички картирани пещери от бивши пещерни клубове в град Варна.

При участие в различни национални и регионални прояви са картирани 5 нови пещери.

Сдружението е организатор и домакин на Републикански пещерен сбор „Тюленово“ 2007 и 2008. По време на проявата са прекартирани 6 пещери и определени GPS координати на 45 пещери.

Членове на „Спелео клуб“ участват активно в учебни спасителни акции и екипиране на обекти в Балкански пещерни сборове 2007 и 2008 г.

През 2008 г. Сдружението успява да подготви и защити проект за безвъзмездно финансиране от Община Варна на тема „Методи за изследване на карстовите образувания“ и заснемане на учебен филм 200 бр. (в помощ на училищата във Варненска област).

„Средец“ – София

Пещерният клуб „Средец“ е създаден към едноименното туристическо дружество от София на 20 октомври 1982 г. по инициатива на В. Генчев - пещерняк от клуба при ТД „Еделвайс“ от същия град. До края на следващата 1983 година сдружението действа като група, а през 1984 е утвърден от Българската федерация по пещерно дело (сега БФСп) като клуб. Основната задача на клуба в този период е проучването на Голямата Балабанова пещера при с. Комщица, където Й. Георгиев намира нови неизследвани части. В последствие клубът започва и детайлно проучване на Малката Балабанова пещера. Под ръководството на избрания по-късно за председател на клуба, той развива активна изследователска дейност и обучава начинаещи пещерняци. В резултат на проучванията дължината на Г. Балабанова достига 4 500 м. През 1987 г. К. Стоянков открива пропастта Камбанките край с. Мугла в Родопите (-158 м), която в последствие е изследвана от него и Й. Георгиев, К. Гърбев и др. клубни членове. През 1989 клубът наброява 28 души и има 3-ма инструктори, 8 стажант-инструктори, 4-ма спасители. До тогава е обучил и 97 начинаещи.

Апогеят на клуба е през същата година, когато, с помощта на БФДП организира и провежда експедиция в Сирия, която е и първата българска експедиция в Азия. Под ръководството на Красимир Гърбев, 12-те участници в нея изследван редица пещери, най-дългата от които е Жоаит (2 600 м) и досега най-дългата в страната. В рамките на проявата се извършват и научни изследвания. Членове на клуба взеха активно участие в дейността на БФПД не само у нас, но и извън страната. Най-съществени изяви в това отношение са участията на Кр. Гърбев в научно-изследователските експедиции във Виетнам през 1989 г. и през следващата година в Китай. През следващите година клубът постепенно преустанови своята дейност. По-късно негови членове станаха инициатори за учредяването на клуб „София“ в гр. София.

„Стратеш“ - Ловеч

По спомени от Кальо Стоянов – секретар на дружество „Стратеш“ в периода 1958 - 1960 г., в гр. Ловеч през 1929 - 1930 г. е имало пещерно дружество, което е създадено във връзка с дейността – изследователска и проучвателна, на инж. Петър Петров в Деветашката пещера, Деветашкото плато, пещерите около с. Къкрина, с. Брестово, с. Хлевене и Луковитския карстов район и цялата Ловешка област.

По инициатива на туристите Николай Недялков – завършил курсовете за водачи, прониквачи и картировачи в пещерите през 1961 г., К. Стоянов, И. Балеv, М. Цанев и още 22-ма любители на пещерите, на 26 януари 1962 година, в канцеларията на дружество „Стратеш“ е основан пещерен клуб към дружеството. Избрано е ръководство в състав: председател Павел Павлов – уредник в градския музей; Секретар: Георги Кочев – дългогодишен проучвател на пещерите в ловешко; Завеждащ учебно-спортната работа и домакин: Николай Недялков; Завеждащ маршрутно-излетната работа: Кръстю Карапашев и Завеждащ културно-масовата работа, агитация и пропаганда: инж. К. Енчев – лесоинженер при горското стопанство – Ловеч.

През есента на същата година, под ръководството на Н. Недялков започва първият курс за пещерняци. Пещерняците провеждат няколко експедиции до с. Казачево, проучва пещери около града, слага желязна врата на пещерата „В. Левски“. През следващата година биват картирани пещерите „В. Левски“ и „Табашката“, проучват се пещери край с. Хлевене, Тетевенско, курс за пещерняци завършват 18 души. През 1964 за председател на клуба е избран инж. К. Енчев. Под негово ръководство с активното участие Д. Трифонов, Г. Кочов, В. Андреев клубът осъществява проучвания в района на с. Хлевене, Александрово, Деветаки. В периода след 1966 г. клубът временно преустановява дейността си, за да я възобнови отново през 1973 г., когато за председател е избран К. Карапашев. Непосредствено след това е проведен курс, който завършват 22-ма пещерняци. Нова смяна на управлението е направена през 1974. Начело на клуба застава стария „боец“ П. Павлов, а учебно-спортната работа се поема от Пенко Димитров. Под ръководството на последния започва интензивно изследване на крушунските пещери, но в 5 от тях „проникванията ни бяха спрени

от 21 плътни сифони“. Проучват се и пещери край Александрово и Хлеvene. Членове на клубът се включват в 3 републикански експедиции, домакинстват на тази на Крушуна и участват в пещерните сборове на Карлуково и Тюленово. Проявената активност става причина П. Димитров да бъде избран за председател и да се наеме с учебно-спортната работа. През периода 1975 - 1976 клубът провежда 22 експедиции и работи в Ловешкия край в районите на М. Желязна, Александрово, Брестово, Брестница, с. Видима. Провежда се и експедиция в Румъния (в района на градовете Клуж и Нучет), с ръководител Х. Дичев и младшия инструктор Пл. Ботев. В нея още участват още М. Кръстев, С. Цветков, Г. Герганов и Р. Асенов. Прониква се в 6 пещери. През същата година за председател на клуба бива избран М. Кръстев. В периода 1977 - 1979 г. в редиците на клуба се обучават 29 пещерняци. През следващата година клубът провежда 16 експедиции, открива и картира 12 нови пещери. Равносметката направена до 1989 показва, че за времето на съществуването си, клубът е открил, проучил и картирал 75 пещери и пропасти. По-късно следват чести смени на председателите Иванка Стефанова, Йовко Иванов, Ивелин Стратев.

След 1990 - 1991 година, пещерният клуб се регистрира като самостоятелно ЮЛНЦ, с председател Павлин Монов, но поддържа добра връзка с дружеството. Провежда по 6 - 7 прояви на година в района на Крушуна, Стенето, Луковитския район и други. Сега в пещерния клуб членуват 19 човека.

„Стенето“ - Троян

Първите данни за организирано посещение на пещери в Троян датират от 8 и 9 април 1914 г., когато туристи от новосъздаденото туристическо дружество „Природа“ под ръководството на Георги Попов правят излет до Команските пещери. Това събитие е описано от Н. Габърски в сп. Млад турист. Пещерен клуб в Троян (Пещерен клуб „Стенето“) е учреден при туристическо дружество „Амбарица“ гр. Троян едва на 19 февруари 1964 г. с първи председател Д-р Любен Пенев. Той обединява около себе си 10-тина младежи между които и Лалю Комитов – току що завършил курс за Младши инструктори. Първите стъпки клубът прави в изследване на пещерите край с. Калейца и Коман. В последствие клуба преустановява дейността си. През лятото на 1966 се подема инициативата за възстановяване на клуба, начело с Л. Комитов, С. Владовски, В. Балеvски, З. Богданов, М. Бенчева. Под ръководството на новоизбрания председател Тр. Саръмов, клубът развива активна и многостранна дейност за подготовка на кадри, участва в проявите на федерацията, проучването на пещерите в Ловешкия край и популяризирането на пещерното дело. През 1968 г. се провежда първия курс за значката „Пещерняк“ и се картират първите две пещери в района. Трифон Саръмов насочва членовете на клуба към проучването на карста в района на „Стенето“. Усилията не са напразни. На 10 септември 1971 г. В. Марков, Тр. Саръмов и К. Райковски достигат до дълбочина 352 м в пещерата Райчова дупка, с което установяват национален рекорд, който все още е не надминат. По късно се открити и проучени пещерите Малката яма, Борова дупка и др. Представители на ПК участвуват в редица републикански и международни прояви у нас и в национални експедиции в Гърция и Австрия. Клубът е организирал и самостоятелни прояви в Чехия, Словакия, Унгария и Румъния.

През 1976 г., по време на съвместна експедиция с пещерен клуб „Еделвайс“ - София, члена на клуба Васил Балеvски осъществява успешно спускане в най-дълбоката пропаст в Полша „Снежна“. По-късно (1979) В. Балеvски е включен и в състава на българо-гръцката експедиция в планината Ериматос – Пелопонес. В периода 1980 – 83 членовете на клуба М. Паймаков и В. Балеvски вземат активно участие в националните експедиции за проучването на пропастите в на масива Тененгебирге – Австрия. През 1995 г. троянските пещерняци, ръководени от А. Блажев, провеждат експедиция в Чехословакия, а след успешното приключване на експедицията там проникват и в пещерата „Тополница“ в Румъния. По време на експедицията, А. Блажев пада и впоследствие почива. Това трагично събитие става причина, клубът временно да преустанови дейността си. По-късно, благодарение на Е. Гатева, дейността на клуба отново се съживява, което основно е маркирано с проучването на новооткритите части в пещерата „Куманица“ и новата пещера „Върлата“.

„Странджа“ – Бургас

Пещерният клуб при туристическо дружество „Странджа“ - Бургас е основан в края на 1971 г. на основата на съществувалия преди това пещерен клуб при Окръжния съвет на БТС – Бургас. Последният е функционираше от 1969 г. с председател Кръсто Салабашев, секретар Хр. Богдев и учебно-спортен инструктор Вили Вълков. През април 1972 г. клуб „Странджа“ провежда първия си курс „Пещерняк“, който завършват хора, някои от които трайно ще свържат живота си с пещерното дело. Същата година провежда първата си по-сериозна експедиция в района на с. Медвен, Котелско. През 1973 започват проучвания в Странджа, които тогава са съсредоточени около с. Младежко и Варовник, клубът участва и в зоновите технически прегледи, където представянето му е задоволително. През 1974 за председател на клуба е избран инж. Щерион Тодоров, който заема този пост до 1980 г. В този период се провеждат множество курсове и в редиците на клуба се вливат млади сили. Пещерняците участват активно в републикански и окръжни и клубни експедиции, работещи край Котел, Карлуково, Враца (Леденика), Пещера. В периода 1975 - 76 членове на клуба участват в организирани от СПК „Академик“ - София, под флага на Научно-експедиционния клуб ЮНЕСКО, комплексни изследвания на пещерите в Странджа. Сред тях изпъкват имената на инж. И. Христова и инж. Щ. Тодорови. Отделно от това, през 1975 г. бургазлии проучват за първи път една от най-дълбоките пропасти в Странджа – Тангаръчка дупка (-66 м). През 1977 г. приключва поредния курс за обучение на начинаещи, който завършва успешно Любомир Желязков последствие един от най-изявените пещерняци от клуба. Тази година се провеждат клубни експедиции край селата Рупча, Желязково, Граматиково, Билка, Младежко, където са открити и картирани нови обекти. Следващите две години клубни членове отново са сред участниците на организирани от БФПД прояви, но изследват и пещери край с. Индже войвода. По-късно (1980 г.) се установяват връзки с чешки пещерняци и се провеждат съвместни експедиции у нас и в ЧССР. Същата година Л. Желязков има честта да представлява клуба и неговата школа в Националната експедиция „Тененгбирге“ в Австрия. През 1981 г. той е избран за председател на клуба, но през следващите на този пост се изреждат трима председатели В. Койчев, Сл. Парушев и през 1986 – Грозданка Драгоева, която малко преди това е придобила званието стажант-инструктор. Същата година се провеждат успешни експедиции в района на Заберново, където се картират няколко новооткрити пещери. Клубът иницира и организира провеждането на техническото състезание за купа „Германката“.

Идва и 1990 г., когато Л. Желязков участва в Републиканската експедиция в Карлуково и става съавтор в първите изследвания на пещерите Стублешка яма и Ямата край с. Беленци. През следващата 1991 г. пещерняци от клуба провеждат експедиция на хребета Алек в Кавказ, където под ръководството на Л. Желязков проникват в пропастта Озерна (-500) част от пещерната система Назаровска- Примусна – Осенная. В следващия период дейността на клуба намалява и постепенно се преустановява. През 1994 г. 28 негови членове полагат началото на нов клуб в Бургас – НЕПИАСТ.

*Пещерен клуб „Странджа“ - Бургас,
вход на пещерата Калето*

„Стрешеро“ – Враца

Клуб „Стрешеро“ – Враца е създаден на 28.03.1998 г. от 11 души, съмишленици, радеещи за развитието на пещерното дело. Някои от неговите учредители са: Пламен Петков, Пламен Пенчев, Тодор Ангелов, Стефан Захариев, Ивелина Жорова и др. При учредяването за председател е избран Пламен Петков – председател и към момента. В течение на годините, клубът придоби опит и разви голяма по обем дейност. За 10-те години съществуване, клубът е осъществил 4 експедиции в района на Черепиш, 4 – в района на Околчица, 6 в района на Леденика, 6 в района на Бели Извор, 4 в района на Горно и Долно Озирово и две експедиции в

района на Чирен. По времето на тези експедиции, са открити 116 нови пещери и пропасти. Едновременно с това се работи по локализирането, проверката и уточняването на местата на старите, известни пещери в района, за някои от които нямаше данни.

Международната дейност на клуба включва участие в учредяването на Балканския спелеоложки съюз, Международна френско-белгийско-българска леководолазна експедиция, участие в международните експедиции в Турция – 2005, Сърбия – 2004 и Украйна – 2007.

Резултатите от работата са отразени в издадените 2 книжки на района „Котля“ и „Стрешеро“.

Клубът е основоположник на срещата на ветераните, която се провежда ежегодно от 2000 година в района на Врачански Балкан.

За изминалите години в клуба са обучени 98 човека, някои от които в момента се занимават активно със спелеология.

„Стринава“ – Дряново

Пещерното дело в Дряново води началото си от пролетта на 1967 г., когато ентузиастични туристи се събраха и учредиха клуба. За негов председател беше избран Ганчо Донеv, секретар Михаил Генев и членове Николай Бузев, Тодор Иванов, Милко Велков, Илия Никоевски, Гица Игнатова, Мария Чочева, Христо Христов, Иван Долапчиев. Поради липса на материална база и компетентни инструкторски кадри в първите години дейността на клуба беше слаба. Постепенно с набавяне на необходи-

мата алпийска материална база, клубът се стабилизира и подобри своята дейност. Всичко това стана с активната подкрепа на Бюрото на ТД „Бачо Киро“ и секретаря на дружеството Иван Долапчиев.

От своето създаване членовете на клуба са проучили и картирали десетки пещери в района на общината и страната. За председател в този период е избран Тотю Тотев и зам. председател Милко Велков. В периода 1980 - 1988 г. клуба организира експедиция „ПАДИЖ“ в Румъния, където се осъществяват прониквания в пещерите Борса - 12 048 м, Шура Бош - 400 м, Мелеш - 2070 м, Фолкувиу - 950 м и пропастите Заподие - 56, Жеманта - 135 и Падиш - 52 м. Следва излизане в Словакия с прониквания в Рудитско пропастие и посещение на други пещерни обекти.

Дряновският клуб неколкократно е бил домакин на пещерняци от Чехия, Унгария, Румъния и Полша.

През периода 1990 - 1996 г. председател на клуба е Милко Велков. Тук трябва да намерят място имената на Иван Долапчиев (починал), Михаил Генев (починал), Илия Никоевски (починал), Йордан Тодоров (починал), Николай Тотев, Николай Павлов (починал), Ваньо Станев, Иван Христов, Дончо Цанев, Дончо

Нанев, Димитър Тилкиев, Стефан Томев, Иван Мойсев, Христо Суwandжиев, Дияна Христова, Атанас Атанасов, Тодор Иванов, Николай Бузев, Илияна Минчева, Венцислав Панев, Станислав Стоянов и др. отдели на пещерното дело години от своя живот.

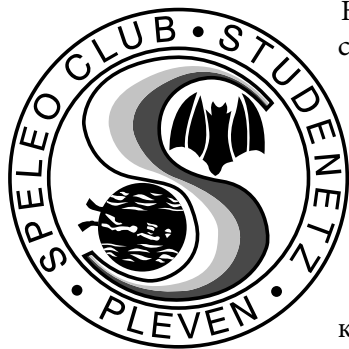
През юли 1990 клубът организира експедиция „Татри“ в Полша. Под ръководството на Ив. Христов и Д. Цанев, 8-те участници в нея проникват в пропастта Велика Литворова (-351) и Черна - 150 м, а после и пропастите Юбилеум Жомбой - 120, Алба Регия - 140 и Ченгьо Жобмой - 98 м в Унгария.

От 1996 г. до сега председател на клуба е Ваньо Станев. Клубът е оборудван с всичко необходимо-модерна алпийска техника, осветление и др. за провеждане на учебно-тренировъчна и изследователска дейност. През този период са обучени 36 нови спелеолози. Клубът има 16 члена действащи пещерници, аварийно спасителен отряд от 7 спасители в пещери и пропасти и е редовен участник във всички прояви от Държавния спортен календар и международните прояви на БФС.

За 41 години от създаването на клуба, той е от най-активните клубове на Туристическо дружество „Бачо Киро“. Пещерници участват в туристически и природозащитни дейности от календара на дружеството. Основни помощници са при стопанисването на благоустроена пещера „Бачо Киро“, туристическите обекти в района на Дряновския манастир, стопанисвани от дружеството, активни участници са при изграждането на туристически и еко пътеки, както и в подготвянето и издаването на рекламни материали. Многократно пещерници са участвали в спасителни акции организирани от МВР и други институции.

Спелео-клуб „Стринава“ получава административна, методична и финансова подкрепа от СТД „Бачо Киро“ и има обществен авторитет в гр. Дряново, областта и страната.

„Студенец“ - Плевен

На 22 февруари 1962 г. в град Плевен е учреден 24-тия по ред пещерен клуб в страната. Две години по-късно започва системно проучване и картиране на най-близките до града пещери. Недостатъчната материална база, пречки от организационен и финансов характер непрекъснато съпътстват работата на пещерниците. Повечето от проявите се финансират от членовете клуба.

Въпреки това, през 1975 г., клубът печели 3-то място на републиканския технически преглед. 1977 г. е критична година за клуба. Повечето от „старите“ опитни членове напускат клуба. Само Милка Каролинова и няколко по-млади момчета поддържат „огъня“. През следващият период (1978 - 1980) клуба работи успешно с отдел археология на Окръжния исторически музей в Плевен - открити и проучени са над 70 пещери и скални ниши в Северозападна България, обитавани от през Средновековието. В резултат на съвместната работа излиза книгата „Графити от Северозападна България“, в която за първи път са документирани над 200 рисунки и надписи.

Осъществява се контакт и с кръжока по биология към МГ „Гео Милев“. Обособява се самостоятелна група по спелеология, която включва в своята дейност: хидрогеология: метеорология, палеонтология, геология, биоспелеология и археология.

През 1982 г. клуба има първата си международна изява - експедиция „Словенски карст“ 82. Открити са нови 300 метра в пещерата „Милада“. Следва Експедиция „Австрия“ 83. На платото „Тененгбирге“ са открити и картирани 10 нови пропасти. През следващата година се постига и поредната цел – проникване в най-дълбоката в света (тогава) пропасть „Жан Бернар“ (-1535 м). До сухото и дъно стъпват С. Газдов, К. Петков, В. Мирчев, Ц. Христов. Държавният съвет на България високо оценява постижението и членовете и са удостоени с държавни отличия.

Във връзка с комплексното изследване и проучване на пещерите по инициатива на клуба, заедно със специалисти от БАН се разработва дългосрочна научна програма за изследване на пещерите и пропастите

Пещерен клуб „Студенец“ - Плевен, членове на експедицията БУ 56, 1986 г.

се изследвания по „Дългосрочната целева програма за комплексно изследване на човека и по-специално на неговия мозък при работа в екстремални условия“. Илко Гунов подпомогнат от Милен Димитров преодоляват IV неизследван по сега сифон. Още по-впечатляващи резултатите от експедицията в същата пропаст през следващата 1987 година, когато И. Генев, В. Чапанов и М. Димитров преминаха премиерно 4 сифона в края на пропастта, още 650 м суха галерия след последния и тях и достигайки -1407 м извеждат пропастта на 2 място по дълбочина в света!

Заснет филм – 4-ти пореден в историята на клуба.

През следващата година клуба провежда 3-та поредна експедиция в Испания по време на която откри и картира 48 пропасти.

В този период започва проучване и активното проучване на Бонинската пещера край с. Крушуна. До 1987 г. водолазите преминават четири последователни сифона по течението на реката в пещерата респективно 6, 6, 30 и 36 м и картират обща 461 м водни галерии между и след последният от тях. Дължината на пещерата нараства на 4015 м. По-късно през 1989 г. М. Димитров, В. Чапанов, Я. Кунчев, А. Михов, Ст. Петров преминават 3 сифона срещу течението на подземната река и проучват нови 515 м зад него, при което дължината на Попската пещера достига 4530 м. Междувременно се правят водолазни прониквания в още редица пещери: Сяровата при Угърчин; Мусинската, където след сифона са картрани 150 м.; крайният сифон на Горник; Барките 14; Тошова дупка Мандрата, с. Чавдарци; Скокът, с. Драгана; Киров въртоп, с. Бохот- 4 сифона с обща дължина 50 м. Особено внимание се обръща на още три обекта: пещерата Водопада и карстовите извори Глава Панега и Топля. В първия от тях, през периода 1987 - 1995 г. И. Гунов и К. Петков първоначално преминават два сифона вляво срещу течението на реката. В последствие пещерата е продължена в края си, където К. Петков и К. Гигенски преминават два последователни сифона от по 30 м. През 1995 г. К. Петков удължава пещерата с още 20 м, като зад сифона попада на неизследвана и досега галерия. Проучванията на извора Глава Панега започва И. Гунов през 1985 г. През 1989 г. М. Димитров и В. Чапанов достигнат до дълбочината - 30 м в извора. През 1992 г. К. Петков, навлиза на 230 м от „входа“ достигайки дълбочина 52 м спрямо повърхността на извора.

Изследването на Топля датира от м. юли 1987 г., когато групата осъществява три последователни гмуркания в извора. Дължината на ново изследваните части на пещерата достига 178 м.

През 1991 и 1992 клуба организира две последователни експедиции в пропастта Емилио Комичи (-774 м) – Италия, с цел леководолазни проучвания в нея.

По същото време водолазите от клуба изследват сифони (12 м) в пещерата Змейка, с. Голец, пещерата

в централна Северна България.

Клубът решава, че бъдещото му развитие изисква създаването на леко водолазна група. Под ръководството на водолаза инструктор И. Гунов започват подготовката си пещерняците М. Димитров, В. Чапанов и А. Михов. Действа се за осигуряването на леко водолазна екипировка. Неколкогодишния труд на секцията по биоспелеология дава вече сериозни резултати: открити са 10 нови вида за ентомофауната на България, три от тях са нови за науката.

През 1986 за Испания заминават участниците в първата за Българска международна леко водолазна пещерна експедиция. Основната цел е да се продължи проучване в дълбочина на пропастта Сима де ра пуерта де Иламина (БУ-56) в Перинеите. Провеждат

Извора, Черепиш извора Сутна Бунар, Александрово; извора Бъбля, с. Горталово. В рамките на три експедиции пещерняците И. Иванов, М. Димитров и К. Гигенски преодоляват три последователни сифона в пропастта Голямата вода край с. Карлуково с дължина 8, 10 и 20 м. и след преодоляването на 400 м суха галерия достигат дълбочина 105 м, което я прави най-голямата в Карлуковския карстов район.

През 1993 г. К. Петков, К. Гигенски и Я. Кунчев гмуркат 125 м в Белия извор, с. Кипилово, Сливенско. През следващите години се извършват още няколко гмуркания: Извор Девня, Извор до Деветашката пещера, Темната дупка, Лакатник - пещерата Черния извор, с. Главаци; Андъка, Дряново, без да успее да достигне неговия край.

Членове на клубът се включват активно в пещерните проучвания в Албания. Те участват в проведените национални експедиции през 1992 – 1995. Същевременно клубът организира 3 самостоятелни експедиции в Албания, като основната цел тяхна цел е проучването на пропастта ВВ - 30. През 2003 г. експедицията водена от О. Колов, достигна до – 610 м в пропастта, която, за сега, е и най-дълбоката открита и изцяло проучена от българи пропаст.

След 2003 г. клубната, а и водолазната дейност на клуба се организира от О. Колов. С помощта на по-старите и опитни членове на клуба той усилено работи върху самоподготовката си като пещерен водолаз и подготовката на млади пещерни водолази основно в лицето на Цв. Петров и М. Иванов.

През 2006 г. те провежда успешна клубна водолазна експедиция в Албания с основната цел – гмуркане на сифона в пещерата Мая Арапит. През следващата година под ръководството на О. Колов се провежда национална експедиция в същата пещера. Водолазите преминават сифона, проучват и картират новооткритите галерии зад него. В последните години, наследявайки традициите на клуба младите му пещерни водолази осъществяват гмуркания в редица вече известни сифони, но и премиери сред които се открояват прониквания в сифоните на пещерите Голубоица, Водопада и карстовия извор Хубча.

„Студенец“ - Чепеларе

Спелеоклуб „Студенец“ - гр. Чепеларе води своето начало от пещерния кръжок, основан на 15 декември 1950 г. в училище „Васил Дечев“ от учителя Димитър Райчев - гр. Чепеларе. От 1950г. до 1960 г. кръжочниците по пещерно дело посещават близките на гр. Чепеларе пещери и извършват различни спелеологични изследвания. Това са пещерите Самурски дупки, край Чепеларе, Мечата дупка и Сбирковата пещера край с. Пампорово. През 1960 г. е направен първи опит за проникване в пропастта „Гърлото“, като за целта се използва самобитна стълба от вериги на камион. Димитър Райчев преодолява първите 45 м от пропастта. За по-нататъшното и продължаване, обаче е немислимо, поради липсата на екипировка. От 16 до 26. 04. 1961г. ръководителят на кръжока Димитър Райчев завършва курсовете по спелеология на ЦС на БТС, ръководени от Петър Трантеев. Тук той се запознава с редица спелеолози, като инж. Радуш Радушев, Петко Карабаджаков, Петър Трантеев и др. След завършването на курса, пещерният кръжок се преобразува в пещерен клуб към туристическо дружество „Студенец“ - гр. Чепеларе. В ръководството на клуба Димитър Райчев привлича геолога Димитър Събев, който по това време работи в геоложка бригада Северни Родопи и дълги години е научен ръководител на клуба. Освен него в ръководството са привлечени още алпиниста Стефан Иванов и Славейко Джубров. През 1963 г. е организирана и по-голямата клубна експедиция в района на гр. Лъки, с. Дряново и се проучват и картографират около 20 пещери. Започва издаването на първият клубен бюлетин „Родопски пещерняк“, като до днес са излезли 67 бр.

През последвалите години започва широко мащабно проучване на родопските пещери, като пещерата Ледницата при с. Гела, Ягодинската пещера (Имамова дупка), пропастта Гърлото при курорта Пампорово и др.

Освен геоложки, геоморфоложки, хидрогеоложки, микроклиматични изследвания се извършват биоспелеологични, археологични проучвания.

През 1964 г. пещерният клуб „Студенец“ взема участие в републиканския пещерен сбор в Карлуково. Представители на клуба са Димитър Събев, Александър Дойчинов, Мария Райчева и Георги Райчев.

През 1964 г. се провежда и IV международна пещерна експедиция в Родопите, ръководена от Петър Трантеев и Димитър Райчев. От спелеоклуб „Студенец“ - гр. Чепеларе вземат участие Димитър Събев, Славейко Джубров, Стефан Иванов, Мария Райчева, Александър Дойчинов и Георги Райчев. Извършват се проучвания в пещерите Ледницата, пещерите около Пампорово и с. Забърдо. В тази експедиция вземат участие гости от Русия.

През 1966 г. клубът взема участие в републиканския пещерен сбор при с. Чирен, а след сбора - 1966 г. се провежда VI международна пещерна експедиция. Главен ръководител на експедицията е Димитър Райчев, а научен - Димитър Събев. В тази експедиция вземат участие Виктор Дублянски - Русия, Курт Брендел и Фридрих Шустер - Германия, проф. Тримел - Австрия, Егон Претнер - Словения, Джордж Денеш - Унгария. Проучват се пещери около Ягодина, Триград, Мугла, Могилица, Орехово и Павелско.

През 1967 г. е първата проява на Димитър Райчев зад граница като участник в експедиция, проведена в Крим.

През 1968 г. на 21 март в гр. Чепеларе се открива първата музейна сбирка по спелеология, която впоследствие прераства в Музея по спелеология със самостоятелна и модерна научно-изследователска база.

През 1970 г. спелеоклуб „Студенец“ е домакин на националната пещерна експедиция в с. Триград, където се проучва Дяволското гърло. По време на тази експедиция на 18 септември загиват леководолазите Сияна Люцканова и Евстати Йовчев. От пещерния клуб в гр. Чепеларе вземат участие Димитър Райчев, Георги Райчев, Тодор Тодоров и Георги Захариев.

От 1970г. пещерният клуб развива активна дейност за благоустрояването на родопските пещери - Дяволското гърло, Ягодинската пещера и Ухловица.

През периода 1970 - 1980 г. членовете от спелеоклуб „Студенец“ вземат активно участие в републикански пещерни сборове, национални пещерни експедиции, национални и международни конференции, школи по актуални проблеми на карста проведени в Карлуково, Враца и Марциганица.

През 1980 г. Димитър Райчев и Йовка Райчева от спелеоклуб „Студенец“ вземат участие с доклади в регионалната европейска конференция по спелеология.

Част от гостите на конференцията посетиха Музея по спелеология и благоустроените родопски пещери.

През 1983 г. спелеоклуб „Студенец“ е организатор на международна школа по актуални проблеми на карста, проведена през месец септември в курорта Пампорово.

През 1990 г. клубът организира самостоятелна експедиция в платото Кутитанг - Република Туркмения, където проучва гипсовите пещери, през 1993 г. Георги Райчев взе участие в националната пещерна експедиция „Албания“ 93.

Спелеоклуб „Студенец“ през 1978 г. е удостоен с „Образцов пещерен клуб“ и с удостоверение № 5 е носител на значката „Златен прилеп“.

През месец май 2000 г. спелеоклуб „Студенец“ чествува своята 50годишнина. По случай юбилея клубът беше награден с почетния знак на Българската Федерация по спелеология, а дългогодишния председател и деятел на спелеологията - Димитър Райчев беше удостоен с званието „Почетен член на Българската Федерация по спелеология“

Спелеоклуб „Студенец“ в своята 50 годишна история има проучени над 570 пещери, издадени 67 бр. бюлетини „Родопски пещерняк“, 3 бр. бюлетини „Българска спелеология“, „библиография на спелеоложката литература“, книжките „ Рупчоските пещери „ на Димитър Събев, „Триградското ждрело и дяволското гърло“ на Димитър Райчев, „Карстовото богатство на Ягодинския район“, Димитър и Георги Райчев, юбилейния сборник „50 години пещерно дело в Чепеларе“. Излезли са много научни и научно- популярни статии в българския печат.

„Трапезица“ – В. Търново

На 18.04.1963 г. бюрото на ТД „Трапезица“ свиква учредително събрание за учредяване на пещерен клуб. Събранието се организира и води от отговорника за развитието на пещерния туризъм при ОС на БТС, Стоян Петров. Поканени са за участие алпинисти, туристи, природозащитници. Присъстват 15 души, за председател е избран Иван Старирадев, а за членове на ръководството - Ламбрин Димитров, Добри Карагеоргиев, Петър Дюлгеров. За укрепване на клуба се организира курс по пещерно дело, а Николай Върбанов завършва курс за младши инструктор по пещерно дело, но дейността на клуба върви вяло. Първата по-значима проява е проучването на пещерата и пропастите до с. Мусина в началото на м. септември 1963 г. През 1964 г. се обновява ръководството на клуба, като за председател е избран Н. Върбанов и членове П. Лазаров, Николай Кочев, Никола Хаджиниколов, Стоян Петров. Организиран е курс в който са привлечени ученици от Строителния техникум и Втора гимназия. Посетени са няколко пещери в района като Овчарската, Тахата, Кръстец, пропастта Калчови дупки и др. Картирана е пещера Чистилището (Прашната пещера - бел. авт.), а в пещерата Бачо Киро е открита нова галерия. Членският състав на клуба нараства на 25 души. През 1966 г. работата на клуба замира. След нещастният случай и смъртта на секретаря на клуба, П. Лазаров и ангажирания с отбиване на редовна военна служба председател, Н. Върбанов, дейността на клуба окончателно е преустановена.

„Урвич“ – София

Пещерен клуб „Урвич“ е създаден през 1969 година. Негов учредител е Петко Недков.

През 1971 г. В. Василев завършва курс за мл. инструктори, бива избран за учебно-спортен инструктор на клуба и усилено се занимава с подготовката на пещерняци чак до 1978 г. Под негово ръководство израстват Методи и Христо Ценови, Иван Халков, Мартин Трантеви, Иван Халков и др., който на по-късен етап ще станат фактори за развитието на клуба. Клубът е проучвал пещери в района на Провадийското плато и Пещерна (1972). В периода 1979 – 1989 г. председател на клуба е Методи Ценов и това е най-плодоспособното време от клубната история. Провеждат се и систематични експедиции в района на с. Хотница, В. Търновско и с. Върбешница, продължават проучванията на района край с. Пещерна (1982).

Създава се силно ядро от инструктори: Евгения Късовска (Лейвиса), Владимир Гешанов – (Негъра), Иван Халков (Халката), Ивайло Николов, Николай и Димитър Ангелови (Братоците), Николай Милев (Чико), Стоян Петков (Таната). Клуба провежда курсове за „Млад пещерняк“ в клуба и 18-то основно училище. По-късно клубът работи и в районите на с. Бела речка, с. Рибарица. В района на Рибарица са открити и проучени няколко пещери, сред които се откроява пропастта „Урвич“ (- 85 м и дължина 132 м). Успоредно с това, членове на клуба работят съвместно с клуба в Етрополе за проучване и картиране на пещерата „Благова яма“. Помагат и в откриването и проучването на пропастите Барките и ППД. Клубът се включва също и в градски прояви като: „Реселец“ 77 и „Бресте - Чудна“ 79, участва със свои членове в подготовката на Републиканския научно-изследователски експеримент „Сухите пачове“ през 1977 г. и пр. През 1973 идва и първото участие на клубен член в национална изява извън граница - Николай Ангелов взема участие в експедицията „Тененгебирге“ в Австрия. И както се казва, апетитът идва с яденето. През 1986 г. се провежда съвместна експедиция с чехословашки пещерняци в района на пропастта „Мацоха“. Проучват се и се картират пещерите в района. През 1987 г., за първи път клубът провежда самостоятелна експедиция и то с амбициите на щурмува два от най-големите абсолютни отвеса в света - „Епос“ и „Проватина“. Експедицията се провежда от 30 август до 15 септември под ръководството на М. Ценов и с участието на още 9 пещерняка. До дъното на „Проватина“ достигат Н. Ангелов и И. Халков, а на „Епос“ 7 души: Е. Късовска, П. Стефанов, Н. Ангелов, Н. Милев, И. Халков и К. Козаров.

След успешния край на проявата в Гърция, възниква идеята за организиране на експедиция във Вене-

цужа, която придобива национален характер, но впоследствие така и не се осъществява.

През 1989 г. Поради настъпилите промени в държавата, туристическото дружество бе местено няколко пъти от един адрес на друг, докато ни завряха в „туристическа спалня „Здравец“ зад централна гара. Поради липсата на условия за сбирки, клубът преустанови дейността си.

„Хеликтит“ („Иван Вазов“) - София

На 18.12.1963 г. в канцеларията на Туристическо дружество „Иван Вазов“ се провежда събрание с председател Димитър Дучев.

Присъстват 18 стари туристи и алпинисти, които приветстват идеята и след кратко гласуване за председател бива избран Георги Арнаудов, за секретар Петко Векилов и за завеждащ учебно спортната дейност – Димитър Иланджиев. Така бива учреден пещерния клуб.

През м. март 1964 г. той става факт и започва да развива активна експедиционна дейност. Членовете на клуба са обаче слабо подготвени теоретически и практически, което налага участието им в курс за значката „Пещерняк“. През 1964 г. Ив. Кирилов завършва курса за младши инструктори по пещерно дело и с това става първия член на клуба с това звание.

През 1964 г. представители на клуба за първи път взимат участие в Републиканския сбор край с. Карлуково, а така също и в редица прояви на Понора, Парниците, Хайдушката пропаст, района на с. Карлуково. През същата година са проведени няколко експедиции в района на с. Търговище – Белоградчишко, където бива открита и картирана най-дълбоката за тогава пещера в България – Яме 3 (-307 м). През същата година клуба бива награден от републиканската комисия по пещерно дело към Централния Съвет на БТС, заедно с пещерния клуб при ТД „Академик“ със званието „образцов пещерен клуб“. По предложение на пещерния клуб през 1967 г. се подема инициатива за строеж на заслон край с. Беледие хан. Така постепенно благодарение на ентузиазма на изоставилите за малко пещерите членове на клуба, заслонът се превръща в малка уютна хижа, която бива наречена „Люляка“ и която дълги години служи за база за тренировки. Проведени са също експедиции в районите на с. Превала – Монтанска област и селата Ъглен и Драгана – Ловешки окръг. През 1969 г. клубът се заема с изследването на района на Златна Панега. С помощта на ветерана в пещерното дело и един от основателите на Българското пещерно дружество инж. Павел Петров пещерняците работят близо година в района, но биват открити само две малки галерии, едната от които с дължина 20 м завършваща с малко езеро. Същата година на републиканския сбор клубът се изявява, като един от двата клуба предложил свои нови способности за изваждане на пострадали от пропаст, а също е показан и универсален „колан“ за скално катерене и спускане на рапел от Димитър Стефанов – член на клуба.

Към 1970 г. пещерняците от „Иван Вазов“ работят активно в районите на с. Беледие хан – Софийска област, с. Комщица – Годечки окръг, с. Ъглен – Ловешки окръг, с. Търговище – Белоградчишко, с. Карлуково – Луковитско и много други. Изследвани и картирани са около 80 новооткрити пещери, по-известни от които са Хайдушката и Врелото при с. Превала – Монтанска област, Водната, Стоевска яма, Бреската при с. Новачене – Ботевградско, Имането при с. Карлуково, Голямата и Малката Балабанова при с. Комщица, Очилата край с. Ъглен, Змейова дупка – Врачанско, Понора край с. Чирен – Врачански окръг, Седларката при с. Ракита – Плевенско. Един от големите успехи през този период е и проучването на пропастта „Благова яма“ край Етрополе. През 70-те години започва период на застои и упадък на клуба. Той остава без квалифицирани пещерняци, а управляващото ядро е далеч от идеологията на пещерното дело като цяло.

През 1975 г. при проява край с. Комщица, вследствие на трагичен инцидент в „Граничарската“ пропаст загива клубния член Янчо Маноилов. Следва разследване, съдебен процес, присъди, което на практика спира дейността на клуба. Тогавашният секретар на клуба – Николай Петров и Георги Георгиев – отговорник по учебно спортната дейност правят множество опити да възстановят клуба, но все безуспешни.

Пещерен клуб „Хеликтит“ - София.

единичното въже като основен метод за проникване в пещери и пропасти в клуба. В периода 1982 – 1983 г. дейността на клуба се възобновява. Картирани са над 150 пещери и пропасти с обща дължина 2855 м. Прекартирана е пещерата Седларката, вследствие на което дължината и бива ревизирана на 1100 м. През следващите години клубът се ориентира към проучването на Карлуковския карстов район. Детайлно са проучени и картирани пещерите в местностите „Пладнището“, „Паволското“, „Задънен дол“, „Стубленски дол“ и много пещери в района на „Глигора“ и „Провъртеника“. Клубът открива и продължение в пещерата Задъненка, с което нейната дължина достига 1150 м. През 1990 г. бива открита и „Стублешка яма I“ (-72 м, 562 м), която след дългогодишна работа става една от големите и може би най-интересната пещера в района. Клубът взема участие в много от Републиканските технически прегледи и заема призови места.

Постепенно започва да се развива и научна дейност. Завършилите висшето си образование в МГУ „Св. Иван Рилски“ клубни членове – Ивайло Иванов и Кирил Данаилов са инициатори на създаване на пещерна секция към МГУ. Вследствие на което биват проведени редица научни изследвания съвместно с клуба и представители на катедрите „Хидро-инженерна геология“ и „Геофизика“ – гл. ас. К. Спасов и гл. ас. П. Стефанов. През 1987 г. биват проведени геофизични изследвания на кухни в района на с. Карлуково – местността „Пладнището“, а през 1988 г. се провеждат геофизични сеизмични изследвания на пещерата „Водната“ край с. Церово за влиянието на близката кариера на пещерата. Същата година в рамките на републиканската експедиция „Бресте – Чудна“ биват проведени индикаторни опити в карстовия извор край с. Габаре. Всички изследвания са публикувани и докладвани на различни научни конференции по проблемите на карста и спелеологията. През 1991 г. клубни членове участват в международна конференция по проблемите на карста в румънския курорт Бъйле Херкулане.

През този период ПК „Хеликтит“ реализира и няколко експедиции в чужбина. През 1989 г. биват организирани две експедиции – м. май в Русия с цел проникване в пропастта „Алтайская“ (-240 м; 1250 м н. в.), а през месец август в Италия – пропастта „Емилио Комичи“ с денивелация - 747 м. По време на експедицията биват преведени редица наблюдения на тектонските и хидрогеоложки условия в района. През 1990 г. по покана на пещерняците от град Новосибирск – Русия, бива организирана експедиция в пропастта „Киевская“ (-990 м) в Узбекистан, където за първи път дъното на пропастта бива достигнато без междинни лагери за 72 часа. Двете жени – Румяна Мустакова и Соня Кръстева, участвали в експедицията – достигат съответно до -800 м и -950 м, като единствено недостиг на осветление ги спира да достигнат дъното на пещерата. По същото време бива проведена национална експедиция в Китай – „Юнан“ 90 – в която Ивайло Иванов взема участие като специалист – хидрогеолог. През 1991 г. Българската Федерация

Смъртният случай от 1975 г. слага траен черен отпечатък върху името на пещерния клуб към Туристическо дружество „Иван Вазов“.

В 1980 г. в клуба идват четирима млади инструктори по пещерно дело – Боян Трантеев, Веселин Мустаков, Ивайло Иванов и Димитър Дишовски, всички бивши членове на пещерен клуб „Еделвайс“. Те си поставят за цел да възстановят дейността на клуба и да променят негативното мнение за него. След много трудности и перипетии нещата потръгват. Избрано е ново клубно ръководство, като за председател е издигнат Боян Трантеев, а за инструктор отговорник за учебно спортната дейност – Веселин Мустаков. През 1981 г. клубът приема името „Хеликтит“, а през 1982 г. новото ръководство провежда първият курс за значката „Пещерняк“ на който се налага техниката на

по спелеология установява контакт с албански пещерняци и оттогава почти всяка година се провеждат експедиции на национално и клубно ниво в Албания. ПК „Хеликтит“ участва в почти всички прояви със свои представители - 1992 (В. Мустаков), 1993 (К. Данаилов, Д. Левтеров, Т. Тодоров), а през есента на същата година (заедно с ПК „Студенец“ - Плевен) са организатори на втора експедиция (ръководители В. Мустаков и С. Газдов), 1994 (Я. Макулев, А. Гяурова), 1996 (К. Данаилов, И. Иванов). Клубът има голям принос в проучването на Албанския карст, като по време на втората експедиция в страната през 1993 г. участва активно при проучването и картирането на тогава първата по дълбочина пропаст – „Шпелла е Целикокаве“ (-505 м). Тази пещера се нареди на второ място след като по време на проведената през 2003 г. от ПК „Студенец“ – Плевен, експедиция пещерняци достигнаха на – 610м дълбочина в пропастта „ВВ - 30“ край с. Бога. През 2004 г. ПК „Хеликтит“ организира поредната експедиция на клубно ниво в района на „Голо Бърдо“ – Източна Албания. Пещерняци членове на пещерния клуб активно участват и досега в картирането и изследването на една от най-дългите пещери в България – „Темната дупка“ при гара Лакатник, като за първи път прилага компютърно картиране с теодолит на пещерен обект.

През 1995 г. клубът се регистрира като юридическо лице – дружество с идеална цел, което отваря нова страница в отношенията му с туристическо дружество „Иван Вазов“. Към края на 90-те години активността спада, но по-късно с включването на една млада генерация пещерняци отново се възобновява. Продължава ежегодното провеждане на курсове за обучение и традиционното организиране на учебно-тренировъчен пролетен лагер и есенен сбор „Иван Вазов“ край с. Карлуково, чието начало датира от 1986 г. и вече се е превърнал в една традиция, която отбелязва края на активния сезон в пещерното дело. През 1999 г. клубът е инициатор и организатор на Национална научна конференция по спелеология и издава сборник с материали от същата. Следващата година е изследвана и картирана Студената пещера край гара Черепиш (632 м) и клубът печели призовото място в националния конкурс „Р. Радушев и П. Трантеев“ за най-съществено спелеоложко откритие на годината. В следващото издание на конкурса „Хеликтит“ отново е сред първите. Същевременно започва системното проучване на районите на Стража планина, Равненско-Клокотишкото плато, Бегличкия дял на Врачанската планина, масива Църни камък, Голяма планина и много други. По-младите клубни членове стават едни от стожерите на изследването на карста в циркус „Бански Суходол“, Северен Пирин и планината „Славянка“. От 1996 г. клуб „Хеликтит“ започва да издава свой годишен бюлетин, в който отразява многообразната си дейност. През август 2000 г. се организира клубна експедиция в района на Стража Планина – с. Парамун, където биват открити множество малки пещери, една от които е пропастта Роня (-17 м; 30 м), а през юни 2000 г. пак целия клуб изследва района на с. Равна. През 2001 г. клубни членове взимат участие в организираната от пещерен клуб „Витоша“ експедиция в циркуса „Бански Суходол“, на която бива изваден един проблемен камък в системата от пропасти №9 - №11, след които участници в проявата влизат в нови части на пещерата, които я изкарват на девето по дълбочина място в България (-224 м) и най-дълбоката в района на Северен Пирин. Пещерата е картирана по време на експедициите през 2002 и 2003 г. на които клуба е съорганизатор заедно с пещерняците от ПК „Академик“. През 2004 г. клубът организира малка експедиция в същия район с цел проучване на перспективни места в пещерите в района.

През 2002 г. пещерняци от клуба откриват пещера в района на „Желенски дол“ край с. Церово, която бива наречена с романтичното име „Говорът на водата“. След множество прониквания през водни галерии и отвеси с водопади се достига денивелация от около -70 м, което я превръща в най-сложната пещера в района. През 2000 г. и 2002 г. клубни членове участват в „Международен младежки лагер“ – Швабски Алпи, Германия. В последните години клуба установява и поддържа връзки със сродни клубове от Македония, Сърбия и Черна гора, Албания, Хърватска, Словения, Полша, Германия и Гърция. В резултат на това през 2003 г. 6-ма клубни членове участват в експедицията „Отрис“ 2003, организирана от Гръцката федерация по спелеология, а на почти всяка клубна експедиция има гости от различни чуждестранни клубове. Но въпреки богатото си минало клубът се стреми към все по-високи постижения, с които да почети и продължи труда на основателите на организираното пещерно дело в България.

В края на 2004 година се случиха няколко неща, които също така ще останат в „писаната история“

на клуба и на пещерното дело у нас. След дългогодишно „ходене по мъките“ най-сетне беше преминал тесняка на дъното на пропаднатата пещера Банковица край Карлуково. Голямото откритие обаче, беше направено и в лакатнишката Темна дупка. Тези открития, както и системната работа на клуба във всички аспекти на спелеологията бяха осмислени с отличието на БФСп „Клуб на годината“. През 2005 г. ПК „Хеликит“ София продължиха с изследването и картирането на пещери в различни близки и далечни пещерни райони около селата Миланово, Оплетня, (Милановското плато), Карлуково, гара Лакатник и гара Черепиш, както и Пиринският циркус Бански суходол. Организира се и поредната българска експедиция в Албания организирана и ръководена от А. Жалов. Клубните членове К. Стоичков и В. Дробенов активно взеха участие и подпомогнаха втората Българо - Гръцка експедиция на територията на пограничната планина Славянка. Участвахме и с два доклада на 14 Международен конгрес по спелеология в Каламос, Атина. В края на Октомври клубни членове взеха участие в националният сбор на гръцките пещерници в Кедрос, домакин на който беше клубният възпитаник Ламброс Макростериос. През 2006 г. продължи работата в районите около Миланово, Оплетня, Карлуково, гара Лакатник. Няколко систематични ходения из Врачанската планина доведоха до интересни нови открития – като пропастта „Хеликит’2006“, новите части в пропастта „Яворец“, продължението на Стрешерска яма (след изпомпването на сифона в нея). Наши членове взеха участие в няколко българо-гръцки прояви на територията на Гърция и проникнаха в редица пещери в близост до градовете Комотини, Сяр и Елесона. Участвахме и с 4-ма представители в експедицията „Бусовата“ 06 в Сърбия. Други хеликитци се присъединиха към експедиция на италиански спелеолози за изследването на ледникови пропасти в района на вр. Матерхорн - Швейцария, а част от нас, заедно с колеги от ПК „Студенец“, Чепеларе, осъществиха пътуване до пещерните градове в Кападокия като посетиха и най-дългата пещера в турската част на Странджа – Дупница Маараси (3 200 м). Последните две години от историята на клуба също бяха плодотворни. Бяха открити нови чести в пропастите Яворец и Мижишница, направи се „пробив“ в системата 9-11 в Бански суходол. Наши хора се спуснаха и в бездната на Проватина - Гърция (-405 м) Най-голямото и радващо откритие обаче беше направено в Банковица, чиято дължина надхвърли 1 км., а дълбочината и вече и над - 100 м. Бе организирана и поредната клубна (трета по ред) експедиция в Албания, а в резултат на последователната политика да обучаваме начинаещи, в клуба се вляха млади сили. През 2008, клубът се представи в 4 доклада с 4-тия европейски конгрес по спелеология във Франция.

„Черни връх“ - София

През 1958 г. е създадена група по пещерно дело с ръководител Димитър Веселинов Иланджиев към туристическо дружество „Черни връх“.

Пещерен клуб „Черни Връх“ - София е учреден през месец май 1960 към едноименното туристическо дружество. Тогава е избрано следното ръководство:

Димитър Веселинов Иланджиев – Председател

Симеон Велинов Младенов – Секретар

Иван Василев Петров – Зав. учебно спортната работа

Костадин Спасов – Зав. научно изследователската работа

Ангел Кирилов Карабашев – Зав. масовата работа

По времето на своето съществуване клубът изследва следните райони и обекти:

Врачанския Балкан, местността около гара Лакатник, между селата Гинци и Губеш, около село Карлуково, Баташката планина, около гара Бов, село Бежаново, село Беглеж. - Балабанова дупка, Комсомолец, Хайдушката пропасть при с. Комщица, Змейова дупка, Понора, Касапската, Букаците, Говедарника и Билярд във Врачанския балкан. Пещерите Дяволското гърло край с. Триград, Партизанската край гр. Тетевен, Малко и Голямо Сагуаро край с. Гинци, пещера Черни Връх’86 край с. Карлуково. Най - значимото спелеоложко откритие на клуба е пещерата Тизоин край с. Гинци с дължина 3599 метра, денивелация – 364

+ 1,50 метра.

Клубът е организиран сборове, експедиции, конференции по-важни от които са: Дяволското гърло'69 край с. Триград, Смолянско – достигане до дъното на пропастта след шест неуспешни опита на други клубове някои, от които с международно участие; Родопи' 71 изследван е южния дял на Родопите. Най-сериозен принос клубът има в проучването на пещерите в района на с. Гинци, където са открити и изследвани пещерите „Тизоин“, Малкото и Голямото „Сагуаро“.

Направена е първата аксонометрична карта в България на пещерата Сагуарото.

Други по-важни моменти от дейността: Образцов пещерен клуб през 1975 и 1980 г.;

Сбирка на поколенията 2001 – участвали пещерняци членове на ПК „Черни Врѣх“ от началото на 60-те години до сега;

Прекартиране на пещерата Темната дупка край гара Лакатник започната в началото на деветдесетте години на миналия век съвместно с ПК „Хеликтит“ към ТД „Иван Вазов“. Главен координатор на картировките е инженер Ясен Вучков. До този момент дължината на картираните галерии, включително и крайния сифон при „Пепитата“ са 5048 м. Преценявайки обема на оставащата работа може категорично да се заяви, че Темната дупка ще измести пещерата Врелото, с. Боснек от третото място в списъка на най-дългите български пещери;

Сегашната история на клуба започва след като група пещерняци пререгистрират клуба със сегашното му име в началото на 1999 година. За председател на клуба е избран Николай Каменов.

